

Міністерство освіти і науки України  
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**XXIII МІЖНАРОДНА  
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ  
«ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ-2026:  
СТРАТЕГІЇ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО  
РЕГІОНУ В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ»**

**КРУГЛИЙ СТІЛ**

**ТЕЗИ**

**«АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК  
СУКУПНІСТЬ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ТА  
ПРАВОВИХ НОРМ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО  
ПРОЦЕСУ»**

*10 червня 2026 р.  
м. Миколаїв, Україна*

*за проєктом ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standarts as a  
Guarantee for the Formation of Civil Society, EACS*

Миколаїв – 2026

УДК 378(06) ЧНУ  
О-56

**О-56** Ольвійський форум – 2026 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XXIII міжнар. наук. конф. 10 черв. 2026 р., м. Миколаїв. Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та правових норм учасників освітнього процесу : круглий стіл : тези / М-во освіти і науки України ; ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2026. – 316 с.

**УДК 378(06) ЧНУ**

*За проектом ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for the Formation of Civil Society, EACS “Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Executive Agency for Education and Culture (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.*

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2026

## **Формат круглого столу: змішаний (офлайн/онлайн)**

### ***Мета круглого столу:***

Формування свідомої української молоді з розумінням європейських цінностей, зокрема антикорупційних стандартів; сприйняття та застосування критеріїв академічної доброчесності; усвідомлення персональної відповідальності і негативного ставлення до корупції та оволодіння знаннями про механізми запобігання корупції в усіх сферах суспільного життя.

### ***Партнери круглого столу:***

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

### ***Організатори та координатори круглого столу:***

**Валецька Оксана Валеріївна** – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри історії та теорії держави і права Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

**Ткаля Олена Вікторівна** – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

**Каплій Олена Володимирівна** – кандидатка юридичних наук, доцент, доцентка кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

### ***Вітальна промова:***

**Валецька Оксана Валеріївна** – *координатор проекту* ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for the Formation of Civil Society, EACS; к.ю.н., доцент, завідувач кафедри історії та теорії держави і права ЧНУ ім. Петра Могили.

**Січко Дмитро Сергійович** – к.ю.н., доцент, декан Юридичного факультету ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв.

**Ivanov Iurii**, Head of the Bachelor's Programme, Department of Engineering, Law and Real Estate Valuation, Technical University of Moldova.

**Жуковська Наталія Іванівна** – керівник відділення Національної служби посередництва і примирення в Миколаївській області, м. Миколаїв

**Котова Любов Вячеславна** – к.ю.н., професор, зав. кафедри публічного та приватного права Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, Київ.

**Іпатенко Олена** – заступниця директора Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги

### ***Панельна дискусія:***

**Модератор: Ткаля Олена Вікторівна** - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

*Татаренко Г. В.,  
канд. юрид. наук, професор,  
професор кафедри публічного та приватного права  
Східноукраїнський національний  
університет імені Володимира Даля, м. Київ  
orcid.org/0000-0001-6291-4455*

## **ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНІ ФОРМИ КОРУПЦІЇ ЯК ПРОБЛЕМА ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Корупція у сучасному світі давно перестала сприйматися виключно як економічне або адміністративне явище, пов'язане лише з неправомірною вигодою у грошовій чи майновій формі. У міжнародному правовому дискурсі дедалі більшого поширення набуває підхід, відповідно до якого корупція розглядається також як форма нерівності, інструмент домінування та спосіб зловживання владою щодо соціально вразливих груп населення. Саме тому в межах сучасної антикорупційної політики формується окремий напрям досліджень, присвячений гендерному виміру корупції.

Актуальність цієї проблематики суттєво посилилася в умовах гуманітарних криз, масового переміщення населення, воєнних конфліктів, цифровізації публічного управління та розширення дискреційних повноважень державних органів. Для України це питання набуває особливого значення в умовах воєнного стану, коли значна кількість осіб перебуває у стані підвищеної соціальної залежності від адміністративних рішень посадових осіб. Доступ до гуманітарної допомоги, евакуації, житла, медичних послуг, соціального забезпечення, перетину кордону або оформлення статусу внутрішньо переміщеної особи часто супроводжується нерівністю владних можливостей, що створює сприятливе середовище для різних форм зловживання владою.

У цьому контексті особливо небезпечним явищем стає так званий sextortion - форма корупції, у межах якої неправомірна вигода має сексуальний характер. На відміну від класичного хабарництва, предметом незаконної «винагороди» виступають не гроші чи майно, а сексуальні дії, інтимні контакти, фото або інші форми сексуалізованої поведінки. При цьому особливість sextortion полягає у тому, що така практика одночасно поєднує ознаки корупції, сексуального насильства, дискримінації та порушення прав людини [1].

Саме тому міжнародні організації дедалі частіше наголошують, що корупція не є гендерно нейтральною. United Nations, UN Women та United Nations Office on Drugs and Crime підкреслюють, що жінки, внутрішньо переміщені особи, особи з інвалідністю, одинокі матері, представники бідних соціальних груп або особи, які перебувають у підпорядкованому становищі, нерідко стикаються з особливими формами корупційного тиску [2].

Причина цього полягає у самій природі владної залежності. Корупція фактично виникає там, де одна сторона має дискреційний контроль над ресурсом, послугою чи рішенням, а інша перебуває у стані залежності. Якщо така залежність поєднується з гендерною нерівністю, соціальною вразливістю або економічною нестабільністю, ризик сексуалізованого зловживання владою суттєво зростає. Саме тому проблема sextortion найбільш поширена у сферах: освіти; охорони здоров'я; соціального забезпечення; гуманітарної допомоги; міграційного контролю; правоохоронної діяльності; працевлаштування.

Наприклад, посадова особа може вимагати сексуальні стосунки в обмін на прискорення оформлення документів; роботодавець - за прийняття на роботу або продовження трудових відносин; представник адміністрації гуманітарного центру - за включення особи до списків на допомогу. Формально такі дії не завжди сприймаються як «класична» корупція, однак за своєю суттю вони повністю відповідають її природі: відбувається використання владних повноважень для отримання неправомірної вигоди.

Міжнародне право поступово формує розуміння того, що сексуальний примус у відносинах адміністративної залежності не може розглядатися виключно як проблема моралі або приватних взаємин. У таких ситуаціях відсутня справжня свобода волевиявлення, оскільки особа змушена обирати між власною гідністю та доступом до життєво важливих ресурсів.

Особливого значення для формування такого підходу набула практика ЄСПЛ. Хоча Суд поки що не використовує категорію «sextortion» як окремий юридичний термін, його правові позиції створюють важливий фундамент для розуміння сексуалізованих форм корупції як форми порушення прав людини.

Однією з найбільш релевантних справ є *M.C. v. Bulgaria* [3]. У цій справі ЄСПЛ сформулював принципово важливий підхід: відсутність фізичного опору не означає наявності добровільної згоди. Суд наголосив, що держава повинна забезпечувати ефективний захист

особи від будь-яких форм сексуального примусу, навіть якщо не було прямого фізичного насильства.

Для тематики гендерно зумовленої корупції це має надзвичайно важливе значення. У ситуаціях sextortion потерпіла особа часто формально «погоджується» на вимоги посадовця, однак така згода є результатом залежності, страху втратити роботу, житло, соціальну допомогу або доступ до адміністративної послуги. Тому зовнішня добровільність не виключає наявності примусу. Саме владна нерівність робить подібні «домовленості» юридично та етично неприйнятними.

Не менш важливою є справа *J.L. v. Italy*, у якій ЄСПЛ визнав порушення прав заявниці через використання національним судом сексистських стереотипів та принизливих характеристик поведінки потерпілої [4]. Суд підкреслив, що державні органи не можуть перекладати відповідальність за сексуальне насильство на саму потерпілу особу.

Ця позиція є надзвичайно актуальною для проблематики sextortion, оскільки жертви сексуалізованих форм корупції часто стикаються саме з недовірою, звинуваченням у «добровільності» або суспільним осудом. У результаті значна частина таких випадків залишається латентною. Людина може роками не повідомляти про факт примусу через страх публічного приниження або сумніви в ефективності захисту.

Важливе значення має також справа *Volodina v. Russia*, у якій Суд наголосив на позитивних обов'язках держави щодо захисту осіб від гендерно зумовленого насильства [5]. ЄСПЛ наголосив, що гендерно зумовлене насильство є формою дискримінації та пов'язане із системною нерівністю між жінками та чоловіками.

Ця правова позиція дозволяє ширше поглянути і на корупцію. Якщо державна система створює умови, у яких доступ до базових прав та послуг залежить від дискреційного рішення посадової особи, а механізми контролю залишаються слабкими, виникає середовище для гендерно зумовленого зловживання владою.

В українському законодавстві окреме поняття гендерно зумовленої корупції відсутнє. Закон України «Про запобігання корупції» переважно орієнтований на класичні форми неправомірної вигоди - гроші, майно, пільги чи послуги [6]. Водночас законодавство прямо не конкретизує сексуальні послуги як окрему форму неправомірної вигоди, а судова практика фактично не сформувала сталого підходу до їх кваліфікації у межах антикорупційного законодавства.

Через це випадки sextortion в Україні зазвичай отримують фрагментарну кримінально-правову оцінку. Залежно від обставин вони можуть кваліфікуватися за: ст. 154 КК України - примушування до вступу в статевий зв'язок; ст. 364 КК України - зловживання владою або службовим становищем; ст. 368 КК України - одержання неправомірної вигоди; статтями про сексуальне насильство; статтями про торгівлю людьми або експлуатацію [7].

Однак така модель не вирішує головної проблеми - відсутності цілісного розуміння сексуалізованих форм корупції як особливої форми зловживання владою.

В українській правозастосовній практиці та медійному просторі періодично фіксуються випадки сексуального примусу у відносинах службової чи адміністративної залежності [8; 9]. Проте навіть у таких випадках судова практика переважно розглядає ці дії як злочини проти статевій свободи або перевищення службових повноважень, а не як специфічну форму корупції.

Саме це свідчить про наявність серйозної методологічної проблеми. Українська антикорупційна система історично формувалася навколо матеріального предмета неправомірної вигоди, тоді як сучасні міжнародні стандарти дедалі частіше виходять із ширшого розуміння корупції як будь-якого використання влади для особистої вигоди.

Особливо небезпечними такі явища стають в умовах війни. Воєнний стан посилює залежність людини від адміністративних рішень, а значить - збільшує ризики зловживання владою. Особи, які втратили житло, документи, роботу або доступ до соціального захисту, стають значно більш уразливими перед корупційним примусом. У таких умовах сексуалізовані форми корупції можуть перетворюватися не лише на індивідуальне правопорушення, а на приховану форму експлуатації вразливого населення.

Саме тому міжнародні організації рекомендують державам інтегрувати гендерний підхід до антикорупційної політики. Йдеться не лише про формальне забезпечення рівності, а про: спеціальне навчання правоохоронних органів; гендерно чутливі процедури розслідування; створення безпечних каналів повідомлення; захист потерпілих від повторної віктимізації; належний статистичний облік випадків sextortion; перегляд поняття неправомірної вигоди.

Для України ця проблема має не лише правове, а й стратегічне значення. Європейська інтеграція, імплементація міжнародних стандартів прав людини та післявоєнне відновлення держави потребують формування нової моделі антикорупційної політики, у межах якої корупція розглядатиметься не лише як фінансове

зловживання, а і як форма порушення людської гідності, дискримінації та владного примусу.

Отже, гендерний вимір корупції є складним міждисциплінарним явищем, що поєднує проблеми кримінального права, прав людини, антикорупційної політики та гендерної рівності. Практика ЄСПЛ створює правові стандарти, які можуть бути застосовані до оцінки сексуалізованого зловживання владою та гендерно зумовлених форм примусу. Водночас українське законодавство поки що не сформувало комплексного підходу до розуміння сексуалізованих форм корупції, що свідчить про необхідність подальшого розвитку як антикорупційного, так і кримінального законодавства України.

### Список використаних джерел:

1. International Association of Women Judges Stopping the Abuse of Power through Sexual Exploitation: Naming, Shaming, and Ending Sextortion : A Toolkit. Washington, DC : International Association of Women Judges, 2012. 64 p. URL: [https://www.unodc.org/res/ji/import/guide/naming\\_shaming\\_ending\\_sexortion/naming\\_shaming\\_ending\\_sexortion.pdf](https://www.unodc.org/res/ji/import/guide/naming_shaming_ending_sexortion/naming_shaming_ending_sexortion.pdf)
2. United Nations Office on Drugs and Crime The Time Is Now: Addressing the Gender Dimensions of Corruption. Vienna : United Nations, 2020. 248 p. DOI: 10.18356/9789210055543. URL: [https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2020/THE\\_TIM\\_IS\\_NOW\\_2020\\_12\\_08.pdf](https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2020/THE_TIM_IS_NOW_2020_12_08.pdf)
3. M.C. v. Bulgaria. Judgment of the European Court of Human Rights of 4 December 2003, application no. 39272/98. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61521>
4. J.L. v. Italy. Judgment of the European Court of Human Rights of 27 May 2021, application no. 5671/16. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210466>
5. Volodina v. Russia. Judgment of the European Court of Human Rights of 9 July 2019, application no. 41261/17. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
8. Поліція розслідує звинувачення проти викладача у домаганнях // Радіо Свобода. 2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-politsia-rozsliduiе-zvynuvachennia-proty-vykladacha-v-domahanniah/33309515.html>
9. Нацполіція викрила правоохоронця у сексуальному шантажі та зловживанні службовим становищем // UKR.NET. 2025. URL: <https://www.ukr.net/news/details/criminal/113584966.html>

*Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права  
Чорноморський національний університет імені Петра Могили  
м. Миколаїв*

## **ЄВРОПЕЙСЬКЕ БЮРО ПО БОРОТБІ З ШАХРАЙСТВОМ (OLAF) ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАПОБІГАННІ ТА БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ**

Позитивним надбанням, особливо для нашої держави в сучасний період, стало б запозичення низки інституційних інструментів у боротьбі з корупцією ЄС. Одним з них стало створення Європейського бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF) у 1999 р, яке дія по сьогоднішній день - спеціалізований орган Європейської комісії по боротьбі з шахрайством [1].

Основним завданням бюро є: "Здійснення повноважень Комісії з проведення зовнішніх адміністративних розслідувань з метою посилення боротьби з шахрайством, корупцією та будь-якою іншою незаконною діяльністю, що шкодить фінансовим інтересам, а також інших дій чи діяльності суб'єктів, що порушують положення. Бюро відповідає за проведення внутрішніх адміністративних розслідувань, які призначені боротися з корупцією, шахрайством та іншою діяльністю, що шкодить фінансовим інтересам; розслідувати факти, які пов'язані з виконанням професійної діяльності та можуть становити порушення обов'язків з боку посадових осіб та службовців Європейського співтовариства, що можуть призвести до дисциплінарних та кримінальних проваджень або аналогічного порушення зобов'язань членами установ та органів, керівниками органів та установ або працівниками інституцій і органів, які не підпадають під дію Положення про посадових осіб Європейського співтовариства та Умов працевлаштування інших службовців Співтовариства" [2].

Крім того, Бюро відповідає за розробку концепції для боротьби з шахрайством, що може включати участь у діяльності міжнародних органів та асоціацій, які є спеціальними органами у боротьбі з шахрайством і корупцією, у тому числі для обміну інформацією. А також Бюро повинно підтримувати прямий зв'язок з поліцією та судовими органами [2]. Цей інститут створений виключно для захисту загальних інтересів, не може розслідувати діяння, якщо вони не мають

потенційно шкідливих фінансових наслідків для державних фондів ЄС, або в корупції не замішані чиновники ЄС. Його структура має унікальний мандат на проведення внутрішніх розслідувань в установах, органах та агенціях ЄС з метою боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, яка впливає на фінансові інтереси співтовариства, що сприяє цільовому використанню грошей платників податків, укріплення довіри громадян до структур ЄС, стимулює створення робочих місць та розвиток Європи [3, с. 157]. В результаті розслідувань, проведених протягом останніх років OLAF рекомендувало повернути до бюджету ЄС понад 3 млрд. євро [1].

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. (Угода ратифікована ЗУ 1678-VII від 16.09.2014 р.) Розділ VI присвячений фінансовому співробітництву та положенню щодо боротьби із шахрайством [4]. Ст. 453 визначає, що Україна отримує фінансову допомогу через відповідні механізми та інструменти фінансування, а ст. 459 вказує, що Сторони вживають ефективних заходів з метою попередження та боротьби із шахрайством, корупцією та іншою нелегальною діяльністю, *inter alia* шляхом взаємної адміністративної допомоги та спільної правової підтримки у сферах, які охоплені Угодою [4]. Ч. 2 цієї статті містить норму, що Україна також поступово приводить національне законодавство у відповідність до положень, викладених у Додатку XLIV до Угоди [4]. Цей Додаток містить Положення про боротьбу з шахрайством і контролю, а саме: "проводиться обмін інформацією, консультації та співробітництво на оперативному рівні з українськими колегами та OLAF; попередження правопорушень, шахрайства та корупції, зокрема перевіркою належного використання фінансових коштів, попередження активної та пасивної корупції, виключення конфлікту інтересів при укладенні контрактів, грантів чи в ході їх реалізації, проведення та інформування про превентивні заходи у цих напрямках; збір інформації щодо відповідності принципам прозорості і недискримінації всіх закупівель, грантів; проведення розслідування та судового розгляду справ про підозру або реальні випадки шахрайства та корупції відповідно з національними процедурами; передача інформації про підозру або реальні випадки шахрайства та корупції та звітування про вжиття всіх необхідних заходів; проведення Комісією та Європейським судом аудиторів законності використання всіх коштів; проведення перевірок та інспекцій на місцях з метою захисту фінансових інтересів ЄС у тісній співпраці з компетентними органами України; застосування

адміністративних заходів та повернення коштів з дотриманням принципів конфіденційності та захисту персональних даних" [4].

### **Список використаних джерел:**

1. Сайт OLAF. URL: [https://anti-fraud.ec.europa.eu/index\\_en](https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_en)(дата звернення 29.03.2026).
2. Рішення Комісії від 28.04.1999 р. № 1999/352/ЕС про заснування Європейського бюро боротьби з шахрайством (OLAF). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення 29.03.2026).
3. Павліченко В.М. Проблеми гармонізації національного нормативно-правового забезпечення праці держаних службовців до міжнародного законодавства: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец 12.00.05. К. 2017. 480 с.
4. Додаток XLIV до Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL:<https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu/dodatku-rozdil-vi/borotba-z-shakhraistvom>(дата звернення 29.03.2026).

**УДК: 345.5**

***Ткаля О. В.,***

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ**

Етичні стандарти поведінки публічних службовців є основоположною складовою належного функціонування системи державного управління та забезпечення довіри громадян до органів влади. Вони визначають основні моральні й правові принципи, яких повинні дотримуватись посадові особи при виконанні своїх обов'язків, та спрямовані на зміцнення прозорості, справедливості, законності й ефективності діяльності державного апарату. В Україні етичні стандарти регулюються низкою нормативно-правових актів. Серед них головне місце займають Закон України "Про запобігання корупції" від 14 жовтня 2014 року [1] та Загальні правила етичної поведінки

державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, затверджені Національним агентством України з питань державної служби 5 серпня 2016 року (остання редакція 11.04.2023)[2].

Дотримання етичних стандартів передбачає чесне, сумлінне й відповідне виконання службових обов'язків, що є запорукою формування високого рівня довіри суспільства до державних інституцій. Публічні службовці повинні діяти в межах закону та керуватися принципами справедливості, неупередженості, рівності й поваги до прав і свобод людини.

Елементами етичних стандартів поведінки публічних службовців є ключові принципи та норми, які визначають їхню професійну діяльність і взаємодію з громадянами, колегами та державою. Основні з них: законність - дотримання Конституції, законів і підзаконних актів у всіх діях і рішеннях; прозорість і відкритість - готовність до надання інформації, відкритість діяльності для суспільства, підзвітність; неупередженість (об'єктивність) - прийняття рішень без дискримінації, особистих симпатій чи упереджень; професіоналізм - компетентність, відповідальність, постійне підвищення кваліфікації; політична нейтральність - невикористання службового становища в політичних цілях, рівне ставлення до всіх політичних сил; лояльність до держави - дотримання інтересів держави, повага до державних інституцій; повага до прав і свобод людини - забезпечення прав громадян, недопущення приниження гідності; конфіденційність - захист службової інформації та персональних даних; відповідальність і підзвітність - готовність відповідати за свої дії та рішення перед суспільством і державою [3, с.105].

Важливою складовою етичної поведінки є доброчесність, яка проявляється у відмові від будь-яких форм зловживання службовим становищем, уникненні конфлікту інтересів і недопущенні корупційних дій. Доброчесність передбачає, що державний службовець діє чесно і відкрито; не використовує службове становище у приватних інтересах; дотримується моральних і равових норм; ставить суспільне благо вище особистого. Доброчесність також включає відкритість, прозорість у прийнятті рішень і відповідальність за свої дії. Відкритість означає готовність до діалогу із суспільством, надання повної й достовірної інформації про діяльність органів державної влади, а також забезпечення можливості громадського контролю. Прозорість у прийнятті рішень полягає у дотриманні чітких процедур, обґрунтуванні прийнятих рішень і доступності інформації про критерії, якими керуються під час прийняття цих рішень.

Відповідальність є невід'ємною частиною доброчесності й передбачає готовність державних службовців нести правові, дисциплінарні та моральні наслідки за свої дії чи бездіяльність. Це також включає своєчасне виконання обов'язків, дотримання службової дисципліни, а також прагнення до підвищення професійного рівня та компетентності.

Публічні службовці мають забезпечувати рівний доступ до державних послуг, уникати будь-яких проявів дискримінації, упередженості чи фаворитизму, дотримуватись норм професійної етики, що базуються на повазі, ввічливості й коректності у спілкуванні з громадянами. Вони повинні демонструвати повагу до громадян, їхніх прав і законних інтересів, сприяти підвищенню ефективності державного управління, оперативно реагувати на звернення та потреби населення.

Таким чином, доброчесність є ключовим елементом, що забезпечує легітимність і авторитет державних інституцій, сприяє зміцненню правопорядку, підвищенню якості надання державних послуг і створенню умов для сталого демократичного розвитку суспільства. Доброчесності державних службовців притаманні певні проблеми, тобто фактори, які перешкоджають чесному, прозорому та неупередженому виконанню службових обов'язків. Серед них слід виділити:

- корупцію - отримання хабарів, «відкатів», подарунків; використання службового становища для особистої вигоди;
- конфлікт інтересів - поєднання службових повноважень із приватними інтересами; лобювання інтересів родичів або пов'язаних осіб;
- низький рівень правової та етичної культури - недостатнє розуміння стандартів поведінки; формальне ставлення до етичних норм;
- недостатній контроль і слабка відповідальність - неефективні механізми перевірок; уникнення покарання за порушення;
- непрозорість діяльності - обмежений доступ до публічної інформації; приховування рішень і процесів;
- політичний вплив - тиск на службовців з боку політичних сил; залежність рішень від політичної кон'юнктури;
- низький рівень оплати праці - створює передумови для корупційних ризиків; знижує мотивацію до чесної роботи;
- толерантність до порушень - «звикання» до неетичної поведінки; корпоративна солідарність, яка прикриває порушення;

- недосконалість законодавства - прогалини у регулюванні; нечіткі норми щодо відповідальності;
- відсутність ефективної системи захисту викривачів - страх повідомляти про порушення; ризик переслідування [4, с.80].

Отже, проблеми доброчесності мають комплексний характер і потребують системного вирішення: удосконалення законодавства, посилення контролю, підвищення етичної культури та формування нетерпимості до корупції.

Одним із ключових аспектів етичної поведінки є неупередженість, яка вимагає об'єктивності та справедливості під час прийняття рішень. Публічні службовці повинні ухвалювати рішення на підставі закону, фактів і обставин конкретної справи, не допускаючи впливу особистих інтересів, політичних переконань або будь-яких зовнішніх чинників. Важливо також забезпечити рівне ставлення до всіх громадян, уникати будь-яких проявів дискримінації, фаворитизму або упередженості.

Значна увага приділяється дотриманню принципу прозорості, який передбачає відкритість у діяльності публічних службовців і забезпечення громадянам доступу до достовірної, повної й своєчасної інформації в межах повноважень, визначених законодавством. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», публічні службовці зобов'язані звітувати про свою діяльність, інформувати громадськість про прийняті рішення й результати їх виконання, що сприяє підвищенню підзвітності та ефективності державного управління[1].

Корупція є одним із найсерйозніших порушень етичних стандартів. Публічні службовці зобов'язані утримуватися від отримання подарунків, матеріальних вигод або будь-яких інших преференцій, які можуть бути включені до їх службових рішень. Вони повинні діяти в інтересах держави та суспільства, не допускаючи жодних дій, які можуть порушувати закон чи моральні норми. Корупція підриває довіру до публічної влади, погіршує ефективність управління і ставить під загрозу розвитку суспільства [5, с.27].

Професіоналізм і компетентність також є невід'ємними елементами етичної поведінки. Публічні службовці повинні постійно підвищувати свій рівень знань і навичок, вдосконалювати кваліфікацію, дотримуватись високих стандартів якості роботи та сумлінно виконувати свої обов'язки. Вони зобов'язані приймати обґрунтовані рішення, керуючись чинним законодавством і державними інтересами, а також нести відповідальність за їх реалізацію.

Окрему увагу слід приділити питанням збереження конфіденційності інформації, отриманої в процесі виконання

службових обов'язків. Використання такої інформації в особистих інтересах або з метою заподіяння шкоди державним чи громадським інтересам є грубим порушенням етичних норм і підставою для притягнення до відповідальності.

Контроль за дотриманням етичних стандартів здійснюється відповідними органами, зокрема Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), яке перевіряє декларації про доходи й майно посадових осіб, моніторить спосіб життя службовців і виявляє випадки недоброчесності або конфлікту інтересів. У разі порушення етичних норм до публічних службовців можуть бути застосовані дисциплінарні, адміністративні або кримінальні санкції згідно з чинним законодавством.

Таким чином, етичні стандарти поведінки публічних службовців формують основу для належного виконання службових обов'язків, забезпечують прозорість, законність і справедливість діяльності органів влади, зміцнюють довіру громадян до державних інституцій і сприяють ефективному функціонуванню державного апарату. Дотримання цих стандартів є обов'язковою умовою професійної діяльності публічних службовців і важливою передумовою запобігання корупційним проявам. Доброчесність державних службовців підвищує довіру громадян до державних органів, сприяє ефективному управлінню, запобігає корупції, формує позитивний імідж державної служби.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про запобігання корупції Законом України від 14 жовтня 2014 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (12.12.2024)

2. Загальні правила етичної поведінки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування від 05 серпня 2016 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>

3. Ревак І. О. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 220 с.

4. Корчак Н.М., Пархоменко-Куцевіл О.І. Доброчесність державного службовця: етичний та юридичний виміри. Юридичний вісник. 2021. Вип. 2(59). С. 78–84.

5. Бондар Н.А., Гетьман І.Ю. Доброчесність як принцип державної служби: концептуальний та правовий аналіз. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2025. Серія ПРАВО. Випуск 91: частина 1. С.26-30

*Кур'ян В. В.,  
доктор філософії у галузі «Право»  
Керівник ГО «Захист від корупційних проявів»  
м. Миколаїв, Україна*

## **ДІАЛЕКТИЧНІ ОЗНАКИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ОЗНАК КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ У ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ**

Виявлення проблематики пов'язаної з корупційними проявами у сфері публічних правовідносин не втрачає своєї актуальності, а окреслення проблематики пов'язаної з корупційними проявами у сфері приватноправових відносин набуває актуальності з огляду на наслідки корупційних діянь у їх поєднанні на межі публічного та приватного секторів - приватно-публічних правовідносинах.

Так, авторкою вже акцентувалась увага в інших своїх дослідженнях та дослідженнях інших вчених та науковців на тому, що однією із детермінант корупційних ризиків, є нечіткість у формулюванні та тлумаченні понять та термінів суб'єктами законотворчої гілки влади при ратифікації міжнародних нормативно-правових актів та впровадженні стандартів доброчесності [1, 22], а також на тому, що тривалість судового процесу може «спонукати» до корупційних проявів і, тим самим нівелювати один із найефективніших правових засобів захисту законних інтересів фізичних та юридичних осіб - оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень у судовому процесі [1, с. 23].

На переконання авторки, в контексті поєднання наслідків корупційних проявів в публічно-приватних правовідносинах, постає потреба у виявленні діалектичних ознак диференціації ознак корупційних проявів, як певних міждисциплінарних факторів.

На основі таких факторів, можливо здійснити не лише розмежування добросовісності і недобросовісності у діях суб'єктів публічно-приватних правовідносин, а й окреслити напрямки вироблення методів, способів і засобів превентивних заходів.

Адже, слід цілком погодитись з В.М. Шейко та Н.М. Кушнарєнко, що діалектичний підхід дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, процеси диференціації та інтеграції [2, с. 58].

До наслідків корупційних проявів ми відносимо не лише підрив демократичних інститутів і етичних цінностей, а зокрема, сповільнення економічного розвитку, недоотримання бюджетами

різних рівнів податкових надходжень, нівелювання правових засобів захисту прав та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин тощо.

Загальновідомо, що категорія «діалектика» може вживатися в різному розумінні: як наприклад, метод філософії чи як мовна характеристика та ознака.

Так, діалектична логіка стала основою герменевтичної логіки як методу розуміння й інтерпретації, яка за Г.Ф. Гегелем не є формальною, але закони діалектичної логіки мають універсальне значення [3, с. 23].

А, наприклад, розділ мовознавства - діалектологія містить такі поняття, як лінгвістична географія – напрям досліджень; та лексична діалектична ознака – як характеристика територіального діалекту.

Тож, якщо ми звернемося до розуміння терміну «корупція» через призму етимології слова то, це латинське слово «*corruptio (onis)*», що означає – підкуп, зісудтя, занепад [4, с. 278].

Стохастичний метод дослідження дає нам можливість припустити, що етимологія слова «*corruptio (onis)*» характеризує нам поняття корупції, як певні дії:

- активну дію суб'єктів правовідносин – підкуп;
- стагнацію економічних процесів – зісудтя;
- пасивно-активну реакцію економіки та правової системи - занепад.

З огляду на статтю 34 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікованої Україною 18.10.2006 року, де корупція розглядається, як фактор, що має значення в провадженні про анулювання або розірвання контрактів або відкликання концесій або інших аналогічних інструментів, або вжиття заходів для виправлення становища, яке склалося, говорить саме про належне урахування добросовісно набутих прав третіх осіб [5].

Тобто, корупція як фактор, окрім іншого, впливає на добросовісно набути права третіх осіб.

Якщо ми звернемося до оригіналу United Nations Convention against Corruption (Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції) в частині підписання її державами-учасницями стосовно екстрадиції особи, щодо якої робиться запит про видачу («(1) До пункту 6 (а) статті 44: 2 December 2009») [6], то побачимо різницю між зазначеним Україною та Сполученими Штатами Америки.

Так, Україна заявляє, що вважатиме цю Конвенцію правовою основою для співробітництва з питань екстрадиції у відносинах з державами-учасницями цієї Конвенції за відсутності договору про екстрадицію між ними [6].

А, Сполученими Штатами Америки робиться застереження, що «відповідно, можуть бути ситуації, коли законодавство штатів та федеральне законодавство не будуть повністю адекватними для виконання зобов'язання, зазначеного в розділах II та III Конвенції. Тому, Сполучені Штати Америки залишають за собою зобов'язання, викладені в Конвенції, тією мірою, якою вони (1) стосуються поведінки, яка підпадає під цю вузьку категорію високо локалізованої діяльності, або (2) передбачають превентивні заходи, що не охоплюються федеральним законодавством, що регулює діяльність державних та місцевих посадових осіб [6].

Тобто, з даного короткого аналізу слідує, що країна яка зазначила відповідні застереження, тим самим повідомляє, що можуть бути виключення із загальних правил з огляду на місцеві звичаї або здійснення певних заходів з деякими особливостями.

Аналогічно, в системі США штати несуть відповідальність за превентивні заходи, що регулюють діяльність їхніх власних посадових осіб. Хоча штати загалом регулюють свої власні справи у спосіб, що відповідає зобов'язанням, викладеним у розділі про превентивні заходи в Конвенції, у деяких випадках вони можуть робити це по-іншому [6].

Закон України «Про запобігання корупції» оперує поняттям «неправомірна вигода» - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [7].

Тобто, перелічені у Законі України «Про запобігання корупції» [7] об'єкти та предмети неправомірної вигоди кореспондуються з визначеним у п. d) статті 2 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції поняттям «майно», яке означає будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них [6].

Таке, визначення з одного боку може свідчити, що перелічені: грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, носять ризиковий характер, якщо суб'єкт їх отримання є публічною особою або є членом сім'ї такої особи, навіть, при добросовісному набутті.

З зазначеного, можна дійти висновку, що у разі якщо категорія «корупція» може проявлятися як дія, як фактор, як об'єкт чи предмет, що пов'язують з певною категорією осіб, то відповідно доцільним є диференціювати і ознаки корупційних проявів за діалектичними

ознаками, включаючи лінгвістичну географію та діалектичний зв'язок, тобто за:

– Діями суб'єктів приватно-публічних правовідносин у причинно-наслідковому зв'язку (обіцяти, пропонувати, надавати, одержувати) з наслідками для публічно-приватного сектору;

– Факторами добросовісного та недобросовісного набуття прав третіми особами, з урахуванням національних звичаїв та традицій.

На переконання авторки здійснивши таку диференціацію доречним буде дослідити явище «корупція» в Україні із застосуванням системного методу та за результатами адаптувати превентивні заходи виражені в Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції для України, зокрема шляхом формування превентивних заходів, що регулюють діяльність посадових осіб публічного та приватного права.

### Список використаних джерел:

1. Кур'ян В.В. Трансформація детермінант корупційних проявів в епоху цифровізації управлінських рішень. *Могиланські читання – 2025: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти* : XXVIII Всеукр. наук.-практ. конф. 14 листоп. 2025 р. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2025. С. 21-24.

2. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Київ, 2008. 310 с. URL : [https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/Sheiko\\_Organ\\_NDD\\_2008\\_310.pdf](https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/Sheiko_Organ_NDD_2008_310.pdf) (дата звернення: 10.05.2026).

3. Логіка : підручник / О. М. Юркевич, С. В. Качурова, О. П. Невельська-Гордєєва та ін. Харків: Право, 2022. 220с. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://library.nlu.edu.ua/PO\\_LN\\_TEXT/SENMK/pidr\\_logika\\_2021.pdf](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://library.nlu.edu.ua/PO_LN_TEXT/SENMK/pidr_logika_2021.pdf) (дата звернення: 10.05.2026).

4. Оленич Р.М. Латинська мова. Львів, Вид. «Світ», 1993. – 333 с. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/576158/mod\\_resource/content/1/%D0%9B%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%9D%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%90.%20P.%20M.%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%87-1.pdf](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/576158/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%9D%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%90.%20P.%20M.%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%87-1.pdf) (дата звернення: 10.05.2026).

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_c16/page#o265](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/page#o265) (дата звернення: 10.05.2026).

6. United Nations Convention against Corruption URL: [https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg\\_no=XVIII-14&chapter=18&clang=en](https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-14&chapter=18&clang=en) (дата звернення: 10.05.2026).

7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII в редакції 07.02.2026 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

**УДК: 378.015.31:174.7**

***Бабій В.,**  
здобувачка вищої освіти II курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**  
к.ю.н., доцент,  
доцент кафедри конституційного та адміністративного  
права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ У СФЕРІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Академічна доброчесність у сучасному освітньому і науковому просторі виступає самостійним об'єктом правового регулювання, від якого безпосередньо залежить якість освіти, достовірність результатів наукових досліджень, міжнародна репутація університетів, а також визнання дипломів і наукових ступенів. У сучасних умовах ця проблематика набуває особливої уваги, оскільки формує підґрунтя довіри до освітніх і наукових інституцій як на національному, так і на міжнародному рівнях. В умовах євроінтеграції Україна орієнтується на стандарти Європейського простору вищої освіти, що зумовлює необхідність гармонізації національного законодавства із загальноєвропейськими підходами до забезпечення якості освіти та дотримання етичних норм у науковій діяльності.

Порівняння з французьким досвідом є доцільним з огляду на те, що у Франції академічна доброчесність історично формувалася в межах усталеної університетської традиції, однак у сучасних умовах також зазнає посиленого нормативного врегулювання, спрямованого на забезпечення наукової чесності, прозорості досліджень і відповідальності за академічні порушення. Це свідчить про

загальноєвропейську тенденцію до посилення правового та інституційного контролю у сфері освіти і науки.

В українському законодавстві базовим нормативним актом у сфері академічної доброчесності є Закон України «Про освіту», прийнятий 5 вересня 2017 року (в редакції зі змінами станом на 01.01.2026). Стаття 42 цього Закону прямо визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів та встановлених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової чи творчої діяльності. Ця ж стаття закріплює коло порушень академічної доброчесності, до яких віднесено, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, а також надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання допомоги, не передбаченої умовами завдання. Таким чином, український підхід є нормативно чітким і понятійно централізованим: основні дефініції, види порушень і загальні засади відповідальності зосереджено в одному законодавчому положенні, яке поширюється на всю систему освіти [3].

Французька модель правового регулювання академічної доброчесності є більш складною та децентралізованою за своєю структурою. На відміну від України, у Франції відсутня єдина універсальна законодавча норма, яка б комплексно охоплювала всі аспекти академічної доброчесності в освіті та науці. Натомість відповідне регулювання здійснюється через систему кодифікованих нормативно-правових актів, зокрема Code de l'éducation (Освітній кодекс Франції), запроваджений ордонансом № 2000-549 від 15 червня 2000 року, та Code de la recherche (Кодекс досліджень Франції), ухвалений ордонансом № 2004-545 від 11 червня 2004 року. Саме в межах цих нормативних актів закріплюються окремі положення щодо етичних стандартів освітньої та наукової діяльності, відповідальності за їх порушення та організаційних засад забезпечення доброчесності. У сфері наукової діяльності стаття L. 211-2 Code de la recherche встановлює, що дослідницькі роботи, особливо діяльність публічної науки, мають відповідати вимогам наукової доброчесності, спрямованим на забезпечення чесного і науково суворого характеру досліджень та зміцнення довіри суспільства. Та сама норма підкреслює, що наукова доброчесність гарантує неупередженість досліджень та об'єктивність їх результатів, а публічні установи зобов'язані створювати умови для її дотримання, зокрема зберігати сирі результати досліджень для їх можливої перевірки. Подальша конкретизація французького підходу здійснюється на рівні

підзаконного регулювання. Норми Code de la recherche зобов'язують відповідні публічні установи й фонди забезпечувати дотримання вимог наукової доброчесності, навчати працівників і студентів, сприяти відкритості публікацій, методів, даних і кодів, а також запроваджувати процедури розгляду повідомлень про можливі порушення. Окремо передбачено обов'язкове призначення référent à l'intégrité scientifique – спеціального уповноваженого з питань наукової доброчесності, який розслідує повідомлення, проводить перевірки, готує висновки для керівництва установи та сигналізує про внутрішні практики, що не дають належних гарантій дотримання доброчесності [4]. За наявності конфлікту інтересів такий référent підлягає заміні іншою особою, що підсилює процедурні гарантії об'єктивності. Якщо в Україні закон прямо називає конкретні форми недоброчесної поведінки, то у Франції понятійний акцент виразніше зміщений у бік «intégrité scientifique» у сфері досліджень та дисциплінарного переслідування «fraude» або «tentative de fraude» у сфері освітнього процесу.

У площині відповідальності українське законодавство також використовує універсальну конструкцію. Стаття 42 Закону України «Про освіту» передбачає, що педагогічні, науково-педагогічні й наукові працівники можуть нести академічну відповідальність, зокрема у вигляді відмови в присудженні або позбавлення присудженого освітнього, освітньо-професійного чи наукового ступеня, присвоєння або позбавлення педагогічного звання чи кваліфікаційної категорії, а також права брати участь у роботі визначених законом органів чи обіймати певні посади. Отже, українська система пов'язує академічну відповідальність безпосередньо зі статусом суб'єкта порушення і наслідками в освітній кар'єрі. Французьке законодавство у сфері вищої освіти детально регламентує дисциплінарну відповідальність користувачів публічної служби вищої освіти. Code de l'éducation прямо передбачає, що шахрайство або спроба шахрайства на іспитах і конкурсах фіксуються відповідальним наглядачем, оформлюються протоколом, а до ухвалення рішення дисциплінарною комісією особі не видаються ні сертифікат успішності, ні відомість із балами. Санкції можуть включати попередження, догану, виховний захід у формі «mesure de responsabilisation», тимчасове або остаточне відрахування із закладу, тимчасову або остаточну заборону вступати до будь-якого державного закладу вищої освіти. У разі доведеної fraude санкція тягне недійсність відповідного іспиту, а в окремих випадках – усього блоку випробувань, сесії або навіть уже отриманого диплому чи зарахування [2, с. 180].

З погляду процедурних гарантій Франція виглядає формалізованою. Французькі норми чітко описують послідовність дій у разі виявлення порушення: припинення шахрайства, вилучення доказів, складання протоколу, розгляд справи дисциплінарною секцією, наслідки для екзаменаційних результатів та подальший перегляд рішень журі. Українське законодавство, навпаки, закріплює переважно загальні засади і види відповідальності, залишаючи значний обсяг процедурної деталізації внутрішнім положенням самих закладів освіти. У цьому виявляється більш децентралізований характер українського правозастосування: закон формує рамку, а університети наповнюють її конкретними процедурами через кодекси честі, положення про комісії з академічної доброчесності та локальні акти щодо перевірки текстів, розгляду скарг і встановлення санкцій. Водночас порівняння двох систем дає підстави для висновку, що французьке право приділяє значно більшу увагу саме інституційній інфраструктурі забезпечення доброчесності у сфері науки. Окрім приписів Code de la recherche, на рівні Міністерства вищої освіти і досліджень Франції функціонує політика підтримки інтегритету, зокрема через Office français de l'intégrité scientifique (OFIS), а ще з 2017 року на офіційному рівні просувається модель, за якою кожен оператор досліджень має вибудовувати політику запобігання, навчання, контролю та санкціонування порушень. Це означає, що у Франції доброчесність дедалі більше розглядається не як окрема проблема студентського плагіату, а як комплексний режим управління якістю наукового знання [1, с. 40].

Отже, порівняльний аналіз законодавства України та Франції у сфері академічної доброчесності показує, що обидві держави визнають доброчесність основою довіри до освіти і науки, однак реалізують цю ідею різними юридичними моделями. Україна традиційно рухалася шляхом уніфікованого рамкового регулювання через базовий освітній закон із чітким переліком порушень і видів академічної відповідальності. Франція ж використовує диференційовану систему, де окремо врегульовано наукову доброчесність у дослідженнях, окремо – дисциплінарну відповідальність за fraude у вищій освіті, із суттєвою роллю інституційних механізмів і процесуальних гарантій.

### **Список використаних джерел:**

1. Казарін В., Валецька О. В. Ступінь сприйняття академічної доброчесності в освітній сфері України та Франції. Міністерство освіти і науки України Чорноморський національний університет імені Петра Могили. 2024. 40 с.

2. Жигалкін І. П., Чуприна Ю. А. Порівняльно-правовий аналіз регулювання професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників у зарубіжних країнах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право 2.92. 2025. С. 177-184.

3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 19.04.2026)

4. Code de l'éducation. Version en vigueur. URL : <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071191> (дата звернення: 19.04.2026)

**УДК: 378.4.017:174|(477:438)(043.2)**

***Безруков Д.,***

*здобувач вищої освіти III курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

***Науковий керівник: Валецька О. В.,***

*к. ю. н., доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НОРМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ**

Академічна доброчесність є фундаментальним принципом функціонування системи вищої освіти у демократичних суспільствах. В умовах євроінтеграційних прагнень України та її курсу на зближення зі стандартами Євросоюзу особливої актуальності набуває порівняльний аналіз відповідного законодавства України та держав-членів ЄС, зокрема Польщі – країни, яка пройшла шлях успішної трансформації вищої освіти у контексті Болонського процесу. Аналіз польського досвіду дозволяє виявити як спільні риси, так і суттєві відмінності у нормативному регулюванні та практиці забезпечення академічної доброчесності.

Правову основу академічної доброчесності в Україні становить Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р., у якому уперше на законодавчому рівні закріплено принципи академічної доброчесності та визначено перелік порушень та Закон України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про вищу освіту», академічна доброчесність це - сукупність етичних принципів та визначених Законом України "Про освіту", цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про академічну доброчесність», академічна доброчесність це - сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності [2].

Система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату (ст. 16) [1].

У Польщі базовим актом у сфері вищої освіти є Закон «Право про вищу освіту та науку» (Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) від 20 липня 2018 р., відомий як «Конституція для науки» або «Ustawa 2.0». Цей закон значно посилив відповідальність за академічну нечесність, зокрема встановив кримінальну відповідальність за продаж і купівлю дипломних робіт (ст. 193), а також запровадив дисциплінарну відповідальність студентів і науковців. Польський законодавець прямо закріпив у законі поняття «ghostwriting» (написання робіт на замовлення) та «honorary authorship» (почесне авторство) як неетичну практику [3].

Суттєвою відмінністю польської системи є наявність Комісії з академічної етики (Komisja ds. Etyki w Nauce) при Польській академії наук, яка розробляє кодекси етики і надає рекомендаційні висновки у справах про порушення наукової доброчесності. В Україні аналогічного загальнодержавного органу не існує: функції нагляду розпоршені між закладами вищої освіти, Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) та спеціалізованими вченими радами. НАЗЯВО виконує важливу роль у розгляді скарг на порушення академічної доброчесності та перевірці дисертацій, однак його повноваження обмежені порівняно з можливостями польської системи [4].

Спільною для обох країн є практика обов'язкової перевірки наукових робіт за допомогою антиплагіатних систем. В Україні застосовуються системи Unicheck, StrikePlagiarism та Antiplagiat, а НАЗЯВО здійснює перевірку дисертацій через власну систему [5]. У Польщі з 2019 р. всі дипломні роботи та дисертації в обов'язковому порядку перевіряються у системі OSA (Ogólnopolskie Repozytorium Pisemnych Prac Dyplomowych), яку адмініструє Міністерство освіти і науки. Показово, що польська система є централізованою й охоплює всі заклади вищої освіти, тоді як в Україні перевірка здійснюється на рівні окремих закладів із власними критеріями допустимого рівня запозичень.

Дисциплінарна відповідальність студентів за порушення академічної доброчесності суттєво різниться в обох країнах. В Україні санкції визначаються внутрішніми положеннями закладів і можуть включати повторне виконання роботи, зниження оцінки, відрахування. Польський закон «Ustawa 2.0» встановлює уніфікований перелік дисциплінарних стягнень: попередження, догана з попередженням, заборона участі у студентському самоврядуванні, призупинення певних прав студента, відрахування. Для науковців передбачена окрема система відповідальності, що розглядається спеціальними дисциплінарними комісіями при Міністерстві [3].

Варто відзначити, що обидві країни активно просувають культуру академічної доброчесності через освітні заходи. Польські університети запроваджують спеціальні навчальні курси з наукової етики, а академічна доброчесність є обов'язковою складовою докторських програм [4]. В Україні низка університетів розробила власні кодекси академічної доброчесності та впровадила онлайн-курси і тренінги для здобувачів та науково-педагогічних працівників. Втім, відсутність загальнодержавного стандарту призводить до значної нерівномірності у правозастосуванні.

Ключовою системною відмінністю між двома країнами є рівень інституціоналізації академічної доброчесності. Польща, перебуваючи у складі ЄС, впроваджує стандарти Європейського кодексу поведінки для дослідницької чесності (The European Code of Conduct for Research Integrity), а також принципи ALLEA (All European Academies). В Україні імплементація цих стандартів відбувається поступово в рамках угоди про асоціацію з ЄС та євроінтеграційних реформ у сфері освіти. Однак станом на сьогодні рівень гармонізації українського законодавства з європейськими нормами залишається нижчим, ніж польського [6].

Окремої уваги заслуговує питання відповідальності наукових керівників. Польське законодавство прямо передбачає відповідальність наукового керівника за неналежний нагляд, якщо під його керівництвом підготовлена плагіатна робота здобула ступінь [4]. В Україні подібної норми в законодавстві немає, що фактично знімає відповідальність із керівника і покладає її виключно на здобувача.

Отже, Україна демонструє значний прогрес у створенні нормативно-правової бази, так і суттєві відмінності у рівні інституціоналізації, централізації контролю та диференціації відповідальності. Польський досвід, зокрема у частині централізованих антиплагіатних репозиторіїв, незалежних комісій з академічної етики та кримінальної відповідальності за «письмові послуги», може бути корисним орієнтиром для подальшого вдосконалення українського законодавства у цій сфері.

#### **Список використаних джерел:**

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 06.04.2026).

2. Закон України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 06.04.2026).

3. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz. U. 2018 poz. 1668. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668> (дата звернення: 15.03.2026).

4. Komisja ds. Etyki w Nauce PAN. Kodeks Etyki Pracownika Naukowego. Wydanie III. Warszawa, 2020. 24 s. URL: [https://instytucja.pan.pl/images/2020/komisje/etyka/Kodeks\\_etyki\\_pracownika\\_naukowego\\_2020.pdf](https://instytucja.pan.pl/images/2020/komisje/etyka/Kodeks_etyki_pracownika_naukowego_2020.pdf) (дата звернення: 15.03.2026).

5. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Порядок перевірки наукових і навчальних текстів на академічний плагіат. URL: <https://naqa.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2026).

6. ALLEA. The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised Edition. Berlin, 2023. 14 p. URL: <https://allea.org/code-of-conduct/> (дата звернення: 15.03.2026).

*Безрученко В.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ПОБУТОВА КОРУПЦІЯ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНІ**

Побутова корупція є однією з найбільш поширених форм корупції, яка безпосередньо проявляється у щоденній взаємодії громадян із представниками державних інституцій. Вона охоплює дрібні неправомірні вигоди (гроші, подарунки, послуги), які надаються за вирішення звичайних життєвих питань – отримання довідок, медичних послуг, складання іспитів тощо. В. М. Соловійов визначає побутову корупцію як «системне соціальне явище, що виникає внаслідок поєднання історичних традицій, недосконалого управління та економічних труднощів», і підкреслює її укоріненість у суспільній свідомості [6, с. 173–182].

Сутність побутової корупції полягає не лише у факті передачі неправомірної вигоди, а й у формуванні стійких неформальних правил поведінки, коли такі дії сприймаються як «нормальний» спосіб вирішення проблем. Вона відрізняється від «великої» корупції своїм масовим характером і регулярністю, адже залучає широкі верстви населення. За результатами соціологічних досліджень, значна частина громадян України хоча б раз стикалася з подібними практиками, а іноді навіть не усвідомлює їх як правопорушення [7].

Однією з головних причин виникнення побутової корупції є низький рівень матеріального забезпечення працівників державного сектору, що стимулює їх до пошуку додаткових неофіційних доходів. Водночас важливу роль відіграють прогалини у законодавстві, складність адміністративних процедур та недостатній контроль за діяльністю посадових осіб. Як зазначає Л. В. Гбур, «ефективна протидія корупції неможлива без належного правового регулювання та його реального застосування на практиці» [1, с. 166–174].

У сфері охорони здоров'я побутова корупція є особливо чутливою проблемою, оскільки безпосередньо стосується життя та здоров'я

громадян. Вона проявляється у вигляді неофіційних платежів лікарям за надання медичної допомоги, прискорення обслуговування або отримання більш якісних послуг. Навіть за наявності нормативного регулювання, зокрема постанови Кабінету Міністрів України №1303, яка передбачає безоплатне або пільгове забезпечення лікарськими засобами, на практиці можливі зловживання через непрозорість процедур і недостатній контроль [4].

У сфері освіти побутова корупція часто проявляється у формі хабарів за складання іспитів, заліків або вступ до навчальних закладів. О. О. Дриголь наголошує, що «причинами таких явищ є як недоліки організації освітнього процесу, так і взаємна зацікавленість сторін: студенти прагнуть спростити навчання, а викладачі – отримати додатковий дохід». Це призводить до зниження якості освіти та девальвації дипломів [2].

У діяльності правоохоронних органів, зокрема поліції, побутова корупція проявляється у зловживанні службовим становищем, вимаганні неправомірної вигоди за уникнення відповідальності або сприяння у вирішенні питань. В. В. Середа та З. Р. Кісіль підкреслюють, що «такі явища зумовлені недостатнім контролем, недосконалістю внутрішніх механізмів запобігання корупції та низьким рівнем довіри до правоохоронної системи» [5].

Побутова корупція також має серйозні економічні наслідки. Вона сприяє розвитку тіньової економіки, знижує ефективність державного управління та стримує економічний розвиток країни. Л. А. Парфентій зазначає, що «поширення корупційних практик негативно впливає на економічну безпеку держави та підриває інвестиційну привабливість України» [3].

Щодо шляхів подолання побутової корупції, то вони повинні бути комплексними та системними. Насамперед необхідно вдосконалити законодавство, спростити адміністративні процедури та забезпечити прозорість діяльності державних органів. Важливим кроком є також підвищення рівня оплати праці працівників державного сектору, зокрема у сфері державного управління, освіти та охорони здоров'я, а також запровадження ефективних механізмів контролю та відповідальності [1, с. 166–174].

Не менш важливим є формування антикорупційної культури в суспільстві. Це передбачає підвищення рівня правової свідомості громадян, розвиток громадського контролю та формування нетерпимості до будь-яких проявів корупції. Соціологічні дослідження показують, що «зміна суспільних установок є ключовим фактором у зменшенні рівня побутової корупції» [7].

Отже, побутова корупція є складним і багатогранним явищем, що охоплює різні сфери суспільного життя та має глибокі причини. Її подолання можливе лише за умови поєднання правових, економічних і соціальних заходів, а також активної участі громадян у протидії корупції та формуванні нових суспільних стандартів поведінки [6, с. 173–182].

### Список використаних джерел:

1. Гбур Л. В. Шляхи подолання корупції та корупційних проявів в Україні: кримінально-правовий аналіз. *Право. Людина. Довкілля*. 2020. Т. 11. №3. С. 166-174. URL: <https://environmentalscience.com.ua/uk/journals/tom-11-3-2020/shlyakhi-podolannya-koruptsiyi-ta-koruptsiynikh-proyaviv-v-ukrayini-kriminalno-pravoviy-analiz> (дата звернення: 07.04.2026).

2. Дриголь О. О. Причини виникнення та шляхи подолання корупції у сфері вищої освіти. URL: [https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2\\_2022/51.pdf](https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2022/51.pdf) (дата звернення: 07.04.2026).

3. Парфентій Л. А. Вплив побутової корупції на економічну безпеку України. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/434b871c-26ab-4f6f-9051-5dff96e1b9a2/content> (дата звернення: 07.04.2026).

4. Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань: Постанова Кабінету Міністрів №1303 від 17 серпня 1998 року. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-%D0%BF#Text> (дата звернення 07.04.2026).

5. Середа В.В., Кісіль З.Р. Запобігання корупції в учинах національної поліції України: адміністративно-правовий вимір. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.95> (дата звернення 07.04.2026).

6. Соловійов В. М. «Побутова корупція»: сутність, генеза та сучасні тенденції в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. Вип. 25-26. С. 173-182. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz\\_2011\\_25-26\\_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2011_25-26_20) (дата звернення 07.04.2026).

7. Сухарина А. Побутова корупція: що про неї думають українці. *Громадська думка*. 2017. № 31. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/467751960644fe43f63cd12.06344395.pdf> (дата звернення 07.04.2026).

*Бенюх К. П.,  
здобувачка вищої освіти II курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **САМОПЛАГІАТ ЯК ПРАВОВА ТА ЕТИЧНА КАТЕГОРІЯ: МЕЖА МІЖ ДОПУСТИМИМ І ПОРУШЕННЯМ**

У сучасних умовах розвитку освітнього та наукового простору питання академічної доброчесності набуває особливої актуальності, що зумовлено інтеграцією національної системи освіти до європейського освітнього простору та зростанням вимог до якості наукових досліджень. Академічна доброчесність виступає комплексною категорією, що охоплює як морально-етичні засади, так і юридично закріплені правила поведінки учасників освітнього процесу. Одним із найбільш дискусійних її проявів є самоплагіат, який знаходиться на межі між допустимим використанням власних результатів та порушенням установлених норм.

Нормативне закріплення академічної доброчесності в Україні здійснюється, зокрема, Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, який визначає самоплагіат як оприлюднення (частково або повністю) раніше опублікованих власних наукових результатів як нових [1]. У цьому визначенні ключовим є не сам факт повторного використання матеріалу, а створення хибного уявлення про його новизну. Таким чином, сутність самоплагіату полягає у введенні в оману суб'єктів оцінювання наукової діяльності.

З юридичної точки зору самоплагіат має складну природу. З одного боку, відповідно до Цивільного кодексу України, автор має виключні майнові права на власний твір і може вільно його використовувати [2]. З іншого боку, повторне подання власних результатів як нових порушує спеціальні норми освітнього та наукового права, що регулюють питання академічної доброчесності. У зв'язку з цим самоплагіат доцільно розглядати як правопорушення *sui generis* у сфері освітніх правовідносин, яке не підпадає під класичні конструкції порушення авторського права.

Плагіат, самоплагіат і самоцититування є суміжними, але не тотожними категоріями академічної доброчесності. Плагіат полягає у привласненні чужих ідей, текстів або результатів дослідження без належного посилання на автора. На відміну від нього, самоплагіат пов'язаний із повторним використанням автором власних раніше оприлюднених матеріалів без зазначення факту їх попередньої публікації. Водночас самоцититування є правомірним способом використання власних наукових напрацювань за умови належного посилання на попередні роботи автора та відсутності введення в оману щодо новизни результатів. Таким чином, ключова відмінність між самоплагіатом і самоцититуванням полягає у дотриманні принципів прозорості та доброчесності академічної діяльності [3; 4].

Особливістю самоплагіату є його тісний зв'язок із принципом доброчесності, який виступає одним із базових у праві. Порушення цього принципу проявляється у недоброчесному використанні власних результатів із метою отримання необґрунтованих переваг. У цьому контексті самоплагіат можна розглядати як форму академічного обману, що підриває довіру до результатів наукової діяльності та негативно впливає на репутацію науковця.

У науковій доктрині відсутній єдиний підхід до розуміння самоплагіату. Так, О. М. Семенов та Я. О. Тицька розглядають самоплагіат як різновид порушення академічної доброчесності, що створює хибне уявлення про новизну наукового результату та підриває довіру до наукової діяльності [6; 7]. Водночас окремі дослідники наголошують, що самоплагіат не може повністю ототожнюватися з класичним плагіатом, оскільки автор не привласнює результати чужої інтелектуальної праці, а повторно використовує власний текст. Зокрема, у рекомендаціях Committee on Publication Ethics (COPE) підкреслюється, що оцінка самоплагіату повинна здійснюватися з урахуванням обсягу текстових збігів, мети повторного використання матеріалу та наявності належного самоцититування [8]. Виокремлюють декілька видів самоплагіату, зокрема:

1. повне повторне оприлюднення раніше опублікованої роботи;
2. часткове використання фрагментів без належного посилання;
3. «салями-публікації» (штучне подрібнення результатів одного дослідження на кілька публікацій);
4. дублювання результатів у різних виданнях без повідомлення про це.

Такий поділ свідчить про різноманітність форм прояву самоплагіату та ускладнює його однозначну кваліфікацію.

Ключовою проблемою є розмежування допустимого використання власних матеріалів і самоплагіату. Вирішальним критерієм виступає наявність належного самоцитування та прозорість використання попередніх результатів. Використання власних напрацювань із відповідним посиланням не є порушенням, оскільки забезпечує достовірність наукової інформації та відповідає вимогам академічного письма [3; 4]. Натомість відсутність такого посилання та подання результатів як нових свідчить про порушення принципів академічної доброчесності.

Не вважається самоплагіатом використання автором власних раніше опублікованих матеріалів за умови належного самоцитування та повідомлення про попереднє оприлюднення результатів. Допустимим є також повторне використання опису методики дослідження, стандартних формулювань або фрагментів нормативного характеру, якщо їх зміна може негативно вплинути на точність викладення матеріалу. Крім того, не становить самоплагіату публікація результатів дослідження у формі тез, які надалі розширюються та деталізуються у статті чи кваліфікаційній роботі, за умови посилання на попередню публікацію. Важливим критерієм у таких випадках є добросовісність автора та відсутність наміру штучно збільшити обсяг наукових публікацій [3; 5]. Міжнародні рекомендації COPE також допускають обмежене повторне використання автором власних текстів за умови прозорості та належного цитування [8].

Відповідно до Закону України «Про освіту», за порушення академічної доброчесності, зокрема самоплагіат, передбачено застосування заходів академічної відповідальності. До них належать повторне проходження оцінювання, повторне виконання завдань, зниження оцінки, анулювання результатів, а також відрахування здобувача освіти. У разі виявлення порушень у науковій діяльності можливим є позбавлення наукового ступеня або вченого звання. Такі заходи не належать до кримінальної чи адміністративної відповідальності, а становлять самостійний вид юридичної відповідальності у сфері освітніх правовідносин.

Проблема доказування самоплагіату також є складною. У сучасній практиці широко застосовуються антиплагіатні системи, які дозволяють виявляти текстові збіги. Однак їх результати мають допоміжний характер і потребують експертної оцінки, оскільки такі системи лише фіксують технічну подібність текстів, але не встановлюють факт правопорушення [4].

Причини поширення самоплагіату є багатофакторними. До об'єктивних належать зростання вимог до публікаційної активності,

конкуренція у науковому середовищі та недосконалість механізмів контролю. Суб'єктивні причини пов'язані з низьким рівнем правової культури, недостатнім розумінням норм академічної доброчесності та свідомим їх ігноруванням [5].

Запобігання самоплагіату потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення правового регулювання, підвищення рівня академічної культури, розвиток навичок академічного письма та впровадження ефективних механізмів контролю. Важливу роль відіграють також освітні заходи, спрямовані на формування у здобувачів освіти розуміння значення академічної доброчесності.

Отже, самоплагіат є складним правовим та етичним явищем, що перебуває на перетині норм авторського права та освітнього законодавства. Його сутність полягає у введенні в оману щодо новизни результатів. Ключовими критеріями розмежування допустимого використання та порушення є наявність належного самоцитування, прозорість використання матеріалів та відсутність наміру ввести в оману. Порушення цих принципів є підставою для застосування заходів академічної відповідальності.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 26.04.2026)
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 26.04.2026)
3. Методичні рекомендації щодо запобігання академічному плагіату у закладах вищої освіти. *Міністерство освіти і науки України. Київ, 2017*. 21 с. URL : [https://nauka.meduniv.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/02/metodichni\\_rekomendatsiyi\\_akademichna-dobrochesnist.pdf](https://nauka.meduniv.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/02/metodichni_rekomendatsiyi_akademichna-dobrochesnist.pdf) (дата звернення: 26.04.2026)
4. *Академічна доброчесність : виклики сучасності : збірник наукових есе*. Уклад. Ю. М. Главчева. *Варшава, 2019*. 175 с. URL : <https://dspace.nuft.edu.ua/bitstreams/e26c32e2-69f4-4e75-a8ab-5c3c54772432/download> (дата звернення: 26.04.2026)
5. *Наукове дослідження та академічна добро чесність : навч.-метод. посіб.* Уклад. М. К. Гайдай, В. П. Титаренко, О. В. Кудерміна. *Київ: НАВС, 2021*. 110 с. URL : <https://www.researchgate.net/publication/376157691> (дата звернення: 26.04.2026)

6. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. Вип. 34. С. 4–7.

7. Семеног О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2021. Вип. 12 (80). С. 138–141.

8. Committee on Publication Ethics (COPE) Text Recycling Guidelines, 2019. URL : <https://publicationethics.org/text-recycling-guidelines> (дата звернення: 26.04.2026).

**УДК 351.74**

**Бичкова О. О.,**  
*здобувачка вищої освіти IV курсу*  
*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*  
**Науковий керівник: Каплій О. В.,**  
*к.ю.н., доцент,*  
*доцент кафедри конституційного та*  
*адміністративного права і процесу*  
*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*  
*м. Миколаїв, Україна*

### **ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД ПОРУШЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ**

Сучасна трансформація правоохоронної системи України в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів вимагає не просто механічного виконання функціональних обов'язків, а глибокої зміни парадигми взаємовідносин між поліцейським та суспільством. Питання доброчесності (integrity) виходить за межі суто антикорупційного законодавства, трансформуючись у фундаментальну складову професійної культури.

Традиційний підхід до зміцнення дисципліни через систему покарань та «паперовий» контроль поступово вичерпує свою ефективність. Натомість на перший план виступає формування внутрішніх переконань офіцера, які стають природним бар'єром проти зловживань та професійної деформації. Доброчесність у поліцейській діяльності - це не відсутність корупції як факт, а щоденний вибір на

користь етичних стандартів навіть у ситуаціях, де контроль з боку керівництва чи громадськості є мінімальним [3, с. 14].

Проблема полягає у тому, що тривалий час професійна культура правоохоронців сприймалася через призму формалізму. Проте реальна щоденна робота поліцейського - від патрулювання вулиць до опрацювання документації в кабінетах - насичена ситуаціями «етичного вибору». Коли офіцер внутрішньо приймає принципи етичного кодексу, він перестає сприймати правила як зовнішні обмеження, що заважають роботі, і починає бачити в них основу власної професійної гідності. Внутрішні переконання формують той рівень самодисципліни, який не потребує зовнішнього стимулювання. Це особливо актуально в умовах воєнного часу, коли обсяг повноважень поліції розширюється, а стресове навантаження зростає, що створює додаткові ризики для порушення дисципліни [1, с. 42].

Культура доброчесності в органах поліції базується на трьох китах: усвідомленні місії, лідерстві та довірі. Якщо офіцер розуміє, що його робота - це сервіс, спрямований на захист прав людини, то будь-яке порушення дисципліни сприймається ним як особиста поразка та зрада присяги. Важливо розуміти, що «паперова звітність» про проведені заняття з етики часто не відображає реального стану справ. Справжня превенція порушень починається тоді, коли етичні норми інтегруються у щоденні ритуали: від манери спілкування з колегами до оформлення адміністративних матеріалів. Дослідження свідчать, що у підрозділах, де панує атмосфера прозорості та взаємоповаги, рівень корупційних проявів та дисциплінарних проступків є на порядок нижчим, оскільки колектив сам виштовхує осіб з деструктивною поведінкою [2].

Окремої уваги заслуговує дискурс-аналіз професійного спілкування в поліції. Те, як правоохоронці обговорюють свою роботу, які цінності транслиують молодим співробітникам («наставництво»), безпосередньо формує вектор розвитку майбутніх офіцерів. Якщо в неофіційній комунікації схвалюються методи «обходу системи», то жодні офіційні інструкції не зупинять порушення дисципліни. Тому формування культури доброчесності має починатися з освітнього середовища та продовжуватися через систему безперервного професійного розвитку. Офіцер має відчувати гордість за свою приналежність до структури, де чесність є цінністю, а не слабкістю [2, с. 89].

Таким чином, доброчесність виступає найпотужнішим інструментом внутрішнього контролю. Вона дозволяє поліцейському залишатися стійким до зовнішніх спокус та внутрішньої втоми.

Перехід від репресивної моделі дотримання дисципліни до превентивної, заснованої на культурі доброчесності, є запорукою

побудови сучасної поліції сервісного типу. Тільки через внутрішнє переконання кожного лейтенанта, капітана чи полковника в необхідності дотримання етичних норм ми зможемо досягти високого рівня суспільної довіри, яка є головним критерієм оцінки діяльності поліції [4, с. 205].

Це вимагає не лише оновлення нормативної бази, а й кропіткою роботи з ментальністю, де філологічний та психологічний аспекти розуміння «слова честі» та «професійної етики» відіграють ключову роль.

### **Список використаних джерел:**

1. Антикорупційна програма Міністерства внутрішніх справ України на 2023–2025 роки. Київ : МВС України, 2023. 68 с.
2. Бандурка О. М. Професійна етика поліцейського : підручник. Харків : Еспада, 2021. 256 с.
3. Венедіктов С. В. Доброчесність як категорія службового права. *Право і безпека*. 2022. № 3 (86). С. 19.
4. Колб О. Г. Проблеми запобігання корупції в органах Національної поліції України. *Юридичний часопис*. 2023. № 1. С. 210.

**УДК: 378.2:001.98:174.7**

**Біла Н. М.,**

*здобувачка вищої освіти II курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНВЕСТИЦІЯ В ПРОФЕСІЙНЕ МАЙБУТНЄ**

Академічна доброчесність у сучасних умовах розвитку освіти та науки постає як одна з ключових передумов формування висококваліфікованого, конкурентоспроможного та етично відповідального фахівця. Актуальність цієї теми зумовлена зростанням масштабів академічної недоброчесності в умовах цифровізації освіти, поширенням онлайн-навчання та активним використанням сучасних

інформаційних технологій, зокрема систем штучного інтелекту, що створюють нові виклики для забезпечення якості освіти. Вона є не лише внутрішньою вимогою освітнього процесу, але й фундаментальною цінністю демократичного суспільства, що базується на принципах законності, чесності, справедливості та відповідальності. В Україні нормативне закріплення академічної доброчесності здійснено, зокрема, у Законі України «Про освіту від 05.09.2017 р. [1], який визначає її як сукупність етичних принципів і правил, що мають керувати учасниками освітнього процесу.

Сутність академічної доброчесності полягає у забезпеченні самостійності виконання навчальних і наукових завдань, належному цитуванні джерел, достовірності результатів досліджень та відповідальному ставленні до власної освітньої діяльності. До основних форм порушення академічної доброчесності належать академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування та інші прояви недоброчесної поведінки. Кожне з цих порушень не лише підриває якість освіти, але й формує викривлене уявлення про професійні стандарти.

Глобальний характер проблеми академічної недоброчесності підтверджується численними міжнародними дослідженнями. Зокрема, за даними різних наукових джерел, понад 60% студентів визнають факт вчинення хоча б одного порушення академічної доброчесності протягом навчання, а близько 65-75% хоча б раз вдавалися до списування, тоді як понад 50% - до неправомірного використання чужих ідей або текстів без належного посилання [2]. Такі показники свідчать про те, що академічна недоброчесність є не поодиноким явищем, а системною проблемою глобального освітнього простору.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах цифровізації освіти. Розвиток інформаційних технологій, доступ до великого обсягу інформації та поширення онлайн-навчання значно спростили можливості порушення академічної доброчесності. Дослідження останніх років демонструють, що цифрове середовище не лише створює нові виклики, але й трансформує форми недоброчесності. Зокрема, використання генеративних систем штучного інтелекту сприяє появі нових видів плагіату, які складніше виявити традиційними методами. За сучасними оцінками, до 10-15% студентів визнають використання таких технологій без належного посилання, що ставить під сумнів автентичність результатів навчання [2].

Водночас академічна доброчесність має не лише освітній, але й глибокий соціально-економічний вимір. Вона безпосередньо впливає на формування людського капіталу, який є визначальним фактором

розвитку держави. Недоброчесність у навчанні призводить до підготовки фахівців із недостатнім рівнем знань і компетентності, що, у свою чергу, негативно позначається на ефективності функціонування економіки, державного управління та правової системи.

З точки зору індивідуального розвитку особистості, академічна доброчесність є інвестицією в майбутню професійну діяльність. Вона формує такі ключові компетентності, як критичне мислення, аналітичні здібності, відповідальність, здатність до самостійного прийняття рішень. Саме ці якості визначають успішність фахівця на сучасному ринку праці. Роботодавці дедалі більше цінують не формальні ознаки освіти, а реальні знання, практичні навички та професійну репутацію кандидата.

Особливе значення академічна доброчесність має для майбутніх юристів. Юридична професія безпосередньо пов'язана із забезпеченням законності, захистом прав і свобод людини, реалізацією принципу верховенства права та справедливості. Саме тому дотримання принципів чесності та відповідальності під час навчання є основою формування професійної етики юриста.

Порушення академічної доброчесності на етапі навчання може призвести до формування фахівця, який не здатний самостійно аналізувати норми права, правильно застосовувати законодавство та несе ризик ухвалення неправомірних або необґрунтованих рішень. У майбутній професійній діяльності це може проявлятися у зловживанні службовим становищем, недобросовісному виконанні обов'язків, маніпулюванні доказами або порушенні прав людини.

Крім того, для юриста надзвичайно важливою є професійна репутація та довіра з боку суспільства. Будь-які прояви недоброчесності, навіть на етапі навчання, можуть негативно вплинути на формування цих якостей. Саме тому академічна доброчесність виступає не лише освітньою вимогою, а й фундаментом майбутньої правничої діяльності.

На національному рівні питання забезпечення академічної доброчесності набуває все більшої уваги. В Україні запроваджуються системи внутрішнього забезпечення якості освіти, антиплагіатні програми, механізми дисциплінарної відповідальності за порушення академічної доброчесності, що передбачено законодавством у сфері вищої освіти [3]. Водночас ефективність цих заходів значною мірою залежить від рівня правової культури учасників освітнього процесу та їхньої готовності дотримуватися встановлених норм.

Не менш важливим є формування культури доброчесності як внутрішньої цінності особистості. Примусові заходи контролю не

можуть повністю замінити усвідомлене дотримання етичних принципів. Лише поєднання нормативного регулювання, освітньої роботи та особистісної відповідальності здатне забезпечити ефективне функціонування системи академічної доброчесності.

Таким чином, академічна доброчесність виступає стратегічною інвестицією у професійне майбутнє, оскільки формує не лише рівень знань, але й професійну репутацію, етичні стандарти та довіру до фахівця. В умовах глобальної конкуренції саме доброчесність стає важливим фактором успішної кар'єри, соціальної мобільності та сталого розвитку суспільства. Її дотримання є необхідною умовою підготовки компетентних, відповідальних та висококваліфікованих спеціалістів.

### **Список використаних джерел:**

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.05.26)

2. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Київ, 2019. URL: <https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2026/04/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-nova-redakczija.pdf> (дата звернення: 01.05.26)

3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20170101> (дата звернення: 01.05.26)

**Босик В.,**

*здобувач вищої освіти II курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ПІДРОЗДІЛАХ МВС УКРАЇНИ**

Доброчесність є одним із фундаментальних принципів діяльності правоохоронних органів, що безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до держави і державних службовців. В умовах триваючої реформи МВС України питання формування та підтримання високих стандартів доброчесності в підрозділах, набуває особливої актуальності. Саме доброчесність поліцейських та цивільного персоналу МВС є запорукою ефективного виконання покладених на них функцій та забезпечення верховенства права.

У контексті діяльності правоохоронних органів доброчесність є необхідною морально-етичною складовою поведінки службовця, яка визначає спрямованість його дій на захист публічних інтересів та відмову від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих повноважень. Відповідно до Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 доброчесність визначається, як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень. У більш широкому розумінні – це позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра, чесності й відповідального ставлення до службових обов'язків.

Правову основу забезпечення доброчесності в МВС України становить Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014, який закріплює загальні вимоги до поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави [1]. Закон України «Про Національну поліцію» від 07.11.2015 містить не лише загальні засади діяльності поліції, а й закріплює важливі вимоги до морально-етичних стандартів поведінки поліцейських. Зокрема, у ньому підкреслюється, що

службова особа діяльність поліцейського повинна ґрунтуватися на принципах верховенства права, законності, поваги до прав і свобод людини, відкритості та підзвітності суспільству. Це означає, що кожен працівник поліції зобов'язаний діяти не тільки в межах закону, але й відповідно до високих стандартів професійної етики. [2].

У правовій доктрині поняття доброчесності охоплює сукупність моральних та правових вимог до поведінки службовця: чесність і прозорість у здійсненні службових повноважень, неупередженість при прийнятті рішень, відповідність задекларованого майнового стану, уникнення конфлікту інтересів, а також готовність повідомляти про факти порушень. Доброчесність не зводиться до відсутності корупційних дій – вона передбачає активну позицію щодо дотримання і відстоювання правових та етичних норм у щоденній службовій діяльності [3].

Важливим кроком у нормативному врегулюванні стандартів поведінки стало прийняття Наказом МВС України від 09.04.2024 Правил етичної та доброчесної поведінки працівників МВС. Документ розроблено у тісній взаємодії з НАЗК та відповідно до Програми НАТО з розбудови доброчесності (NATO Building Integrity). В основі Правил лежать сім принципів: патріотизм, верховенство права та законність, доброчесність та нульова толерантність до корупції, неупередженість та чесність, професіоналізм, професійна етика та корпоративна культура. Кожен співробітник МВС отримує особистий примірник посібника і власним підписом підтверджує відданість викладеним у ньому принципам. Правила поширюються на весь персонал системи МВС – від апарату міністерства до підпорядкованих закладів і підприємств, регулюючи поведінку як під час виконання службових обов'язків, так і в позаслужбовий час [6].

Системи забезпечення доброчесності в підрозділах МВС включають кілька ключових механізмів. Перевірки на доброчесність дозволяють виявити факти неправомірної поведінки без попереднього інформування особи. Аналіз декларацій про майно, доходи та витрати забезпечує контроль за відповідністю способу життя поліцейського рівню його офіційних доходів. Управління внутрішньої безпеки МВС здійснює систематичний контроль за дотриманням службової дисципліни та виявлення факту корупції у власних рядах [4].

За даними звіту МВС України за 2025 рік, кількість дисциплінарних проваджень за порушення норм службової етики та стандартів доброчесності залишається стабільно значною. Так, за даними онлайн-курсу “Доброчесна поліція”, розробленого НАЗК спільно з Національною поліцією, його слухачами стали понад 20

тисяч правоохоронців, а ще понад 8 тисяч взяли участь у тематичному онлайн-заході. Суттєвою позитивною ознакою є те, що понад 2 000 поліцейських самостійно відмовились від неправомірної вигоди та повідомили про це відповідні підрозділи, що свідчить про зростання рівня доброчесної свідомості в лавах поліції. За даними НАЗК, рівень довіри громадян до поліції за останні роки зріс із 11% до 31%. Аналіз статистики свідчить, що переважна більшість порушень пов'язана з неналежним виконанням службових обов'язків, зловживання службовим становищем та ненавмисним конфліктами інтересів. Водночас фіксується позитивна динаміка щодо зростання кількості самостійних звернень поліцейських із повідомленнями про способи підкупу, що свідчить про поступове підвищення рівня правосвідомості особового складу [5].

Важливою інституційною складовою є Тренінговий центр “Виховання доброчесності”, відкритий у вересні 2023 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ від МВС України та міжнародних партнерів. Центр функціонує відповідно до Антикорупційної програми МВС на 2023–2025 роки та реалізує сертифіковані навчальні програми для уповноважених осіб з антикорупційної діяльності, керівників і заступників керівників територіальних органів МВС. Навчання охоплює теми доброчесності, фінансового контролю, моніторингу способу життя, міжнародні та національні підходи до розбудови доброчесності у секторі безпеки. Проводяться заняття як в офлайн-форматі до 20 осіб, так і онлайн до 50 осіб на рік. Паралельно НАЗК спільно з Національною поліцією та Академією патрульної поліції розробили та впровадили онлайн-курс “Доброчесна поліція”, доступний для всіх правоохоронців системи МВС.

Незважаючи на певний прогрес, система забезпечення доброчесності в МВС потребує суттєвого вдосконалення. Серед основних проблем слід виокремити [4]:

1. Недостатня незалежність підрозділів внутрішньої безпеки від керівництва МВС, що знижує об'єктивність проведення перевірок;
2. Формальний характер навчань із питань етики та доброчесності, які не завжди відображають реальні ситуації, з якими стикаються поліцейські на практиці;
3. Низький рівень заробітної окремих категорій персоналу, що створює підґрунтя для корупційних ризиків та порушення стандартів доброчесності.

З метою підвищення рівня доброчесності в підрозділах МВС України доцільним видається запровадження таких заходів [4]:

1. Запровадження обов'язкового психологічного тестування кандидатів на службу та діючого персоналу з метою виявлення схильності до неетичної поведінки;

2. Використання цифрових інструментів і аналізу даних для раннього виявлення ознак порушення стандартів доброчесності серед особового складу;

3. Забезпечення реального захисту для осіб, які повідомляють про порушення, та популяризація культури відповідального інформування в системі.

Підсумовуючи слід зазначити, що доброчесність є не лише правовою категорією, в її невід'ємною складовою корпоративної культури МВС України. Її реальне впровадження потребує системного відходу: від чіткого нормативного регулювання, до формування у кожного співробітника внутрішньої переконливості у необхідності дотримання найвищих стандартів служінню суспільству і державі. Лише за умови поєднання законодавчих змін, інституційних реформ та зміни в самих осіб особового складу можливо досягти якісного підвищення рівня доброчесності в підрозділах МВС України.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 22.04.2026)

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 22.04.2026)

3. Кодекс поліцейської етики: затверджений наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text> (дата звернення: 22.04.2026)

4. Національна академія внутрішніх справ. Поліцейська деонтологія: навчальний матеріал. URL: [https://arm.navs.edu.ua/books/police\\_deontology/info/lec2.html](https://arm.navs.edu.ua/books/police_deontology/info/lec2.html) (дата звернення: 22.04.2026)

5. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. Звіт за 2024 рік. URL: <https://mvs.gov.ua/activity/prevention-corruption/statistika> (дата звернення: 22.04.2026)

6. Про затвердження Правил етичної та доброчесної поведінки працівників Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 09.04.2024 № 230. Офіційний вісник України. 2024. № 43. Ст. 2657. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0596-24> (дата звернення: 25.04.2026).

*Вагнер Т. Г.,  
здобувачка вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

**ПРОВОКАЦІЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ПІД ЧАС  
СКЛАДАННЯ ІСПИТІВ: АНАЛІЗ ТЕСТІВ ЄСПЛ (СПРАВА  
«RAMANAUSKAS V. LITHUANIA») У КРИМІНАЛЬНОМУ  
ПРОВАДЖЕННІ**

Ефективна антикорупційна політика залежить від правильного розуміння сутності корупції як соціального явища, що пронизує різні сфери суспільства, деформуючи суспільні відносини. Зведення її лише до правопорушення є хибним підходом, який звужує масштаби проблеми. Тлумачення латинського слова *conruptio* як «псування» або «розбещування» відображає глибинну природу корупції як соціального явища. У цьому контексті корупція постає як процес морального і функціонального розкладу представників влади та самої державної системи. Символічно, що поряд із терміном «корупція» у словниках часто подається значення слова «корозія» – «роз’їдання» або «руйнування». У такому зіставленні корупція постає як соціальна корозія, що поступово руйнує інститути державної влади та суспільство загалом. Корупція деформує суспільні відносини, підриваючи їхню справедливість і правомірність, що в результаті призводить до «псування» влади та ланцюгової деструкції соціальних механізмів. Соціальна природа корупції виявляється у її загальному та глобальному характері. Питання оцінки корупційних ризиків у системі державного управління знайшли відображення в наукових дослідженнях і публікаціях А. Волошенко, О. Овчаренко, С. Красноусова, Н. Хлонової та інших учених. [1].

Особливої гостроти проблема корупційних ризиків набуває у сфері вищої освіти, зокрема під час проведення екзаменаційних сесій. Для виявлення фактів вимагання та одержання неправомірної вигоди екзаменаторами правоохоронні органи активно застосовують негласні слідчі дії. Однак на практиці реалізація таких заходів часто призводить

до розмивання тонкої межі між правомірним, пасивним розслідуванням злочину та незаконною провокацією (підбурюванням) особи до його вчинення з боку агентів держави [1]. Фундаментальні критерії розмежування цих понять, які є обов'язковими для застосування національними судами, були комплексно сформовані Європейським судом з прав людини у прецедентному рішенні у справі «Раманаускас проти Литви» ("Ramanauskas v. Lithuania"). Кестас Раманаускас працював прокурором. Заявник стверджував, що до нього в приватній обстановці звернулася раніше невідома йому особа, яка виявилася службовцем спеціального антикорупційного підрозділу поліції. Цей службовець запропонував заявнику неправомірну вигоду у розмірі 3000 доларів за обіцянку сприяти в виправданні третьої особи. Заявник початково відмовився, але потім погодився після того, як поліцейський повторив свою пропозицію кілька разів. Влада була інформована тільки після того, як заявник погодився прийняти кошти, і лише тоді заступник генерального прокурора санкціонував імітацію надання неправомірної вигоди. Згодом заявника було засуджено до позбавлення волі. Верховний суд відхилив касаційну скаргу, зазначивши відсутність доказів того, що початкові переговори велися за вказівкою поліції. На думку національного суду, питання підбурювання не впливало на правову кваліфікацію діяння заявника, і оскільки у його діях були виявлені усі ознаки відповідного злочину, не мало значення те, чи здійснювався сторонній вплив [2].

Європейський суд з прав людини категорично не погодився з позицією національних судів і надав власну юридичну оцінку ситуації. Суд відзначив, що національні органи не можуть бути звільнені від відповідальності за дії поліцейських тільки завдяки посиланню на те, що вони діяли «від свого імені» або як приватні особи. Особливе значення має той факт, що влада повинна нести відповідальність, оскільки початкова стадія операції здійснювалася за відсутності будь-якої правової бази або судової санкції. Більше того, уповноваживши поліцейського симулювати надання неправомірної вигоди та звільнивши його від кримінальної відповідальності, влада легітимізувала попередню стадію операції заднім числом і використала її результати. Суд дійшов висновку, що відповідальність влади впливає з дій поліцейського і його знайомства з заявником до схвалення симуляції надання неправомірної вигоди. Інакший висновок відкривав би шлях зловживанням і свавіллям. Ключовим для кваліфікації дій правоохоронців як провокації є суб'єктивний критерій: дії поліцейського вийшли за межі пасивного контролю існуючої кримінальної діяльності, оскільки відсутні дані про те, що заявник

раніше коли-небудь вчиняв злочини, зокрема пов'язані з корупцією. Усі зустрічі заявника і поліцейського мали місце за ініціативи останнього. Заявник піддався провокації до вчинення злочину, хоча були відсутні об'єктивні докази того, що він мав намір прийняти участь у такій діяльності. Екстраполюючи ці прецедентні тести на сферу освіти, можна стверджувати: якщо правоохоронні органи не мають достовірних доказів того, що конкретний викладач систематично вимагає кошти за складання іспитів, а направлений до нього залегенований «студент» наполегливо переслідує екзаменатора, ігноруючи відмови та пропонуючи фінансове заохочення, такі дії беззаперечно утворюють склад активної провокації [3]. Не існувало жодних доказів, які б вказували на те, що злочин було б вчинено і без втручання згаданих осіб.

Надзвичайно важливим є також процесуальний аспект застосування тестів ЄСПЛ, який покладає жорсткі зобов'язання на судову систему. Для чіткого розмежування законного негласного розслідування та незаконного підбурювання, тобто провокації, Європейський суд з прав людини у своїй практиці сформував два базові критерії, які отримали узагальнену назву «тестів ЄСПЛ». Першим із них є матеріальний, або субстантивний, тест, який безпосередньо спрямований на з'ясування того, чи залишалися дії правоохоронних органів суто пасивними. У межах цього критерію суд детально досліджує, чи існували у правоохоронців об'єктивні та перевірені дані про те, що особа вже була залучена до злочинної діяльності ще до початку проведення спецоперації. Відповідно, головне завдання полягає у встановленні того факту, чи вчинила б особа інкримінований їй злочин без активного втручання, заохочення або психологічного тиску з боку таємних агентів держави. Другим не менш важливим критерієм є процесуальний тест, який оцінює адекватність дій національних судів у ситуаціях, коли обвинувачений заявляє про наявність провокації. Згідно з вимогами цього тесту, суди зобов'язані провести максимально ретельне, всебічне та змагальне дослідження обставин організації та проведення негласної операції. При цьому ключовим процесуальним наслідком застосування цього критерію є те, що тягар доведення відсутності провокації повністю покладається на сторону обвинувачення, а будь-які непереборні сумніви мають тлумачитися виключно на користь підсудного.

Протягом усього розгляду заявник стверджував, що його підбурювали до вчинення злочину. Відповідно, національним владам необхідно було щонайменше провести ретельне розслідування з питання підбурювання до вчинення злочину з боку органів

переслідування. Для цієї мети необхідно було, зокрема, встановити, з яких причин була організована операція, межі участі поліції у злочині, а також характер і природу будь-якого підбурювання або тиску, якому піддався заявник. Заявник повинен був мати можливість встановити кожне з цих обставин для побудови свого захисту. Однак національні органи категорично заперечували наявність поліцейського підбурювання і не вжили на рівні судів жодних заходів для серйозної перевірки тверджень заявника. Вони не зробили жодних спроб для встановлення ролі, яку відігравали учасники справи, незважаючи на той факт, що заявник був засуджений на підставі доказів, отриманих в результаті оскаржуваного поліцейського підбурювання. Європейський суд критично відзначив висновок Верховного суду про те, що оскільки вина заявника встановлена, питання про наявність будь-якого зовнішнього впливу на нього не має значення. Тим не менш, ЄСПЛ констатував, що визнання у злочині, вчиненому в результаті підбурювання, не усуває ні самого підбурювання, ні його правових наслідків. З огляду на таке втручання та його використання у кримінальній справі, суд над заявником не може вважатися справедливим. По справі було допущено порушення вимог статті 6 Конвенції. Отже, у справах про одержання неправомірної вигоди під час іспитів національні суди України зобов'язані ретельно перевіряти доводи сторони захисту щодо ймовірної провокації. Якщо в судовому засіданні буде встановлено, що умисел викладача на одержання коштів виник виключно під впливом активних умовлянь та психологічного тиску з боку студента-викривача, усі здобуті під час такої негласної слідчої дії докази повинні визнаватися недопустимими [4]. Такий підхід гарантує, що боротьба з корупційними проявами в системі освіти здійснюватиметься виключно в межах правового поля, надійно захищаючи осіб від свавілля та штучного створення доказової бази.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що практика Європейського суду з прав людини здійснює фундаментальний та визначальний вплив на формування національної антикорупційної політики і правозастосовної діяльності загалом. Вона встановлює чіткий та безальтернативний запобіжник проти можливих зловживань з боку правоохоронної системи, підкреслюючи, що боротьба з корупцією, якою б гострою та суспільно значущою вона не була, зокрема й у специфічній сфері вищої освіти, за жодних обставин не може слугувати індульгенцією для порушення базових прав людини та основоположних принципів справедливого судочинства. Суворе і неухильне дотримання прецедентних критеріїв ЄСПЛ щодо недопущення провокацій гарантує, що антикорупційні заходи держави

будуть спрямовані виключно на реальне викорінення системних явищ «соціальної корозії», а не на штучне генерування показників розкриття злочинів задля покращення відомчої статистики. Відтак, ефективна та демократична протидія корупційним ризикам категорично вимагає від держави не лише проактивності у виявленні правопорушень, але й бездоганного дотримання встановлених процесуальних гарантій. У такій парадигмі будь-які сумніви щодо правомірності ініціативних дій агентів держави мають невідворотно тлумачитися на користь особи, що логічно призводитиме до визнання отриманих у такий спосіб доказів недопустимими, забезпечуючи тим самим реальне верховенство права.

### **Список використаних джерел:**

1. Фомін І. О., Дроздов О. М. Провокація злочину: європейські стандарти та українські реалії. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 3. С. 45–52.
2. Раманаускас проти Литви (Ramanauskas v. Lithuania) : Рішення Європейського суду з прав людини від 05 лют. 2008 р. (Заява № 74420/01). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 28.03.2026).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Ст. 88.

УДК:342.7

*Васильєв О. О.,  
здобувач вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

**КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ  
АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ: МЕЖІ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ  
ПОГЛЯДІВ ЗА РІШЕННЯМ ЄСПЛ У СПРАВІ  
«BOLDEA V. ROMANIA»**

Актуальність дослідження проблематики академічної доброчесності у сучасному освітньому та науковому просторі не викликає сумнівів. Зростання кількості випадків привласнення чужих інтелектуальних здобутків вимагає від суспільства та держави створення ефективних механізмів захисту авторських прав та етичних стандартів. Як зазначають дослідники Г. Єфімова та М. Кичерова, детальне вивчення причин академічного шахрайства дозволяє встановити механізми його попередження і розробити комплексний підхід до викорінення цього явища [1]. Сучасні концептуальні ознаки академічного плагіату чітко вказують на те, що привласнення чужих здобутків руйнує саму суть наукового пізнання.

Питання оцінки етичних та корупційних ризиків у системі вищої освіти, до яких належить і толерування академічного плагіату, ґрунтовно досліджувалися в працях українських та закордонних науковців. Проте, незважаючи на широке теоретичне розуміння проблеми, на практиці виникає гострий юридичний конфлікт: як захистити осіб, які відкрито заявляють про факти недоброчесності колег. Дуже часто такі принципові заяви стають підставою для судових позовів про захист честі та гідності або навіть кримінального чи адміністративного переслідування за наклеп. Для глибокого розуміння меж дозволеного в академічних дискусіях необхідно звернутися до міжнародної судової практики, зокрема до прецедентного рішення Європейського суду з прав людини у справі «Болдеа проти Румунії» ("Boldea v. Romania"), ухваленого 15 лютого 2007 року [2].

Фактичні обставини справи розгорталися навколо особи заявника – Маріана Болдеа, який працював викладачем на факультеті автоматики і комп'ютерних технологій у Політехнічному інституті міста Тімішоари. У березні 2001 року під час засідання однієї з кафедр обговорювалося питання наукової якості публікацій двох інших викладачів, які відтворили у своїх працях визначення з докторської дисертації іншої особи без відповідного посилання на її ім'я. Під час цього засідання заявник виявився єдиним учасником, який прямо і беззастережно кваліфікував дії колег як акти плагіату. Кафедра дійшла висновку, що відтворення чужих тез істотно знизило науковий рівень робіт, а авторам було винесено усне попередження, однак формально учасники засідання утрималися від голосування за визнання цих публікацій плагіатом. Прямим наслідком критики стало звернення авторів робіт до суду зі скаргою на те, що заявник вчинив щодо них наклеп.

Національний суд визнав у діях М. Болдеа наявність усіх необхідних елементів правопорушення, наголосивши на його намірі заподіяти шкоду позивачам у присутності інших колег. Заявника було визнано винним і зобов'язано сплатити адміністративний штраф та судові витрати. Апеляційний суд згодом відхилив його скаргу, проігнорувавши аргументи заявника. Європейський суд з прав людини категорично не погодився з позицією національних судів. Розглядаючи цю справу, ЄСПЛ першочергово звернув увагу на недоліки національного судочинства крізь призму статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3]. Суд констатував, що суд першої інстанції не роз'яснив значення всіх елементів правопорушення у контексті академічного дискурсу та взагалі не дослідив докази заявника. Відсутність належного мотивування призвела до висновку ЄСПЛ про те, що заявника було позбавлено права на справедливий розгляд справи.

Центральним питанням справи стала оцінка того, чи становило втручання у право заявника на свободу вираження поглядів (стаття 10 Конвенції) необхідністю у демократичному суспільстві. ЄСПЛ погодився, що звинувачення колег у плагіаті є серйозними заявами, проте ключовим стало те, що у М. Болдеа були для цього реальні фактичні підстави. Оскільки за результатами засідання автори отримали усне попередження, твердження заявника не були голосливими. Суд визнав добросовісність науковця вирішальним критерієм: заявник діяв в інтересах науки, а не з особистої неприязні [2].

ЄСПЛ чітко розмежував професійну критику та втручання у приватне життя, зауваживши, що заяви М. Болдея стосувалися винятково оцінки поведінки колег як науковців. Питання якості публікацій було темою загального інтересу, а твердження заявника просто відображали його професійну позицію. Як показує світова практика розслідувань, суспільний інтерес до чистоти науки завжди має превалювати над бажанням приховати недоброчесні дії [4]. Національні органи Румунії не змогли навести достатніх аргументів, які б виправдали застосування до заявника санкцій. ЄСПЛ постановив, що таке покарання не відповідало нагальній суспільній потребі, а переслідування за добросовісне розголошення плагіату створює небезпечний «охолоджувальний ефект» для всієї наукової спільноти.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що свобода вираження поглядів в академічному середовищі повинна користуватися найвищим рівнем правового захисту. Критика наукових робіт колег, включно із прямими заявами про плагіат, не становить наклепу чи дифамації, якщо вона спирається на об'єктивну фактичну базу та висловлюється під час фахових обговорень. Розголошення фактів академічної недоброчесності становить важливий суспільний інтерес, оскільки захищає основи науки. Притягнення викривачів плагіату до відповідальності без належного дослідження доказів судами є грубим порушенням права на справедливий суд та непропорційне втручання у свободу слова. Суворе дотримання цих прецедентних критеріїв гарантує, що держава зможе ефективно захищати викривачів плагіату від необґрунтованого судового переслідування, забезпечуючи реальне верховенство права в освітній сфері [5].

#### **Список використаних джерел:**

1. Єфимова Г., Кичерова М. Аналіз причин академічного шахрайства та шляхи його попередження. ACREC REVIEW: Спеціальна серія випусків. 2021. № 1. С. 6-15.

2. Справа «Болдея проти Румунії» (Case of Boldea v. Romania) : Рішення Європейського суду з прав людини від 15 лют. 2007 р. (Заява № 19997/02). Короткий виклад рішення Львівською лабораторією прав людини. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 20.04.2026).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Закон України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.

4. Şercan E. Romania: plagiarism, a gateway to corruption / Osservatorio Balcani Caucaso Transeuropa. 2022. URL: <https://www.balcanicaucaso.org/> (дата звернення: 20.04.2026).

5. Захист академічної доброчесності – запорука майбутнього України / Українська правда. Життя. 2024. URL: <https://life.prawda.com.ua/> (дата звернення: 20.04.2026).

УДК 343.353:[378.4:174.7](477)(043.2)

**Витяганець С. Р.,**

*здобувачка вищої освіти I курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Валецька О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПЕРШИЙ КРОК ДО КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ**

У сучасних умовах трансформації правової системи України питання академічної доброчесності набуває статусу стратегічного пріоритету, оскільки саме освітнє середовище є первинною ланкою формування правосвідомості особистості. Академічна недоброчесність не може розглядатися як локальна етична проблема; вона виступає фундаментальним чинником, що закладає психологічне та соціальне підґрунтя для майбутньої корупційної діяльності. Згідно з правовими стандартами, «корупція визначається як неправильне використання наданої влади для приватних інтересів», і саме в стінах університетів молодий фахівець вперше стикається з можливістю використання свого статусу здобувача освіти задля отримання неправомірних переваг [1].

Генезис корупційної поведінки часто бере початок у системному толеруванні плагіату, фальсифікації та списування. Такі дії в науковій літературі класифікуються як «академічне шахрайство», що за своєю суттю є інтелектуальним аналогом розкрадання чи зловживання впливом. Це створює стійку ілюзію того, що «надання послуг для отримання переваг, таких як сприятливе поводження або спеціальний захист» є допустимим та навіть ефективним інструментом соціальної мобільності [1]. Як наголошують дослідники О. М. Резнік та М. О. Проценко, «ефективність боротьби з корупцією ґрунтується не на створенні численних спеціалізованих органів, а на превентивних інституціях та високому рівні суспільної довіри» [2]. Коли академічна

спільнота стає майданчиком для неформальних домовленостей, студент засвоює модель, де професійний успіх є об'єктом купівлі-продажу, а не результатом інтелектуальних зусиль.

Процес трансформації академічного порушення у посадовий злочин має чітку логічну послідовність. Будь-яке «використання активної чи пасивної протиправної вигоди» під час навчання – чи то у формі хабаря за іспит, чи то у формі використання чужої праці – деформує етичний стрижень особистості [1]. Особа, яка звикла, що отримання диплома можливе через «швидшу обробку справ» (використання зв'язків або фінансових ресурсів замість знань), у майбутньому на посаді державного службовця сприйматиме корупційну пропозицію як звичний та логічний елемент соціальної взаємодії [2]. Таким чином, корупція інституціоналізується, стаючи «частиною політичної культури, а не лише порушенням закону» [4].

Світова практика підтверджує пряму кореляцію між рівнем доброчесності в освіті та індексом сприйняття корупції (CPI) у державі. Наприклад, Данія, яка у 2025 році знову очолила світовий рейтинг з показником «89 балів», демонструє успіх завдяки «глибоко вкоріненій системі публічної доброчесності» [3]. У данському суспільстві академічна чесність є базовою цінністю, що виховується з дитинства. Там «прозорість є фундаментальним елементом, а не формальною вимогою», що дозволяє системі працювати без надмірного тиску з боку правоохоронних органів [4]. В Україні ж, де функціонують такі органи як «НАБУ, НАЗК, АРМА, САП та ДБР», витрати на боротьбу з наслідками корупції є надзвичайно високими саме через низьку ефективність превенції на ранніх етапах соціалізації особистості [5].

Згідно з методологічними стандартами OECD, боротьба з корупційними ризиками має бути «інтегрована у загальну систему управління», а не існувати як ізольована каральна функція [4]. Це означає, що академічна доброчесність має стати наскрізною вимогою до кожного учасника освітнього процесу. Якщо здобувач бачить, що в його закладі «рівень суспільної довіри та незалежності» є високим, він ідентифікує себе з правомірною поведінкою [5]. Навпаки, виправдання академічного шахрайства підриває «фундамент для стійких антикорупційних змін у нашій державі» [2].

Окремо слід виділити роль нормативно-правового забезпечення. Закон України «Про освіту» (ст. 42) чітко визначає види академічної недоброчесності, проте на практиці ці норми часто залишаються декларативними [6]. В європейській практиці академічна крадіжка (плагіат) прирівнюється до порушення права власності та

«шахрайства, розтрата або вимагання» [1]. В Україні ж часто спостерігається «суспільна поблажливість» до таких дій, що є прямою дорогою до адміністративної деградації. Подолання цього явища можливе лише через посилення юридичної відповідальності та «розвиток культури прозорості» всередині вищої школи [2].

Важливим аспектом є також вплив недоброчесності на якість кадрового потенціалу. Корумповане освітнє середовище продукує «фахівців», які не володіють необхідними компетенціями, але володіють навичками обходу закону. Це створює загрозу для всієї правоохоронної та судової системи, де професіоналізм має бути єдиним критерієм відбору. Виховання «політики абсолютної нетерпимості до корупції» серед студентів є запобіжником, що зупиняє корупційну ерозію держави ще на стадії її зародження [5].

Тому, академічна недоброчесність – це порушення внутрішніх правил університету і реальний «перший крок» до великої корупції. Вона створює передумови для деформації правосвідомості, зниження стандартів публічної служби та руйнації довіри до державних інститутів. Без забезпечення реальної доброчесності в аудиторіях, всі зусилля антикорупційних органів будуть нівельовані, оскільки система постійно підживлюватиметься кадрами з викривленими цінностями. Тільки через «інтегровану систему управління доброчесністю», особисту відповідальність та жорсткий контроль за дотриманням етичних норм можливо забезпечити незворотність антикорупційних реформ та сталий розвиток української державності.

### **Список використаних джерел:**

1. Straffeloven [Кримінальний кодекс Данії]. Retsinformation. 2023. URL: [retsinformation.dk](https://retsinformation.dk) (дата звернення: 17.04.2026).
2. Резнік О. М., Проценко М. О. Стан протидії корупції в Україні: адміністративно-правовий аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2020. Вип. 63. С. 34–38. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/7-1.pdf> (дата звернення: 04.05.2026).
3. Corruption Perceptions Index 2025. Transparency International. 2025. URL: [transparency.org](https://www.transparency.org) (дата звернення: 04.05.2026).
4. Anti-Corruption and Integrity Outlook 2024 – Country Notes: Denmark. OECD iLibrary. 2024. URL: [oecd.org](https://www.oecd.org) (дата звернення: 04.05.2026).
5. Антикорупційні державні органи. Азбука протидії корупції. URL: <http://akp.prava-lyudyny.org/about-corruption/antikoruptionsijni-derzhavni-organi.html> (дата звернення: 04.05.2026).

6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 04.05.2026).

7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 04.05.2026).

8. OECD. Public Integrity Handbook. Paris: OECD Publishing, 2020. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 04.05.2026).

9. United Nations Convention against Corruption. UNODC. 2003. URL: <https://www.unodc.org> (дата звернення: 04.05.2026).

**УДК: 378.4**

*Гавазов М. Е.,  
здобувач вищої освіти I курсу  
Чорноморського національного університету імені Петра Могили.  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв*

## **СТАН АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В АЗЕРБАЙДЖАНІ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ**

Корупція залишається однією з ключових проблем сучасних держав, що негативно впливає на економічний розвиток, ефективність державного управління та рівень довіри громадян до влади. Для Азербайджану питання формування ефективної антикорупційної політики є стратегічно важливим у контексті модернізації держави та інтеграції у міжнародні інституції.

Азербайджан залишається однією з найбільш корумпованих країн регіону. За Індексом сприйняття корупції 2024 року Transparency International країна отримала лише 22 бали зі 100, опинившись поряд із Росією та Таджикистаном на найнижчих позиціях у Східній Європі та Центральній Азії [1]. Разом з тим ОЕСР відзначає, що протягом останніх двох років держава все ж просунулась у антикорупційних реформах, хоча цей прогрес залишається нерівномірним і вразливим до відкату.

Антикорупційна політика в Азербайджані за останні роки зазнала суттєвих змін. Важливим етапом стало прийняття Закону Азербайджанської Республіки «Про боротьбу з корупцією» [2] та

створення спеціалізованих органів, зокрема Комісії з боротьби з корупцією та Головного управління з боротьби з корупцією при Генеральній прокуратурі. Це дозволило сформувати інституційну основу для запобігання та протидії корупційним проявам.

Серед ключових досягнень антикорупційної політики Азербайджану варто виділити впровадження системи електронного урядування та створення мережі центрів «ASAN xidmət», які значно спростили надання адміністративних послуг, зменшили рівень бюрократії та мінімізували прямий контакт громадян із посадовими особами. Це сприяло зниженню корупційних ризиків у сфері публічних послуг [3]. Крім того, важливим кроком стало приєднання Азербайджану до міжнародних антикорупційних ініціатив, зокрема Конвенції ООН проти корупції, а також співпраця з міжнародними організаціями у сфері забезпечення прозорості та підзвітності державного управління. Водночас, попри досягнутий прогрес, антикорупційна політика Азербайджану стикається з низкою серйозних викликів. Серед них недостатній рівень незалежності судової системи, обмежена роль громадянського суспільства та засобів масової інформації у здійсненні контролю за діяльністю влади, а також проблема вибіркового застосування антикорупційного законодавства. Попри ці кроки, виклики залишаються суттєвими. Низький показник CPI (Corruption Perceptions Index) відображає глибші структурні проблеми, пов'язані з авторитарним управлінням і непрозорим контролем над природними ресурсами, що дає правлячим елітам фінансові важелі для заглушення інакодумства та опору реформам [4, 5].

Призначення Голови Верховного суду головою Судово-правової ради стало кроком назад, а розслідування справ про активне хабарництво фактично зупинилось. Серйозною проблемою залишається також відсутність ефективної системи декларування активів для членів парламенту, суддів та прокурорів. Окремо стоїть питання громадянського суспільства: захист викривачів на практиці залишається слабким або відсутнім, а дії проти антикорупційних активістів та журналістів-розслідувачів викликають серйозне занепокоєння міжнародних організацій. Наприклад, на COP29, який приймав Азербайджан, щонайменше 1773 лобісти з паливно-енергетичного сектору отримали доступ до переговорних майданчиків, що стало символічним прикладом того, як внутрішня корупція країни виходить на глобальний рівень і підриває міжнародні кліматичні зусилля.

Окремою проблемою є необхідність підвищення рівня правової культури населення та формування нетерпимості до корупції як соціального явища. Без активної участі громадян та розвитку інститутів громадського контролю ефективність антикорупційних заходів залишається обмеженою.

Таким чином, антикорупційна політика Азербайджану характеризується поєднанням позитивних інституційних змін і системних проблем. Подальший розвиток у цьому напрямі потребує зміцнення незалежності судової влади, розширення прозорості державного управління, а також активізації ролі громадянського суспільства у боротьбі з корупцією.

### **Список використаних джерел:**

1. OECD Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia. Anti-Corruption Reforms in Azerbaijan.

2. Про боротьбу з корупцією. Закон Азербайджанської Республіки за 13.01.2004 р. № 580-ІІQ

3. Офіційний сайт ASAN xidmət. URL: <https://asan.gov.az> (дата звернення 15.05.2026).

4. Transparency International. Corruption Perceptions Index (останні роки). URL: <https://www.transparency.org> (дата звернення 15.05.2026).

5. United Nations Convention against Corruption (UNCAC). URL: <https://www.unodc.org> (дата звернення 15.05.2026)

*Гладка А. О.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **КОРУПЦІЯ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

Корупція в освітній сфері є однією з найбільш системних загроз реалізації права людини на освіту, яке має фундаментальне значення для розвитку особистості та суспільства. Вона негативно впливає на рівність доступу до освітніх послуг, руйнує принципи справедливості, підриває довіру до державних інституцій та призводить до девальвації освітніх кваліфікацій. У результаті корупція не лише порушує індивідуальні права, але й має довгострокові соціально-економічні наслідки, знижуючи якість людського капіталу та посилюючи нерівність у суспільстві.

Міжнародно-правова основа права на освіту закріплена у Загальній декларації прав людини 1948 року [1], яка у статті 26 визначає, що кожна людина має право на освіту, а освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особистості та повагу до прав людини. Подальший розвиток ці положення отримали в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року [2], де стаття 13 встановлює обов'язок держав забезпечити загальну доступність освіти, її поступову безоплатність, а також рівність можливостей для всіх осіб без будь-якої дискримінації.

Корупція прямо суперечить цим міжнародним стандартам, оскільки створює штучні бар'єри доступу до освіти, перетворюючи гарантоване право на залежне від фінансових або особистих ресурсів. Це порушує принцип рівності, закріплений також у статті 2 МПЕСКП, яка забороняє дискримінацію в реалізації соціально-економічних прав.

У практичному вимірі корупція в освіті проявляється у різних формах: хабарництво при вступі до закладів освіти, оплата за позитивні оцінки, продаж іспитів, маніпуляції з результатами зовнішнього незалежного оцінювання, академічна недобросесність,

плагіат, фальсифікація наукових робіт, а також зловживання адміністративними повноваженнями з боку викладачів та керівництва закладів освіти. Особливою прихованою формою корупції є так зване «репетиторство з викладачем», коли студент змушений оплачувати додаткові заняття для отримання оцінки.

Згідно з дослідженнями міжнародних організацій, зокрема Transparency International, освіта в Україні тривалий час належала до сфер із високим рівнем побутової корупції. У соціологічних опитуваннях близько 70–80% респондентів у попередні роки вказували на поширеність корупційних практик у сфері освіти, особливо під час вступних кампаній та складання іспитів [5]. Хоча останні роки демонструють позитивну тенденцію до зниження фактичного рівня корупції (приблизно до 18–30% залежно від сфери), сприйняття корупції залишається значно вищим, що свідчить про збереження недовіри до системи [6].

Міжнародно-правовий механізм протидії корупції визначений Конвенцією ООН проти корупції 2003 року [3], яка є основним універсальним документом у цій сфері. Вона передбачає комплексний підхід, що включає як превентивні, так і каральні заходи. До превентивних заходів належать:

- створення ефективної антикорупційної політики держав;
- впровадження кодексів етики для публічних службовців;
- забезпечення прозорості фінансування державних установ;
- запобігання конфлікту інтересів;
- захист викривачів корупції;
- підвищення рівня антикорупційної освіти та просвітництва.

У сфері освіти ці положення реалізуються через цифровізацію вступних процедур, використання системи зовнішнього незалежного оцінювання (НМТ/ЗНО), електронні журнали, відкриті дані щодо фінансування закладів освіти, а також запровадження політик академічної доброчесності.

Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово наголошував, що право на освіту, закріплене у статті 2 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, повинно бути практичним та ефективним, а не лише теоретичним. У поєднанні зі статтею 14 цієї ж згаданої Конвенції (заборона дискримінації) Суд підкреслює, що будь-які необґрунтовані перешкоди у доступі до освіти можуть становити порушення Конвенції. Отже, якщо корупційні практики призводять до нерівного доступу до навчання або оцінювання знань, це може кваліфікуватися

як непряме порушення європейських стандартів захисту прав людини [1][2].

Національна правова система України містить розгалужений механізм протидії корупції. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року [4] визначає основні принципи державної антикорупційної політики, включаючи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, фінансовий контроль публічних службовців, електронне декларування, діяльність НАЗК, а також захист осіб, які повідомляють про корупцію.

У сфері освіти важливими є також положення Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року (стаття 42, яка закріплює поняття академічної доброчесності) та Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року. Вони визначають основні форми порушення академічної доброчесності, зокрема плагіат, списування, фальсифікацію результатів навчання, обман у наукових роботах, а також встановлюють відповідальність за такі порушення. Важливим антикорупційним інструментом є також система зовнішнього незалежного оцінювання (НМТ), яка суттєво зменшила корупційні ризики при вступі до закладів вищої освіти.

Таким чином, корупція в освітній сфері є не лише внутрішньодержавною проблемою, а й порушенням міжнародних стандартів у сфері прав людини. Вона безпосередньо підриває реалізацію права на освіту, принципів рівності та недискримінації, гарантованих міжнародним правом. Подолання цього явища можливе лише за умови комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, розвиток культури доброчесності, цифровізацію освітніх процесів, а також ефективну взаємодію держави з міжнародними організаціями у сфері запобігання корупції [1][2][3][4].

### **Список використаних джерел:**

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 08.10.2025).

2. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 08.10.2025).

3. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки (Антикорупційна стратегія): Закон України від 20 червня 2022 р.

№ 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (дата звернення: 09.10.2025).

4. GRECO (Group of States against Corruption). Fourth Evaluation Round – Ukraine: Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Strasbourg: Council of Europe, 2024. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/ukraine> (дата звернення: 09.10.2025).

5. European Commission. EU Enlargement Report 2024 – Ukraine Chapter. Brussels: European Commission, 2024. URL: [https://commission.europa.eu/news-and-media/news/enlargement-reports-2024-commission-outlines-progress-and-priorities-candidate-countries-2024-10-30\\_en](https://commission.europa.eu/news-and-media/news/enlargement-reports-2024-commission-outlines-progress-and-priorities-candidate-countries-2024-10-30_en) (дата звернення: 09.10.2025).

6. Фінансовий моніторинг України: навч. посіб. «Повернення активів, здобутих злочинним шляхом». Чернівці, 2025. 344 с.

**УДК: 34.038**

*Гладун О.,*

*здобувачка вищої освіти II курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ**

Питання забезпечення академічної доброчесності в сучасному освітньому та науковому просторі вже давно перейшло з площини суто морально-етичних дискусій у сферу жорсткого правового регулювання. Для української вищої школи, яка перебуває на етапі активної трансформації та інтеграції до Європейського простору вищої освіти, це питання є ключовим індикатором якості підготовки фахівців та репутаційної спроможності наукових установ. Актуальність дослідження зумовлена тим, що механічне копіювання зарубіжних норм не завжди приносить бажаний результат без урахування особливостей вітчизняної правової системи та академічних традицій.

Проведення порівняльного аналізу досвіду України та Німеччини дозволяє не лише виявити ефективні інструменти впливу на порушників, а й зрозуміти глибинні відмінності у філософії відповідальності: від централізованого державного нагляду до розвиненої університетської автономії. Такий підхід дає можливість виокремити найбільш життєздатні механізми, що сприятимуть викоріненню академічного шахрайства та формуванню середовища, де чесність є основою наукового пошуку.

В Україні правовий режим академічної доброчесності базується на профільному Законі України «Про академічну доброчесність від 18.12.2025 року, який встановлює вичерпну класифікацію порушень, таких як академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування [1]. Водночас, окрім зазначених проявів, законодавство виокремлює порушення, що стосуються безпосередньо науково-педагогічної діяльності викладачів. До них належать необ'єктивне оцінювання результатів навчання здобувачів, надання допомоги студентам під час контрольних заходів, що не передбачена правилами, а також використання наукових результатів здобувачів без зазначення їхнього авторства [1]. Крім того, суттєвими порушеннями з боку викладацького складу вважаються вимагання або отримання неправомірної вигоди та порушення процедур проведення іспитів чи заліків, що створює нерівні умови для учасників освітнього процесу [2]. Така деталізація дозволяє забезпечити чітку інституційну відповідальність як для здобувачів освіти, так і для науково-педагогічних працівників. Зокрема, щодо здобувачів передбачено як виховні заходи (усні та письмові попередження, проходження курсів з академічної доброчесності, повторне виконання завдань), так і заходи академічної відповідальності, включаючи повторне проходження освітніх компонентів чи оцінювання, позбавлення стипендій, участі у програмах академічної мобільності та інших пільг, аж до відрахування із закладу вищої освіти. Водночас для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників передбачено як дисциплінарну відповідальність (догана, звільнення), так і спеціальні академічні санкції, зокрема позбавлення права участі в атестації здобувачів, керівництва науковими роботами чи реалізації наукових проєктів, а у найбільш серйозних випадках – позбавлення наукових ступенів, вчених звань та інших професійних статусів. Загалом система відповідальності в Україні має комплексний характер і включає академічну, дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та, у визначених законом випадках, кримінальну відповідальність [1].

Німецький підхід до відповідальності за порушення академічної етики має свої унікальні особливості, що базуються на конституційних гарантіях свободи науки, досліджень та навчання, закріплених в Основному законі Німеччини, який був прийнятий 23 травня 1949 року [3]. На відміну від української моделі централізації, у Німеччині панує принцип широкої університетської автономії, де кожен окремий заклад вищої освіти самостійно розробляє внутрішні статuti та кодекси «належної наукової практики» на основі загальних рекомендацій національних наукових товариств [4]. При цьому відповідальність у Німеччині має багаторівневий характер і включає академічні санкції (анулювання результатів навчання, позбавлення наукових ступенів) та дисциплінарні заходи (звільнення, обмеження участі у науковій діяльності). Проте, відповідальність у Німеччині часто виходить далеко за межі суто академічного права, оскільки за грубі порушення, такі як навмисна підробка результатів масштабних досліджень або незаконне використання академічних титулів, може настати цивільно-правова відповідальність або навіть кримінальне переслідування [5]. Важливою соціокультурною особливістю Німеччини є інститут репутаційної відповідальності, де виявлення плагіату в дисертаціях публічних осіб або політиків призводить не лише до анулювання ступеня університетом, а й до негайної політичної відставки [4].

Яскравим прикладом такої практики є справа колишньої міністерки освіти Німеччини Аннете Шаван, яку в 2013 році університет Дюссельдорфа позбавив наукового ступеня через виявлений плагіат у дисертації, захищеній за 33 роки до того [4]. Цей інцидент не лише завершився негайною відставкою посадовиці, а й підтвердив безкомпромісність німецької академічної спільноти у питаннях дотримання наукової етики незалежно від статусу чи часу вчинення порушення.

Не менш важливим елементом забезпечення академічної доброчесності є діяльність відповідних інституцій, які здійснюють контроль та розгляд порушень. В Україні ключову роль відіграє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке здійснює акредитацію освітніх програм, формує стандарти забезпечення якості та контролює дотримання принципів академічної доброчесності, а також вчені ради та комісії з академічної доброчесності закладів вищої освіти, що безпосередньо розглядають випадки порушень і застосовують заходи впливу. У Німеччині аналогічні функції виконують університетські комісії з питань належної наукової практики, омбудсмени з академічної етики, а також Німецьке науково-дослідницьке товариство (DFG), яке формує

загальнонаціональні стандарти наукової доброчесності. Така модель забезпечує ефективне поєднання інституційного контролю та саморегулювання академічної спільноти [6].

Порівняльний аналіз нормативно-правового базису свідчить про принципову різницю в архітектурі законодавства: якщо в Україні основний акцент зміщено на кодифікацію норм у спеціалізованому Законі України «Про академічну доброчесність» з метою уніфікації відповідальності на державному рівні [1], то в Німеччині правове регулювання носить децентралізований характер. Німецька модель базується на поєднанні загальних рамкових вимог федерального законодавства про вищу освіту (Hochschulrahmengesetz) та деталізованих регламентів (Prüfungsordnungen), що приймаються на рівні кожної окремої федеральної землі та університету [4]. Така законодавча розбіжність зумовлює і різницю в правовій природі відповідальності: в Україні вона має ознаки адміністративно-дисциплінарної процедури під державним наглядом, тоді як у Німеччині - це передусім дотримання академічного контракту між здобувачем та автономним університетом, де порушення законодавчих вимог розглядається як посягання на конституційно гарантовану чистоту наукового пошуку [5].

Порівнюючи дві правові системи, також необхідно звернути увагу на активне впровадження превентивних інструментів, які в Німеччині діють значно ефективніше завдяки залученню юридичних клінік при університетах до формування етичних стандартів [7]. Такі структури в країнах Європейського Союзу не лише консультують студентів щодо авторського права, а й беруть участь у розробці локальних актів, що допомагає мінімізувати кількість порушень ще на стадії підготовки робіт [7]. В Україні наразі практика дотримання доброчесності в зарубіжних країнах вивчається для адаптації аналогічних механізмів, проте рівень інституційної довіри та розвиток внутрішніх університетських систем забезпечення якості все ще потребують системного вдосконалення за європейським зразком [5]. Україна робить основний акцент на законодавчій деталізації процедур притягнення до відповідальності, тоді як німецька система більше покладається на внутрішній самоконтроль наукової спільноти та багатовікові традиції чесності [4].

Узагальнюючи результати проведеного порівняльно-правового аналізу, можна дійти висновку, що попри спільність стратегічних цілей у боротьбі за чистоту науки, Україна та Німеччина використовують суттєво різні архітектурні моделі відповідальності. Українська система на сучасному етапі робить ставку на детальну

законодавчу регламентацію та державний контроль, що є необхідним кроком для подолання системних порушень та уніфікації стандартів на національному рівні. Водночас німецький досвід переконливо доводить, що найвищу ефективність мають не лише юридичні санкції, а й інститут репуатаційної відповідальності та реальна автономія закладів вищої освіти. Для вітчизняного законодавства перспективним напрямком є перехід від суто каральної моделі до створення системи саморегулювання академічної спільноти. Це передбачає не лише посилення правових наслідків за плагіат чи фальсифікацію, а й виховання культури, де будь-яке порушення академічної етики стає стратегічно програшним для науковця, а репуатаційні втрати автоматично зупиняють професійне зростання. Саме гармонізація суворих правових норм із традиціями академічної чесності дозволить Україні вибудувати дієву систему захисту інтелектуальних здобутків.

### **Список використаної літератури:**

1. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 18.04.2026).

2. Миргород-Карпова В. В., Руденко Л. Д., Шляпко Т. В. Академічна доброчесність в Україні та країнах Європейського союзу: порівняльно-правовий аналіз. *Право.ua*. 2022. № 3. С. 138–145. URL : <https://doi.org/10.32782/law.ua.2022.3.20> (дата звернення: 18.04.2026).

3. Grundgesetz Landesverfassung. GoLernen - Німецька мова українською. URL : [https://golernen.com/nauka/osnovnyj-zakon-derzhavnoyi-konstytutsiyi-nimechchyny/#google\\_vignette](https://golernen.com/nauka/osnovnyj-zakon-derzhavnoyi-konstytutsiyi-nimechchyny/#google_vignette) (date of access: 18.04.2026).

4. Poliak O., Tsvirkun T. Academic integrity in Ukraine and Germany: comparative aspect. *Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv. Pedagogy*. 2022. No. 1 (15). P. 40–42. URL : <https://doi.org/10.17721/2415-369.2022.15.08> (date of access: 18.04.2026).

5. Шестакова С., Сухомлинова О., Задоріна О. Академічна доброчесність: практика дотримання у зарубіжних країнах. Молодь і ринок. 2023. № 9/217. С. 87–91. URL : <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287676> (дата звернення: 18.04.2026).

6. Поляк, О., і Т. Tsvirkun. «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка», вип. 1, вип. 15*. 2023. С. 40-42.

7. Поляков А. О., Ждан М. Д. Академічна доброчесність в Європейському Союзі: роль юридичних клінік у формуванні етичних стандартів. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди "Право"*. 2025. № 41. С. 156–164. URL : <https://doi.org/10.34142/23121661.2025.41.17> (дата звернення: 18.04.2026).

*Голубенко Б.,  
здобуваач вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ВИКРИТТЯ КОРУПЦІЇ**

Соціальні мережі стали вагомим інструментом у боротьбі з корупцією, перетворившись на платформу для швидкого поширення інформації, громадської журналістики та мобілізації громадської думки. У сучасному світі, де традиційні медіа часто піддаються цензурі або обмеженому доступу, соцмережі дозволяють звичайним громадянам, активістам і журналістам оперативного викривати корупційні схеми, поширювати докази та вимагати відповідальності від влади. Вони сприяють прозорості, підвищують залученість суспільства та можуть призводити до реальних розслідувань і змін. Водночас цей вплив має й зворотний бік – поширення дезінформації та поляризацію дискурсу [1].

Сучасні технології надають можливість реалізовувати запобігання корупції максимально ефективно. Завдяки цифровізації ми отримуємо нові способи взаємодії органів публічної влади з громадськістю. Впровадження цифровізації в державну сферу може суттєво знизити рівень корупційних ризиків на всіх рівнях комунікації держави і суспільства, а також підвищити довіру громадян у державне управління. Однією з головних переваг соціальних мереж є швидкість поширення інформації. Якщо людина стикається з проявом корупції – наприклад, вимаганням неправомірної вигоди, непрозорим рішенням посадовця чи зловживанням службовим становищем, – вона може майже миттєво повідомити про це публічно. Такі повідомлення, особливо якщо вони містять фото, відео, документи або свідчення очевидців, швидко набувають розголосу і можуть стати підставою для журналістської уваги, внутрішньої перевірки або офіційного розслідування [2].

Ще вагомішою є роль соціальних мереж у висвітленні корупції на рівні державних органів і політичних еліт. Саме через соцмережі часто починається активне поширення матеріалів про незаконне збагачення,

сумнівні закупівлі, конфлікти інтересів або непрозорі рішення органів влади. Дослідження НАЗК про висвітлення теми корупції в медіа і соцмережах показало, що увага як ЗМІ, так і соціальних мереж була переважно зосереджена на висвітленні корупції у владі. Дрібна корупція становила не більше 10% усіх повідомлень. Ці цифри відповідають даним соціологічних опитувань в Україні, де серед усіх видів корупції, політична корупція вважається найсерйознішою проблемою [3].

Більшість українців дізнаються про випадки корупції саме через соціальні мережі. Як зазначив голова НАЗК Віктор Павлушук, понад 70% громадян отримують таку інформацію із соцмереж. Це свідчить про те, що соцмережі не лише інформують, а й суттєво впливають на формування громадської думки. «Україна разом із партнерами приділяє увагу вдосконаленню політик та інституцій, але ключовим полем протистояння залишається інформаційно-когнітивна сфера. Саме вона формує громадські настрої та впливає на порядок денний національної політики», – зазначив Павлушук [4].  
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4106234-ponad-70-ukrainciv-diznautsa-pro-korupciu-iz-socmerez-golova-nazk.html>

Дослідження інформаційного простору України показує, що соціальні мережі та традиційні медіа по-різному висвітлюють тему корупції. Якщо медіа переважно зосереджуються на фактах притягнення до відповідальності (близько 72% матеріалів), то в соціальних мережах значно частіше поширюється думка про безкарність корупції – такі настрої містяться приблизно у 43% дописів. Також важливо, що контент у соцмережах має більш емоційний характер. Майже третина публікацій – це не просто інформування, а суб'єктивні оцінки та реакції користувачів. Це впливає на формування громадської думки та підсилює суспільний резонанс навколо корупційних скандалів [5].

Важливою складовою антикорупційної системи є не тільки публічний розголос, а й можливість безпечно повідомити про порушення. В Україні діє Єдиний портал повідомлень викривачів, який НАЗК описує як захищену систему для швидкого і зручного подання повідомлень про корупцію з можливістю контролювати стан і результати їх розгляду. Дослідження НАЗК у сфері захисту викривачів також підкреслює, що інститут викривачів відіграє важливу роль у зміцненні прозорості та підзвітності. Соціальні мережі тут можуть доповнювати офіційні механізми: вони допомагають привернути увагу до проблеми, а спеціальні канали – надати їй юридично значущої форми.

Разом із тим вплив соціальних мереж не є однозначно позитивним. Вони справді можуть допомагати викривати корупцію, але водночас поширюють неперевірену інформацію, емоційні оцінки та маніпулятивні повідомлення.

Отже, соціальні мережі значно посилюють викриття корупції, роблячи процес прозорішим, швидшим і масовим. Вони перетворюють пасивних громадян на активних викривачів, сприяють підзвітності влади та підтримують сталі розвиток. В Україні вони стали домінуючим джерелом інформації, хоча й потребують боротьби з дезінформацією.

### Список використаних джерел:

1. Роль медіа у боротьбі з корупцією. URL: <https://www.unodc.org/e4j/fr/anti-corruption/module-10/key-issues/the-role-of-the-media-in-fighting-corruption.html> (дата звернення: 20.04.2026).

2. Кулик К. Д. Відкритість і прозорість діяльності органів влади як невід’ємний елемент запобігання корупції в Україні під час дії воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Право. 2025.

3. Розчарування, інформаційні атаки та увага до влади: як українські ЗМІ та соціальні мережі висвітлювали тему корупції у другому кварталі 2025 року. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. URL: <https://nazk.gov.ua/en/news/disillusionment-information-attacks-and-attention-to-the-authorities-how-ukrainian-media-and-social-networks-covered-the-topic-of-corruption-in-the-second-quarter-of-2025/> (дата звернення: 20.04.2026).

4. Соціальні мережі – головне джерело інформації про корупцію для українців. URL: <https://donpatriot.news/soczialni-merezhi-golovne-dzherelo-informaciyi-pro-korupciyu-dlya-ukrayincziv> (дата звернення: 20.04.2026).

5. Укрінформ. Понад 70% українців дізнаються про корупцію із соцмереж – голова НАЗК. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4106234-ponad-70-ukrainsiv-diznautsa-pro-korupciu-iz-socmerez-golova-nazk.html> ( дата звернення: 20.04.2026).

УДК 347.73:336.14]:343.353](477.73-21)

*Гордієнко В. Л.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **ПРОЗОРИСТЬ ТА ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА МИКОЛАЄВА)**

Сучасний етап розвитку української державності характеризує трансформацію системи публічного управління відповідно до європейських стандартів відкритості, підзвітності та доброчесності. В умовах децентралізації органи місцевого самоврядування отримали більші фінансові повноваження, а також – і підвищену відповідальність за ефективне використання бюджетних ресурсів. «Саме тому прозорість місцевого бюджету та громадський контроль за його використанням набувають особливого значення як дієві інструменти запобігання корупції»[1].

Корупція у сфері місцевих фінансів може проявлятися у вигляді завищення вартості закупівель, непрозорого розподілу коштів, лобювання інтересів окремих суб'єктів господарювання, нецільового використання бюджетних коштів або отримання інформації про реальний стан виконання бюджету. Запобігти таким ризикам можна шляхом поєднання можливого внутрішнього фінансового контролю та зовнішнього громадського погляду.

Відповідно до Конституції України, народ є єдиним джерелом влади, а отже громадяни мають право брати участь у контролі за діяльністю органів місцевого самоврядування, зокрема в бюджетній сфері [2]. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від від 21.05.1997 № 280/97-ВР закріплює принципи гласності, підзвітності та відповідальності місцевої влади перед територіальною громадою [3]. Це означає, що інформація про використання коштів місцевого бюджету має бути відкритою, доступною та зрозумілою для мешканців.

Одним із ключових інструментів забезпечення прозорості є оприлюднення бюджетної інформації на офіційних веб-сайтах рад та в системах відкритих даних. Йдеться про проекти бюджету, рішення щодо його затвердження, зміни до бюджету, звіти про виконання, перелік бюджетних програм, фінансування комунальних підприємств, тендерні закупівлі та використання коштів резервного фонду. Відкритість таких даних унеможливорює приховані фінансові операції та дозволяє громадськості оперативно реагувати на порушення.

Важливу роль відіграють інструменти участі громадян. «Законодавство України передбачає громадські слухання, місцеві ініціативи, електронні петиції, публічні консультації, консультативно-дорадчі органи та громадське оцінювання діяльності органів влади» [4]. Саме через ці механізми громадяни можуть впливати на визначення бюджетних пріоритетів, вимагати пояснення щодо витрат та ініціювати перевірку сумнівних рішень.

Особливе значення має громадський бюджет (бюджет участі), який визнається одним із найуспішніших механізмів демократичного управління фінансами. Його сутність здійснюється у розподілі частини коштів місцевого бюджету на проекти, запропоновані мешканцями та підтримані шляхом відкритого голосування. Це зменшує ризики кулуарного розподілу ресурсів і формує у громадян відповідальне ставлення до публічних фінансів [5].

Показовим у цьому контексті є приклад м. Миколаєва. До початку повномасштабної війни у місті активно функціонував міський бюджет, завдяки якому жителі реалізовували проекти благоустрою, освітні, спортивні та екологічні ініціативи. Через воєнні обставини дію програми було тимчасово призупинено, однак у 2026 році заплановано її відновлення, а на реалізацію проектів у 2027 році передбачено 21 млн грн [6]. Це сприяє збереженню курсу на відкритість та партнерство між владою і громадою.

Ще одним прикладом громадської участі в Миколаєві став процес оновлення Статуту територіальної громади міста у 2026 році. До роботи були залучені представники громадських організацій, експерти та мешканці міста. У межах обговорення особлива увага приділялася питанням прозорості діяльності міської ради, порядку звітності посадових осіб, розвитку електронної демократії та механізмам громадського контролю [6].

Важливим антикорупційним інструментом є також система електронних закупівель ProZorro, яка забезпечує відкритий доступ до інформації про тендери та укладені договори. Завдяки цій громадській організації, журналісти та мешканці можуть виявляти завищені ціни,

дискримінаційні умови тендерів або змови між учасниками закупівель. Для м. Миколаєва, які залишаються масштабні закупівлі у сфері відновлення інфраструктури, такий контроль є особливо актуальним [7].

Не менш важливим є регулярне звітування міського голови та депутатів перед громадою. Відкриті звіти щодо виконання програми розвитку, використання бюджетних коштів та результатів діяльності сприяють формуванню довіри до влади й зменшують можливості для зловживання.

Отож, прозорість та громадський контроль за використанням місцевого бюджету є важливими складовими антикорупційної політики на рівнях громади. Досвід м. Миколаєва демонструє, що впровадження громадського бюджету, оновлення статутних механізмів участі, використання електронних інструментів контролю та відкритість фінансової інформації створюють реальні запобіжники корупції. Подальший розвиток цих механізмів сприятиме ефективному відновленню міста, зміцненню довіри населення та становленню доброчесного місцевого врядування.

### Список використаних джерел:

1. Бурик З. Розвиток концепції людиноцентризму в системі публічного управління. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2023. № 6. С. 21–34 (дата звернення: 22.04.2026).

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 22.04.2026).

3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). (дата звернення: 24.04.2026).

4. Види та інструменти громадської участі // Інтеніт : суспільно-політичне видання. 2024. URL: <https://intent.press/expert/localgovernment/2024/vidi-ta-instrumenti-gromadskoyi-uchasti/> (дата звернення: 24.04.2026).

5. У Миколаєві відновлять «Громадський бюджет» у 2026 році: на фінансування проєктів планують виділити 221 мільйон // НікВесті. 2025. 14 груд. URL: <https://nikvesti.com/news/business/311640-u-mikolaievi-vidnovliat-programu-hromadskii-biudzheta-u-2026-rotsi> (дата звернення: 21.04.2026).

6. Золотухіна Т. У Миколаєві триває учасницьке оновлення Статуту громади [Електронний ресурс] // Facebook.

Опубліковано 12 лютого 2026 р. URL:  
<https://www.facebook.com/zolotyhinaTatiana/posts/pfbid01TAnpjcMkrb57MVxXCo6k9NLps8HrRZ1H1dPUfYUvR3pbmPDCfXPwcbFXYNjFG711>  
(дата звернення: 20.04.2026).

7. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19/ed20151225> (дата звернення: 23.04.2026).

**УДК 343.352.**

*Грибова М. І.,  
здобувачка вищої освіти І курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ВЕЛИКІ КОРУПЦІЙНІ СКАНДАЛИ СВІТУ ТА ЇХ НАСЛІДКИ**

Корупція є однією з найбільш небезпечних загроз для функціонування держави та суспільства, оскільки вона підриває довіру громадян до влади, спричиняє економічні втрати та негативно впливає на міжнародний авторитет держав. Особливо небезпечними є великі корупційні скандали, які охоплюють вищі органи влади, транснаціональні компанії або міжнародні фінансові структури. Такі випадки демонструють масштаби зловживання владою та необхідність посилення антикорупційних механізмів [1, ст. 120].

Одним із найвідоміших корупційних скандалів ХХ століття став Вотергейтський скандал у США, що розгорівся у 1972 році під час президентства Richard Nixon. Скандал був пов'язаний із незаконним прослуховуванням штабу Демократичної партії та подальшим приховуванням фактів адміністрацією президента. Наслідком стало різке падіння довіри до влади, політична криза та відставка президента у 1974 році. Ця подія стала прикладом того, як корупційні дії можуть призвести до серйозних політичних наслідків і реформування системи контролю за діяльністю посадових осіб.

Важливим міжнародним прикладом став скандал «Lava Jato» («Автомийка») у Brazil, який розпочався у 2014 році та стосувався

державної нафтової компанії Petrobras. Розслідування виявило масштабні схеми хабарництва, відмивання коштів та незаконного фінансування політичних партій. У результаті до відповідальності були притягнуті високопосадовці та бізнесмени, а економіка країни зазнала

Значних втрат [2]. Скандал також спричинив політичну нестабільність та масові суспільні протести.

Ще одним резонансним прикладом є міжнародний скандал «Papama Papers», оприлюднений у 2016 році. У ході журналістського розслідування було викрито використання офшорних компаній для приховування доходів, ухилення від сплати податків та відмивання коштів політиками, бізнесменами й посадовими особами різних держав. Публікація документів призвела до відставок окремих політичних лідерів, міжнародних розслідувань та посилення контролю за фінансовими операціями у багатьох країнах світу [3].

Значний резонанс мав і корупційний скандал навколо компанії Siemens у Germany. Було встановлено, що компанія систематично використовувала хабарі для отримання контрактів у різних країнах світу. Наслідком стало накладення багатомільйонних штрафів, реформування внутрішньої системи контролю компанії та посилення міжнародних стандартів корпоративної етики [4].

Великі корупційні скандали мають серйозні економічні наслідки. Вони призводять до зниження інвестиційної привабливості держав, втрати бюджетних коштів, послаблення демократичних інститутів та зростання недовіри громадян до влади. Крім того, корупція негативно впливає на міжнародну репутацію держави та може стати причиною політичних криз [5].

Науковці наголошують, що ефективна боротьба з корупцією потребує комплексного підходу. Важливими складовими є незалежність антикорупційних органів, прозорість діяльності влади, розвиток громадського контролю та формування високих етичних стандартів у публічному управлінні [6]. Значну роль відіграє також міжнародне співробітництво у сфері протидії фінансовим злочинам та незаконному виведенню коштів.

Отже, великі корупційні скандали світу демонструють небезпеку зловживання владою та необхідність постійного вдосконалення антикорупційної політики. Їх наслідки впливають не лише на політичну систему окремих держав, а й на розвиток міжнародних економічних та суспільних відносин. Саме тому формування ефективних механізмів запобігання корупції є важливою умовою

забезпечення стабільності, законності та демократичного розвитку держави [7, ст. 37].

### **Список використаних джерел:**

1. Серьогін С. М. Державна служба та запобігання корупції в органах влади: навч. Посібник. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. (184 с.)
2. Operation Car Wash. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Operation-Car-Wash> (дата звернення 13.05.2026)
3. Transparency International. Corruption Perceptions Index. URL.: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024> (дата звернення 13.05.2026)
4. Watergate scandal. Encyclopaedia Britannica. URL:<https://www.britannica.com/event/Watergate-Scandal> (дата звернення 13.05.2026)
5. Panama Papers leak. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/money/Panama-Papers> (дата звернення 13.05.2026)
6. Siemens corruption scandal. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/money/Panama-Papers> (дата звернення 13.05.2026).
7. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. – Київ : Атіка, 2001. (216 с.)

УДК: 343.85:[343.353:340.13](477)(043.2)

*Грибович М. М.,  
здобувач вищої освіти II курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Корупція від початку незалежності України залишається однією з ключових загроз державотворенню, оскільки підриває довіру до влади, девальвує принцип верховенства права та зумовлює втрати для економіки. У сучасних умовах вона вже не зводиться до окремих злочинних проявів, а виступає системним чинником, що впливає на якість публічного управління, безпеку та євроінтеграційні процеси. Саме тому становлення антикорупційної політики в Україні слід розглядати як довготривалий і суперечливий процес, у межах якого держава поступово переходила від фрагментарних каральних рішень до моделі превенції, інституційної спеціалізації та взаємодії з громадянським суспільством

Перший етап формування антикорупційної політики в Україні припав на 1990-ті роки, коли було зроблено спробу перейти від успадкованої з радянщини байдужості до корупційних проявів до створення правових рамок протидії цьому явищу. Важливим рубежем став Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року, у якому вперше було закріплено саме поняття корупції та визначено коло органів, які мали вести з нею боротьбу. Далі з'явилися Конституція України 1996 року, Національна програма боротьби з корупцією 1997 року, Концепція боротьби з корупцією на 1998–2005 роки, а також укази Президента України від 6 лютого 2003 року, 9 лютого 2004 року і 11 вересня 2006 року. Держава почала говорити про необхідність не тільки карати за корупцію, а й запобігати їй, хоча на практиці більшість рішень ще довго залишалися надто декларативними. Паралельно Україна приєдналася до ключових міжнародних орієнтирів: Конвенції ООН проти корупції (від 31.10.2003 року, ратифікована ВРУ 18.10.2006 року), Кримінальної (від 27.01.1999 року, ратифікована ВРУ 18.10.2006 року) й Цивільної

(від 04.11.1999 року, ратифікована ВРУ 16.03.2005 року) конвенцій про боротьбу з корупцією Ради Європи, Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції (від 15.05.2003 року, ратифікована ВРУ 18.10.2005 року), а також до GRECO (угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією прийнята 05.05.1998 року) та Стамбульського плану дій (від 21.01.2004 року), що фактично відкрило для українського законодавця нову рамку вимог і стандартів [1, с. 77-78]. В цей період Україна почала формально поєднувати внутрішні антикорупційні рішення з міжнародними стандартами, однак практичний результат залишався обмеженим через нестачу політичної волі, слабку координацію органів влади та відсутність системної превенції. Перші роки незалежності дали державі базу, але не дали головного – реального інструменту стримування корупції. Саме тому ранні антикорупційні рішення важливо оцінювати не лише як початок, а і як урок про те, що самими деклараціями корупцію не приборкаєш.

Важливим та особливо показовим став другий етап, що охоплював 2009–2011 роки, коли законодавець уже явно відчув межу старої моделі. Закон України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» 2009 року спробували розширити коло відповідальності за межі окремої посадової особи. У 2011 році було ухвалено Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції», створено Національний антикорупційний комітет, затверджено Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки та Державну програму щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки. Це вже була спроба зібрати політику в єдиний механізм. Але тут проявилася стара проблема: стратегічні документи були, а реальна здатність системи змінювати поведінку посадовців і стримувати корупційні практики залишалася слабкою. Хоча на це вплинуло чимало факторів, головною причиною стало формування корумпованого та криміналізованого авторитарного режиму в період президентства В. Януковича [1, с. 78].

Після Революції Гідності розвиток антикорупційної політики уже неможливо було зводити до старої моделі імітації. Майдан став тим моральним і політичним рубежем, після якого суспільство відверто відмовилося миритися з корупційною нормальністю. Тому третій етап становлення антикорупційного законодавства в Україні доцільно пов'язувати з 2014 роком, коли законодавець перейшов від переважно декларативних і фрагментарних рішень до формування цілісної

антикорупційної архітектури. Його фундаментом став Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р., на підставі якого було створено Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики. Цим законом було також внесено зміни до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема розширено коло суб'єктів відповідальності та посилено регулювання відповідних заборон і обмежень. Паралельно було ухвалено Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р., який закріпив створення нового спеціалізованого правоохоронного органу для попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень. У тому ж 2014 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», що вперше надало антикорупційній стратегії форму закону, а не підзаконного акту, і тим самим посилило нормативну визначеність державної політики у цій сфері [2, с. 24].

Посилення цієї моделі відбулося із створенням Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Згідно із Законом України від 12.02.2015 № 198-VIII [3], у Генеральній прокуратурі України утворюється Спеціалізована антикорупційна прокуратура на правах структурного підрозділу, на яку покладається процесуальне керівництво у провадженнях, пов'язаних із корупційними злочинами, а також підтримання державного обвинувачення в таких справах. Це дозволило поєднати діяльність НАБУ та прокурорський нагляд у межах єдиного антикорупційного механізму.

Подальший розвиток цього етапу був пов'язаний із поглибленням інституційної спеціалізації. У 2015 році було прийнято Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р., який визначив ДБР як спеціальний правоохоронний орган, уповноважений розслідувати, зокрема, злочини, вчинені високопосадовцями, суддями, працівниками правоохоронних органів та посадовими особами антикорупційних інституцій. Важливим доповненням до цієї системи стало й утворення АРМА: Законом України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10.11.2015 р. було закладено правові засади діяльності органу, який здійснює виявлення, розшук і управління арештованими активами, що дає змогу не лише реагувати на корупцію, а й позбавляти її

економічної основи. Завершальним елементом цієї інституційної моделі став Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» від 07.06.2018 р., яким створено спеціалізований суд для здійснення правосуддя у справах про корупційні та пов'язані з ними злочини [2, с. 25]. У сукупності ці акти засвідчили перехід України до моделі, в якій запобігання, виявлення, розслідування, судовий розгляд і управління корупційними активами були розподілені між окремими спеціалізованими інституціями.

Сьогодні антикорупційна політика України стоїть перед подвійним викликом: з одного боку, триває війна, з іншого – держава повинна не втратити темп реформ і не дати суспільному виснаженню стати зручним прикриттям для старих схем. У сучасних умовах особливо помітними є проблеми недостатньої інституційної спроможності окремих антикорупційних органів, слабкої взаємодії з громадськістю, недосконаlosti окремих норм і залежності результату від політичної волі. Разом із цим саме воєнний час оголив ще одну істину: корупція під час війни стає не просто внутрішньою хворобою, а ризиком для обороноздатності, міжнародної довіри та відновлення країни після перемоги. Позитивним є те, що сьогодні антикорупційна політика дедалі більше спирається на громадський контроль, медіа, партнерську підтримку ЄС і вимогу внутрішньої відповідальності [4, с. 353]. Окремо варто наголосити й на тому, що в нинішній фазі мова йде вже не лише про запуск реформ, а про їх утримання в робочому стані, щоб вони не стали черговою хвилею красивих намірів без сталої практики. Найважливіше тепер – не дати реформам зупинитися після завершення воєнного періоду, адже саме після кризи завжди виникає спокуса повернутися до старих, зручних, але небезпечних практик. Якщо антикорупційна система зуміє встояти в нинішніх умовах, це буде не просто інституційний успіх, а ознака зрілості держави, яка навчилася захищати себе не лише силою зброї, а й силою права.

Не менш важливою складовою сучасної антикорупційної політики є участь суспільства, а не лише державних органів. Громадські ради, медіа, викривачі порушень і фахові експертні середовища створюють той тиск, без якого антикорупційні інституції швидко ризикують втратити динаміку. Відкритість, публічність і регулярне обговорення рішень дозволяють перетворити боротьбу з корупцією з формальної кампанії на щоденну практику. У цьому сенсі особливу вагу мають не гучні гасла, а прості речі: доступ до інформації, зрозумілі процедури, контроль за конкурсами, перевірка конфлікту інтересів і готовність суспільства не миритися з подвійними стандартами [4, с. 353]. У воєнний період ця логіка стає ще гострішою, бо будь-яке послаблення

контролю одразу відбивається на довірі до держави, міжнародних партнерів і процесу відбудови. Тому майбутнє антикорупційної політики залежить не тільки від нових законів, а й від того, чи буде збережено живий суспільний запит на чесне управління та невідворотність відповідальності.

Антикорупційна система не зводиться лише до окремих органів чи набору норм; вона включає інституційну, ідеологічну та нормативну складові. Інституційна частина проявляється у створенні спеціальних органів і визначенні кола суб'єктів, пов'язаних із корупційними ризиками. Ідеологічна – у формуванні нетерпимості до корупції та підвищенні правової культури суспільства. Нормативна – в ухваленні антикорупційних актів, які мають не просто карати, а забезпечувати попередження зловживань [5, с. 92]. Така побудова показує, що антикорупційна політика є комплексним явищем, де право працює тоді, коли воно підтримане суспільною позицією, інституційною дисципліною і зрозумілими правилами поведінки для публічної служби.

Отже, становлення антикорупційної політики в Україні пройшло складний шлях від перших фрагментарних і переважно декларативних спроб реагування на корупцію до формування розгалуженої інституційної системи, що поєднує превенцію, розслідування, прокурорський нагляд, судовий розгляд і управління корупційними активами. Кожен із розглянутих етапів відображав не лише зміну нормативної бази, а й поступове усвідомлення державою того, що корупцію неможливо подолати винятково каральними заходами. Найбільш результативним став саме період після 2014 року, коли антикорупційна політика набула системного характеру та була підкріплена створенням спеціалізованих органів і ухваленням ключових законів. Водночас сама наявність розвиненої правової інфраструктури ще не гарантує ефективності, якщо вона не спирається на реальну політичну волю, належну координацію між інституціями, невідворотність відповідальності та сталість суспільного запиту на доброчесне врядування. Антикорупційна політика в Україні вже перестала бути лише набором правових рішень і поступово перетворюється на один із фундаментів модернізації держави, її європейської інтеграції та зміцнення довіри між суспільством і владою.

### Список використаних джерел:

1. Зозуля С. В. Становлення антикорупційної системи України (організаційно-правові заходи). *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 2(83). С. 75–80.
2. Половинкіна Р. Ю. Етапізація та періодизація антикорупційного законодавства в Україні. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2019. № 3 (65). С. 22–27.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/198-19> (дата звернення: 21.05.2024)
4. Глущенко Н. В. Антикорупційна політика України: виклики та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2025. Вип. 88, ч. 2. С. 349–354.
5. Ганьба О. Б. Державна антикорупційна політика: поняття, сутність та загальні ознаки. *Публічне право*. 2021. № 4(44). С. 93–95.

УДК 35.08:174.7|(477+4-6ЄС)(043.2)

*Дерега Д. В.,*

*здобувачка вищої освіти IV курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

***Науковий керівник: Каплій О. В.,***

*канд. юрид. наук, доцентка,*

*доцентка кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА СТАНДАРТИ ОЕСР

Розбудова системи публічного управління в Україні в умовах євроінтеграції та воєнного стану безпосередньо пов'язана з утвердженням доброчесності як базової професійної та етичної цінності публічної служби. Корупція знижує ефективність державного управління, спотворює конкуренцію, зменшує довіру громадян до інститутів влади та послаблює демократичну легітимність публічних рішень. Тому інтеграція стандартів доброчесності у правову та

інституційну сферу держави сьогодні розглядається як комплексна умова трансформації України та її наближення до критеріїв членства в Європейському Союзі та Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР).

У вітчизняному законодавстві поняття доброчесності розкривається через сукупність правил, заборон, обмежень і стандартів етичної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Базовим нормативним актом у цій сфері є Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р., який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції, статус Національного агентства з питань запобігання корупції та закріплює обов'язкові механізми доброчесності – антикорупційну експертизу, фінансовий контроль (декларування), запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, захист викривачів [1]. У такий спосіб українське законодавство сформувало мінімальну обов'язкову інфраструктуру правових механізмів запобігання корупції, що відповідає сучасним європейським вимогам.

Зазначений базовий рівень регулювання доповнюється спеціальними стандартами етичної поведінки публічних службовців, конкретизованими у Законі України «Про державну службу» від 10.12.2015 р., що серед принципів державної служби закріплює доброчесність, політичну неупередженість, прозорість діяльності та персональну відповідальність державного службовця [2]. Тим самим доброчесність набула статусу як етичного імперативу, так і самостійного правового принципу проходження державної служби. Зазначені принципи деталізовано у Загальних правилах етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджених наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 р. № 158.

Поряд із нормативно-правовим закріпленням окремих стандартів держава реалізує системний підхід через стратегічні документи. На виконання ст. 18 Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство з питань запобігання корупції розробило проект Антикорупційної стратегії на 2026-2030 роки, який після двадцяти шести публічних громадських обговорень 7 січня 2026 року було направлено для погодження зацікавленим органам та який, станом на сьогодні, перебуває на стадії міжвідомчого погодження перед поданням до Верховної Ради України [3]. Розробка цього документа є водночас і міжнародно-правовим зобов'язанням України, обумовленим рекомендаціями Європейської Комісії у Звітах про прогрес України

2024 і 2025 років, Дорожньою картою у сфері верховенства права та ініціативою Європейського Союзу Ukraine Facility. Це засвідчує, що для України ухвалення нової Антикорупційної стратегії розглядається як невід'ємна умова виконання зовнішньополітичних зобов'язань на шляху до членства в ЄС.

Національний підхід тісно пов'язаний з міжнародними стандартами. На міжнародному рівні концептуальною основою сучасних підходів до розбудови систем доброчесності є Рекомендація Ради ОЕСР щодо публічної доброчесності (OECD/LEGAL/0435), ухвалена 26 січня 2017 року. Вона визначає публічну доброчесність як послідовне дотримання спільних етичних цінностей, принципів та норм, спрямованих на захист публічного інтересу та його пріоритетність над приватним інтересом у публічному секторі [4]. У такий спосіб ОЕСР визначає доброчесність як ціннісну основу всієї діяльності публічного сектору. Рекомендація закріплює тринадцять принципів, об'єднаних у три взаємопов'язані складові – систему, культуру та підзвітність, і пропонує цілісну, ризик-орієнтовану модель розбудови доброчесності, що ґрунтується на загальносуспільному та загально урядовому підходах.

Принципова відмінність моделі ОЕСР полягає в перенесенні акценту з ad hoc-заходів реагування на корупцію на стратегічну, інтегровану політику, яка базується на високому рівні політичної прихильності керівництва, чіткому розподілі інституційної відповідальності, формуванні загальносуспільної культури доброчесності, вбудовуванні доброчесності у системи управління людськими ресурсами, стандартах прозорості (зокрема у сферах лобювання, фінансування партій, конфлікту інтересів), а також ефективних механізмах внутрішнього контролю, управління ризиками й невідворотності відповідальності [5]. Ці принципи деталізовано у Довіднику ОЕСР з публічної доброчесності 2020 року, що пропонує покрокові рекомендації щодо їх практичної імплементації. Тим самим ОЕСР пропонує готовий методологічний інструмент для національних реформ.

Поряд з концептуальними принципами ОЕСР розроблено окремий інструмент об'єктивної оцінки стану національних систем – Індикатори публічної доброчесності ОЕСР (далі – ІПД), створені у 2019 році Робочою групою ОЕСР з питань публічної доброчесності та боротьби з корупцією. Вони складаються з 22 індикаторів критеріального типу та 12 кількісних індикаторів і охоплюють чотири блоки: якість стратегічної бази; підзвітність формування державної політики; ефективність внутрішнього контролю та управління

ризиками; цілісність систем правосуддя та дисциплінарного контролю. ПД спираються виключно на адміністративні (первинні) дані, а не на експертні оцінки, що забезпечує порівнюваність показників між державами та зменшує суб'єктивність вимірювань [6]. Завдяки цьому модель ОЕСР дозволяє оцінювати публічну доброчесність на основі об'єктивних показників і робити обґрунтовані порівняння між державами.

Україна послідовно використовує інструментарій ОЕСР як орієнтир для національних реформ. У 2022 році їй надано статус потенційного кандидата на членство в ОЕСР, започатковано початковий діалог щодо вступу та затверджено чотирирічну Програму співпраці, у межах якої НАЗК отримало ключову роль у проведенні Огляду доброчесності. У березні 2024 року Україна стала першою державою, яка не є членом ОЕСР і не має статусу асоційованої країни, що долучилася до ініціативи «Індикатори публічної доброчесності» та надала дані за трьома блоками показників [7]. Цим Україна продемонструвала високий рівень готовності до інтеграції з міжнародною системою оцінки публічної доброчесності.

9 грудня 2024 року на офіційному порталі ОЕСР оприлюднено результати оцінювання за українськими даними. Оприлюднення відповідних показників створило емпіричну основу для подальшого реформування національної системи. У 2025 році оприлюднено індикатори четвертого блоку та представлено перший для України Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією, який констатував суттєвий прогрес держави у розбудові публічної та ділової доброчесності навіть в умовах повномасштабної війни [8].

За даними Огляду ОЕСР Україна перевищила середні показники країн ОЕСР у низці сфер, зокрема щодо запобігання конфлікту інтересів, прозорості фінансування політичних партій, управління корупційними ризиками та захисту викривачів; водночас наголошено на необхідності завершення судової реформи, посилення законодавства про лобіювання, удосконалення врегулювання конфлікту інтересів та зміцнення антикорупційного комплаєнсу [8]. Тим самим міжнародна оцінка водночас підтвердила досягнення України та чітко окреслила пріоритети наступного етапу реформ. Зібрані дані ПД стали емпіричною основою для розроблення нової Антикорупційної стратегії на 2026-2030 роки.

Серед досягнень варто відзначити формування інституційної архітектури протидії корупції, до якої належать НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, а також запровадження повноцінного електронного декларування, ризик-орієнтованого підходу до перевіроч, механізмів

запобігання конфлікту інтересів і поступове впровадження антикорупційного підходу, заснованого на аналізі даних. Водночас зберігається низка суттєвих викликів, серед яких гармонізація національної нормативної бази з тринадцятьма принципами Рекомендації ОЕСР 2017 року, ефективна реалізація Закону України «Про лобювання» від 23.02.2024 р. № 3606-IX, посилення внутрішнього аудиту та доброчесності суддівського корпусу, а також забезпечення стійкості антикорупційних інституцій до політичного впливу в умовах воєнного стану. У сукупності це свідчить про те, що Україна нині перебуває на етапі переходу від створення інституційної основи до забезпечення її реального та якісного функціонування в щоденній практиці публічного управління.

Доброчесність у публічній службі є важливою правовою та інституційною передумовою успішної трансформації державного управління в Україні. Її утвердження безпосередньо пов'язане з наближенням національної системи публічного врядування до європейських стандартів, заснованих на прозорості, підзвітності, відкритості та невідворотності відповідальності. У цьому контексті імплементація підходів ОЕСР, зокрема Рекомендації Ради ОЕСР щодо публічної доброчесності 2017 року та ініціативи «Індикатори публічної доброчесності», має особливе значення, оскільки сприяє переходу від переважно реактивної антикорупційної моделі до превентивної, системної та доказової політики.

Вступ України до ініціативи ПІД у березні 2024 року, подальше оприлюднення відповідних індикаторів у 2024-2025 роках і позитивна оцінка в межах першого Огляду доброчесності 2025 року підтверджують наявність реального поступу у формуванні сучасної інфраструктури доброчесності. Водночас цей поступ не є остаточним і потребує подальшого нормативного та інституційного зміцнення. Особливо важливим залишається завершення судової реформи, посилення антикорупційного комплаєнсу, удосконалення правового регулювання лобювання та врегулювання конфлікту інтересів, а також забезпечення належного рівня незалежності антикорупційних органів від політичного впливу, зокрема в умовах воєнного стану.

Таким чином, можна стверджувати, що доброчесність у публічній службі має розглядатися як практичний стандарт щоденної діяльності органів влади та службовців. Її інтеграція у процеси добору кадрів, ухвалення управлінських рішень, оцінювання результативності та контролю за поведінкою посадових осіб здатна забезпечити якісно новий рівень публічного управління. Тому стандарти ОЕСР виступають дієвим механізмом зміцнення довіри до держави,

підвищення ефективності інституцій та формування зрілої правової держави в Україні.

### Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 7 лют. 2026 р.  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 07.05.2026).

2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII : станом на 12 квіт. 2026 р.  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 07.05.2026).

3. Антикорупційна стратегія на 2026-2030 роки. *НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції*.  
URL: <https://nazk.gov.ua/uk/antykoriupciyna-strategiya-na-2026-2030-roku/> (дата звернення: 07.05.2026).

4. Recommendation of the Council on Public Integrity (OECD/LEGAL/0435) : adopted on 26 January 2017. OECD Legal Instruments. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435> (дата звернення: 07.05.2026).

5. OECD Public Integrity Handbook. Paris : OECD Publishing, 2020. 220 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/ac8ed8e8-en> (дата звернення: 07.05.2026).

6. Україна стане першою країною не членом ОЕСР, яка долучиться до ініціативи «Індикатори публічної доброчесності». Національне агентство з питань запобігання корупції : офіційний сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/ukraina-stane-pershoyu-krainoyu-ne-chlenom-oesr-yaka-doluchytsya-do-initsiatyvy-indykatory-publichnoi-dobrochesnosti/> (дата звернення: 07.05.2026).

7. Оприлюднено Індикатори публічної доброчесності ОЕСР для України. Національне агентство з питань запобігання корупції : офіційний сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/oprylyudneno-indykatory-publichnoi-dobrochesnosti-oesr-dlya-ukrainy/> (дата звернення: 07.05.2026).

8. Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні. OECD Public Governance Reviews. Paris : OECD Publishing, 2025. URL: <https://www.oecd.org/uk/publications/5f7daca7-uk.html> (дата звернення: 07.05.2026).

*Дерега Д. В.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СТАНДАРТІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Академічну доброчесність у сучасному науково-освітньому дискурсі доцільно розглядати одночасно у трьох вимірах: як важливий критерій якості вищої освіти та наукових досліджень, як етичний імператив наукової спільноти і як антикорупційний стандарт, що безпосередньо пов'язаний із розбудовою громадянського суспільства.

В Україні визначення академічної доброчесності закріплено на законодавчому рівні в частині першій статті 42 Закону України «Про освіту», яка визначає, що академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Формування сучасних стандартів академічної доброчесності значною мірою відбувалося під впливом діяльності міжнародних організацій, які розробляли документи нормативного та рекомендаційного характеру, запроваджували освітні програми, здійснювали моніторинг і надавали державам-учасникам необхідну технічну допомогу.

Найвпливовішою інституцією на глобальному рівні є Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI) – некомерційне об'єднання, засноване у 1992 р. при Університеті Клемсон (США), яке нині об'єднує понад 200 закладів вищої освіти з більш ніж 50 країн світу. Концептуальним фундаментом діяльності ICAI є документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності», який у редакції 2014 р. виокремлював п'ять базових цінностей - чесність, довіру, справедливість, повагу та відповідальність, а у третій редакції 2021 р.

був доповнений шостою цінністю - мужністю як готовністю діяти відповідно до перших п'яти цінностей навіть в умовах інституційного тиску [2].

Отже, діяльність ICAI та розроблені ним «Фундаментальні цінності академічної доброчесності» мають визначальне значення для формування єдиних світових підходів у цій сфері, оскільки саме вони заклали концептуальну основу сучасного розуміння академічної доброчесності як системи цінностей, що забезпечують довіру, якість і відповідальність в освіті та науці.

На європейському регіональному рівні провідне місце у сфері академічної доброчесності посідає Європейська мережа академічної доброчесності (ENAI), створена у 2013 році та зареєстрована як міжнародна асоціація з 2017 року. Важливим результатом її діяльності стало розроблення низки ключових документів, зокрема Глосарію з академічної доброчесності, Загальних настанов щодо академічної доброчесності для закладів вищої освіти [3]. У подальшому розвитку ENAI засвідчила запровадження у 2023 році процедури сертифікації закладів вищої освіти за стандартами доброчесності та оприлюднення у 2024 році окремої позиції щодо використання генеративного штучного інтелекту.

Діяльність ENAI свідчить про вагомую роль європейських інституцій у формуванні сучасних стандартів академічної доброчесності, їх практичному впровадженні та адаптації до нових суспільних і технологічних викликів.

У сфері безпосередньо науково-дослідної діяльності важливу роль у формуванні стандартів доброчесності відіграє Європейська федерація академій наук і гуманітарних дисциплін (ALLEA). Ухвалений нею у 2017 році та оновлений у 2023 році Європейський кодекс доброчесності досліджень визначає чотири основоположні принципи: достовірність, чесність, повагу та відповідальність [4]. Особливе значення цього документа полягає в тому, що він є обов'язковим орієнтиром для учасників Рамкової програми Європейського Союзу «Горизонт Європа», а отже, поширюється і на українських науковців, які беруть участь у відповідних проєктах. Водночас кодекс містить більш конкретні та практично спрямовані вимоги порівняно із загальними ціннісними підходами ICAI.

ALLEA демонструє важливість спеціалізованого регулювання академічної доброчесності у сфері науки, де загальні етичні засади трансформуються у чіткі стандарти належної дослідницької поведінки.

Окрему роль виконує ЮНЕСКО, яка у Рекомендації щодо науки та наукових дослідників 2017 р. визначила академічну доброчесність як

невід'ємний елемент наукової свободи та запровадила вимогу до держав-членів забезпечити інституційні гарантії її дотримання. Водночас Глобальна конвенція ЮНЕСКО про визнання кваліфікацій вищої освіти 2019 року пов'язує визнання іноземних дипломів із дотриманням стандартів якості та доброчесності в державі, де був виданий відповідний документ [5].

Вказане свідчить про те, що академічна доброчесність виходить за межі суто освітньої проблематики та набуває значення на рівні міжнародного публічного права. ЮНЕСКО фактично закріплює доброчесність як універсальний стандарт, без якого неможливе повноцінне функціонування сучасної науки й вищої освіти. Її підходи формують важливу правову та ціннісну основу для національних освітніх систем.

Болонський процес і створений у його межах Європейський простір вищої освіти також закріпили академічну доброчесність як одну з ключових умов забезпечення якості освіти. Зокрема, Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, у редакції 2015 року, передбачають у стандарті 1.1 наявність політики забезпечення якості, що обов'язково включає заходи протидії академічному шахрайству [6, с. 8]. Для України, яка приєдналася до Болонського процесу у 2005 році, ці документи мають особливе значення, оскільки вони визначають орієнтири для реформування національної освітньої системи. Європейські стандарти задають загальні принципи та конкретизують практичні механізми забезпечення доброчесності, тому їх імплементація є необхідною умовою інтеграції України до європейського освітнього простору.

Особливо важливим для України є внесок ОЕСР, яка у доповіді «Огляди доброчесності в освіті: Україна 2017» провела ґрунтовний аналіз стану академічної доброчесності в українській освітній системі та надала 22 рекомендації щодо її посилення. Серед них – запровадження незалежних інструментів перевірки текстів на плагіат, формування прозорих процедур академічної відповідальності, поширення освіти з питань доброчесності на всі рівні навчання та зміцнення спроможності органів зовнішнього забезпечення якості [7]. Такі рекомендації мають практичне значення, оскільки спрямовані на створення дієвої системи запобігання порушенням. ОЕСР виступила важливим міжнародним орієнтиром для українських реформ у сфері освіти. Її висновки допомогли окреслити конкретні напрями вдосконалення механізмів академічної доброчесності в Україні.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що міжнародні організації справді відіграють системоутворюючу роль у формуванні

стандартів академічної доброчесності, однак їхній вплив на національне законодавство та практику реалізується через різні механізми. Доцільно виокремити нормативну модель, яка полягає у виробленні обов'язкових стандартів і кодексів, рекомендаційну модель, що ґрунтується на поширенні настанов і методичних матеріалів, а також операційну модель, пов'язану з безпосередньою технічною допомогою, навчанням і фінансуванням.

У випадку України найбільш відчутними виявилися саме рекомендаційна та операційна моделі, оскільки саме через них відбувається запозичення термінологічного та концептуального апарату ICAI і ENAI, а також практичне впровадження відповідних підходів через міжнародні освітні проекти, зокрема Еразмус+ і EACS. Таким чином, міжнародні організації як формують загальні орієнтири, так і забезпечують їх поступову інституційну адаптацію в національному освітньо-науковому просторі.

Водночас слід визнати, що імплементація міжнародних стандартів академічної доброчесності не є автоматичною і стикається з низкою суттєвих обмежень. Насамперед, значна частина підходів ICAI, ENAI та ALLEA була сформована в умовах стабільних демократичних систем, тому не завжди повною мірою враховує реалії постконфліктних і трансформаційних суспільств, де корупційні практики, слабка інституційна довіра та нерівномірний рівень правозастосування істотно ускладнюють виконання навіть добре розроблених норм.

Варто також додати, що чинні механізми моніторингу дотримання стандартів часто мають добровільний характер і значною мірою залежать від готовності самого закладу вищої освіти до самооцінки та самоконтролю. Також цифровізація освіти й поява генеративного штучного інтелекту висувають нові виклики, які змушують міжнародні організації оперативнo оновлювати підходи та переглядати наявні правила. Тому сучасні стандарти академічної доброчесності потребують постійної адаптації до нових соціальних, правових і технологічних умов.

Для України значення міжнародних організацій полягає не лише в запозиченні успішних практик, а й у використанні їх як інструменту модернізації освітньої та наукової системи в умовах євроінтеграції й воєнного стану. Завдяки таким організаціям академічна доброчесність постає як важливий антикорупційний механізм, спрямований на зміцнення довіри до освіти, науки та державних інституцій загалом.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що міжнародні організації забезпечують послідовний ланцюг впливу, що починається

з концептуалізації цінностей через кодифікацію дослідницьких норм і регіональну гармонізацію, а також має стосунок до операційної підтримки реформ на національному рівні. Їхня діяльність є ключовою для формування в Україні дієвої, сучасної та стійкої системи академічної доброчесності, яка відповідає європейським і глобальним стандартам та сприяє розбудові довіри до освітнього й наукового середовища.

### Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 29.04.2026).

2. Fundamental Values of Academic Integrity. *The International Center for Academic Integrity*. URL: <https://www.academicintegrity.org/aws/ICAI/pt/sp/values> (дата звернення: 29.04.2026).

3. Glossary and Guidelines. *European Network for Academic Integrity*. URL: <https://www.academicintegrity.eu/wp/glossary-guidelines/> (дата звернення: 29.04.2026).

4. The European Code of Conduct for Research Integrity - ALLEA. *ALLEA | All European Academies*. URL: <https://allea.org/code-of-conduct/> (дата звернення: 29.04.2026).

5. Recommendation on Science and Scientific Researchers. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-science-and-scientific-researchers> (дата звернення: 29.04.2026).

6. Політика забезпечення якості. Стандарти і рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості. *Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти*. 2015. С. 8. URL: [https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/filebase/esg/ESG%20in%20Ukrainian\\_by%20the%20British%20Council.pdf](https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/filebase/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf) (дата звернення: 29.04.2026).

7. OECD Reviews of Integrity in Education: Ukraine 2017. *The Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL: [https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine\\_9789264270664-en.html](https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine_9789264270664-en.html) (дата звернення: 29.04.2026).

УДК 349.41:351.746.1

*Дибленко А. А.,*  
здобуваач вищої освіти IV курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
*Науковий керівник: Валецька О. В.,*  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна

### **ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ (2015–2025): ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ**

Земельні відносини мають вирішальне значення для економіки, аграрного розвитку та продовольчої безпеки України. Відкриття ринку сільськогосподарської землі у 2021 році завершило багаторічний мораторій і створило можливості для інвестицій, кредитування та підвищення вартості земельних активів. Водночас ця сфера залишається однією з найбільш корупційно вразливих, оскільки зловживання у земельних питаннях призводять до втрат бюджету, рейдерства, незаконного відчуження ділянок та порушення прав власників. У воєнний період актуальність прозорого управління землею лише зростає.

Реформа розпочалася ще до відкриття ринку землі й включала створення сучасної інфраструктури управління земельними ресурсами. Важливим етапом стало формування Державного земельного кадастру, реорганізація земельних органів і передача їхніх функцій Держгеокадастру. Це мало на меті впорядкувати облік земель, зменшити рейдерство та підвищити контроль за землекористуванням. Проте тривалий час зберігалася проблема існування двох паралельних систем – кадастру та реєстру речових прав, що створювало можливості для подвійної реєстрації та зловживань.

Ключовим кроком стало ухвалення Закону № 552-IX, який відкрив ринок земель сільськогосподарського призначення з 1 липня 2021 року. Закон запровадив обмеження щодо кола покупців, заборонив продаж державних і комунальних земель та встановив граничний розмір концентрації землі в одних руках. Подальший розвиток реформи пов'язаний із цифровізацією: проведенням земельних торгів через електронні аукціони Prozorro.Sale, а також із регулюванням земельних відносин в умовах воєнного стану, зокрема через Закон №

2247-IX. Ці зміни мали на меті підвищити прозорість і зменшити ручне втручання в розподіл земель.

Відкриття ринку землі дало позитивний економічний ефект. Земля стала більш ліквідним активом, який можна використовувати як заставу для кредитування, а місцеві громади отримали додаткові доходи від оренди земель через відкриті електронні аукціони. За даними аналітичних джерел, це забезпечило громадам сотні мільйонів гривень додаткових надходжень щороку. У 2023 році середня ціна сільськогосподарської землі зросла, а капіталізація ринку досягла значного обсягу, що свідчить про зростання вартості земельних активів для власників паїв.

Разом із позитивними ефектами зберігаються й ризики. Найважливіші з них – концентрація землі у великих агрохолдингах, спекуляції, нерівний доступ малих фермерів до купівлі землі та можливе використання підставних осіб. Тому подальший успіх реформи залежить не лише від відкриття ринку, а й від ефективного контролю, прозорих процедур і справедливих правил доступу до земельних ресурсів.

Земельна сфера в Україні залишається однією з найбільш корупційно вразливих. Найчастіше корупційні схеми виникають під час безоплатної приватизації, зміни цільового призначення земель, внесення неправдивих відомостей до кадастру, проведення фіктивних угод і аукціонів, а також через тиск на посадовців задля ухвалення «потрібних» рішень. Наслідками таких дій є втрата державних земель, недоотримання бюджетних надходжень, порушення прав громадян і зниження довіри до земельної реформи.

На практиці правоохоронці неодноразово викривали масштабні зловживання. Так, у Закарпатській області було викрито схему відчуження близько 54 га державних сільськогосподарських земель через фальсифікацію даних і оформлення їх під виглядом інших угідь. У Житомирській та Кіровоградській областях слідство встановило випадки повторного оформлення одних і тих самих ділянок на різних осіб через прогаліни в електронних реєстрах. Подібні зловживання виявлялися і в інших регіонах, зокрема під Києвом, де йшлося про незаконне заволодіння ділянками великої вартості через маніпуляції з кадастровими даними та використання підконтрольних фірм. Окремо трапляються й класичні корупційні випадки – наприклад, спроби отримати хабар за сприяння у зміні цільового призначення землі під забудову. Усі ці приклади свідчать, що земельні ресурси часто стають об'єктом приватних інтересів і корупційного впливу.

Для зниження корупційних ризиків в Україні впроваджуються антикорупційні механізми, серед яких ключове місце посідають електронні земельні торги через Prozorro.Sale. Такий підхід забезпечує прозорість розпорядження державною та комунальною землею, зменшує вплив людського фактора і ускладнює ухвалення кулуарних рішень. Важливу роль також відіграє цифровізація земельної сфери: відкриті кадастрові дані, електронні реєстри та автоматизовані процедури дозволяють зменшити кількість подвійних реєстрацій, підробок і рейдерських схем.

Окремим напрямом боротьби з корупцією стало створення антирейдерських механізмів і активізація роботи правоохоронних органів. Перевірки, кримінальні провадження та арешти ділянок мають стримуючий ефект і демонструють неминучість відповідальності за незаконні дії. Водночас НАЗК наголошує на необхідності завершити аудит усіх земель, наданих безоплатно, та створити єдину відкриту онлайн-базу таких рішень. Це зробить розпорядження землею більш контрольованим і прозорим.

Серед практичних рекомендацій найважливішими є: запровадження обов'язкових відкритих аукціонів для всіх земельних операцій; повна цифровізація кадастрових даних; перевірка джерел фінансування покупців землі; посилення ролі місцевих громад у контролі за земельними рішеннями; а також підвищення відповідальності за шахрайство, рейдерство та зловживання у сфері землекористування. Не менш важливо врегулювати конфлікт інтересів серед землевпорядників і посадовців, які ухвалюють рішення щодо передачі чи зміни призначення земель.

Земельна реформа в Україні є важливим економічним і соціальним процесом, однак вона супроводжується значними корупційними ризиками. З одного боку, відкриття ринку землі, цифровізація процедур та електронні торги позитивно вплинули на розвиток агросектору, наповнення бюджетів громад і залучення інвестицій. З іншого боку, недоліки законодавства, слабкий контроль і прогалини в реєстрах стали підґрунтям для незаконних переоформлень, подвійних продажів, хабарництва та рейдерських схем.

Отже, успіх земельної реформи безпосередньо залежить від рівня прозорості, якості кадастрового обліку, ефективності цифрових інструментів і невідворотності покарання за корупційні правопорушення. Лише поєднання відкритих процедур, контролю громад, антирейдерського захисту та жорсткої відповідальності здатне забезпечити справедливий і безпечний обіг земель в Україні.

### Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення. Закон України від 31.03.2020, №552-IX.

2. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» (№2247-IX, 12.05.2022)

3. Prozorro.Sale (ТОВ «Українська універсальна біржа»). Стаття «Як відбувається продаж землі під час воєнного стану в Україні» (2024)

4. Інтерфакс-Україна. Стаття «Правоохоронці викрили масштабну схему розкрадання землі...», 22.04.2021. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/739461.html> - :~:text=Служба безпеки України викрила масштабний,служба СБУ у четвер

5. LIGA.net. Стаття «Шістьом топчиновникам Держгеокадастру повідомили про підозри», 29.06.2022. URL: [https://lb.ua/society/2022/06/29/521613\\_shistom\\_topchinovnikam.html](https://lb.ua/society/2022/06/29/521613_shistom_topchinovnikam.html) - :~:text=,пояснили в СБУ

6. НАЗК. Звіт «Земельна корупція: Топ-30 корупційних ризиків та шляхи їх подолання», 2021.URL: [https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/30\\_antikor\\_land.pdf](https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/30_antikor_land.pdf) - :~:text=Земельні відносини є однією з,власності доводять безліч фактів, виявлених

7. НАБУ. Звіт «Розслідування I півріччя 2023» (розділ «Корупція у земельній сфері»). URL: <https://reports.nabu.gov.ua/archive/nabu-report-first-half-2023/investigations-1-2023/> - :~:text=Земельні ресурси часто стають заручниками,домовленостям та легалізації тіньових капіталів

8. Агробізнес Сьогодні. Стаття «Ринок землі: експерти розповіли про позитивні наслідки відкриття ринку», 07.11.2023. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/podiia/item/28550-rynok-zemli-eksperty-rozpovily-pro-pozytyvni-naslidky-vidkryttia-rynku.html> - :~:text=Коротку доповідь щодо стану ринку,12%25 від сукупного бюджету громад

9. Київська школа економіки. Аналітичний огляд стану земельного ринку в Україні (2 кв. 2023) – доповідь про ціни, обсяги продажу та економічні ефекти.

УДК: 378

*Добровольська О. Ю.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Поширення корупційних практик у сфері вищої освіти значною мірою пов'язане з економічними передумовами. У сучасних реаліях доступ до здобуття вищої освіти дедалі частіше визначається рівнем матеріального забезпечення, унаслідок чого перевагу отримують заможні верстви населення, тоді як родини з обмеженими фінансовими ресурсами часто не мають змоги забезпечити навчання своїх дітей у закладах вищої освіти. Такий стан речей зумовлений сукупністю факторів, серед яких зростання вартості освітніх послуг, соціально-економічна нерівність та недостатня ефективність державної підтримки освітньої сфери. Разом із тим освіта відіграє ключову роль у суспільному розвитку, оскільки формує інтелектуальний потенціал нації, забезпечує набуття професійних знань і навичок, а також впливає на світоглядні орієнтири особистості. Вона створює передумови для самореалізації, сприяє соціальній мобільності, професійному становленню та інтеграції людини в сучасний глобалізований простір інновацій і знань. З огляду на це право на освіту визнається одним із фундаментальних як у національному, так і в міжнародному праві, оскільки виступає необхідною умовою гармонійного розвитку особистості та поступального розвитку суспільства загалом.

Вагомою передумовою поширення корупції у цій сфері є також низький рівень матеріального забезпечення науково-педагогічних працівників, що, на нашу думку, виступає однією з визначальних причин виникнення таких явищ. Не менш значущим є і рівень організації освітнього процесу: коли викладач мотивований, якісно та доступно подає навчальний матеріал, а його професійна діяльність гідно оплачується, ризики корупційних проявів істотно зменшуються.

Натомість ситуація ускладнюється за умов, коли викладач змушений поєднувати роботу у закладі вищої освіти з іншими видами зайнятості, що негативно впливає як на якість викладання, так і на дотримання принципів академічної доброчесності [1, с. 709-710]. Серед інших економічних факторів, що сприяють поширенню корупційних практик, варто відзначити загальні кризові явища в економіці, розширення тіньового сектору та процеси її криміналізації, а також надмірне втручання держави у сферу господарювання [2, с. 165]. Сукупна дія цих чинників формує сприятливе підґрунтя для розвитку неформальних та протиправних відносин. Водночас не менш важливим є поведінковий компонент, оскільки частина здобувачів освіти не орієнтована на здобуття реальних знань і навичок, а намагається досягти позитивних результатів поза межами академічної доброчесності. Саме така установка нерідко виступає каталізатором корупційних процесів. У ситуації, коли існує попит на нечесні практики, закономірно формується і відповідна пропозиція: з'являються послуги з підготовки курсових, дипломних чи контрольних робіт «на замовлення», а також поширюються випадки прямого хабарництва, коли складання іспитів або заліків фактично набуває визначеної грошової «ціни».

Доцільним є визначення ключових форм прояву корупційних практик у сфері вищої освіти, які відзначаються різноманітністю способів реалізації та охоплюють різні етапи освітнього процесу:

- здійснення впливу працівниками закладів вищої освіти на рішення приймальних комісій з метою надання незаконних переваг окремим вступникам;

- примушування або заохочення студентів до придбання викладацьких навчальних чи наукових матеріалів із неявним розрахунком на отримання за це позитивної оцінки, що фактично має ознаки неправомірної вигоди;

- виставлення оцінок у зв'язку з наданням студентами чи їхніми родичами так званих «благодійних внесків» на користь закладу освіти.

При цьому варто наголосити, що благодійна допомога є законною лише за умови її добровільного характеру; якщо ж вона надається під тиском або в обмін на певні привілеї, такі дії можуть кваліфікуватися як кримінальне правопорушення. До того ж чинне кримінальне законодавство встановлює відповідальність не тільки за одержання, але й за пропозицію чи обіцянку надання неправомірної вигоди, що обумовлює необхідність звернення до правоохоронних органів у подібних ситуаціях;

- отримання викладачами хабарів під час проведення заліків та іспитів;

- організація збору коштів старостами або іншими представниками студентського самоврядування за нібито «гарантоване» складання сесії з подальшою передачею цих коштів посадовим особам;

- прийняття викладачами подарунків від студентів чи їхніх батьків як прихованої форми винагороди;

- формальне затвердження дипломних та інших кваліфікаційних робіт без їх належного аналізу та перевірки;

- вимагання неофіційних платежів за надання місць у гуртожитках;

- придбання готових кваліфікаційних робіт як спосіб обходу встановлених академічних вимог [1, с. 710].

Попри те, що більшість здобувачів освіти на декларативному рівні засуджує корупційні явища, на практиці значна частина з них демонструє готовність до надання неправомірної вигоди. Досить типовою є ситуація, коли студенти утримуються від повідомлення про факти корупційних правопорушень, пояснюючи це недовірою до ефективності відповідних звернень або побоюванням можливих негативних наслідків для свого становища у закладі вищої освіти. Водночас у кожному університеті передбачено функціонування спеціально уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції, до якої можна звернутися, у тому числі анонімно, з відповідною інформацією. Саме цей суб'єкт відіграє визначальну роль у формуванні та реалізації антикорупційної політики в освітньому середовищі.

До основних повноважень такої уповноваженої особи належать:

- забезпечення організації та контролю за впровадженням антикорупційних заходів у закладі освіти;

- проведення роз'яснювальної роботи та підвищення рівня правової обізнаності щодо вимог антикорупційного законодавства;

- розгляд і опрацювання повідомлень про можливі факти порушення антикорупційних норм;

- виявлення, аналіз і зниження рівня корупційних ризиків у діяльності установи;

- гарантування захисту осіб, які інформують про корупційні правопорушення (викривачів) [3, с. 57].

Безумовно, ключовим елементом боротьби з корупцією у сфері вищої освіти є саме її ефективна протидія. На нашу думку, така діяльність має здійснюватися комплексно та охоплювати два взаємодоповнюючі напрями: превенцію (профілактику) та безпосереднє виявлення і припинення корупційних проявів. Важливо

розуміти, що ці складові не можуть існувати ізольовано – лише їх поєднання забезпечує реальний результат. При цьому до процесу протидії повинні бути залучені всі учасники освітнього середовища: адміністрація, викладачі, студенти та інші працівники закладу освіти.

Для посилення результативності антикорупційної політики доцільно реалізувати комплекс практичних кроків. Передусім на рівні адміністрації закладу вищої освіти слід визначити відповідальну особу або структурний підрозділ, уповноважений координувати антикорупційну діяльність. Важливим є також запровадження системної програми протидії корупції з чітким планом заходів, ідентифікацією ризиків та інструментами їх зниження. Не менш значущим напрямом виступає підвищення правової обізнаності учасників освітнього процесу шляхом проведення тренінгів, семінарів і роз'яснювальної роботи щодо вимог антикорупційного законодавства та принципів академічної доброчесності. Окрему увагу варто приділити створенню дієвих каналів комунікації для повідомлення про корупційні факти, у тому числі на умовах анонімності, що сприятиме зниженню страху перед можливими наслідками.

Додатково необхідно впроваджувати прозорі та об'єктивні механізми контролю якості освітнього процесу, зокрема оцінювання знань студентів і діяльності викладачів. Застосування цифрових технологій, автоматизація процедур і зменшення впливу людського фактора також є ефективними інструментами запобігання корупції. У сукупності такі заходи формують системний підхід, спрямований не лише на подолання наслідків, а й на усунення передумов виникнення корупційних ризиків [4].

З боку науково-педагогічних працівників доцільно застосовувати такі моделі оцінювання, які зменшують вплив суб'єктивізму, зокрема через використання стандартизованих та автоматизованих форм контролю. Важливим є також запровадження спеціального навчального курсу, спрямованого на формування у студентів знань про їхні права й обов'язки, а також про засади академічної доброчесності та антикорупційні механізми. Крім того, доцільним є проведення регулярних зустрічей викладачів із керівництвом закладу освіти для обговорення питань підвищення прозорості освітнього процесу та зниження корупційних ризиків, що сприятиме виробленню узгоджених рішень.

Зі свого боку студентська спільнота має відігравати активну роль у забезпеченні відкритості та доброчесності освітнього середовища. Зокрема, ефективними є регулярні комунікації з адміністрацією щодо проблем навчального процесу та шляхів їх вирішення. Важливим

інструментом також виступає розвиток органів студентського самоврядування, які можуть здійснювати моніторинг можливих корупційних проявів і представляти інтереси студентів. Додатково позитивний ефект дає співпраця з громадськими організаціями, що спеціалізуються на антикорупційній діяльності, оскільки це сприяє підвищенню правової культури та формуванню нетерпимості до корупції у студентському середовищі [1, с. 710].

Отже, профілактика корупції у закладах вищої освіти потребує комплексного, системного підходу, який поєднує як запобіжні, так і реагуювальні механізми. Проведений аналіз засвідчує, що корупційні прояви мають багатоелементну природу – економічну, організаційну та поведінкову, що зумовлює необхідність одночасного впливу на всі ці складові. Ключову роль відіграє належне нормативне забезпечення, функціонування уповноважених осіб з питань запобігання корупції та створення ефективних каналів повідомлення про порушення. Не менш важливим є також підвищення рівня правової культури та академічної доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу. Впровадження прозорих процедур оцінювання, цифрових інструментів контролю, а також активна участь студентського самоврядування лише сприятимуть мінімізації корупційних ризиків. Водночас важливо формувати нетерпимість до корупції як соціального явища. Таким чином, ефективність профілактики залежить від узгоджених дій адміністрації, викладачів і студентів, а також від послідовної реалізації антикорупційної політики

#### **Список використаних джерел:**

1. Дриголь О.О. Боротьба з корупцією у закладах вищої освіти в Україні під час війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2/2023. С. 709-713.
2. Пашенко Є.М., Іващенко С.М, Потіхенський А.І., Куртов Д.А. Чалий М.Г. Корупція у вищих навчальних закладах: причини виникнення та шляхи подолання. *Юридичний науковий електронний журнал* № 11/2025. С. 164-167.
3. Хохлова І.В. Антикорупція в системі освіти. *Правова позиція*, № 4 (45), 2024. С. 55-59.
4. Подолання корупції у вищих навчальних закладах. URL: <https://www.navs.edu.ua/files/mayu-pravo/podolannya-korupcii.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).

УДК 378.4.091:316.48](043.2)

*Довженко Д. А.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Каплій О. В.,  
канд. юрид. наук, доцентка,  
доцентка кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ**

У контексті розбудови добрососудного академічного простору особливого значення набуває конфлікт інтересів як багатогранне явище, що безпосередньо детермінує об'єктивність та якість навчання. Специфіка цієї проблеми в галузі освіти зумовлена тим, що тут перетинаються інтереси здобувачів освіти, педагогічних і науково-педагогічних працівників, керівництва закладів, батьків та органів управління освітою. Українське законодавство розглядає конфлікт інтересів як складову антикорупційного регулювання, а освітнє право – як одну з передумов академічної добрососудності та належної організації освітнього процесу. Саме тому конфлікт інтересів в освіті слід розглядати як правовий феномен, що поєднує норми антикорупційного, освітнього, адміністративного й трудового законодавства.

Правова природа конфлікту інтересів полягає в тому, що він виникає не через сам факт наявності приватного інтересу, а тоді, коли цей інтерес стикається зі службовими або представницькими повноваженнями й може вплинути на неупередженість особи. Законодавче визначення конфлікту інтересів наведено у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII (далі – Закон), яке розглядається законодавцем у розрізі поділу на реальний та потенційний конфлікт інтересів. Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [1].

Потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі

повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [1].

Отже, обов'язковою умовою наявності конфлікту інтересів є сукупність трьох складових: приватний інтерес, діяльність в межах службових/представницьких повноваженнях, а також вплив приватного інтересу на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, вчинення чи не вчинення дій під час здійснення таких повноважень. Відсутність однієї з трьох складових виключає виникнення конфлікту інтересів [2].

Законодавчо закріплене визначення нерідко зазнає критики. Зокрема, фахівці звертають увагу на те, що використання у визначенні реального конфлікту інтересів поняття «суперечність» не забезпечує достатньої чіткості, оскільки може створювати враження, ніби на об'єктивність виконання повноважень впливає лише той приватний інтерес, який прямо суперечить службовим обов'язкам. Натомість справжня загроза конфлікту інтересів полягає тому, що приватний інтерес здатний перешкоджати неупередженому та об'єктивному здійсненню повноважень [3]. Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) також наголошує, що навіть якщо особа, маючи приватний інтерес, ухвалює об'єктивні та неупереджені рішення, її дії все одно вважаються такими, що здійснюються в умовах реального конфлікту інтересів [4].

Освітня сфера є вразливою до конфлікту інтересів через поєднання вертикалі управління, значного рівня дискреції та тісних особистих зв'язків у колективах. Як показує аналіз освітнього омбудсмена, на практиці найтипівішими є ситуації, пов'язані з прийняттям на роботу близьких осіб, преміюванням, надбавками, а також ухваленням кадрових і дисциплінарних рішень. У таких випадках навіть формальна відповідність локальним актам не завжди усуває конфлікт, якщо посадова особа реально може вплинути на результат. Ці обставини особливо виразні в малих громадах і невеликих закладах освіти, де коло працівників обмежене, а особисті та професійні відносини часто переплітаються. Саме тому конфлікт інтересів в освіті не зводиться лише до корупції, він може бути латентним, побутовим за формою, але юридично значущим за наслідками [5].

Важливою проблемою правового регулювання в освітній сфері є визначення меж застосування норм щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів до працівників закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Загальні приписи статті 28 Закону поширюються на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, а також на осіб, прирівняних до них. Водночас законодавчі зміни останніх років істотно вплинули на коло суб'єктів, яких стосуються обмеження та обов'язки у сфері декларування і врегулювання конфлікту інтересів, що зумовило появу низки практичних і тлумачних труднощів саме в освітній галузі [2].

Законодавство щодо посадових осіб юридичних осіб публічного права, до яких належать і окремі категорії працівників ЗВО, зазнало суттєвого уточнення після внесення змін у 2023 році. Якщо раніше до таких осіб відносили всіх працівників, наділених організаційно-розпорядчими чи адміністративно-господарськими функціями, то нова редакція Закону встановила вичерпний перелік відповідних посад. Це спричинило ситуацію, за якої частина керівних і управлінських працівників ЗВО формально зберегла статус посадових осіб юридичної особи публічного права, але одночасно втратила поширення на себе окремих антикорупційних обмежень, зокрема у сфері декларування [7].

Слід зазначити про наявність колізії, що виникла стосовно декларування та обов'язку запобігати конфлікту інтересів. З одного боку, керівники, члени наглядових рад, ліквідаційних комісій, головні бухгалтери та інші визначені законом посадові особи юридичної особи публічного права зобов'язані вживати заходів щодо недопущення реального та потенційного конфлікту інтересів. З іншого боку, для посадових осіб ЗВО, які здійснюють основну діяльність у сфері освіти, але не належать до вузько визначеного переліку посад, така вимога фактично не завжди застосовується. Унаслідок цього відбулося звуження кола суб'єктів, на яких покладаються обов'язки щодо врегулювання конфлікту інтересів [2].

Особливої уваги потребує питання спільної роботи близьких осіб і прямого підпорядкування. У практиці ЗВО такі ситуації виникають доволі часто, оскільки службові особи беруть участь у вирішенні питань прийняття на роботу, звільнення, преміювання, дисциплінарного впливу, розподілу обов'язків і контролю за виконанням доручень. Водночас чинна редакція статті 27 Закону прямо обмежує спільну роботу близьких осіб лише для тих, хто уповноважений на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, тоді як на частину посадових осіб ЗВО ці приписи поширюються не в повному обсязі [2].

Позиція НАЗК у цьому питанні є доволі чіткою: якщо в підпорядкуванні керівника або іншої посадової особи перебуває близька особа, то така ситуація завжди створює потенційний конфлікт інтересів. Це пояснюється тим, що у сфері службових повноважень

особи наявний приватний інтерес, зумовлений позаслужбовими зв'язками, який може вплинути на об'єктивність ухвалення рішень або здійснення дій щодо близької особи. Водночас законодавча конструкція не завжди прямо й однозначно охоплює всі категорії працівників ЗВО, що ускладнює однакове застосування норм на практиці [7].

Ще одним поширеним аспектом є робота за сумісництвом і суміщення посад у ЗВО. З одного боку, трудове законодавство допускає можливість реалізації працівником своїх здібностей до продуктивної та творчої праці шляхом укладення трудового договору на одній або кількох посадах, якщо інше не встановлено законом. З іншого боку, для науково-педагогічних працівників і керівників ЗВО така діяльність пов'язана з ризиком виникнення конфлікту інтересів, оскільки особа може одночасно виступати і як управлінець, і як виконавець викладацької роботи у власному закладі. Саме тому НАЗК та Міністерство освіти і науки України у своїх роз'ясненнях наголошують на необхідності зовнішнього контролю та належного регулювання таких ситуацій [8].

Зокрема, щодо ректора університету, який виконує викладацьку роботу у цьому ж закладі, НАЗК виходить із того, що в нього виникає потенційний конфлікт інтересів, оскільки він бере участь у прийнятті управлінських рішень щодо себе як працівника. Водночас це не означає абсолютної заборони на викладацьку діяльність керівника, однак потребує застосування механізмів зовнішнього врегулювання. Аналогічний підхід застосовується і до інших посадових осіб ЗВО, для яких можливе суміщення або внутрішнє сумісництво, хоча правове регулювання цих питань залишається недостатньо системним і потребує подальшого уточнення [8].

У цьому контексті також слід згадати про Методичні рекомендації щодо застосування інструментів та механізмів для трансформації різних сфер функціонування ЗВО на засадах прозорості та доброчесності, затверджених наказом МОН від 17.04.2025 р. № 576 (далі – Методичні рекомендації). Цей документ, розроблений НАЗК, має практичний характер і спрямований на формування цілісної моделі доброчесного управління у ЗВО. Зокрема, він охоплює антикорупційну роботу, організацію освітнього процесу, адміністрування університетів, академічну доброчесність і партнерства. Отже, конфлікт інтересів у ньому розглядається як один із ключових ризиків, що потребує системного внутрішнього регулювання [10].

На виконання Методичних рекомендацій ЗВО почали деталізувати власні внутрішні процедури запобігання конфлікту інтересів. Як

приклад такої локалізації можна навести наказ ЧНУ імені Петра Могили від 06.08.2025 р. «Про введення в дію Інструкції щодо застосування інструментів та механізмів для трансформації різних сфер функціонування ЧНУ ім. Петра Могили на засадах прозорості та доброчесності» (далі – Наказ) [9].

У Наказі конфлікт інтересів визначається як ситуація, за якої особистий інтерес працівника впливає або може вплинути на об'єктивність виконання ним службових обов'язків чи прийняття рішень. Він передбачає обов'язок працівників повідомляти про наявність конфлікту інтересів, встановлює механізми його врегулювання, а також закріплює систему декларування близьких осіб працівників університету [9].

Окрему роль у реалізації такої політики відіграє антикорупційний уповноважений, який здійснює контроль за дотриманням вимог щодо врегулювання конфлікту інтересів, консулює працівників та перевіряє можливі ризики під час призначення чи суміщення посад. Крім того, університет проводить роз'яснювальну роботу та навчання з питань антикорупційного законодавства, що сприяє формуванню культури доброчесності та прозорості в освітньому середовищі [9].

Подальший розвиток цієї моделі знайшов законодавче закріплення у Законі України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 р. № 4742-IX (далі – Закон), який набере чинності 31.07.2026 р. У цьому Законі конфлікт інтересів розглядається як один із базових ризиків, який має бути врегульований на рівні внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності ЗВО [11].

Зокрема, відповідно до статті 4 Закону уникнення конфлікту інтересів прямо віднесено до основних принципів академічної доброчесності. Це означає, що для ЗВО конфлікт інтересів набуває статусу складника академічної етики та внутрішньої якості освітнього середовища [11].

Стаття 12 Закону встановлює обов'язок закладів освіти та наукових установ мати систему забезпечення академічної доброчесності, визначену внутрішніми актами, і прямо включає до її змісту внутрішню політику, процедури розгляду повідомлень, повноваження відповідальних осіб та механізми реагування. Важливо, що серед обов'язкових складових такої системи прямо названо механізми для запобігання виникненню та врегулювання конфліктів інтересів, тобто законодавець надає цій категорії не факультативного, а структуроутворювального значення [11].

Отже, можна стверджувати, що конфлікт інтересів у сфері освіти є складним правовим явищем, що безпосередньо впливає на

забезпечення академічної доброчесності, прозорості управління та довіри до освітніх інституцій. Сучасне законодавче регулювання у цій сфері залишається неоднозначним і містить низку колізій щодо кола суб'єктів та механізмів врегулювання конфлікту інтересів у ЗВО, що зумовлює потребу у подальшому вдосконаленні нормативної бази та розвитку внутрішніх антикорупційних механізмів. Ефективне запобігання конфлікту інтересів можливе лише за умови поєднання чіткого правового регулювання, належного контролю та формування культури доброчесності в освітньому середовищі.

### Список використаної літератури:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 7 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 07.05.2026).

2. Кульгавець Х. Ю. Конфлікт інтересів у діяльності посадових осіб закладів вищої освіти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 2-3.

3. Голуб А. С. Конфлікт інтересів у публічній службі: національний та зарубіжний досвід правового регулювання. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. № 3. С. 1–2.

4. Конфлікт інтересів та його складові. 2.4. Суперечність між приватним інтересом та повноваженнями. *База знань*. URL: [https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/n2-konflikt-interesiv-ta-jogo-skladovi/#\\_ftnref1](https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/n2-konflikt-interesiv-ta-jogo-skladovi/#_ftnref1) (дата звернення: 07.05.2026).

5. Конфлікт інтересів у закладах освіти: нормативна рамка та судова практика. *Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України*. URL: <https://eo.gov.ua/konflikt-interesiv-u-zakladakh-osvity-normativna-ramka-ta-sudova-praktyka/2025/03/06/> (дата звернення: 07.05.2026).

6. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану: Закон України від 20.09.2023 № 3384-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text> (дата звернення: 07.05.2026).

7. Обмеження спільної роботи близьких осіб. *База знань*. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/n12-obmezhennya-spilnoyi-roboty-blyzkyh-osib/> (дата звернення: 07.05.2026).

8. Кучма О. Конфлікт інтересів у трудових відносинах із науково-педагогічним працівником-сумісником. *Art of justice*. 2025. № 1(32). С. 4–6.

9. Про введення в дію Інструкції щодо застосування інструментів та механізмів для трансформації різних сфер функціонування ЧНУ ім. Петра Могили на засадах прозорості та доброчесності : Наказ від 06.08.2025 № 191. URL: [https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Instruktsiya\\_shhodo\\_zastosuvannya\\_instrumentiv\\_ta\\_meha\\_nizniv\\_dlya\\_transformatsiyi.pdf](https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Instruktsiya_shhodo_zastosuvannya_instrumentiv_ta_meha_nizniv_dlya_transformatsiyi.pdf) (дата звернення: 07.05.2026).

10. Методичні рекомендації щодо застосування інструментів та механізмів для трансформації різних сфер функціонування закладів вищої освіти на засадах прозорості та доброчесності : Наказ від 17.04.2025 р. № 576. URL: [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2025/04/17/nakaz-mon-576-vid-17-04-2025.pdf?fbclid=IwY2xjawKIBaJleHRuA2FlbQIxMABicmlkETEWbUfTTUxtSDhUd211YnB1AR7ljovaOyI4pNUe7i\\_eoYNxIc9rIe0the3M5BLUNH QeReoOgNxMIh1rIEnxPA\\_aem\\_kUSrM4PDd7ikAqinF2sKcA](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2025/04/17/nakaz-mon-576-vid-17-04-2025.pdf?fbclid=IwY2xjawKIBaJleHRuA2FlbQIxMABicmlkETEWbUfTTUxtSDhUd211YnB1AR7ljovaOyI4pNUe7i_eoYNxIc9rIe0the3M5BLUNH QeReoOgNxMIh1rIEnxPA_aem_kUSrM4PDd7ikAqinF2sKcA) (дата звернення: 14.05.2026).

11. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 р. № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 14.05.2026).

**УДК 34.132:[378.4:174.7](043.2)**

*Донченко А.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу ОС «бакалавр»,  
факультет прокуратури,  
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого  
(м. Харків, Україна)  
<https://orcid.org/0009-0003-7567-7884>*

## **ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ»: ВІД ДЕКЛАРАТИВНИХ НОРМ ДО ДІСВИХ МЕХАНІЗМІВ**

Питання академічної доброчесності набуло особливої актуальності на початку ХХІ століття у зв'язку з процесами глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти, масовою цифровізацією наукової та освітньої діяльності, а також стрімким розвитком технологій штучного інтелекту. На міжнародному рівні фундаментальні цінності академічного середовища – чесність, довіра, справедливість, повага та

відповідальність – були закріплені, зокрема, у Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004) [3].

В Україні протягом тривалого часу правове регулювання цієї сфери носило фрагментарний характер і зводилося головним чином до ст. 42 Закону України «Про освіту». Зазначена норма визначала академічну доброчесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2]. Закон фіксував основні види порушень (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію, списування, обман, хабарництво) та загальні засади відповідальності. Водночас таке регулювання мало суттєвий недолік: воно переважно декларувало принципи, не встановлюючи чітких інституційних механізмів, єдиних процедур розгляду справ та дієвих санкцій, що призводило до значної варіативності правозастосовної практики в різних закладах освіти.

Порівняльно-правовий аналіз досвіду зарубіжних країн (США, Сполученого Королівства, Польщі, Чехії) свідчить, що ефективне забезпечення академічної доброчесності вимагає не лише нормативного закріплення заборон, а й сформованої ціннісної основи, розвинених інституційних механізмів та транспарентних процедур. Зокрема, Глосарій Європейської мережі академічної доброчесності (ENAI, 2018) та Агентство забезпечення якості вищої освіти Великобританії (QAA) акцентують увагу на шести–семи ключових цінностях, серед яких особливе місце посідають чесність та відповідальність [4; 5].

18 грудня 2025 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про академічну доброчесність, який набрав чинності 1 лютого 2026 року [1]. Цей нормативно-правовий акт є першим у Європейському просторі вищої освіти спеціальним комплексним законом, що регулює сферу академічної доброчесності.

Закон принципово відрізняється від попереднього регулювання за трьома основними вимірами – концептуальним, інституційним та процедурним.

У концептуальному вимірі відбувається перехід від переважно заборонної (негативної) до ціннісно-орієнтованої (позитивної) парадигми правового регулювання. Якщо ст. 42 Закону «Про освіту» оперувала категорією «етичних принципів та правил», то новий Закон визначає академічну доброчесність як «сукупність цінностей,

принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності» [1]. Закон закріплює сім базових цінностей: чесність, довіру, повагу до честі й гідності (в тому числі повагу до авторства та інтелектуальної власності), справедливість, відповідальність, стійкість і рішучість. Академічна доброчесність уперше проголошується засадничою цінністю академічного середовища, що відображає якісно новий рівень розуміння її ролі у формуванні інтелектуальної еліти та суспільної довіри до результатів освітньої і наукової діяльності.

В інституційному вимірі Закон суттєво розширює суб'єктний склад та сферу застосування. На відміну від попереднього регулювання, орієнтованого переважно на заклади вищої освіти, новий Закон поширює вимоги на всі рівні освіти (від загальної середньої до вищої) та на наукову діяльність незалежно від інституційної приналежності суб'єкта. Ключовою інновацією є обов'язок закладів освіти та наукових установ створювати внутрішні системи забезпечення академічної доброчесності, які повинні включати: затверджену внутрішню політику, уповноважені органи (посадових осіб), чітко визначені процедури розгляду повідомлень про порушення та механізми запобігання їм. Значно посилюється координаційна та контрольна роль Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО).

У процедурному вимірі усувається одна з головних вад попереднього правового регулювання – відсутність уніфікованих процесуальних механізмів. Закон встановлює єдині вимоги до порядку розгляду повідомлень про порушення, гарантії прав осіб, які добросовісно повідомляють про порушення (викривачів), та осіб, стосовно яких здійснюється провадження (чіткі строки, право на захист, оскарження рішень, фіксацію всіх етапів). Принципово новою є норма про обов'язкове публічне оприлюднення рішень комісій з питань академічної доброчесності на офіційних вебсайтах закладів освіти. Такий підхід суттєво підвищує репутаційну складову відповідальності та наближає українську практику до європейських стандартів прозорості.

Окремим і недостатньо врегульованим аспектом залишається стрімке поширення генеративного штучного інтелекту. Масове використання таких інструментів суттєво розмиває межі поняття «автор», «оригінальність» та «інтелектуальна самостійність роботи». Закон закладає необхідну правову основу, вимагаючи від закладів освіти запровадження «ефективних механізмів виявлення порушень» із застосуванням сучасних технологій [1], проте детальне регулювання

(зокрема, порядок декларування використання ШІ, критерії допустимої та недопустимої допомоги, відповідальність за повну генерацію тексту ШІ) потребуватиме прийняття підзаконних нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України та методичних рекомендацій НАЗЯВО.

Таким чином, Закон України «Про академічну доброчесність» становить важливий крок у розвитку національного освітнього законодавства, знаменуючи перехід від декларативних норм до дієвих інституційних і процедурних механізмів. Водночас його практична ефективність залежатиме від якості підзаконного регулювання, ресурсного забезпечення закладів освіти, системної просвітницької роботи та готовності академічної спільноти до реальних змін у ціннісних орієнтирах. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язуються з емпіричним аналізом практики застосування Закону після повного введення його в дію, а також з порівняльно-правовим вивченням моделей забезпечення академічної доброчесності в країнах Європейського Союзу.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region (2004). Higher Education in Europe, 29(4), 503–507.
4. European Network for Academic Integrity. Glossary (2018). URL: <https://www.academicintegrity.eu/wp/glossary/>
5. The Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA). Glossary (2022). URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/qaa-glossary.pdf>
6. Уманець О. Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національний виміри. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 71, том 3, 2024. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-14>
7. Академічна доброчесність в закладах освіти: що передбачає новий Закон. Служба освітнього омбудсмена України. URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-v-zakladakh-osvity-shcho-peredbachaie-novyuy-zakon/2026/02/10/>

УДК 342.9:[338.465:004](043.2)

*Дорошенко Ю. В.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Каплій О. В.,  
канд. юрид. наук, доцентка,  
доцентка кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ЯК МЕХАНІЗМ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ**

Діджиталізація публічних послуг є одним із ключових напрямів реформування системи державного управління в Україні. Впровадження електронних сервісів, автоматизація адміністративних процедур та розвиток цифрової взаємодії між державою і громадянами сприяють підвищенню прозорості діяльності органів влади та зменшенню бюрократичних бар'єрів. Особливого значення цифровізація набуває у контексті запобігання корупції, оскільки саме сфера надання публічних послуг традиційно залишається вразливою до зловживань службовим становищем, непрозорого прийняття рішень та неправомірної вигоди.

Запровадження цифрових механізмів дозволяє мінімізувати вплив людського фактору, забезпечити відкритість процедур та спростити доступ громадян до державних сервісів. Розвиток електронного урядування, функціонування онлайн-платформ та електронного документообігу створюють передумови для формування більш ефективної та підзвітної системи публічного адміністрування. Водночас питання правового забезпечення діджиталізації, захисту інформації та ефективності цифрових антикорупційних інструментів потребують подальшого наукового дослідження, що й зумовлює актуальність даної теми.

Окремі аспекти проблеми ролі цифровізації публічних послуг як засіб запобігання корупції в Україні досліджували такі науковці, як: З. Гбур, Н. Іванова, Н. Корчак, Л. Парфентій, Г. Шведова та інші.

Цифровізація системи публічного управління стала одним із пріоритетних напрямів державної політики України, оскільки саме використання сучасних інформаційних технологій дозволяє підвищити ефективність діяльності органів влади та забезпечити більш якісне

надання адміністративних послуг. Перехід від традиційних паперових процедур до електронного формату сприяє спрощенню взаємодії громадян із державними установами, скороченню часу отримання послуг та підвищенню рівня відкритості управлінських процесів. Особливе значення цифрові механізми мають у сфері запобігання корупції, адже автоматизація багатьох процедур суттєво обмежує можливість особистого впливу посадових осіб на прийняття рішень. Важливість прозорого та ефективного управління в публічному секторі підтверджується положеннями Закону України «Про запобігання корупції» [1], де наголошується на необхідності мінімізувати корупційні ризики шляхом запровадження сучасних технологій та відкритих процедур.

Електронні сервіси створюють умови для прозорого функціонування державного апарату, оскільки більшість адміністративних дій фіксується в цифрових системах та може бути перевірена. Це ускладнює приховування неправомірних рішень, маніпуляцій або зловживань службовим становищем. Крім того, відкритий доступ до інформації про діяльність органів влади посилює громадський контроль та сприяє формуванню більш підзвітної системи управління. Важливу роль у цьому процесі відіграють електронні платформи для отримання адміністративних послуг, системи електронного документообігу, цифрова ідентифікація особи та електронні підписи, які забезпечують швидкість, безпечність і прозорість взаємодії між державою та громадянами.

Одним із найбільш успішних прикладів цифровізації у сфері мінімізації корупційних ризиків в Україні стала система публічних закупівель Prozofo [2], функціонування якої базується на принципах відкритості, конкуренції та доступності інформації для всіх учасників. Завдяки переведенню закупівельних процедур у електронний формат вдалося значно знизити рівень корупційних зловживань, забезпечити рівні умови для учасників тендерів та посилити контроль за використанням бюджетних коштів. Водночас ефективність цифровізації залежить не лише від технічного забезпечення, але й від належного нормативно-правового регулювання, рівня цифрової грамотності населення та довіри громадян до електронних сервісів держави.

Важливим аспектом розвитку цифрових послуг є забезпечення захисту персональних даних та кібербезпеки, оскільки зростання обсягів електронної взаємодії потребує надійних механізмів захисту інформації. Законодавче регулювання у сфері діджиталізації має не лише визначати порядок функціонування електронних сервісів, але й

встановлювати гарантії дотримання прав громадян та відповідальність посадових осіб за порушення у сфері використання цифрових технологій. Саме комплексне поєднання технологічних інновацій, ефективного правового забезпечення та прозорості діяльності органів влади створює передумови для формування сучасної моделі публічного управління, орієнтованої на мінімізацію корупційних ризиків та підвищення довіри суспільства до держави.

Важливим елементом запобігання корупції є функціонування ефективних механізмів електронного зворотного зв'язку між громадянами та органами влади. Онлайн-сервіси для подання звернень і скарг дозволяють оперативно повідомляти про можливі порушення, водночас мінімізуючи ризик тиску під час особистого контакту з посадовими особами. Це посилює громадський контроль за діяльністю державних органів та сприяє підвищенню рівня довіри до системи публічного управління.

Ефективність електронних послуг значною мірою залежить від рівня цифрової спроможності державних установ. Для цього необхідними є підготовка державних службовців, удосконалення внутрішніх процедур роботи з електронними системами та створення єдиних технологічних стандартів. Водночас важливу роль відіграє міжнародне співробітництво, адже обмін досвідом та підтримка міжнародних партнерів сприяють впровадженню сучасних цифрових рішень у сфері електронного врядування.

Відповідно до Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [3], держава повинна гарантувати належний рівень захисту електронних даних та безпечність цифрових сервісів. Надійна система кіберзахисту є необхідною умовою для запобігання фальсифікації інформації та використанню незаконних схем у цифровому середовищі. Саме тому розвиток електронних сервісів має супроводжуватися постійним удосконаленням механізмів інформаційної безпеки.

Показовим прикладом діджиталізації в Україні є створення єдиного державного порталу (Дія) для отримання адміністративних послуг, які дозволяють громадянам дистанційно оформлювати документи, реєструвати бізнес чи отримувати довідки. Автоматизація таких процесів суттєво зменшує вплив людського фактору та ускладнює реалізацію корупційних схем. Водночас подальший розвиток електронного врядування потребує вдосконалення законодавства, забезпечення ефективної взаємодії між центральними та місцевими органами влади, а також активної участі громадянського суспільства у контролі за прозорістю діяльності державних інституцій.

Важливу роль у запобіганні корупції за допомогою електронних сервісів відіграють громадянське суспільство та медіа. Відкритий доступ до державних платформ і цифрових даних посилює громадський контроль за діяльністю органів влади, надаючи журналістам, аналітикам та громадським організаціям можливість виявляти порушення й аналізувати законність управлінських рішень. Завдяки електронному врядуванню більшість дій посадових осіб залишає цифровий слід, що значно ускладнює приховування корупційних схем та сприяє підвищенню рівня підзвітності державних інституцій.

Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [4], органи державної влади зобов'язані забезпечувати відкритість та доступність інформації в електронному форматі. Це створює умови для проведення незалежних розслідувань щодо діяльності державних установ, контролю за використанням бюджетних коштів і виявлення конфліктів інтересів. У свою чергу, офіційний портал Міністерства цифрової трансформації України [5] містить аналітичні матеріали та звіти щодо розвитку електронних послуг, що дозволяє оцінювати ефективність цифрових реформ та вдосконалювати механізми електронного врядування.

Отже, діджиталізація публічних послуг є важливим напрямом реформування системи публічного управління та дієвим механізмом мінімізації корупційних ризиків. Використання електронних сервісів сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади, автоматизації адміністративних процедур і зменшенню впливу людського фактору під час прийняття управлінських рішень. Система публічних закупівель Prozorro стала одним із найуспішніших прикладів цифрової трансформації в Україні. Українська система публічних закупівель посіла перше місце у Transparent Public Procurement Rating [6] (Рейтингу прозорості публічних закупівель), отримавши 97,05 балів зі 100 можливих. Цей рейтинг проводить Institute for Development of Freedom of Information спільно з партнерськими організаціями. У межах дослідження оцінюється законодавство у сфері державних закупівель, а також прозорість процесів на кожному етапі проведення тендерів. До рейтингу увійшли 39 країн світу, а оцінювання здійснювалося за 64 показниками на різних етапах проведення закупівель. Такий результат підтверджує ефективність цифрових інструментів у забезпеченні відкритості, конкурентності процедур та мінімізації корупційних ризиків у сфері публічного управління.

Розвиток електронних сервісів через платформу «Дія» став важливим кроком у формуванні концепції «держави у смартфоні», яка

орієнтована на доступність, відкритість та ефективність публічного управління. Через цифрові інструменти громадяни отримали можливість швидше реалізовувати свої права, користуватися адміністративними послугами та взаємодіяти з органами влади без зайвих часових і фінансових витрат. Таким чином, цифровізація державних сервісів через «Дію» є не лише технологічним досягненням, а й важливим елементом побудови прозорої, сучасної та підзвітної держави.

Важливу роль у забезпеченні ефективності цифрової трансформації відіграють належне нормативно-правове регулювання, розвиток системи відкритих даних, захист інформації та кібербезпека. Не менш значущими є участь громадянського суспільства, медіа та міжнародна співпраця, які сприяють контролю за діяльністю органів влади та вдосконаленню механізмів електронного врядування.

Попри наявність певних викликів, пов'язаних із технічним забезпеченням, цифровою грамотністю населення та необхідністю постійного оновлення законодавства, подальший розвиток електронних послуг має значний потенціал для формування прозорої, ефективної та орієнтованої на потреби громадян системи публічного управління. Саме цифровізація державних сервісів є одним із ключових інструментів побудови сучасної правової держави та зміцнення довіри суспільства до органів влади.

### **Список використаних джерел:**

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 08.05.2026).
2. Prozorro – офіційний сайт електронної системи публічних закупівель. URL: <https://prozorro.gov.ua/> (дата звернення: 08.05.2026).
3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 08.05.2026).
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 08.05.2026).
5. Портал Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 08.05.2026).
6. Transparent Public Procurement Rating. URL: <https://www.tpp-rating.org/page/eng/country/ukraine> (date of access: 08.05.2026).

*Дрожак М. С.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИМІРІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТАНДАРТІВ**

У сучасних умовах дедалі частіше використовуються поняття «academic integrity» або «академічна доброчесність», що зумовлено глибокими змінами у сфері освіти та науки. Стрімка цифровізація суспільства, активний розвиток інформаційних технологій і повсюдне поширення мережі Інтернет забезпечують практично необмежений доступ до результатів інтелектуальної діяльності, що, з одного боку, відкриває нові можливості для навчання, а з іншого – породжує ризики їх неправомірного використання.

В українському освітньому просторі питання академічної доброчесності набуває особливої актуальності, що підтверджується значною кількістю наукових досліджень, публікацій і монографій, присвячених визначенню цього поняття, класифікації його порушень та пошуку ефективних механізмів їх запобігання. Водночас поряд із розвитком теоретичного осмислення цієї категорії загострюється проблема її практичного дотримання. Недостатній рівень академічної культури серед здобувачів освіти призводить до уповільнення їхнього наукового розвитку, формування поверхневих знань і, як наслідок, до зниження якості вищої освіти. У ширшому контексті це створює загрози для інтелектуального потенціалу суспільства та ефективності його подальшого розвитку.

Попри відносно недавнє формування концепції академічної доброчесності, практики неправомірних запозичень і надалі залишаються поширеними. Йдеться про несумлінне використання чужих ідей, їх привласнення та відтворення без належного посилання на автора. У зв'язку з цим особливої ваги набуває необхідність поглиблення знань щодо принципів академічної доброчесності та їх реального впровадження у навчальній і науковій діяльності [1].

Як справедливо зазначає І. О. Дегтярьова, проблема порушення академічної доброчесності має глобальний характер і демонструє тенденцію до поширення в різних країнах [2, с. 197]. Водночас такі порушення спричиняють низку негативних наслідків: зниження рівня наукових досліджень, підрив репутації освітніх і наукових установ, порушення прав авторів інтелектуальної власності, гальмування розвитку нових наукових ідей. Окрім цього, поширення недоброчесних практик негативно впливає на якість освітнього процесу, підготовку майбутніх фахівців і поступово руйнує етичні стандарти у науковому середовищі

До прикладу європейська модель академічної доброчесності формується та розвивається під впливом низки міжнародних і регіональних нормативних актів, які визначають етичні стандарти функціонування вищої освіти. Одним із ключових документів у цій сфері є Бухарестська декларація етичних принципів вищої освіти в Європі (2004), ухвалена за результатами Міжнародної конференції, присвяченої морально-етичним аспектам розвитку європейської науки та освіти [3].

У зазначеному документі підкреслюється, що університети не можуть розглядатися виключно як інституції підготовки фахівців або «виробництва» науково-технічних кадрів. Їхня місія значно ширша і включає формування культурних, інтелектуальних та моральних цінностей суспільства. Саме тому заклади вищої освіти покликані забезпечувати утвердження високих етичних стандартів, які мають значення не лише для академічного середовища, а й для політичного, соціального та культурного розвитку загалом.

Особливий акцент робиться на тому, що етичні принципи не повинні обмежуватися декларативним закріпленням у внутрішніх документах університетів. Вони мають бути інтегровані у повсякденну діяльність усіх учасників освітнього процесу – викладачів, студентів, адміністрації. Реалізація цих принципів на практиці передбачає формування відповідної академічної культури, впровадження ефективних механізмів контролю за дотриманням доброчесності, а також виховання відповідального ставлення до результатів інтелектуальної праці. Таким чином, європейський підхід до академічної чесності базується не лише на нормативному регулюванні, а й на глибокому ціннісному підґрунті, що забезпечує сталий розвиток освітнього і наукового середовища [3].

У своїх висновках Рада Європейського Союзу підкреслює, що академічна доброчесність набуває значення не лише як внутрішньо-університетський принцип, а й як важливий політичний та соціальний

орієнтир розвитку сучасного суспільства. Вона розглядається як чинник, що формує довіру до науки, забезпечує якість освіти та сприяє зміцненню демократичних інституцій на національному й наднаціональному рівнях. Саме тому держави-члени ЄС закликаються активізувати зусилля, спрямовані на ефективне впровадження норм і цінностей, закріплених у Європейському кодексі академічної доброчесності дослідника від 2023 року [4]

До базових принципів цього Кодексу належать об'єктивність, чесність, надійність, незалежність, неупередженість, відкритість у комунікації, сумлінність, справедливість і відповідальність. Їх дотримання забезпечує прозорість наукової діяльності, підвищує якість досліджень і сприяє формуванню етичної культури в академічному середовищі. Водночас імплементація цих засад потребує не лише формального закріплення у нормативних актах, а й реального впровадження у щоденну практику університетів, наукових установ і дослідницьких колективів. Таким чином, академічна доброчесність постає як фундаментальна цінність, що визначає сталість і конкурентоспроможність європейського освітньо-наукового простору [3].

Важливо наголосити, що простого визнання або декларативної підтримки цих цінностей недостатньо. Їх необхідно послідовно відстоювати та реалізовувати на практиці, навіть у ситуаціях тиску, конкуренції чи конфлікту інтересів. Саме в таких умовах проявляється справжній рівень академічної культури. Це вимагає від особи не лише знань про принципи доброчесності, а й рішучості, моральної стійкості та готовності діяти відповідально.

У країнах Європи підходи до впровадження та забезпечення академічної доброчесності є досить різноманітними, однак їх об'єднує прагнення до формування єдиної культури чесності, відповідальності та довіри в освітньо-науковому просторі. Наприклад, у Німеччині сформувалася одна з найбільш суворих моделей дотримання авторського права та академічної доброчесності. Хоча на етапі захисту кваліфікаційні роботи не завжди проходять тотальну перевірку на запозичення, а використання їх у відкритих базах порівняння є обмеженим, реальний контроль може проявитися значно пізніше. Якщо особа через кілька років після захисту досягає професійного успіху, її наукові праці можуть бути ретельно перевірені, і навіть незначні порушення – зокрема некоректні запозичення чи відсутність посилань – можуть стати підставою для звинувачень у плагіаті. Наслідки таких порушень є надзвичайно суворими: особа може бути позбавлена наукового ступеня, вченого звання, посади, а її репутація

зазнає суттєвих втрат. Крім того, в Німеччині широко застосовується Кодекс поведінки «Керівні принципи для забезпечення належної дослідницької практики» прийнятий 2019 році [5], який має на меті формування сталої культури академічної доброчесності. Документ містить 19 базових положень, що встановлюють стандарти наукової діяльності та супроводжуються практичними рекомендаціями щодо їх реалізації [6, с. 140-142].

У Швеції заклади вищої освіти накопичили значний досвід у впровадженні принципів академічної доброчесності в освітній процес. Зокрема, у більшості освітніх програм бакалаврського та магістерського рівнів передбачено окремі навчальні модулі, присвячені питанням етики наукової діяльності, правилам цитування, уникненню плагіату та формуванню культури відповідального навчання. Крім того, у країні функціонує централізована державна система обліку та аналізу випадків порушення академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Зібрані дані використовуються для підготовки щорічних звітів, що дозволяє оцінювати тенденції, виявляти проблемні аспекти та вдосконалювати механізми запобігання таким порушенням. Водночас шведська модель не позбавлена певних недоліків. Зокрема, одним із проблемних моментів є обмеженість санкцій, які можуть застосовувати інституційні комісії з питань академічної доброчесності. Наявний спектр покарань не завжди є достатньо суворим або ефективним як превентивний інструмент, що знижує його стримувальний вплив на студентів і не завжди забезпечує належний рівень дотримання академічних стандартів [6, с. 143].

У Румунії питання забезпечення академічної доброчесності у сфері підготовки бакалаврських і магістерських робіт не має централізованого державного врегулювання, тому основна відповідальність покладається безпосередньо на заклади вищої освіти. Водночас у країні здійснюються окремі кроки для посилення контролю за якістю наукових досліджень, зокрема створено загальнонаціональний електронний репозитарій докторських дисертацій, інтегрований із антиплагіатною системою Plagiat.pl. Більшість університетів також активно використовують спеціалізовані онлайн-інструменти перевірки текстів, серед яких системи sistemantiplagiat.ro та StrikePlagiarism.com, що є міжнародним брендом компанії Plagiat.pl. Остання вже на початковому етапі система отримала широке застосування завдяки доступності та ефективності, що підтвердило її актуальність для академічного середовища. На сьогодні ця компанія займає провідні позиції на ринку антиплагіатних технологій у Польщі та Румунії, а також функціонує в низці інших

країн, зокрема в Україні, Азербайджані, Молдові, Казахстані, Німеччині та Колумбії, співпрацюючи з понад 330 університетами та освітніми установами [6, с. 143].

Отже, академічна доброчесність у європейському освітньо-науковому просторі постає як фундаментальна цінність, що забезпечує якість освіти, довіру до науки та сталий розвиток суспільства. Проаналізований досвід країн ЄС свідчить про необхідність поєднання нормативного регулювання, етичної культури та практичних механізмів контролю. Зокрема, для України корисним є впровадження освітніх компонентів з доброчесності, посилення відповідальності за порушення, а також активне використання сучасних антиплагіатних систем. Комплексне застосування цих підходів сприятиме підвищенню якості вищої освіти та формуванню культури академічної відповідальності.

### Список використаних джерел:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених. URL: <https://www.slideshare.net/ssuserc048841/ss-98536846> (дата звернення: 26.04.2026)

2. Дегтярьова І. Вплив академічної доброчесності на інституційну практику української вищої школи. *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету* / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. С. 197-218.

3. The Bucharest Declaration on ethical values and principles of higher education in the Europe region. URL: <http://surl.li/imbqc> (дата звернення: 26.04.2026)

4. Європейський кодекс дослідницької доброчесності. Видання 2023 року, переглянуте та доповнене. URL: <https://allea.org/wp-content/uploads/2024/09/CoC2023-Ukrainian.pdf> (дата звернення: 29.04.2026)

5. Guidelines for Safeguarding Good Research Practice. Code of Conduct. URL: <https://zenodo.org/records/14281892> (дата звернення: 29.04.2026)

6. Миргород-Карпова В. В., Руденко Л. Д., Шлапко Т. В. Академічна доброчесність в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз. *Право.ua*. 2022. № 3. С. 133–140

UDC: 343.98:351.74

*M. Yermolenko,*  
*third year student of the Faculty of Law*  
*of the Petro Mohyla Black Sea National University*  
**Scientific supervisor: O. Tkalya,**  
*PhD in Law, Associate Professor,*  
*Head of the Department of Constitutional and*  
*Administrative Law and Procedure*  
*Petro Mohyla Black Sea National University*

## **INTEGRITY AS A GUARANTEE IN THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES**

Integrity in the activities of law enforcement agencies is a real practical guarantee of the observance of human rights and freedoms, the effectiveness of law enforcement, and public trust in the state. Its essence lies in transforming the moral categories of goodness, justice, and honesty into the professional conduct of an official, which directly affects every authoritative decision. In this sense, integrity acts not as a declarative requirement, but as a criterion of everyday official activity that determines the legality, validity, and fairness of a law enforcement officer's actions [1].

The practical effect of integrity is manifested primarily in the decision-making process. During the detention of a person, the conduct of a search, the use of force, or the drafting of procedural documents, a law enforcement officer must act exclusively within the limits of the law, objectively assess the circumstances of the case, and avoid the influence of personal interest. Integrity means refusal of any informal practices, including obtaining benefits, selective treatment of individuals, or artificial creation of an evidentiary basis. It is through these actions that the legality of the process is formed, as well as the real protection of human rights ensured. If these standards are not observed, violations of procedural guarantees arise, which may subsequently lead to the inadmissibility of evidence or to state liability [1].

A separate manifestation of integrity is the behavior of a law enforcement officer in interaction with citizens. It includes politeness, impartiality, absence of discrimination, and observance of the limits of authority. In such situations, integrity determines not only the legal correctness of actions, but also their perception by society. It is through daily contacts that the level of trust in the police is formed. If an officer acts properly, explains the grounds for their actions, and does not exceed their

authority, this increases the legitimacy of the agency. In the opposite case, even lawful actions may be perceived as arbitrariness [2].

Corruption is the direct opposite of integrity, as it involves the use of official powers for private interests. It manifests itself in making unlawful decisions, concealing violations, and creating privileges for certain individuals. Such actions violate the principle of justice, harm society, and destroy the balance of distribution of benefits. In law enforcement activity, corruption has especially dangerous consequences, as it undermines the state's ability to ensure law and order and effectively legalizes violations of the law [2].

The practice of the European Court of Human Rights demonstrates that the absence of integrity in the activities of law enforcement officers directly leads to the establishment of violations of the Convention. In the case of *Szelényi and Others v. Hungary*, the Court considered the issue of covert integrity testing of police officers. It was established that the absence of clear legal guarantees and transparent procedures creates a risk of arbitrary interference in private life. The Court emphasized that even the fight against corruption cannot justify the use of disproportionate methods. This decision demonstrates that ensuring integrity must be carried out in a lawful manner; otherwise, the control mechanism itself becomes a source of violations [3].

In the case of *Păcurar v. Romania*, the Court assessed a situation in which a high-ranking police official was unable to justify the lawful origin of his property. The Court recognized that the state has the right to apply mechanisms of financial control and confiscation if they are aimed at ensuring the transparency of public service. It is important that such measures were recognized as compatible with the guarantees of a fair trial and the right to property. This decision confirms that integrity is ensured not only by ethical requirements, but also by real legal instruments of responsibility [4].

In the case of *Antonov v. Estonia*, a violation of the prohibition of ill-treatment was established. The Court concluded that the actions of law enforcement officers exceeded the limits of permissible use of force. Such behavior is regarded as a manifestation of lack of integrity, as it indicates abuse of power and disregard for basic human rights. This case demonstrates a direct connection between the absence of integrity and the violation of fundamental rights.

An analysis of the Court's practice allows the conclusion that integrity covers not only issues of corruption, but also a broader range of conduct, including legality of actions, proportionality of interference, respect for human dignity, and proper exercise of authority. In every case where a law



*Єгорова Д. А.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **АНАЛІЗ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ»**

Академічна доброчесність є однією з ключових засад функціонування сучасної системи освіти та науки. В Україні її правове регулювання закріплено насамперед у Законі України «Про освіту» від 2017 року, який визначає основні принципи, норми та механізми забезпечення чесності в освітньому процесі [1].

Відповідно до законодавства, «академічна доброчесність трактується як сукупність етичних принципів і встановлених правил, яких мають дотримуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та здійснення наукової діяльності» [1]. Основною метою таких норм є забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень, що є необхідною умовою інтеграції української освіти у світовий освітній простір [1].

Аналіз положень Закону свідчить, що значна увага приділяється визначенню порушень академічної доброчесності. До них належать: «академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання» [1]. Чітке нормативне закріплення таких порушень створює єдину правову основу для їх ідентифікації та подальшого реагування з боку закладів освіти [1].

Важливою складовою законодавчого регулювання є встановлення обов'язків для всіх учасників освітнього процесу. Зокрема, «здобувачі освіти зобов'язані самостійно виконувати навчальні завдання, посилаючись на джерела інформації та дотримуватися норм авторського права. У свою чергу, педагогічні та науково-педагогічні працівники повинні забезпечувати об'єктивне оцінювання, контролювати дотримання принципів доброчесності та формувати відповідну культуру серед здобувачів освіти» [2].

Комунікаційна робота щодо дотримання принципів доброчесності є важливою складовою заходів із формування обізнаності всіх учасників освітнього процесу щодо знання законодавчих та внутрішніх політик у сфері антикорупції. «Така робота забезпечує популяризацію та досягнення розуміння цих принципів учасниками освітнього процесу» [3].

Розширення форматів комунікаційної роботи у ЗВО дасть змогу розширити коло аудиторії, зацікавленої в отриманні інформації з питань академічної доброчесності; підвищення репутації ЗВО через демонстрацію реальних результатів роботи із посилення доброчесності.

Суттєвою рисою українського законодавства є надання закладам освіти автономії у впровадженні політики академічної доброчесності. «Це передбачає розроблення внутрішніх оложень, створення комісій з етики, а також використання спеціалізованих програм для виявлення текстових запозичень. Такий підхід дозволяє враховувати специфіку кожного закладу, проте водночас може призводити до неоднакової практики застосування норм» [3].

Окрему увагу Закон приділяє питанням відповідальності за порушення академічної доброчесності. Передбачені санкції мають диференційований характер і залежать від суб'єкта порушення. «Для здобувачів освіти це може бути повторне проходження оцінювання, анулювання результатів або відрахування. Для педагогічних працівників – дисциплінарна відповідальність, позбавлення наукового ступеня чи права обіймати відповідні посади» [1]. «Академічна доброчесність (academic integrity) – це моральний кодекс та етичні правила наукового та освітнього співтовариства» [4]. «Поняття академічної доброчесності включає такі складники, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримка академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях та науковому видавництві» [4].

Водночас аналіз практики реалізації законодавства свідчить про наявність певних проблем. Серед них варто виділити «формальний підхід до впровадження політик доброчесності, недостатній рівень обізнаності учасників освітнього процесу та нерівномірність застосування санкцій у різних закладах освіти. Це знижує ефективність законодавчих норм і потребує додаткових заходів на рівні освітньої політики» [4].

Важливим напрямом розвитку є посилення превентивної складової академічної доброчесності. Йдеться про необхідність формування культури чесності через навчальні програми, розвиток навичок

академічного письма, критичного мислення та відповідального ставлення до результатів власної діяльності. Такий підхід відповідає сучасним європейським практикам, де акцент робиться не лише на покаранні, а й на профілактиці порушень [5]. ENAI долучився до вступної сесії, підкресливши важливість академічної доброчесності як основи для доброчесності та етики досліджень, а також представила свій Портал підтримки для осіб, які постраждали від академічних неправомірних дій, що розпочало обговорення механізмів підтримки, захисту викривачів та пов'язаних з ними процесів [5].

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів [6].

Отже, законодавче регулювання академічної доброчесності в Україні створює необхідні передумови для забезпечення якості освіти та науки. Водночас ефективність його реалізації залежить від поєднання правових механізмів, інституційної відповідальності закладів освіти та формування внутрішньої мотивації до дотримання принципів доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.04.2026).

2. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Академічна доброчесність: рекомендації для закладів вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/> (дата звернення: 06.04.2026).

3. Міністерство освіти і науки України. Листи та роз'яснення щодо забезпечення академічної доброчесності. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiishchodo-zastosuvannia-instrumentiv-ta-mekhanizmv-dlia-transformatsii-riznykh-sferfunktsionuvannia-zakladiv-vyshchoi-osvity-na-zasadakh-prozoros> (дата звернення: 06.04.2026).

4. Семенов О. М. Академічна доброчесність у системі вищої освіти: теоретичний аспект. Київ, 2019. URL: [https://jmm.sspu.edu.ua/images/2021/kursi\\_vse/ACR\\_course/pocibnik/Researcher\\_Acad\\_emic\\_Culture\\_EURDOC\\_\\_02a61.pdf](https://jmm.sspu.edu.ua/images/2021/kursi_vse/ACR_course/pocibnik/Researcher_Acad_emic_Culture_EURDOC__02a61.pdf) (дата звернення: 07.04.2026).

5. European Network for Academic Integrity. Fundamental Values of Academic Integrity. URL: <https://www.academicintegrity.eu/wp/2026/04/13/advancing-research->

integrity-together-enai-joinsslovak-national-discussion/ (дата звернення: 07.04.2026).

6. Про затвердження методичних рекомендацій щодо застосування інструментів та механізмів для трансформації різних сфер функціонування закладів вищої освіти на засадах прозорості: Наказ МОН України від 24.12.2024 № 1121. URL: [https://lib.mphu.edu.ua/p\\_78.html](https://lib.mphu.edu.ua/p_78.html) (дата звернення: 06.04.2026).

**UDC 343.353:378.4](410)(043,2)**

*V. Zadnipriana,*  
*higher education student, first year*  
*Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv*  
**Scientific supervisor: O. Valetska,**  
*Ph.D., Associate Professor*  
*Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv*

## **ANTI-CORRUPTION ACTIVITIES IN GREAT BRITAIN WITH THE EXAMPLE OF (OXFORD) UNIVERSITY**

The topic of anti-corruption efforts in the United Kingdom is one of the most pressing in contemporary academic literature, as the problem of corruption is complex in nature and has a significant impact on both the country's economic development and the level of public trust in government bodies, the education system and other social institutions. In this context, the analysis of the UK's experience as a country with a high level of legal culture and an effective anti-corruption control system takes on particular significance. The UK is regarded as a model for ensuring transparency and accountability in public administration, and its anti-corruption legislation, in particular the Bribery Act 2010, is recognised as one of the strictest in global practice. Particular attention should be paid to the activities of the University of Oxford as one of the most prestigious higher education institutions, with a view to analysing possible manifestations of corruption even in highly-rated institutions and the mechanisms for their prevention and resolution. Thus, the aim of this study is to examine anti-corruption activities in England and to analyse a specific case in order to assess the effectiveness of the anti-corruption system in practice.

Corruption in the United Kingdom is generally considered low compared to most countries, although some problems remain. "According to Transparency International's Corruption Perceptions Index (CPI), the UK scored 71 in 2024 and fell slightly to 70 in 2025 on a scale of 0 ('very

corrupt') to 100 ('very clean'), its lowest score to date [1]. In 2025, the UK ranked 20th out of 180 countries in terms of perceived integrity in the public sector. Historically, the country had a high of 82 in 2017, when it was ranked 8th, and a best of 7th between 2014 and 2016. However, it fell out of the top 10 in 2018 and by 2023 it will fall to 20th place, a significant decline. In comparison, in Western Europe and the EU countries in 2025 the highest CPI score was 90, the regional average was 64 and the lowest was 41. The global average was 43, with a high of 90 and a low of 8" [1]. Transparency International attributes the UK's recent decline to issues such as political donor favouritism, MPs' lobbying and scandals such as the Epstein-Mandelson affair. Additional concerns include record campaign spending, reliance on wealthy donors and allegations of "money for access". Despite these issues, the UK has a strong legal framework to combat corruption. The Bribery Act 2010 [2] is the main law regulating bribery in the public and private sectors, with no distinction in penalties between the two. Another key piece of legislation is the Criminal Finances Act 2017 [3], which strengthens the ability of law enforcement agencies to recover illegally obtained funds, combat money laundering and the financing of corruption and terrorism [4].

The UK is also a party to the OECD Anti-Bribery Convention, which sets international standards for the criminalisation of bribery of foreign public officials. The UK has also taken steps to increase transparency, including joining the Beneficial Ownership Leadership Group in 2021, promoting open ownership data on companies to strengthen governance and reduce corruption risks. The government also publishes an annual update to its anti-corruption strategy. Law enforcement plays a central role in the fight against corruption. The Serious Fraud Office (SFO) investigates the most serious cases of fraud, international bribery and corporate corruption, while the National Crime Agency (NCA), including its International Corruption Unit, deals with complex cases involving money laundering and international elements. The Crown Prosecution Service (CPS) is responsible for prosecuting such cases. Reports are coordinated through the Foreign Bribery Clearing House to ensure proper investigation. Citizens who suspect corruption are encouraged to report it to the police or relevant authorities, including the SFO or NCA, depending on the nature of the matter [5].

While these general problems highlight systemic risks, large-scale corruption cases at leading academic institutions in the UK remain extremely rare. In fact, incidents of this magnitude have rarely occurred at the University of Oxford, which makes the following case particularly notable and has attracted considerable public and media attention. A scandal

erupted at the University of Oxford, one of the oldest and most prestigious universities in the UK: two professors were dismissed for bribery. John Platt and Mary-Jane Hilton lost their positions at Pembroke College, Oxford, founded in 1624, after they agreed to accept a bribe of £300,000 to “facilitate” the admission of the son of a wealthy businessman to the university. Since they were approached by a journalist for a British newspaper posing as a businessman, the scandal naturally became public knowledge. Oxford’s administration quickly distanced itself from the unpleasant incident. The press published excerpts from a secret recording of the conversation, which leave no doubt about the nature and motives of the actions of two teachers at the respected university. The Oxford leadership condemned the actions of John and Mary-Jane and hastened to distance themselves from the unpleasant incident, stating that they had no right to act in this way. The British media note that Oxford has already been criticized for the so-called “elitist approach” to admissions, where knowledge is not always the main criterion for selecting students [6].

“In conclusion, anti-corruption activities in the UK demonstrate that even countries with a highly developed legal system and strong traditions of transparency are not completely protected from corruption risks. The UK has established an effective and comprehensive system for combating corruption, including strict legislation, such as the Bribery Act 2010, and the active work of specialized law enforcement agencies. These measures contribute to maintaining relatively low levels of corruption and high levels of public trust. At the same time, the recent decline in the Corruption Perceptions Index and public concerns about political influence and financial transparency indicate that the system needs to be constantly monitored and improved. The case at Oxford University clearly illustrates that corruption can occur even in the most prestigious and reputable institutions. However, the rapid response of the university administration and public coverage of the incident demonstrate the effectiveness of accountability mechanisms and the importance of transparency. For Ukraine, the British experience highlights the importance of strong legislation, independent institutions and open public oversight in the fight against corruption. It also shows that the fight against corruption is an ongoing process that requires not only legal instruments, but also high ethical standards and public responsibility.”

## References

1. Global Public Sector Corruption Perceptions Index (CPI 2025)  
URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2025> (accessed 20.04.2026).
2. Bribery Act 2010: the main anti-corruption law of the United Kingdom  
URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/contents> (accessed 20.04.2026).
3. Criminal Finances Act 2017: combating money laundering and financial crime  
URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/22/contents> (accessed 20.04.2026).
4. The state of corruption in the United Kingdom (analytical article)  
URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Corruption\\_in\\_the\\_United\\_Kingdom](https://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_in_the_United_Kingdom) (accessed 04/20/2026).
5. Government strategy and measures to combat corruption in the United Kingdom (GOV.UK)  
URL: <https://www.gov.uk/government/collections/anti-corruption> (accessed 04/20/2026).
6. Corruption scandal at Oxford University 25 Mar. 2002. URL: <https://korrespondent.net/world/43146-v-oksfordskom-universitete-tozhe-berut-vzyatki> (accessed 04/20/2026).

УДК: 074

*Зубко Б. Г.,  
здобувач вищої освіти IV курс,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Миколаїв, Україна*

## АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Академічна недоброчесність є складним і багатовимірним явищем, що виходить за межі індивідуальної поведінки окремого студента та набуває ознак соціального феномену. В цілому, академічною недоброчесністю є порушення етичних принципів та норм в освітньому чи науковому процесі, спрямоване на отримання нечесних переваг, зокрема списування, плагіат, фальсифікацію результатів

досліджень, використання сторонньої допомоги та інші види академічного шахрайства.

Історично академічна недоброчесність існує з моменту появи систем оцінювання знань. Ще в давніх цивілізаціях, наприклад, в Китаї під час складання імперських іспитів, фіксувалися випадки обману, незважаючи на суворе покарання у вигляді смертної кари. Це свідчить про те, що прагнення досягти результату будь-якою ціною є універсальною рисою людської поведінки, яка проявляється і в освітньому середовищі.

Як соціальний феномен академічна недоброчесність формується під впливом багатьох чинників. Серед них, як індивідуальні, такими можуть бути мотивація до успіху, страх невдачі, низький рівень відповідальності, або інституційні, як наприклад, через недосконалі системи оцінювання, слабкий контроль, формалізація освіти, та культурні, що являють собою різні уявлення про авторство та інтелектуальну власність. У деяких культурах запозичення ідей без посилання може не сприйматися як порушення, що створює додаткові труднощі в глобалізованому освітньому просторі [2].

Сучасні технології значно трансформували прояви академічної недоброчесності. Якщо раніше основними формами були шпаргалки або списування, то сьогодні поширеними є використання електронних пристроїв, купівля готових робіт, а також так званий «аутсорсинг навчальних завдань», коли завдання виконуються сторонніми особами[1].

Особливої актуальності ця проблема набула під час пандемії COVID-19, коли масовий перехід до онлайн-навчання послабив контроль за освітнім процесом і створив додаткові можливості для порушення принципів академічної доброчесності.

Важливо підкреслити, що академічна недоброчесність має не лише індивідуальні, а й суспільні наслідки. Вона підриває довіру до системи освіти, знецінює дипломи та кваліфікації, а також формує у студентів звичку до неетичної поведінки, яка згодом може переноситися у професійне життя. Дослідження свідчать, що особи, які порушують принципи академічної доброчесності під час навчання, частіше вдаються до нечесних практик у майбутній кар'єрі. Як зазначає Володимир Сацик, доброчесність у сучасному світі є фундаментом внутрішньої гармонії особистості, стійкості її характеру та моральної послідовності. Вища освіта, через навчання і наукову діяльність, покликана зміцнювати цей фундамент, формуючи інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок. Проте сучасна університетська практика свідчить про те, що заклади освіти не завжди дотримуються

цих принципів, інколи ігноруючи або навіть толеруючи прояви академічної недоброчесності [3].

У ширшому соціальному контексті це явище має ще глибші наслідки. Академічна нечесність нівелює цінність освіти та сприяє деградації освітніх інституцій. Зокрема, у дослідженні Теїхеїра (2013), яке охоплювало понад 7 тисяч студентів із 21 країни, доведено, що досвід списування під час навчання корелює з вищим рівнем корупції в суспільстві. Крім того, міжнародні опитування студентів економічних спеціальностей показали, що рівень академічного шахрайства суттєво відрізняється залежно від країни, і в окремих випадках, зокрема в Україні, він залишається досить високим. Таким чином, академічна недоброчесність виступає не лише освітньою проблемою, а й індикатором загального стану суспільної моралі та інституційної довіри [3].

Важливим чинником розгляду академічної недоброчесності як соціального феномену є її інституційний вимір. Рівень поширення нечесних практик значною мірою залежить від політики навчального закладу, прозорості процедур оцінювання та ефективності механізмів контролю.

Якщо система покарань є формальною або вибірковою, це створює відчуття безкарності та стимулює подальші порушення. Натомість чіткі правила, їх послідовне застосування та відкритість адміністрації сприяють формуванню довіри й зменшенню рівня академічного шахрайства.

Не менш важливим є й превентивний підхід до проблеми. Сучасна освітня практика дедалі більше орієнтується не лише на покарання, а на формування внутрішньої мотивації до доброчесної поведінки. Це передбачає інтеграцію принципів академічної етики в освітні програми, розвиток навичок критичного мислення, самостійної роботи та академічного письма [1].

Значну роль також відіграє приклад викладачів, адже їхня професійна етика безпосередньо впливає на формування цінностей студентів.

Крім того, в умовах цифровізації освіти постає необхідність адаптації підходів до забезпечення академічної доброчесності. Використання онлайн-платформ, дистанційного навчання та штучного інтелекту відкриває нові можливості як для навчання, так і для зловживань. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають інструменти перевірки оригінальності робіт, нові формати оцінювання, проєктні, усні, аналітичні завдання, та підвищення цифрової грамотності учасників освітнього процесу.

Важливим елементом протидії академічній недоброчесності є система відповідальності та санкцій, закріплена на законодавчому рівні. В Україні такі механізми визначені, наприклад, у Законі України «Про академічну доброчесність», яке в ст. 22 передбачає застосування різних заходів впливу залежно від характеру порушення, його наслідків і повторності [1]. Необхідність таких заходів підтверджується дослідженнями, які демонструють, що академічна недоброчесність має системний характер і пов'язана із ширшими соціальними процесами, зокрема рівнем корупції в суспільстві.

Щодо здобувачів освіти, санкції мають як виховний, так і дисциплінарний характер. До перших належать попередження, обов'язкове проходження курсів з академічного письма або повторне виконання завдань. Водночас серйозніші порушення можуть призвести до повторного проходження освітніх програм, позбавлення стипендій чи права участі в освітніх програмах, а в окремих випадках, навіть до відрахування з навчального закладу. Як показують міжнародні дослідження, наприклад, Teixeira, 2013, відсутність ефективних санкцій і контролю сприяє поширенню практик списування, що в подальшому може трансформуватися у толерантність до корупційної поведінки [3].

Академічна відповідальність поширюється також на педагогічних і наукових працівників. До них можуть застосовуватися дисциплінарні заходи, обмеження участі в освітніх процесах, позбавлення права керувати дослідженнями або навіть звільнення.

У випадку порушень з боку науковців можливе скасування наукових ступенів чи звань, що підкреслює особливу відповідальність академічної спільноти за дотримання етичних норм. Разом із санкціями важливу роль відіграють механізми запобігання академічній недоброчесності. Академічна доброчесність є основою формування інтелектуальної гідності та моральної послідовності особистості, а її недотримання підриває саму сутність освіти як соціального інституту. У цьому контексті важливими є не лише покарання, а й формування культури чесності через освітній процес. Історично одним із таких інструментів стали кодекси честі, що виникли в університетському середовищі ще у 18-19 століттях [2].

Сучасні їх модифікації поєднують відповідальність студентів із контролем з боку викладачів, що дозволяє ефективніше адаптувати ці механізми до умов масової освіти. Крім того, важливим є забезпечення справедливих процедур розгляду порушень, що гарантує дотримання прав усіх учасників освітнього процесу.

Отже, академічна недоброчесність є складним соціальним феноменом, який виходить за межі індивідуальних порушень і відображає глибші проблеми освітньої системи та суспільних цінностей. Вона проявляється у різних формах, від списування та плагіату до контрактного шахрайства і фальсифікації результатів досліджень, і має суттєвий вплив на якість освіти та довіру до наукових результатів. Проведений аналіз показує, що наслідки академічної недоброчесності є багатовимірними. Вона не лише знижує рівень знань здобувачів освіти, але й формує стійкі моделі неетичної поведінки, які можуть переноситися у професійну діяльність. Міжнародні дослідження також свідчать про зв'язок між поширенням академічного шахрайства та загальним рівнем соціальної довіри й корупційних практик у суспільстві. Водночас ефективна протидія цьому явищу можлива лише за умови комплексного підходу. Він передбачає поєднання нормативно-правових механізмів відповідальності, системи санкцій, інституційного контролю, а також формування культури академічної доброчесності. Важливу роль у цьому процесі відіграють освітні практики, спрямовані на розвиток академічного письма, критичного мислення та етичної свідомості студентів.

Особливе значення має усвідомлення того, що академічна доброчесність є не лише формальною вимогою, а базовою цінністю сучасної освіти. Як підкреслюється у наукових дослідженнях, вона формує інтелектуальну гідність особистості та забезпечує якість освітнього процесу. Відповідно, її дотримання є ключовою умовою розвитку як окремої особистості, так і суспільства в цілому.

### **Список використаних джерел:**

1. Про академічну доброчесність: Закон України від 18 грудня 2025 р. № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 08.04.2026).

2. Кодекс академічної честі. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81\\_%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97\\_%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%96](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%96)

3. Академічна доброчесність: Міфічна концепція. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji->

4. Академічна недоброчесність у вищій освіті. URL: <https://osvita.in/ua/akademichna-nedobrochesnist-u-vishhij-osviti/>

УДК: 343.353:[378.4:174.7](043.2)

*Іванов К. О.,  
здобувач вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ**

Академічний плагіат як явище, що підриває засади освітньої системи та наукового прогресу, тривалий час розглядався виключно крізь призму дисциплінарного права. Однак динаміка суспільних відносин, цифровізація освітнього середовища та євроінтеграційний курс України зумовлюють необхідність переосмислення природи юридичної відповідальності за вчинення академічного плагіату - від внутрішньо корпоративного порушення до повноцінного правопорушення з відповідними правовими наслідками.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту», «академічна доброчесність є сукупністю етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1]. Порушення цих принципів, зокрема вчинення плагіату, тягне за собою академічну відповідальність, проте практика свідчить про недостатність виключно дисциплінарних механізмів впливу. У 2017 році ОЕСР у звіті «Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017» констатувала критично високий рівень академічної нечесності в Україні, що актуалізує питання посилення відповідальності у даній сфері [2].

З теоретико-правової перспективи, академічний плагіат має складну правову природу, що охоплює елементи порушення авторського права, недобросовісної конкуренції у науковій сфері та зловживання довірою. Чинне законодавство України передбачає цивільно-правову відповідальність за порушення авторського права відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», проте механізм її застосування у сфері академічних відносин залишається фрагментарним і практично неефективним. Відсутність

спеціального законодавчого акту, який би системно врегулював відповідальність за академічний плагіат, є суттєвою прогалиною у вітчизняному праві.

Компаративно-правовий аналіз засвідчує, що провідні держави ЄС давно вийшли за межі суто дисциплінарного підходу. Так, «у Німеччині встановлено механізм анулювання академічних ступенів осіб, які вчинили плагіат (показовим прикладом є відставка А. Шаван у 2013 році), а в Австрії та Швеції передбачені довічні заборони на провадження наукової діяльності за доведений умисний плагіат» [4]. Великобританія застосовує санкції у вигляді відрахування з університету та штрафних заходів. Польща та Румунія запровадили обов'язкові антиплагіатні перевірки на рівні закону з відповідними правовими наслідками за виявлені порушення. Такий підхід відображає загальноєвропейську тенденцію до юридизації академічної відповідальності.

Відповідно, безкарність плагіату в університетські роки формує деформовані правові установки майбутніх фахівців, у тому числі правників, що є неприпустимим з огляду на їх подальшу роль у правозастосуванні та захисті публічного інтересу. Індекс сприйняття корупції України за даними Transparency International (2025) становить 36 балів [5], що свідчить про системний зв'язок між терпимістю до академічних порушень і загальним рівнем корупційності суспільства.

Трансформація інституту відповідальності за академічний плагіат отримала системне законодавче підґрунтя з прийняттям Закону України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 № 4742-IX, який набрав чинності та вводиться в дію з 31 липня 2026 року [5]. Цей Закон уперше в українському праві кодифікував увесь комплекс порушень академічної доброчесності. Згідно зі ст. 18 вперше кодифікувала вичерпний перелік із тринадцяти видів порушень академічної доброчесності, серед яких окремо виділено «приписування авторства, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом» - що свідчить про усвідомлення законодавцем нових форм академічної нечесності, які виходять за межі класичного розуміння плагіату [5].

Ст. 24 Закону України «Про академічну доброчесність» визначає «академічний плагіат як самостійний юридичний склад порушення з чіткими ознаками: оприлюднення чужого наукового результату як власного, відтворення твору іншого автора без посилання на джерело, а також оприлюднення перекладу іншомовного твору без зазначення автора оригіналу» [5]. Важливо, що у ст. 23 розмежовується

академічний плагіат і відчуження авторства як два самостійні склади: якщо перший може бути вчинений необережно, то друге передбачає умисну передачу твору з наступним оприлюдненням під чужим іменем [5].

Щодо наслідків безпосередньо плагіату, то ст. 24 встановлює обов'язкове відкликання академічного твору як першочерговий захід, а конкретні санкції диференціюються залежно від суб'єкта: для наукового або педагогічного працівника ст. 22 передбачає позбавлення наукового ступеня, вченого звання, права керівництва аспірантами та звільнення; для здобувача вищої освіти – відрахування, зокрема в обов'язковому порядку у разі плагіату в кваліфікаційній роботі (ч. 5 ст. 24) [5]. Ч.2 ст. 20 прямо закріплює, що академічна відповідальність не виключає цивільної чи кримінальної, а «відсутність судового рішення не є перешкодою для розгляду питання щодо порушення особою академічної доброчесності» [5] тобто академічне і правове провадження є паралельними і незалежними, що остаточно виводить плагіат за межі суто дисциплінарного проступку.

Закон запроваджує диференційовану реальну відповідальність залежно від ролі порушника: для студентів переписування роботи або відрахування, для педагогів і науковців попередження, звільнення чи позбавлення вчених звань. Водночас необхідність подальшого вдосконалення зберігається у сфері цивільно-правових механізмів захисту авторських прав у науковій сфері та запровадження адміністративної відповідальності за систематичний або умисний плагіат з боку посадових осіб закладів освіти, що залишаються поза межами спеціального закону і потребують окремого законодавчого врегулювання.

Важливим інституційним елементом є діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке з 2019 року виконує функції каталізатора позитивних змін у системі вищої освіти України [6]. Водночас НАЗЯВО наразі позбавлене повноважень застосовувати юрисдикційні заходи впливу, що суттєво обмежує його ефективність. Розширення компетенції агентства у напрямі квазісудового розгляду справ про грубі порушення академічної доброчесності посилює превентивний потенціал системи. Доповненням до цього може слугувати Національний репозиторій академічних текстів, запроваджений з 2018 року, як інструмент технологічного контролю [6].

Отже, трансформація інституту юридичної відповідальності за академічний плагіат є об'єктивною правовою необхідністю, зумовленою як внутрішніми потребами розвитку освітньої системи

України, так і зовнішніми євроінтеграційними зобов'язаннями. Комплексний підхід, що поєднує прийняття спеціального законодавства, розширення інституційних повноважень НАЗЯВО, запровадження багаторівневої відповідальності та використання цифрових технологій контролю, дозволить перетворити академічну доброчесність із формального стандарту на дієвий правовий механізм формування етичної правничої культури. Превенція через право - це не лише інструмент покарання, а й засіб виховання покоління фахівців, здатних забезпечити сталий розвиток правової держави.

### **Список використаних джерел:**

1. Про освіту. Закон України від 01.01.2026 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 19.04.2026).
2. Звіт «Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017». URL: [https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine\\_9789264270664-en.html](https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine_9789264270664-en.html) (дата звернення: 19.04.2026).
3. Миргород-Карпова В.В., Руденко Л.Д., Шлапко Т.В. Академічна доброчесність в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз. *Право.ua*. 2022. № 3. С. 140–143.
4. Transparency International, Corruption Perceptions Index. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 19.04.2026).
5. Про академічну доброчесність. Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 19.04.2026).
6. Сайт НАЗЯВО. URL: <https://surl.li/tlemci> (дата звернення: 19.04.2026).

*Іванова В. А.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА КАР'ЄРНИЙ УСПІХ ФАХІВЦЯ**

У сучасному інформаційному суспільстві академічна доброчесність трансформується з формальної вимоги освітнього процесу на ключовий елемент професійної репутації. Для майбутнього фахівця дотримання етичних норм під час навчання є не лише виявом поваги до інтелектуальної власності, а й стратегічною інвестицією у власну конкурентоспроможність.

Фундаментальні засади академічної етики в Україні закріплені не лише у ст. 42 Закону України «Про освіту», де академічна доброчесність визначається «як сукупність принципів та правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу для забезпечення довіри до результатів навчання» [1], а й у спеціалізованому Законі України «Про академічну доброчесність» [2]. Цей нормативний акт запровадив чітку класифікацію порушень – від плагіату та самоплагіату до фабрикації, фальсифікації та академічного гострайтингу (написання робіт на замовлення). Закон визначає правові рамки для створення внутрішніх систем забезпечення доброчесності в університетах, що робить дотримання етичних норм обов'язковою процедурною вимогою, а не лише моральним вибором. Важливою новелою законодавства є посилення відповідальності, що прямо впливає на професійну репутацію: «у разі виявлення ознак порушення автором академічної доброчесності в академічному творі, поданому для опублікування, видавець має право відмовити в опублікуванні такого академічного твору та повідомити про порушення академічної доброчесності керівника установи (керівників установ), де працює автор» [2]. Такий механізм робить дотримання етичних норм не лише моральним вибором, а й обов'язковою процедурною вимогою, невиконання якої може мати реальні адміністративні та кар'єрні наслідки.

За трактуванням С. Калашнік «академічна доброчесність – це система цінностей, яка визначає етичні норми поведінки суб'єктів освітнього процесу та наукової діяльності, спрямована на забезпечення якісної освіти, чесності, прозорості, поваги до авторських прав і запобігання академічним порушенням» [3, с.60]. Дотримання цих норм є базовою умовою формування професійної відповідальності. Як наголошують дослідники, «доброчесність є надійною основою для досягнення тривалого академічного та подальшого професійного успіху, оскільки вона виховує звичку до чесної праці та формує внутрішній етичний фільтр» [4, с. 99].

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним впровадженням інноваційних технологій, які водночас створюють нові виклики для академічної чесності [5, с. 12]. Використання цифрових інструментів та систем штучного інтелекту «має бути спрямоване на оптимізацію процесу самонавчання, а не на пошук шляхів обходу перевірок на плагіат, адже справжня фаховість базується на реальному опануванні матеріалу» [6, с. 3]. Важливу роль відіграють і мотиваційні чинники: фахівець, орієнтований на розвиток реальних компетенцій, а не на формальну оцінку чи отримання диплома, демонструє значно вищу стійкість до професійної деформації та корупційних спокус у майбутньому [7, с. 8].

У науковому дискурсі та професійному середовищі репутація фахівця «починає формуватися задовго до отримання першого робочого місця – через вміння коректно працювати з чужою інтелектуальною власністю та представляти результати власної діяльності» [8, с. 519]. Формування етичних засад під час вивчення гуманітарних дисциплін, зокрема таких як «Риторика та мистецтво презентації», дозволяє майбутньому спеціалісту розвинути навички переконливої, аргументованої та, головне, чесної комунікації [9, с. 56]. Ці навички є критично важливими для етичного лідерства, побудови довіри всередині команди та ефективної взаємодії з клієнтами.

Аналіз практики зарубіжних країн підтверджує, що дотримання стандартів доброчесності є обов'язковим елементом культури праці. С. Шестакова наголошує, що в розвинених демократіях «високий рівень публічної доброчесності прямо корелює зі стабільним економічним розвитком та системною довірою до спеціалістів», що дозволяє значно мінімізувати витрати на контроль [10, с. 88]. Наприклад, країни Скандинавії, зокрема Данія, стабільно посідають перші місця в Індексі сприйняття корупції (CPI), набираючи близько 90 балів зі 100, що прямо підтверджує тезу дослідників про те, що «академічна чесність у таких суспільствах сприймається як невід'ємний соціальний контракт»

[7, с. 10]. У таких умовах майже 90% студентів вважають плагіат неприпустимим через усвідомлення його шкоди для власної кваліфікації. Досвід Німеччини демонструє жорсткість репутаційних ризиків: за останнє десятиліття кілька топпосадовців були змушені піти у відставку після виявлення плагіату в їхніх дисертаціях, що, за словами Л. Грицаєнко, «підтверджує позитивний термін дії академічної репутації у розвиненому світі» [9, с. 58]. Для українського фахівця дотримання цих стандартів стає необхідною перепусткою до міжнародної мобільності, оскільки, як зазначає С. Калашнік, «етика комплаєнсу у транснаціональних корпораціях є безкомпромісною вимогою до людського капіталу» [3, с. 64]. За даними звітів OECD, компанії, що впроваджують суворі етичні стандарти, на 20% рідше стикаються з юридичними кризами, що робить добросесних працівників найбільш затребуваними на глобальному ринку [10, с. 90].

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що вплив академічної добросесності на кар'єрний успіх фахівця є фундаментальним та багатовекторним. Вона виступає не лише правовим обов'язком, закріпленим у законодавстві, а й ключовим інструментом капіталізації знань. Усвідомлене дотримання етичних норм у процесі навчання безпосередньо трансформується у високу якість індивідуального людського капіталу, формуючи реальні компетенції, необхідні для конкуренції в умовах цифровізації та використання інноваційних технологій. Зв'язок між академічною етикою та професійними досягненнями реалізується через механізм формування репутаційного капіталу. Для сучасного роботодавця, особливо в контексті міжнародних стандартів комплаєнсу, добросесність кандидата є індикатором його надійності, етичної стійкості та здатності до етичного лідерства. Високий рівень культури праці у розвинених демократіях підтверджує, що системна довіра до фахівця є стратегічним ресурсом, який мінімізує ризики та забезпечує довгострокову стабільність бізнесу та державних інституцій. Таким чином, академічна добросесність є найбільш вигідною та стійкою інвестицією студента у власне майбутнє. Вона закладає міцний етичний фундамент, який дозволяє фахівцеві не лише досягати високих посад, а й утримувати професійний авторитет протягом усієї кар'єри, відкриваючи двері до глобального ринку праці та наукового визнання.

### Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Про академічну доброчесність : Закон України від 2024 р. від 18.12.2025 р. № 4742-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2026).
3. Калашнік С. Академічна доброчесність у системі сучасної вищої освіти України. Освітній дискурс. 2021. № 25(2). С. 59-71.
4. Ульянова Г. О., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. Правова позиція. 2022. № 4 (37). С. 98–103.
5. Білик В. В., Шпильова В. О., Козинець А. О. Академічна чесність та її важливість у вищій освіті: вплив інноваційних технологій. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Т. 9, № 3. С. 10–15. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-1>.
6. Davis A. Academic Integrity in the Time of Contradictions. Cogent Education. 2023. Vol. 10, Iss. 2. P. 1–15. URL: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2289307>.
7. Стежко З. В., Шалімова Н. С., Андрощук І. І. Академічна доброчесність у вищій освіті: прояви та мотиваційні чинники. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. 2022. № 3 (140). С. 7–15.
8. Ростикус Н. П. Академічна доброчесність у науковому дискурсі. Вісник науки та освіти. 2023. № 3 (9). С. 517–526.
9. Грицаєнко Л. Формування етичних засад академічної доброчесності в майбутніх педагогів при викладанні дисципліни «Риторика та мистецтво презентації». Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2019. Вип. 1 (41). С. 54–59.
10. Шестакова С., Сухомлинова О., Задоріна О. Академічна доброчесність: практика дотримання у зарубіжних країнах. Молодь і ринок. 2023. № 9 (217). С. 87–91.

*Ігнатенко В. О.,  
здобувачка вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Миколаїв, Україна*

**ДОПИТ АНОНІМНИХ СВІДКІВ (СТУДЕНТІВ) У СПРАВАХ  
ПРО ВИМАГАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ:  
АНАЛІЗ СТАНДАРТІВ ЄСПЛ (СПРАВА «AL-KHAWAJA AND  
TANERY V. THE UK»)**

Ефективна протидія корупційним правопорушенням у закладах вищої освіти є одним із ключових завдань сучасного суспільства. Специфіка розслідування справ про вимагання неправомірної вигоди викладачами полягає в тому, що головним, а іноді й єдиним джерелом доказової інформації виступають студенти. З огляду на ієрархічну природу академічного середовища та об'єктивну залежність здобувачів освіти від екзаменаторів, студенти-викривачі часто зазнають сильного психологічного тиску та побоюються помсти: провалу на іспитах, втрати стипендії, перешкод у захисті дипломних робіт чи навіть відрахування. Це змушує сторону обвинувачення вживати заходів безпеки, зокрема залучати таких студентів як анонімних свідків або клопотати про оголошення їхніх досудових показань без безпосереднього виклику в судове засідання.

Проблематика забезпечення права на справедливий суд, специфіка допиту анонімних (залегенованих) свідків та імплементація практики Європейського суду з прав людини у національне кримінальне судочинство знайшли своє відображення у наукових дослідженнях і публікаціях таких учених, як О. Дроздов, І. Фомін, Т. Фулей, О. Капліна та інших. У їхніх працях ґрунтовно розглянуто загальні теоретико-методологічні підходи до реалізації права на захист, забезпечення рівності сторін та допустимості доказів. Водночас спеціальні комплексні дослідження, присвячені розв'язанню дилеми між захистом анонімних свідків-студентів та забезпеченням права обвинуваченого-викладача на справедливий судовий розгляд саме у справах про вимагання неправомірної вигоди, з урахуванням

застосування прецедентних тестів ЄСПЛ, поки що відсутні, що й зумовлює актуальність та новизну цього аналізу.

На практиці реалізація заходів захисту свідків неминуче стикається з фундаментальними гарантіями кримінального процесу, що призводить до складного правового конфлікту. З одного боку, держава має захистити вразливого свідка, а з іншого – забезпечити право обвинуваченого на справедливий суд. Згідно з підпунктом «d» пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), кожний обвинувачений має право допитувати свідків обвинувачення або вимагати щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення [1]. Допуск анонімних або відсутніх свідків суттєво обмежує можливість сторони захисту на перехресний допит, що є основою змагального процесу.

Фундаментальні критерії вирішення цієї дилеми, які є обов'язковими для застосування національними судами України, були комплексно сформовані Великою Палатою Європейського суду з прав людини у прецедентному рішенні в об'єднаній справі «Аль-Хаваджа і Тахері проти Сполученого Королівства» (Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom). Ця справа змінила жорсткий підхід ЄСПЛ до використання неперевіраних показань і запровадила гнучкіший трискладовий тест, який органічно екстраполюється на справи щодо академічної корупції [2].

Дослідження першого елементу цього тесту вимагає від суду встановлення наявності «вагомої причини» для неявки свідка до суду або збереження його анонімності. За загальним правилом ЄСПЛ, усі докази мають подаватися на відкритому слуханні в присутності обвинуваченого. Відступ від цього правила допускається лише у виняткових випадках. Якщо йдеться про страх свідка, Суд чітко розмежовує страх, викликаний прямими погрозами з боку обвинуваченого, та загальний страх перед наслідками свідчень. У контексті закладів вищої освіти студенти рідко отримують прямі фізичні погрози; їхній страх найчастіше має інституційний чи фінансовий характер. ЄСПЛ наголошує, що будь-якого суб'єктивного страху недостатньо. Суд першої інстанції зобов'язаний провести ретельну перевірку: з'ясувати, чи існують об'єктивні підстави для страху (наприклад, чи дійсно викладач має реальні важелі впливу на академічну успішність та майбутнє студента) і чи підтверджуються вони доказами. Більше того, звільнення студента від прямого допиту в суді має бути крайнім заходом, який застосовується лише тоді, коли

альтернативні засоби (допит під псевдонімом зі зміною голосу, відеозв'язок тощо) є неможливими або неефективними [2].

Другим етапом аналізу є оцінка того, чи є показання анонімного або відсутнього студента «єдиним або вирішальним» доказом у справі. ЄСПЛ розтлумачив термін «вирішальний» вузько: це доказ такої значущості або важливості, який, імовірно, матиме визначальний вплив на результат кримінального провадження. Якщо обвинувачення викладача у вимаганні хабаря ґрунтується виключно на заяві одного анонімного студента, такі показання безперечно є вирішальними. Якщо ж існують інші докази (наприклад, матеріали негласних слідчих розшукових дій, протоколи огляду мічених купюр, аудіозаписи, банківські виписки), статус показань студента залежить від сили цих підтверджуючих матеріалів.

Найважливішим концептуальним зрушенням у справі «Аль-Хаваджа і Тахері» став відхід Великої Палати від автоматичного констатування порушення статті 6 Конвенції у випадках, коли вирок ґрунтується на вирішальних показаннях відсутнього або анонімного свідка. Суд дійшов висновку, що використання таких доказів не є фатальним для справедливості процесу за умови наявності достатніх «компенсаторних факторів» [3]. Це означає, що судова система повинна забезпечити надійні процесуальні гарантії, які дозволять суду справедливо оцінити достовірність неперевіраних показань, компенсуючи стороні захисту неможливість проведення класичного перехресного допиту.

Екстраполюючи фабули справи на сферу освіти, можна зробити чіткі висновки для правозастосовної практики. У справі Аль-Хаваджі (лікар, обвинувачений у непристойних діях щодо пацієнток під час медичних консультацій) ключовий свідок померла до суду. Її показання були абсолютно вирішальними. Проте ЄСПЛ не знайшов порушення Конвенції, оскільки існували сильні компенсаторні фактори: свідчення іншої потерпілої, які демонстрували разючу схожість обставин нападу, причому ознак змови між жінками не було виявлено. У справах про корупцію це означає наступне: якщо кілька анонімних студентів, які не пов'язані між собою (наприклад, з різних академічних груп чи факультетів), незалежно один від одного описують ідентичну схему вимагання хабаря конкретним викладачем, і сторона захисту має змогу допитати хоча б одного з них або дослідити непрямі докази, показання інших відсутніх осіб можуть бути визнані достатньо надійними [4].

З іншого боку, обставини справи Тахері (завдання ножового поранення) демонструють межі допустимого. У цьому епізоді єдиний

очевидець відмовився свідчити в суді через страх перед громадою. Його неперевірена заява була вирішальним і єдиним прямим доказом, який не мав сильного підтвердження з інших незалежних джерел. Велика Палата констатувала, що попередження судді про обережне ставлення до таких доказів не є достатньою протипагою. Суд визнав порушення статті 6 Конвенції [2]. Для українських реалій це є імперативним правилом: обвинувальний вирок щодо викладача не може ґрунтуватися виключно на словах одного анонімного студента без об'єктивних підкріплюючих доказів, оскільки в такому разі суд не здатен справедливо оцінити надійність обвинувачення, а захист фактично позбавлений реальної можливості спростувати обвинувачення.

Отже, застосування європейських стандартів у справах про вимагання неправомірної вигоди у закладах освіти вимагає від національних судів скрупульозного балансування. Стандарти ЄСПЛ не створюють перешкод для використання показань анонімних студентів і не гарантують безкарності корупціонерам, проте встановлюють жорсткі запобіжники проти зловживань та необґрунтованих звинувачень. Якщо показання студента-викривача лягають в основу обвинувачення як вирішальний доказ, суд зобов'язаний вимагати від сторони обвинувачення надання сильних, незалежних підтверджуючих доказів (задокументованих фактів передачі коштів, переписок у месенджерах, системних свідчень інших осіб) та забезпечити суворий процесуальний контроль за їх оцінкою. Такий підхід гарантує, що боротьба з корупційними проявами в системі освіти здійснюватиметься ефективно, але з неухильним дотриманням права на справедливий судовий розгляд.

### **Список використаних джерел:**

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листоп. 1950 р. Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 270.
2. Аль-Хаваджа і Тахері проти Сполученого Королівства (Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom) [ВП] : Рішення Європейського суду з прав людини від 15 груд. 2011 р. (Заяви № 26766/05 та № 22228/06). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 02.04.2026).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10. Ст. 88.
4. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя. Київ : Ваіте, 2015. 208 с.
5. Фомін І. О., Дроздов О. М. Провокація злочину: європейські стандарти та українські реалії. Вісник кримінального судочинства. 2019. № 3. С. 45–52.

*Казарін В. В.,  
здобувач вищої освіти III курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*  
**Науковий керівник: Кур'ян В. В.,**  
*доктор філософії у галузі «Право», старший викладач  
кафедри конституційного та адміністративного права і процесу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗМІСТУ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ: ОРЕНДИ, СЕРВІТУТУ, ЕМФІТЕВЗИСУ (КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ)**

Зважаючи на висновки деяких дослідників та науковців серед яких і Ткаля О.В. [1], Кур'ян В.В. [2], Дюрдь В.І. [3], що як поняття так і, термін «корупція» в правозастосовній практиці тлумачиться без достатньої правової визначеності то, вважаємо, що саме диференціація змісту правової природи різних договорів може слугувати критерієм відмежування протиправної поведінки від правової і, як наслідок, зменшення корупційних проявів у суспільстві.

Так, на-сьогодні інститути оренди, сервітуту та емфітевзису, попри їх закріплення у чинному законодавстві та застосування у сфері земельних відносин, залишаються недостатньо зрозумілими як для учасників цивільного обороту, так і навіть для деяких практикуючих правників.

Невизначеність у розмежуванні їх правової природи та змісту спричиняє помилки у договірному оформленні й використанні земельних ділянок, що, у свою чергу, може створювати передумови для використання цих конструкцій у непрозорих схемах: заниження або приховування платежів, штучне маскування фактичних орендних відносин під інші речові права, а також виведення доходів поза офіційний облік. У зв'язку з цим дослідження диференціації зазначених прав набуває прикладного значення.

Загалом у науковій літературі переважає підхід, за яким речові права на чуже майно є похідними від права власності, обмеженими за змістом правами на чужу річ, що надають уповноваженій особі можливість впливати на неї в межах, установлених законом або договором, без повного обсягу повноважень власника.

У цілому, науковці сходяться на тому, що такі права мають похідний характер, адже виникають щодо вже існуючої речі, а після їх припинення право власності відновлюється у повному обсязі. Саме цю властивість часто описують як «еластичність» права власності.

Також, вони завжди є обмеженими за змістом, оскільки не дають уповноваженій особі права розпоряджатися річчю так само, як це може робити власник. Їх об'єктом переважно виступає нерухоме майно. Для них характерне право слідування за річчю, а їхні види та зміст визначаються виключно законом. У доктрині права також ustaleno, що ці права мають абсолютний характер, тобто їх існування забезпечується пасивною поведінкою всіх інших осіб, які зобов'язані утримуватися від порушення. Вимоги, що впливають із речових прав на чуже майно, підлягають переважному задоволенню. Їх захист здійснюється спеціальними речово-правовими способами, зокрема шляхом ввідикації, усунення перешкод у користуванні та розпорядженні майном, визнання права власності та іншими способами. При цьому власник також має право на захист такого права, зокрема відповідно до статті 396 та норм глави 29 ЦК України [4].

Здійснення диференціації трьох конкретних видів речових прав, а саме прав оренди, суперфіцію та емфітевзису, їх правові особливості дозволяють нам виявити корупційні ризики, які можуть мати місце у сфері їх застосування.

Вважаємо, що диференціацію змісту зазначених речових прав доцільно здійснювати за такими критеріями, як: поняття, об'єкт, суб'єкти, строки, підстави виникнення, оплатність та припинення.

Що стосується об'єкту то, у контексті даного дослідження він спільний – це земля (земельні ділянки).

Загалом, суб'єкти за всіма правами однакові та не мають обмежень. Ними можуть бути громадяни, юридичні особи, державні органи, органи місцевого самоврядування. Проте наявне одне велике виключення щодо можливості іноземців та осіб без громадянства бути орендодавцями чи власниками земельних ділянок на праві емфітевзису.

Такими суб'єктами можуть бути ті, які володіють землею на праві власності, але зазначені особи обмежені у цьому відношенні. Земельний кодекс України надає їм можливість бути власниками лише земельних ділянок несільськогосподарського призначення в межах населених пунктів чи поза, якщо на таких розташовані об'єкти нерухомості, що належать їм на праві приватної власності. Щодо сервітуту закон такого обмеження не передбачає.

Чинними нормативно-правовими актами України визначено поняття оренди землі та земельного сервітуту.

Так, згідно Закону України «Про оренду землі» від 06.10.1998 № 161-XIV (із останньою редакцією від 31.10.2025), оренда землі – *«це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності.»* [5].

Визначення сервітуту надає профільний закон у сфері земельних відносин – Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III (із останньою редакцією від 15.02.2026) [6].

Він передбачає, що земельний сервітут – *«це право власника або землекористувача земельної ділянки чи іншої заінтересованої особи на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками)»* [6].

Водночас, ані Земельний кодекс України, ані інше законодавство не визначає емфітевзис. Шляхом узагальнення нормативних положень, можна стверджувати, що емфітевзис постає правом на чуже майно, що підлягає відчуженню та може переходити у спадщину; його зміст полягає у наданні особі можливості володіння і користування чужою земельною ділянкою з метою ведення сільськогосподарської діяльності, отримання плодів і доходів за умови раціонального та цільового використання землі.

Із наведеного вбачаємо низку відмінностей. Оренда та емфітевзис передбачають повне передання правомочностей володіння й користування, проте в свою чергу сервітут лише надання права користування, і те з умовою, що власник земельної ділянки зберігає за собою це право. Необхідно також зазначити, що сервітутне землекористування здійснюється у найменш обтяжливий спосіб по відношенню до власника земельної ділянки на відміну від інших двох. Іншою особливістю є цільове призначення таких прав. Оренда передбачає лише обов'язковість наявності такого права, сторони мають повну свободу у його визначенні (з умовою дотримання публічного порядку очевидно).

Це обмеження більш виражено для емфітевзису, оскільки єдиним можливим цільовим призначенням для цього права є сільськогосподарські потреби (вирощування зернових, випас худоби та ін.). Сервітут же обмежений, як і оренда, лише обов'язковістю існування призначення використання, а в чому воно буде полягати вирішують самі контрагенти (Земельний кодекс України передбачає перелік можливих видів використання, наприклад як прохід, проїзд, прокладання комунікацій, але він не є вичерпним).

Остання в цьому блоці відмінність полягає в тому, що земля, яка перебуває в оренді не може передаватися іншим особам на праві емфітевзису, але зробити навпаки закон дозволяє (з умовою, що договір оренди буде обмежуватися умовами первинного договору емфітевзису і теж, стосується встановлення сервітутів землекористувачами). Проте, для оренди завжди залишається можливість суборенди, якщо така передбачена договором чи погоджена з орендодавцем.

Також, не можна не звернути увагу на низку наступних особливостей: дія сервітуту зберігається у разі зміни власника земельної ділянки щодо якої він встановлений, а у разі зміни власника комунікацій який був користувачем сервітуту, такий сервітут переходить до нового власника; емфітевзис як і оренда може відчужуватися, проте у першому випадку лише з умовою дотримання переважного права власника землі на його придбання, а у другому лише за згоди цього власника (або мовчазної згоди у випадку ігнорування заяви надісланій йому заздалегідь у місячний строк) а емфітевзис переходить у спадок.

Єдиною підставою виникнення права оренди та емфітевзису є укладений з усіма істотними умовами договір після процедури державної реєстрації. Сервітут у цьому відношенні має ширший інструментарій встановлення й окрім договору може встановлюватися законом, заповітом чи рішенням суду за наслідками розгляду позовної заяви.

Наприклад, питання судового встановлення сервітуту піднімалось у справі № 467/909/24. Позивач вимагав від відповідача прибрати новозбудовану огорожу, обґрунтовуючи, що через це вона втратила єдиний шлях доступу до свого трубопроводу. Було з'ясовано, що земля, на якій була збудована огорожа, цілком належала відповідачу. Суд, встановивши відсутність протиправності у діях відповідача, відмовив у позові, зазначивши, що у даному випадку негативний позов це неналежний спосіб захисту; пояснюючи, що для захисту своїх прав цій ситуації необхідно звертатися з новим позовом з вимогою встановлення сервітуту [7].

Згідно Постанови КГС ВС від 5 листопада 2024 року по іншій справі (№ 923/898/21), умовами примусового встановлення сервітуту є неможливість задоволення такої потреби в інший спосіб та недосягнення згоди між сторонами про це у договірному порядку [8]. В оглянутій справі досудові спроби укладення сервітуту були, а тому, на нашу думку, позиція суду є слушною.

Як впливає із визначення, оренда землі це лише платне користування. Щодо сервітуту законодавство лише презюмує оплатність, залишаючи можливість безкоштовного доступу до територій, а емфітезис закон взагалі не згадує в цьому контексті. Тому, згідно принципу свободи договору, автор переконаний, що право емфітезису може встановлюватися як на платній так і на безоплатній основі.

Але, підсумовуючи здійснений порівняльно-правовий аналіз можемо констатувати, що доволі складно уявити, що хтось може погодитись на таку умову, як безоплатність користування своєю власністю, тобто укласти безоплатний сервітут.

Тому, через призму корупційних ризиків постає ряд питань:

- Чому особа повинна зазнавати певних обмежень своїм інтересам, забезпечуючи цим інтереси третіх осіб, нічого не отримуючи натомість?

- Благодійність як знак добросусідства? Малоімовірно, бо коли існують добросусідські відносини потреби у сервітутах немає.

Відповідно, вважаємо, що критерій «безоплатності» в таких правовідносинах є корупційним ризиком, з огляду на наступне:

- приватні підприємства отримують можливість на папері засвідчувати безоплатність, а в реальності ухилятися від сплати податків отримуючи доходи за цими договорами повз прозору систему;

- ризик безоплатних емфітезисів на землі комунальної й державної власності вбачається у можливості публічних управлінців фактично отримувати плату минуваючи бюджети органів, до яких вони належать, через різноманітні схеми на свої власні рахунки, а такі дії прямо підпадають під визначення неправомірної вигоди згідно чинного законодавства.

### **Список використаних джерел:**

1. Ткаля О.В. *Щодо розуміння корупції. Могилянські читання – 2024 : досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти.* Право : XXVII Всеукр. наук.-практ. конф. : 6–10 листоп. 2024 р., м. Миколаїв : 2024. С. 20-22. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2516/1/%D0%9C%D0%A7-2024.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf#page=21> (дата звернення 10.04.2026).

2. Кур'ян В.В. Правова обізнаність громадян як превентивний антикорупційний механізм. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали IV Міжнар. наук.- практ. конф. Ч. 2: 12 груд. 2019 р. Київ: 2019. С. 152-154. URL: [https://www.navs.edu.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/konferencii/2019/tezy\\_konf\\_12122019\\_p2.pdf#page=153](https://www.navs.edu.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/konferencii/2019/tezy_konf_12122019_p2.pdf#page=153) (дата звернення 14.10.2026).

3. Дюрдь В.І. Міжнародне законодавство про кримінальну відповідальність за зловживання впливом і його реалізація в Україні. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали IV Міжнар. наук.- практ. конф. Ч. 2: 12 груд. 2019 р. Київ: 2019. С. 86-88. URL: [https://www.navs.edu.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/konferencii/2019/tezy\\_konf\\_12122019\\_p2.pdf#page=153](https://www.navs.edu.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/konferencii/2019/tezy_konf_12122019_p2.pdf#page=153) (дата звернення 14.10.2026).

4. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 1 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.04.2026)

5. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV : станом на 31 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (дата звернення: 10.04.2026)

6. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III : станом на 15 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 10.04.2026)

7. Справа № 467/909/24 3 квітня 2026 року, Арбузинський районний суд Миколаївської області. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135388809> (дата звернення: 10.04.2026)

8. Справа № 923/898/21 від 5 листопада 2024 року, Верховний Суд. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123012091> (дата звернення: 10.04.2026).

*Кашипровський М. А.,  
здобувач освіти V курсу  
Навчально-наукового інституту післядипломної освіти,  
ЧНУ імені Петра Могили  
Науковий керівник: Каплій О.В.  
к.ю.н., доцентка,  
доцентка кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
керівниця юридичної клініки «Veritas» юридичного факультету,  
ЧНУ імені Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПРАВОВИЙ ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Сучасний стан державотворення в Україні характеризується інтенсивною адаптацією національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. У цьому контексті інститут академічної доброчесності трансформувався з суто етичної категорії освітнього середовища у фундаментальний правовий принцип функціонування публічної служби. Актуальність дослідження зумовлена набранням чинності з 1 січня 2026 року Закону України «Про академічну доброчесність» (далі – Закон № 4742-IX), який був прийнятий 18 грудня 2025 року та вводиться в дію 31.07.2026 р. [1]. Даний нормативно-правовий акт став наріжним каменем у створенні прозорої системи професійної підготовки кадрів, де інтелектуальна власність та самостійність аналітичного мислення є базовими критеріями оцінки кваліфікації публічного службовця.

Дотримання принципів академічної доброчесності набуває фундаментального значення у контексті реалізації стратегічних напрямів державної соціальної політики. Виклики повоєнної відбудови та необхідність забезпечення високих стандартів надання правових гарантій громадянам потребують від сучасного управління не лише формального знання норм чинного законодавства, а й здатності до здійснення глибокого, самостійного правового синтезу. Такий підхід передбачає повну відмову від інтелектуального формалізму та плагіату, що є критично важливим для формування прозорої системи публічного управління та зміцнення законності в Україні.

Пріоритетним у даному дослідженні є метод порівняльного правознавства (компаративістики), за допомогою якого здійснено аналіз еволюції законодавства: від фрагментарних норм до прийняття цілісного профільного закону. Також застосовано формально-логічний метод для тлумачення нових юридичних дефініцій, таких як «академічний плагіат», «самоплагіат» та «фабрикація», у контексті професійної діяльності публічних службовців. Джерельною базою дослідження виступили акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України (далі – КМУ), а також аналітичні звіти Державної служби якості освіти України (далі – ДСЯО) [4].

До прийняття спеціалізованого закону питання інтелектуальної етики в системі публічної служби регулювалися розпорошено. Основний акцент робився на Постанові КМУ № 106, де професійне навчання розглядалося як процес здобуття компетентностей, проте механізми контролю за доброчесністю залишалися декларативними [3]. Відсутність чіткої санкції за академічне шахрайство під час підвищення кваліфікації створювала ризики професійної деградації кадрів та підривала довіру до інститутів влади. Як зазначалося в методичних роз'ясненнях ДСЯО попередніх років, академічна доброчесність мала характер «бажаної поведінки», а не «обов'язкового правового стандарту» [5].

Аналіз динаміки законодавства дозволяє стверджувати, що Україна здійснила перехід від пасивного спостереження до активного правового регулювання у сфері академічної етики. До 2026 року основними регуляторами виступали Загальні правила етичної поведінки публічних службовців та положення Закону України «Про освіту», які мали загальний характер і не враховували специфіку публічного управління. Прийняття Закону № 4742-IX [1] заповнило правовий вакуум, запровадивши чіткі інструменти контролю за якістю професійного навчання.

Для наочності проведеного дослідження доцільно виділити ключові відмінності у підходах держави до імплементації стандартів доброчесності:

<b>Критерій порівняння</b>	<b>Стан до 2026 року</b>	<b>Новації Закону № 4742-IX (з 01.01.2026)</b>
Нормативна база	Переважно підзаконні акти (Постанови КМУ, накази НАДС)	Спеціальний профільний Закон України
Використання ШІ	Правова невизначеність, відсутність системного контролю	Обов'язкова атрибуція та маркування згенерованого контенту

<b>Критерій порівняння</b>	<b>Стан до 2026 року</b>	<b>Новації Закону № 4742-IX (з 01.01.2026)</b>
Види порушень	Тільки плагіат та фабрикація (загальні поняття)	Деталізація: самоплагіат, академічний саботаж, несанкціонована допомога
Санкційна політика	Переважно морально-етичний осуд	Анулювання результатів навчання, позбавлення кваліфікації, дисциплінарні заходи
Зв'язок із кар'єрою	Опосередкований (через загальну оцінку)	Прямий вплив на ділову репутацію та атестацію службовця

По-перше, згідно з нормами чинного законодавства, академічна доброчесність офіційно визнана важливою передумовою провадження якісної освітньої діяльності [4]. Це означає, що відтепер будь-яка програма професійного навчання для публічних службовців, що розробляється Національним агентством України з питань державної служби (далі – НАДС), проходить аудит ДСЯО на предмет інтегрованих механізмів запобігання плагіату.

По-друге, вперше на законодавчому рівні врегульовано питання використання штучного інтелекту (далі – ШІ). У 2026 році публічний службовець, готуючи магістерську роботу чи аналітичну записку, має право використовувати ШІ лише як допоміжний інструмент з обов'язковим зазначенням методології його застосування. Несанкціоноване використання систем ШІ прирівнюється до академічного шахрайства, що тягне за собою анулювання результатів навчання [1; 6].

По-третє, порівняно з Постановою КМУ № 106 [3], де контроль за якістю навчання був покладений переважно на заклади освіти, Закон № 4742-IX впроваджує принцип спільної відповідальності. Тепер орган публічної влади, де працює службовець, зобов'язаний реагувати на факти академічної недоброчесності як на порушення професійної етики. Таким чином, шлях «від норм до щоденної практики» стає невід'ємною частиною службового життя [5].

Цей перехід є критично важливим для Миколаївської області, оскільки забезпечує підготовку фахівців, здатних до чесної взаємодії з громадою, особливо в питаннях відновлення та підтримки ветеранів.

Проведений порівняльно-правовий аналіз доводить, що трансформація законодавства у 2026 році створила якісно нову екосистему публічної служби. Для фахівців, які працюють у сфері ветеранської політики, дотримання принципів інтелектуальної чесності є запорукою правової визначеності. Будь-яке управлінське рішення чи аналітичний проєкт, підготовлений з порушенням засад доброчесності, нівелює довіру до інститутів влади. Як констатує

ДСЯО, перехід від декларативних норм до щоденної практики дозволяє забезпечити реальну якість професійного навчання, що є критично важливим для кадрового забезпечення відбудови Миколаївщини та всієї України [5].

Підсумовуючи результати дослідження, слід виділити такі положення:

1. Законодавча уніфікація: Прийняття Закону № 4742-IX дозволило відійти від фрагментарного регулювання та встановити єдині «правила чесної гри» для всіх учасників освітнього та службового процесу [1].

2. Технологічна відповідальність: Правове поле 2026 року успішно легітимізувало використання ШІ, одночасно встановивши жорсткі рамки щодо його атрибутів, що запобігає деградації аналітичних здібностей публічних службовців.

3. Превентивна функція: Інтеграція стандартів доброчесності в систему оцінювання результатів службової діяльності, передбачену актами КМУ та НАДС, створює потужний стимул для самостійного професійного розвитку.

Академічна доброчесність у системі публічної служби виступає фундаментом професійної гідності та етичним мірилом діяльності публічного службовця. Саме через особисту відповідальність кожного представника державного апарату за чистоту власних знань та якість інтелектуальної праці розбудовується сучасна, сильна та правова держава. Такий підхід забезпечує формування прозорих інституцій, спроможних ефективно гарантувати захист прав громадян та справедливо реалізовувати соціальні зобов'язання держави в умовах нових суспільних викликів.

### Список використаних джерел:

1. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20> (дата звернення: 07.05.2026).

2. Академічна доброчесність у сфері професійного навчання : посібник / НАДС. Київ, 2024. 28 с. URL: <https://nads.gov.ua/news/akademichnu-dobrochesnist-vyznano-peredumovoju-iakisnoi-osvity> (дата звернення: 07.05.2026).

3. Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : Постанова Кабінету Міністрів України від

06.02.2019 № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF> (дата звернення: 07.05.2026).

4. Академічна доброчесність – важлива передумова провадження якісної освітньої діяльності. *Державна служба якості освіти України*. URL: <https://sqe.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-vazhlyva-peredumova-provadhennya-yakisnoyi-osvity/> (дата звернення: 07.05.2026).

5. Академічна доброчесність: від норм до щоденної практики. *Державна служба якості освіти України*. URL: <https://sqe.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-vid-norm-do-shhodennoyi-praktyky/> (дата звернення: 07.05.2026).

6. Академічна доброчесність 2026: нові правила чесної гри. URL: <http://umsf.dp.ua/blog/5895-академічна-доброчесність-2026-нові-правила-чесної-гри> (дата звернення: 07.05.2026).

**УДК 347.97/99:343.356(043.2)**

***Кидюк М. В.,***

*здобувачка вищої освіти V курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

***Науковий керівник: Валецька О. В.,***

*канд. юрид. наук, доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ**

У сучасних умовах розвитку правової держави та реформування публічного управління важливим є питання запобігання та протидії корупції, зокрема за допомогою такого дисциплінарного стягнення в трудових правовідносинах як звільнення. Одним із ефективних механізмів забезпечення доброчесності державної служби є звільнення осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, насамперед задля очищення державних органів від людей, які їх вчиняють і відповідно запобігати таким чином корупції. Водночас практика застосування таких заходів часто є предметом судових розглядів, що і зумовлює необхідність аналізу відповідної судової практики.

Насамперед, важливо звернути увагу на правове регулювання застосування такого дисциплінарного стягнення як звільнення за

корупційні діяння. Це базується на положенні п. 4 ч. 1 ст. 41 Кодексу законів про працю України, де йдеться про те, що крім підстав, які передбачені ст. 40 КЗпП, трудовий договір з ініціативи роботодавця може бути розірваний також, зокрема, у випадках перебування всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції» у прямому підпорядкуванні у близької особи, але лише в тому випадку, якщо неможливо перевести працівника за його згодою на іншу роботу та положенні п. 4-1 ч. 1 ст. 41 КЗпП - наявності у працівника реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, передбачений ЗУ «Про запобігання корупції», який, зокрема у ст. 3 містить цілий перелік суб'єктів на яких поширюється дія цього Закону і відповідно накладення таких дисциплінарних стягнень [1].

Також, Закон України «Про запобігання корупції» як спеціальний закон щодо запобігання вчиненню різного роду корупційних діянь у п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону передбачає, що серед повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) є надання рекомендаційних роз'яснень, методичної та консультативної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб [2]. Такі роз'яснення відображають позицію НАЗК з метою забезпечення однакового застосування положень ЗУ «Про запобігання корупції» державними органами після визнання державних службовців судом винними у вчиненні корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, мають рекомендаційний характер і не містять нових правових норм. Крім цього, державні службовці підлягають притягненню до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, на підставі частини другої статті 65 ЗУ «Про запобігання корупції», пунктів 3, 4 частини першої, частини другої статті 84 ЗУ «Про державну службу» [3].

Звертаючись до судової практики можна розглянути Постанову Верховного Суду від 13.05.2020 року у справі № 569/858/18 (провадження № 61-40525св18), де йдеться про те, що лікар-стоматолог, якого звільнили з роботи за п. 4 ст. 41 КЗпП України через потенційний конфлікт інтересів, просив поновити його на посаді та стягнути з міської стоматологічної поліклініки середній заробіток за час вимушеного прогулу. Незаконність звільнення позивач обґрунтував, зокрема, тим, що у безпосередньому підпорядкуванні

головного лікаря поліклініки, який є його дідом, він не перебував, а також тим, що передбачені положеннями ст. 27 Закону України «Про запобігання корупції» обмеження роботи близьких родичів на посадових осіб такої поліклініки не поширюються. Суд першої інстанції задовольнив позов, мотивувавши своє рішення тим, що ст. 27 згаданого Закону не поширюється на посадових осіб юридичних осіб публічного права, якою відповідно до ст. 81 ЦК України є міська стоматологічна поліклініка. Апеляційний суд це рішення скасував та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив. А Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду залишив касаційну скаргу позивача без задоволення, а рішення апеляційного суду – без змін і вказав, зокрема, на те, що відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 41 КЗпП України трудовий договір з ініціативи власника або уповноваженого ним органу може бути розірваний також у випадках перебування всупереч вимогам ЗУ «Про запобігання корупції» у прямому підпорядкуванні у близької особи. Поняття «пряме підпорядкування» та «близькі особи» визначені у ст. 1 згаданого Закону, зокрема, близькими особами є дід і внук [4].

Згідно із ч. 1 ст. 27 ЗУ «Про запобігання корупції» особи, зазначені у підпунктах «а», «в» – «з» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону не можуть мати в прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. За змістом положень підп. «а» п. 1, підп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 зазначеного Закону суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до яких прирівнюються посадові особи юридичних осіб публічного права. Згідно зі ст. 81 ЦК України комунальні підприємства, установи та організації належать до юридичних осіб публічного права, а керівники таких підприємств, установ, організацій є посадовими особами юридичних осіб публічного права. Тож, головний лікар міської стоматологічної поліклініки, відповідно до підп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції», є посадовою особою юридичної особи публічного права, а позивач, згідно зі ст. 1 цього Закону, – близькою особою такої посадової особи [4, 5, с. 5-6].

Як приклад також можна розглянути Постанову Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 15.10.2025 по справі 346/5929/23 (провадження № 61-2886св25), де справа стосується трудового спору між позивачем та Управлінням освіти Коломийської міської ради. Предметом позову стала вимога про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення з посади директора

Коломийського ліцею імені М. Грушевського, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування витрат на правничу допомогу. Конфлікт виник через події 2021 року, коли Позивач, перебуваючи на посаді директора, підписав наказ про преміювання своєї дружини, яка працювала в тому ж закладі. Хоча шлюб між подружжям було розірвано ще у листопаді 2021 року, у 2023 році за результатами службового розслідування Відповідач дійшов висновку про наявність постійного конфлікту інтересів. Як наслідок, після оголошення догани та відмови Позивача від переведення на іншу посаду, його було звільнено. Позивач наполягав, що на момент звільнення сімейних зв'язків не було, а отже, конфлікту інтересів не існувало. Також він вказував на порушення процедури та ігнорування альтернативних способів врегулювання ситуації. А Коломийська міськрада стверджувала, що процедура була дотримана, а звільнення є законним заходом через відмову працівника від запропонованої іншої посади в умовах неможливості врегулювання конфлікту інтересів. Справа пройшла всі три інстанції з кардинально протилежними рішеннями, суд першої інстанції задовольнив позов, вважаючи звільнення крайнім і не обґрунтованим заходом, апеляційний суд скасував це рішення, ставши на бік роботодавця. А Верховний Суд скасував постанову апеляції та залишив у силі рішення першої інстанції, обґрунтовуючи це тим, що звільнення на підставі антикорупційного законодавства можливе лише за умови, що конфлікт інтересів має постійний характер і не може бути врегульований іншим шляхом, оскільки на момент видання наказу про звільнення шлюб був розірваний, юридична підстава для визнання відносин «приватним інтересом» у розумінні ЗУ «Про запобігання корупції» зникла. А наказ про звільнення не містив конкретного опису конфлікту та доказів неможливості його усунення менш суворими заходами [6, с. 30-31].

Разом із тим, значна кількість судових спорів пов'язана з порушенням процедури звільнення. До таких порушень належать недотримання строків застосування дисциплінарних стягнень, відсутність службового розслідування, неналежне оформлення наказу про звільнення або не повідомлення працівника про підстави звільнення. У таких випадках суди стають на бік працівників, навіть якщо факт правопорушення мав місце, але роботодавець не дотримався встановленого порядку. Судова практика підтверджує, що порушення процедур звільнення може призвести не лише до поновлення працівника на роботі, а й до стягнення компенсації моральної шкоди. Наприклад, у Постанові Верховного Суду від 15.12.2022 року у справі № 607/7840/20 підкреслено, що дотримання

роботодавцем усіх процесуальних гарантій є обов'язковою умовою законності звільнення. Так як Конституція України гарантує кожному право на працю і захист від незаконного звільнення, то суди при розгляді таких справ керуються не лише формальними вимогами КЗпП, а й принципами добросовісності, рівності сторін трудового договору та соціальної справедливості. У випадку незаконного звільнення працівник має право звернутися до суду з позовом про поновлення на роботі, виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу та компенсацію моральної шкоди. Відповідно до ст. 235 КЗпП, суд у разі задоволення позову зобов'язує роботодавця поновити працівника на попередній посад і/та виплатити всі належні суми, також суд може покласти на роботодавця обов'язок сплатити судові витрати [7, с. 5].

Отже, аналіз судової практики у справах про звільнення за корупційні діяння свідчить про важливість дотримання балансу між захистом прав працівника та забезпеченням публічного інтересу. Суди виступають гарантом законності у таких спорах, формуючи стандарти доказування та процедури звільнення, до того ж, слід відзначити, що ключовим фактором правомірності таких рішень є не лише сам факт вчинення правопорушення, а й безумовне дотримання встановленої процедури його фіксації та оформлення. Також, судова практика демонструє тенденцію до посиленого захисту трудових прав працівників, що проявляється у ретельній перевірці доказової бази та законності дій роботодавця і відповідно скасування неправомірних рішень.

### **Список використаних джерел:**

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 24.04.2026).

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 24.04.2026).

3. Підстави для звільнення та дисциплінарного провадження щодо державних службовців у зв'язку з корупційними правопорушеннями. *Головне управління ДПС у Тернопільській області*. URL: <https://tr.tax.gov.ua/diialnist/zapobigannya-proyavam-koruptsii-/informatsiyini-materiali/618099.html> (дата звернення: 24.04.2026).

4. Постанова Касаційного цивільного суду від 13.05.2020 року у справі № 569/858/18 (провадження № 61-40525св18). *Єдиний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89289807> (дата звернення: 25.04.2026).

5. Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за травень 2020 року. Упоряд. правове управління (IV) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 44 с. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/Ogljad\\_KCS\\_05\\_2020.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KCS_05_2020.pdf) (дата звернення: 25.04.2026).

6. Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за жовтень 2025 року. Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи. Київ, 2025. 58 с. URL: [https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad\\_KCS\\_10\\_2025.pdf](https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_10_2025.pdf) (дата звернення: 25.04.2026).

7. Сахман І.Ю., Козак І.В., Кличко К.В., Гивель І.В. Розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця з підстав, пов'язаних із винними діями працівника. *Академічні візії. Право.* № 51. 2026. С. 1-8. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2476/2338> (дата звернення: 25.04.2026).

**УДК 378.4:174.7|(4-6ЄС)(043.2)**

***Кидюк М. В.,***

*здобувачка вищої освіти V курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

***Науковий керівник: Каплій О. В.,***

*канд. юрид. наук, доцентка,*

*доцентка кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

У сучасних умовах інтеграції України до європейського освітнього та наукового простору особливого значення набуває дотримання принципів академічної доброчесності як невід'ємної складової якості освіти та наукової діяльності. Тому на тлі євроінтеграції важливо розуміти підходи до академічної доброчесності в країнах Європейського Союзу (далі - ЄС), задля порівняння з підходами в

українському законодавстві та імплементації найкращих і найдієвіших.

В країнах ЄС академічна доброчесність є не лише етичною категорією, але й важливим правовим інститутом та основою Європейського простору вищої освіти (далі - ЄПВО), що забезпечує довіру до результатів навчання і досліджень і сприяє формуванню відповідної академічної спільноти. Вона базується на цінностях чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності, і на відміну від країн із перехідною економікою, у ЄС акцент зміщується з умовного покарання за плагіат на культуру якості та дослідницьку і наукову етику, що, в свою чергу, формує нульову толерантність та абсолютне несприйняття академічної недоброчесності. А одним із базових підходів Ради Європи у науково-освітній сфері, що має значний вплив і на країни ЄС, є визначення, що боротьба з корупцією в освіті, забезпечення етичної і якісної освіти передбачає не лише запровадження формальних антикорупційних дій у рамках національного законодавства, але обов'язкове створення культури та умов за яких корупція буде вважатися неприйнятною усіма учасниками науково-освітнього процесу і суспільством загалом [1, с. 25-26].

Розвиток європейської концепції академічної доброчесності регламентується низкою нормативних документів. Зокрема, Бухарестська декларація етичних принципів вищої освіти в Європі (2004), ухвалена на Міжнародній конференції з морально-етичних аспектів європейської вищої освіти та науки. Вона підкреслює, що університети не мають обмежуватися лише підготовкою науково-технічних кадрів, не менш значущими є їхні культурні та інтелектуальні завдання. Заклади вищої освіти (далі - ЗВО) зобов'язані докладати всіх зусиль для утвердження найвищих етичних цінностей і стандартів, що є визначальними для політичного, академічного та культурного поступу всіх учасників освітнього процесу, а також безпосередньо впливають на моральний стан суспільства. Етичні норми мають не лише фіксуватися документально, а й послідовно впроваджуватися в практику в усіх сферах університетського життя [2, с. 139].

Щодо морально-етичних принципів навчання та викладання, які передбачені в Бухарестській декларації, то це: принцип чесності, який потрібно починати виховувати із себе, а потім вимагати від інших, не допускаючи жодних форм обману, крадіжки, шахрайства та інших вчинків, які можуть негативно повпливати на якість академічних ступенів; принцип довіри, який передбачає взаємну довіру між членами спільноти, створює робочу атмосферу, яка сприяє вільному

обміну ідеями, вдосконалення творчого потенціалу та розвитку особистості; принцип справедливості у дослідницькій, науковій роботі, у викладанні, оцінюванні студентів, просуванні співробітників та у будь-якій діяльності, пов'язаній з присудженням ступенів, що має ґрунтуватися на правових, прозорих, передбачуваних та об'єктивних критеріях; принцип поваги, це означає, що вся робота, взаємодія в спільноті повинна ґрунтуватися на взаємній повазі, незалежно від статусу та ієрархії; принцип відповідальності та надійності, який передбачає, що відповідальність мають нести всі члени спільноти, що забезпечує підзвітність, вільне висловлювання позиції та вплив у разі провину [1, с. 26; 3, с. 5].

Зважаючи на тривалу боротьбу з академічною недобросесністю університети Європи розглядають нечесність як серйозну загрозу їхній академічній безпеці. На рівні кожного університету визначається правове регулювання та створюється система покарань, санкцій тощо. Майже кожен європейський заклад освіти має свій Етичний кодекс, основними принципами якого є етична поведінка, відповідальність, повага до закону, конкурентоздатність, служіння суспільству, підтримка міжнародного співробітництва, повага до навколишнього середовища. А у Паризькому комюніке від 25 травня 2018 р. вказано, що академічна свобода і добросесність, інституційна автономія, участь студентів і працівників у врядуванні вищої освіти та громадська відповідальність вищої освіти й за вищу освіту становлять основу ЄПВО. До того ж, Рада ЄС у своїх висновках підтверджує актуальність академічної чесності як політичної рушійної сили на суспільному та національному рівнях країн Європейського союзу і мотивує скерувати зусилля на допомогу імплементації правил і цінностей Європейського кодексу академічної чесності науковця: об'єктивності; чесності; надійності; незалежності; неупередженості; політики відкритого спілкування; сумлінності; справедливості та відповідальності [2, с. 139; 4, с. 54].

На рівні ЄС є загальні рекомендації для всіх держав-членів, серед яких те, що національні уряди країн-членів ЄС через власні міністерства освіти та національні агентства з акредитації та якості вищої освіти мають активно здійснювати нагляд та керівництво щодо посилення політики та процедур академічної добросесності у закладах вищої освіти як важливого компонента забезпечення якості освітніх послуг; у випадку якщо інституційна політика недостатня, акредитація має залежати від її постійного розвитку; агентства з акредитації та якості повинні мати повноваження здійснювати моніторинг якості освіти та академічної добросесності як у державних, так і в приватних

ЗВО; потрібно заохочувати дослідження та розробку стратегій, політики та систем академічної доброчесності, переважно шляхом надання невеликих грантів. Міністерствам освіти країн-членів ЄС варто сприяти комунікації між установами всередині країни та за кордоном, щоб вчитися на позитивному досвіді та ділитися ідеями, які довели свою ефективність у протидії корупції та академічним зловживанням [4, с. 54-55].

Якщо звернути увагу на інституційний рівень, то акцент на усуненні розбіжностей в політиці та практиці між факультетами ЗВО, керівникам закладів рекомендується ініціювати перегляд внутрішніх нормативних документів для створення загально-інституційної робочої групи з питань академічної доброчесності, яка координуватиме розробку та впровадження єдиної інституційної стратегії, політики та системи забезпечення академічної доброчесності. Також потрібно розробити стандартний перелік заходів реагування на випадки плагіату, списування, «примарного» написання робіт та інші форми академічної недоброчесності. Санкції мають бути доведені до відома викладачів і студентів, слід запровадити чіткі процедури, що гарантуватимуть справедливе і послідовне застосування покарань за кожне порушення та посилити контроль під час проведення іспитів [4, с. 55].

Досвід країн ЄС щодо впровадження та дотримання принципів академічної доброчесності досить різний. Як приклад можна розглянути Німеччину, де найсуворіші підходи до розуміння авторського права. Є Кодекс поведінки «Керівні принципи для захисту належної дослідницької практики», метою якого є закріплення культури академічної доброчесності в німецькому академічному середовищі. 19 настанов встановлюють стандарти дослідницької роботи, зокрема є коментарі для практичного застосування. Проте використовувати дипломну роботу в порівняльній базі неможливо, а дипломна робота рівня захисту майже не перевіряється на запозичення тексту. Але якщо громадянин Німеччини через деякий час досягає успіху, починає кар'єру, а хтось перевіряє його роботу на плагіат і знаходить кілька невдало оформлених речень і без посилань, то його звинувачують у плагіаті. Відповідно дуже важко доводити, що плагіату не було, ця людина потім втрачає наукові ступені, вчені звання, посаду, може бути анульований диплом про освіту, який був отриманий десятки років тому і звісно втрачає хорошу репутацію [2, с. 140, 142].

У Франції зосереджуються на принципах керування, слідування стандартам та рекомендаціям щодо забезпечення якості навчального

процесу ЗВО; розробці акредитаційними комітетами механізмів оцінки політики ЗВО у сфері академічної доброчесності. В Австрії Австрійське агентство дослідницької доброчесності збирає статистику щодо виявлених випадків плагіату, розробило державні стандарти до проведення досліджень у сфері академічної доброчесності, застосовується спеціальне програмне забезпечення для встановлення плагіату, також, започаткування державних вимог до проведення досліджень у сфері академічної доброчесності та актуалізація антиплагіатної культури. Окрім цього, відзначають проблемні моменти, які подібні для переважної більшості країн, зокрема, обмежений вільний доступ до статистики про випадки плагіату; концентрування уваги до галузей післядипломної освіти та наукових досліджень; процедурно обтяжлива та надто бюрократизована робота інституційних комітетів для врегулювання порушень у сфері академічної доброчесності [2, с. 14; 5, с. 91-92].

Також, у контексті порівняння підходів до академічної доброчесності важливо зазначити, що в Україні воно набуло особливої актуальності у зв'язку в реформуванням системи вищої освіти. На законодавчому рівні основні засади академічної доброчесності закріплені в ЗУ «Про освіту», де визначено поняття академічної доброчесності як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Крім того, є спеціальний закон - ЗУ «Про академічну доброчесність», який комплексно врегулює питання забезпечення академічної доброчесності у сфері освіти та науки відповідно до європейських стандартів, визначає базові цінності академічної доброчесності, серед яких чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність, стійкість та рішучість, перелічує види порушень, встановлює єдині принципи і правила для всіх суб'єктів академічної діяльності та закріплює правові і організаційні механізми формування культури академічної доброчесності [6; 7].

Важливу роль у впровадженні принципів академічної доброчесності відіграють ЗВО, які розробляють власні внутрішні політики, етичні кодекси та положення про запобігання і виявлення академічного плагіату. Зокрема, у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили питання академічної доброчесності є одним із пріоритетних напрямів освітньої діяльності. В університеті діє відповідне положення про академічну доброчесність, функціонують системи перевірки текстів на плагіат, а також

проводяться інформаційно-роз'яснювальні заходи для студентів і викладачів щодо дотримання етичних стандартів у навчанні та науковій роботі. Крім того, особлива увага приділяється формуванню у студентів культури академічної доброчесності, що реалізується через включення відповідних тем у навчальні дисципліни, проведення тренінгів, семінарів та виховних заходів, спрямованих на запобігання проявам академічної недоброчесності. Все це сприяє не лише дотриманню формальних вимог, а й формуванню внутрішньої культури доброчесності як невід'ємної складової професійної підготовки майбутніх юристів. Важливим у підтримці академічної доброчесності у ЗВО відіграє також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації» від 26.08.2021 р. № 897, яка визначає процедуру скасування рішення щодо присудження ступеня вищої освіти у разі виявлення фактів порушення академічної доброчесності, а також правові наслідки цього процесу [8, с. 3; 9].

Отже, порівняльно-правовий аналіз досвіду України та країн ЄС в боротьбі з академічною недоброчесністю та впровадженні етичних стандартів в галузь освіти і науки свідчить, що академічна доброчесність забезпечується через комплексний підхід, який поєднує правові, організаційні та етичні механізми. Визначальними є такі тенденції розробки та актуалізації культури нетерпимості до проявів недоброчесності і навпаки заохочення та суспільне схвалення доброчесності та відповідального ставлення в академічній спільноті до своєї роботи, пріоритету превенції порушень, розвитку внутрішніх політик закладів освіти, використання сучасних технологій контролю та формування культури доброчесної поведінки.

### **Список використаних джерел:**

1. Шинкарук О.В. Академічна доброчесність: міжнародні етичні принципи в освіті і науці. Інноваційна педагогіка. Загальна педагогіка та історія педагогіки. № 60. 2023. С. 25-29. URL: <https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/60/4.pdf> (дата звернення: 26.04.2026).

2. Миргород-Карпова В.В., Руденко Л.Д., Шлапко Т.В. Академічна доброчесність в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз. Міжнародне право. Право. № 3. 2022. С. 138-145. URL: [https://www.researchgate.net/publication/365952117\\_AKADEMICNA\\_DO\\_BROCESNIST\\_V\\_UKRAINI\\_TA\\_KRAINAH\\_EVROPEJSKOGO\\_SOUZ](https://www.researchgate.net/publication/365952117_AKADEMICNA_DO_BROCESNIST_V_UKRAINI_TA_KRAINAH_EVROPEJSKOGO_SOUZ)

U\_PORIVNALNO-PRAVOVIJ\_ANALIZ (дата звернення: 26.04.2026).

3. The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised Edition 2023. Berlin. 20 с. URL: <https://allea.org/wp-content/uploads/2023/06/European-Code-of-Conduct-Revised-Edition-2023.pdf> (дата звернення: 26.04.2026).

4. Джурило А. Загальноєвропейські рекомендації щодо академічної доброчесності в умовах інтеграції вітчизняної освіти до європейського освітнього простору. Інноваційна професійна освіта. № 5 (6). 2022. С. 52-56. URL: <https://conference.ivet.edu.ua/index.php/1/uk/article/view/105/96> (дата звернення: 26.04.2026).

5. Батечко Н., Дурдас А. Академічна доброчесність в контексті європейських практик: досвід Франції. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки. № 3 (60). 2019. С. 88-94. URL: <https://scispace.com/pdf/akademichna-dobrochesnist-v-kontekstii-evropeiskikh-praktik-37k02jge72.pdf> (дата звернення: 26.04.2026).

6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

7. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 р. № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

8. Філіпенко Л.В., Думанський О.В., Козак О.В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. Академічні візії. № 19. 2023. С. 1-9. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380/336> (дата звернення: 10.05.2026).

9. Академічна доброчесність. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. URL: <https://chmnu.edu.ua/akademichna-dobrochesnist/> (дата звернення: 10.05.2026).

УДК: 343.85:[378.4:174.7](043.2)

*Кирка Є.,*

*здобувачка вищої освіти I курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Валецька О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **МЕХАНІЗМИ ПРЕВЕНЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД УНІВЕРСИТЕТУ CARNEGIE MELLON В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ**

У контексті сучасної розбудови правової держави та активної імплементації європейських антикорупційних стандартів в Україні, формування стійкої культури академічної доброчесності стає фундаментальним елементом системного реформування вищої освіти. Даний вектор розвитку повністю відповідає вимогам «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG), які визначають «інтелектуальну чесність не просто як етичну норму, а як базову умову якості освітнього процесу та легітимності наукових результатів» [1]. «Досвід Університету Карнегі-Меллон (CMU) є особливо релевантним для вітчизняної практики, оскільки він пропонує комплексну модель, де превенція базується на поєднанні суворих процедурних гарантій, цифрового моніторингу та безперервної просвітницької роботи» [1]. «Центральним аспектом превентивної стратегії CMU є глибоке переконання, що будь-яке порушення принципів доброчесності завдає шкоди не лише індивідуальній репутації студента, а й підриває цінність ступенів, які надає університет, і дискредитує всю академічну спільноту» [1]. Політика академічної доброчесності університету чітко встановлює, що академічне середовище може функціонувати лише тоді, коли всі його учасники дотримуються найвищих стандартів етики у навчанні та дослідженнях [1]. «Першим та найважливішим рівнем превенції є усунення ситуацій, за яких студент може вчинити порушення через необізнаність або неправильне розуміння правил» [2]. Викладачі в CMU несуть персональну відповідальність за створення атмосфери довіри та зобов'язані на самому початку кожного навчального курсу надати студентам вичерпні письмові інструкції [1]. Ці правила мають бути зафіксовані в офіційному силабусі курсу, де

детально роз'яснюються специфічні очікування щодо виконання кожного типу завдань [1]. Особлива увага приділяється межах допустимої співпраці: викладач повинен чітко вказати, чи дозволено студентам обговорювати ідеї, спільно працювати над програмним кодом або перевіряти роботи один одного перед подачею [1]. Важливою юридичною презумпцією в СМУ є правило, згідно з яким за відсутності прямих письмових вказівок викладача щодо дозволу на групову роботу, будь-яке завдання вважається суворо індивідуальним [1]. Крім того, викладачі мають право встановлювати специфічні методи перевірки знань, щоб мінімізувати можливості для обману, наприклад, через використання різних варіантів іспитів або програмного забезпечення для виявлення плагіату [1]. Такий підхід забезпечує прозору базу знань і позбавляє порушників можливості використовувати аргумент про «незнання процедур» як засіб уникнення відповідальності.

Інституційну підтримку цієї системи забезпечує Офіс стандартів спільноти та добросовісності (OCSI), діяльність якого зосереджена на вихованні етичної самосвідомості через постійний діалог [2]. Головним інструментом комунікації цих стандартів виступає студентський посібник «The Word», який виконує роль деталізованого етичного кодексу [2]. У цьому документі розкрито складні дефініції різних форм недобросовісності, що дозволяє студентам уникнути помилок при цитуванні або використанні сторонніх джерел [2]. Наприклад, плагіат у СМУ розглядається максимально широко – від буквального копіювання тексту до використання структури чужого аргументу, статистичних даних або специфічного алгоритму без належного посилання [2]. Окремо виділяється категорія «самоплагіату», коли студент подає одну і ту ж роботу для отримання оцінок у різних курсах без отримання попередньої згоди від обох викладачів, що розцінюється як спроба отримати подвійний кредит за одне зусилля [2]. Також детально описано категорію «надання несанкціонованої допомоги», яка включає передачу своїх робіт іншим студентам, продаж академічних матеріалів або допомогу в обході систем безпеки під час тестів [2]. Превентивна робота OCSI включає регулярні семінари та тренінги, де розбираються реальні кейси та етичні дилеми, що допомагає студентам зрозуміти, де проходить межа між здоровою академічною співпрацею та порушенням правил [2].

Юридичним фундаментом превенції та захисту прав учасників освітнього процесу в СМУ є механізм «належного розгляду» (Due Process), який безпосередньо відображає загальноєвропейський принцип справедливого правосуддя [3]. Цей механізм гарантує, що

розслідування будь якого інциденту проводиться неупереджено та конфіденційно [3]. Процес розпочинається з обов'язкової зустрічі викладача зі студентом, на якій викладач повинен пред'явити всі наявні докази порушення та пояснити суть претензій [3]. Студент має безумовне право на ознайомлення з матеріалами справи та право на представлення власного захисту або пояснення обставин [3]. Якщо викладач вважає провину доведеною, він заповнює офіційну форму звіту, яку студент може підписати, визнаючи факт порушення та погоджуючись із запропонованою академічною санкцією [3]. У випадку незгоди студента або якщо порушення є системним чи надзвичайно серйозним, справа передається на розгляд Ради з питань академічної доброчесності (AIB) [3]. Рада діє як незалежний колегіальний орган, до складу якого входять представники як професорсько-викладацького складу, так і студентства, що забезпечує збалансованість рішень та відповідає європейським засадам університетської автономії [3]. Під час слухань студент має право на супровід радника, можливість викликати свідків та ставити запитання щодо представлених доказів [3]. Студент також має право на апеляцію до вищого керівництва університету, що створює багаторівневу систему захисту від помилок [3].

Ефективність превенції також підкріплюється системою невідворотних та стандартизованих санкцій, які чітко прописані в регламентах університету для забезпечення принципу рівності перед правилами [4]. «Академічні санкції, що накладаються безпосередньо викладачем, можуть включати зниження оцінки за завдання, отримання нуля за іспит або повний провал курсу з виставленням оцінки «R» (failure)» [4]. Окремим превентивним чинником є те, що така оцінка супроводжується спеціальною відміткою в особистій справі, яка вказує на недоброчесність як причину неуспішності [4]. Адміністративні санкції, які застосовуються за рішенням університету у випадку рецидивів або особливо тяжких порушень, мають на меті захист репутації всієї установи [4]. «До них відносяться дисциплінарне зауваження, випробувальний термін (probation), відсторонення від навчання (suspension) на термін від одного семестру до року, або повне виключення (expulsion) з університету без права на відновлення та з відповідним записом у транскрипті» [4]. Важливим елементом контролю є централізована база даних усіх підтверджених випадків порушень, якою керує OCSI [4]. Це дозволяє університету відстежувати історію студента протягом усього терміну навчання незалежно від факультету: будь-яке повторне порушення автоматично

ідентифікується системою та веде до посилення відповідальності, що унеможливає безкарність за системні зловживання [4].

Отже, досвід Університету Карнегі-Меллон демонструє, що успішна превенція академічної недоброчесності можлива лише за умови створення цілісної екосистеми, де чіткі нормативні приписи поєднуються з прозорими юридичними процедурами та вихованням етичної свідомості [1, 2]. Для України імплементація подібних механізмів є критично важливою не лише для формального виконання вимог європейської інтеграції, а й для реального підвищення якості національної освіти. Впровадження принципів «Due Process», створення детальних етичних посібників на зразок «The Word» та автоматизація обліку порушень дозволять мінімізувати корупційні ризики та забезпечити світове визнання українських дипломів. Таким чином, академічна доброчесність стає не просто декларативною вимогою, а дієвим інструментом розбудови сучасного правового та інтелектуального середовища, повністю інтегрованого в Європейський освітній простір.

#### **Список використаних джерел:**

1. Policy on Academic Integrity [Electronic resource] / Carnegie Mellon University. – 2024. – URL: <https://www.cmu.edu/policies/student-and-student-life/academic-integrity.html> (дата звернення: 01.05.2026 р.).

2. The Word: Student Handbook. Academic Integrity [Electronic resource] / Carnegie Mellon University. – 2025. – URL: <https://www.cmu.edu/student-affairs/ocsi/academic-integrity/index.html> (дата звернення: 01.05.2026 р.).

3. Academic Integrity Board Procedures [Electronic resource] / Office of Community Standards & Integrity. – 2025. – URL: <https://www.cmu.edu/student-affairs/ocsi/academic-integrity/procedures.html> (дата звернення: 01.05.2026 р.).

4. Standard Sanctions for Academic Integrity Violations [Electronic resource] / Carnegie Mellon University. – 2024. – URL: <https://www.cmu.edu/student-affairs/ocsi/academic-integrity/sanctions.html> (дата звернення: 01.05.2026 р.).

УДК: 343.352:004.738.5

*Кім І. М.,  
здобувачка вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
к.ю.н., доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **СОЦМЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИКРИТТЯ КОРУПЦІЇ: НОВА РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ЗАГРОЗА?**

Актуальність теми дослідження: зумовлена стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізацією суспільства та зростанням ролі соціальних мереж у формуванні громадської думки. У сучасних умовах вони стали важливим інструментом не лише комунікації, а й громадського контролю за діяльністю органів державної влади.

Соціальні мережі дедалі частіше використовуються для викриття корупційних правопорушень, що сприяє підвищенню прозорості, підзвітності та відкритості влади.

Водночас такий спосіб поширення інформації супроводжується певними ризиками, що зумовлює необхідність комплексного аналізу цього явища в контексті правового регулювання та захисту прав людини.

Важливим є те, що соціальні мережі фактично сформували нове інформаційне середовище, у якому межа між приватною думкою та суспільно значущою інформацією стає менш чіткою. Це створює як нові можливості для громадського контролю, так і нові виклики для правової системи, зокрема щодо достовірності інформації та відповідальності за її поширення.

Соціальні мережі виступають сучасною формою реалізації права на свободу вираження поглядів і доступ до інформації, гарантованих Конституцією України [4]. Вони забезпечують перативне поширення суспільно значущої інформації та створюють умови для швидкого реагування на факти можливих правопорушень. У багатьох випадках саме публікації в соціальних мережах стають підставою для журналістських розслідувань або перевірок з боку уповноважених органів.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 викривачем є фізична особа, яка повідомляє про можливі факти корупційного правопорушення, маючи обґрунтоване переконання у достовірності такої інформації [1]. Закон передбачає існування спеціальних каналів повідомлення, а також гарантії захисту викривачів. Водночас соціальні мережі не входять до переліку офіційних каналів, що ускладнює застосування правових гарантій до осіб, які оприлюднюють інформацію саме таким способом [1].

Однією з ключових переваг соціальних мереж є швидкість поширення інформації та можливість охоплення великої аудиторії. Це дозволяє формувати суспільний резонанс і привертати увагу до проблем корупції навіть у тих випадках, коли офіційні механізми реагування є недостатньо ефективними. Публічність інформації стимулює органи державно влади до більш оперативного реагування та сприяє підвищенню рівня їхньої підзвітності перед суспільством [2].

Крім того, соціальні мережі сприяють розвитку громадянського суспільства, оскільки кожен громадянин отримує можливість брати участь у процесах контролю за владою. Це відповідає сучасним демократичним тенденціям, які передбачають активну участь громадян у державному управлінні та формуванні публічної політики [3].

Водночас використання соціальних мереж як інструменту викриття корупції пов'язане з рядом суттєвих ризиків. Насамперед це відсутність належної перевірки інформації перед її поширенням. У результаті можуть виникати ситуації, коли поширюються недостовірні або маніпулятивні відомості, що здатні завдати шкоди честі, гідності та діловій репутації особи.

Захист цих прав гарантується законодавством України та практикою Європейського суду з прав людини [5].

Крім того, поширення інформації про можливі правопорушення без належних доказів може суперечити принципу презумпції невинуватості, який є одним із фундаментальних принципів правової держави [4]. У зв'язку з цим важливого значення набуває забезпечення балансу між свободою слова та необхідністю захисту прав і свобод інших осіб.

Не менш важливим є питання відповідальності за поширення недостовірної інформації у соціальних мережах. Законодавство України передбачає можливість захисту порушених прав у судовому порядку, однак у цифровому середовищі такі механізми часто є недостатньо ефективними через складність встановлення особи порушника та швидкість поширення інформації [4].

Додатково, за словами голови НАЗК Віктора Павлушика, понад 70% українців отримують інформацію про корупцію саме із соціальних мереж, і близько половини такої інформації має ознаки дезінформації. Це формує настрої громадян та впливає на порядок денний національної політики, а також створює поле для інформаційних атак, які руйнують суспільну згуртованість. Таким чином, інформаційно-когнітивна сфера стає не менш важливим полем протистояння, ніж військова чи економічна [6].

Важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування системи викриття корупції відіграє Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке забезпечує функціонування офіційних каналів повідомлення, надає методичну допомогу викривачам та здійснює контроль за дотриманням їхніх прав [2]. Зокрема, створення Єдиного порталу повідомлень викривачів дозволяє забезпечити конфіденційність та безпеку подання інформації.

Статистичні дані свідчать про поступове зростання активності громадян у сфері повідомлення про корупцію. Так, за даними НАЗК, кількість повідомлень про можливі корупційні правопорушення щороку зростає, що свідчить про підвищення рівня довіри до антикорупційних механізмів та активізацію громадянської позиції [2].

Міжнародний досвід також підтверджує важливість розвитку механізмів захисту викривачів. Зокрема, Директива (ЄС) 2019/1937 передбачає створення безпечних каналів повідомлення, захист від переслідування та забезпечення доступу до правосуддя для осіб, які повідомляють про порушення [3]. Україна поступово гармонізує своє законодавство з цими стандартами.

Окрему увагу слід приділити підвищенню рівня медіа грамотності населення. Уміння критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність та відповідально ставитися до її поширення є важливими умовами ефективного використання соціальних мереж у боротьбі з корупцією.

Додатковим інструментом у цій сфері є відкриті дані. Завдяки порталу «Дія.Відкриті дані» кожен може отримати доступ до публічної інформації, контролювати роботу держави та покращувати сервіси. Особливе значення має інструментарій Open Data Toolkit, який дозволяє перевіряти бізнес-партнерів, моніторити використання публічних коштів, відслідковувати правомірність фінансових операцій та виявляти корупційні схеми. На сайті вже доступні інструкції з аналізу у публічних закупівель, пошуку інформації про державне майно, перевірки судових рішень, контролю за будівництвом доріг та моніторингу фінансових трансакцій. Цей інструментарій реалізується

Міністерством цифрової трансформації України спільно з міжнародними партнерами (USAID, UK aid, TAPAS Project, Prozorro), що підкреслює його відповідність міжнародним стандартам прозорості та підзвітності [7].

Отже, соціальні мережі є важливим інструментом викриття корупції, який поєднує в собі як значний потенціал, так і певні загрози. Вони сприяють підвищенню прозорості діяльності органів влади, розвитку громадянського суспільства та активізації боротьби з корупцією. Водночас їх використання потребує належного правового регулювання, забезпечення балансу між свободою слова та захистом прав людини, а також підвищення рівня відповідальності користувачів інформаційного простору.

В умовах війни та зростання корупційних ризиків у сферах оборони, відбудови та енергетики особливої ваги набуває комплексний підхід: цифровізація процедур, посилення незалежності антикорупційних інституцій, розвиток інфраструктуривідкритості та демократичного контролю. Використання інструментів на кшталт Open Data Toolkit дозволяє громадянам, журналістам і бізнесу долучатися до боротьби з корупцією на практичному рівні, а міжнародні стандарти, закріплені у Директиві ЄС 2019/1937, сприяють гармонізації українського законодавства з європейськими вимогами.

### Список використаних джерел:

1. «Про запобігання корупції». Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18> (дата звернення: 29.04.2026)

2. НАЗК. Методичні рекомендації щодо захисту прав викривачів корупції. – Київ, 2022 URL:[https://wiki.nazk.gov.ua/wpcontent/uploads/2024/Metod\\_recom\\_Porta1\\_vukryvachiv.pdf](https://wiki.nazk.gov.ua/wpcontent/uploads/2024/Metod_recom_Porta1_vukryvachiv.pdf) (дата звернення: 29.04.2026)

3. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2019 року URL:<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf> (дата звернення: 29.04.2026)

4. Конституція України від 28.06.1996 р. URL:<https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 29.04.2026)

5. Практика Європейського суду з прав людини щодо свободи вираження поглядів URL:[http://ucipr.org.ua/images/files/1750/1750\\_file.pdf](http://ucipr.org.ua/images/files/1750/1750_file.pdf) (дата звернення: 30.04.2026)

6. Укрінформ. Виступ голови НАЗК Віктора Павлушика на Паризькому форумі з питань оборони та стратегії, 2026  
URL:<https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/4106234-ponad-70-ukrainciv-diznautsa-pro-korupciu-iz-socmerez-golova-nazk.html> (дата звернення: 30.04.2026)

7. Міністерство цифрової трансформації України.  
URL:<https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2026)

УДК 17.023.36:973.7

*Костенюк А. А.*

*здобувач вищої освіти I курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*Науковий керівник: Валецька О. В.,*

*канд. юрид. наук, доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ОСОБИСТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ АВРААМА ЛІНКОЛЬНА**

Питання взаємозв'язку між моральними якостями публічного діяча та його здатністю до ефективного державного управління залишається актуальним у сучасній політичній філософії та теорії лідерства. Добročесність як інтегральна характеристика особистості визначається не лише дотриманням норм моралі, а й стійкістю поведінки в умовах інституційного та соціального тиску. Яскравим підтвердженням цього положення є постать Авраама Лінкольна 16-го президента США, якого американський народ іменував «Honest Abe» («Чесний Абе»). Набута в молодості репутація непохитної чесності дозволила одній особистості не лише подолати найважчу кризу в національній історії, а й кардинально змінити соціальну структуру та ціннісні підвалини американської державності [1, с. 12].

Гене́за прізви́ська «Чесний Абе» датується 1830-ми роками і пов'язана з діяльністю Лінкольна у торговельній крамниці містечка Нью-Сейлем (штат Іллінойс). Систематичне повернення незначних переplat покупцям попри матеріальні незручності сформувало стійкий образ людини, яка ставить етичну норму вище прагматичного інтересу. Пізніше, у адвокатській практиці, Лінкольтн публічно

відмовлявся від ведення справ, у правомірності яких не був переконаний, і радив клієнтам уникати судового розгляду за слабкої позиції [2, с. 45]. Така поведінка демонструє концептуальну відмінність між декларованою і реальною доброчесністю: остання проявляється саме тоді, коли дотримання моральної норми пов'язане з витратами.

Репутаційний капітал, акумульований у допрезидентський період, набув виключного значення в роки Громадянської війни (1861–1865) конфлікту, що забрав понад 600 тисяч людських життів і поставив під загрозу саме існування федеральної держави [1, с. 78]. У ситуації інституційної кризи та глибокого суспільного розколу лідер опиняється перед вибором між стратегічним компромісом і принциповою позицією. Лінкольн обрав другий шлях: попри первісне декларування пріоритету збереження Союзу над питанням рабства, з поглибленням конфлікту він публічно визнав нерозривний зв'язок між збереженням державності та вирішенням моральної проблеми інституту рабства.

1 січня 1863 року була видана Прокламація про звільнення рабів (Emancipation Proclamation) документ, що кардинально змінив ідеологічний характер війни: боротьба за збереження Союзу набула виміру морального проекту за звільнення людини [2, с. 112]. Практичним наслідком стало залучення до армії Союзу близько 200 тисяч афроамериканців та зміна геополітичного контексту: Велика Британія і Франція, у яких домінували антирабовласницькі настрої громадянського суспільства, відмовилися від підтримки Конфедерації [1, с. 95].

Геттісберзька промова (листопад 1863 р.), що налічує лише 272 слова, концентрує ключові ціннісні настанови лінкольнівського розуміння демократії: принцип народного суверенітету, ідею рівності та невідчужуваності прав людини [2, с. 134]. Промовлені особою з бездоганною репутацією, ці тези здобули особливий сакральний статус у символічному просторі американської політичної культури і лягли в основу сучасного концепту «американської ідентичності».

Отже проведений аналіз дозволяє виокремити кілька ключових закономірностей. По-перше, особиста доброчесність функціонує як стратегічний ресурс лідера: систематична практика чесності формує репутаційний капітал, який конвертується у соціальну довіру та легітимність влади. По-друге, в умовах кризи саме моральна стійкість лідера визначає здатність інституцій мобілізувати ресурси та підтримку суспільства. По-третє, поєднання доброчесності з ефективною управлінською дією як у випадку Лінкольна формує

зразок, що набуває надісторичного значення: скасування рабства 13-ю поправкою до Конституції (1865) і переосмислення демократії як морально-ціннісного проєкту є результатами, що вийшли далеко за межі конкретного історичного епізоду [1, с. 201]. Таким чином, особистісна доброчесність є не лише етичною категорією, а й дієвим чинником суспільно-політичних трансформацій.[3].

### **Список використаних джерел:**

1. Авраам Лінкольн. Чесний, добрий і впертий «старий Ейб» // День. URL: <https://day.kyiv.ua/article/istoriya-i-ya/avraam-linkoln-chesnyu-dobryu-i-vperytu-staryu-eyb> (дата звернення: 30.04.2026).

2. Авраам Лінкольн 16-й президент США, який змінив хід історії [Електронний ресурс] // HistoryUA. 2025. URL: <https://www.historyua.com/2025/04/23/avraam-linkoln-16-j-prezydent-ssha-yakuj-zminyuv-hid-istoriyi/> (дата звернення: 30.04.2026).

3. Abraham Lincoln's Values and Philosophy [Electronic resource] // Abraham Lincoln's Classroom. URL: <https://www.abrahamlincolnclassroom.org/abraham-lincoln-in-depth/abraham-lincolns-values-and-philosophy/index.html> (дата звернення: 12.05.2026).

**УДК: 378.340**

*Кулакова О. А.,*

*здобувачка вищої освіти IV курс,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

***Науковий керівник: Ткаля О. В.,***

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ**

Академічна доброчесність у сучасному українському правовому та освітньому просторі поступово набуває значення не лише етичної категорії, але й самостійного правового явища, що безпосередньо впливає на якість освітнього процесу і легітимність його результатів. Її актуальність обумовлена не тільки внутрішніми потребами освітньої системи, але й загальною тенденцією до інтеграції України у

європейський освітній та науковий простір, де дотримання принципів доброчесності виступає обов'язковою умовою функціонування академічного середовища. У наукових джерелах академічна доброчесність розглядається як сукупність етичних принципів і визначених законом правил поведінки, що регулюють діяльність учасників освітнього процесу, що дозволяє говорити про її подвійний характер – як моральної норми і як юридично закріпленого обов'язку.

Закріплення академічної доброчесності на законодавчому рівні стало важливим етапом формування відповідного правового механізму в Україні. Відповідно до положень Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р., академічна доброчесність визначається як обов'язкова складова освітнього процесу, а її дотримання спрямоване на забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень (посилання на ст. 42 ЗУ «Про освіту»). Такий підхід свідчить про зміну акцентів у правовому регулюванні освіти: від формального контролю знань до забезпечення їх реальної достовірності. Фактично законодавець пов'язує правомірність результату освітньої діяльності не лише з його формальним досягненням, але й із способом його отримання [1, с.731].

Разом із тим, нормативне забезпечення академічної доброчесності не обмежується одним законодавчим актом. Воно формується в межах цілісної системи правового регулювання, що охоплює різні галузі права. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. покладає на заклади освіти обов'язок створювати внутрішні системи забезпечення якості освіти, складовою яких є дотримання академічної доброчесності. У свою чергу, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. визначає загальні засади здійснення наукової діяльності, включаючи вимоги до достовірності результатів досліджень. Водночас Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. забезпечує охорону результатів інтелектуальної діяльності, що є ключовим у контексті порушень академічної доброчесності. Така міжгалузєва природа регулювання свідчить про складність і багатовимірність цього правового інституту.

Особливу увагу у правовому забезпеченні академічної доброчесності слід приділити визначенню її порушень, оскільки саме через їх фіксацію та оцінку реалізується більшість правових механізмів. Найбільш поширеним серед них є академічний плагіат, який розглядається як оприлюднення чужих результатів як власних або використання текстів без належного зазначення авторства. Важливо зазначити, що у цьому випадку має місце не лише порушення

внутрішніх академічних правил, але й посягання на права інтелектуальної власності, що значно ускладнює правову кваліфікацію такого діяння. Фактично плагіат перебуває на перетині освітнього, цивільного та інформаційного права, що обумовлює необхідність комплексного підходу до його регулювання [2, с.39].

Разом із плагіатом законодавство та наукові підходи виділяють і інші форми недоброчесної поведінки, зокрема фабрикацію та фальсифікацію результатів досліджень, списування, обман та інші дії, що призводять до спотворення результатів навчання або наукової діяльності. Характерною рисою цих порушень є те, що вони не завжди пов'язані із запозиченням чужих результатів, але однаково підривають довіру до освітньої системи. Саме тому їх правове регулювання повинно враховувати як специфіку кожного виду порушення, так і їх спільну спрямованість на викривлення об'єктивної оцінки знань.

У цьому контексті стає очевидним, що ефективність правових механізмів забезпечення академічної доброчесності залежить не лише від чіткості нормативних визначень, але й від здатності системи реагувати на різні форми порушень. Саме тому законодавче закріплення загальних принципів має доповнюватися їх конкретизацією на рівні правозастосування, що створює передумови для переходу від формального регулювання до реального забезпечення академічної доброчесності.

Правове закріплення понять і видів порушень академічної доброчесності саме по собі не забезпечує їх ефективного застосування, що зумовлює необхідність формування чітких процедурних механізмів їх виявлення та оцінки. Саме на цьому рівні відбувається перехід від декларативного закріплення принципів до їх практичної реалізації, оскільки будь-яке порушення повинно бути не лише встановлене, але й належним чином доведене з урахуванням усіх обставин справи. У наукових джерелах зазначається, що перевірка академічних текстів здійснюється із використанням спеціалізованого методичного, алгоритмічного та програмного забезпечення, що свідчить про впровадження технологічних інструментів у сферу контролю за дотриманням академічної доброчесності. [3, с.5].

Водночас сам факт виявлення текстових збігів або запозичень не може автоматично свідчити про наявність порушення, оскільки потребує подальшої правової оцінки. У цьому проявляється принципова відмінність між технічним встановленням схожості текстів і юридичним встановленням плагіату як правопорушення. Оцінка повинна здійснюватися з урахуванням характеру використаних джерел, обсягу запозичень, наявності належного цитування та

загального змісту роботи. Такий підхід дозволяє уникнути формалізації процесу та забезпечує дотримання принципу справедливості при розгляді можливих порушень.

З огляду на це, важливого значення набуває нормативне закріплення процедур розгляду фактів академічної недоброчесності на рівні закладів освіти. Саме внутрішні акти визначають порядок подання заяв про порушення, створення відповідних комісій, проведення перевірки та прийняття рішень. Так, наприклад, Положення про академічну доброчесність Київського національного університету імені Тараса Шевченка та аналогічні акти інших закладів вищої освіти детально регламентують етапи розгляду справ – від реєстрації звернення до винесення рішення уповноваженим органом. Характерною особливістю таких процедур є поєднання адміністративних та квазі-дисциплінарних елементів, що дозволяє забезпечити як оперативність розгляду, так і дотримання прав учасників процесу.

Поступово у правозастосовній практиці формується підхід, відповідно до якого встановлення порушення академічної доброчесності повинно ґрунтуватися на сукупності доказів, а не лише на результатах автоматизованої перевірки. Це означає, що вирішальне значення має саме юридична кваліфікація дій особи, яка передбачає встановлення її умислу, характеру порушення та його наслідків.

Таким чином, процедурний механізм забезпечення академічної доброчесності набуває ознак повноцінного правового інструменту, що поєднує елементи доказування та правової оцінки.

Логічним продовженням процедурного аспекту є питання відповідальності за порушення академічної доброчесності, яке становить центральний елемент її правового забезпечення. Встановлення юридичних наслідків таких порушень має не лише каральний, але й превентивний характер, оскільки спрямоване на запобігання подібним діям у майбутньому. У наданих джерелах зазначається, що встановлення фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації може бути підставою для відмови у присудженні наукового ступеня або скасування відповідного рішення. Таке положення свідчить про прямий зв'язок між дотриманням академічної доброчесності та правовою легітимністю результатів наукової діяльності [4, ст. 65].

Особливістю відповідальності у цій сфері є її багаторівневий характер, оскільки вона може застосовуватися до різних суб'єктів освітнього процесу залежно від їх ролі у вчиненні порушення – як для здобувача освіти, який безпосередньо вчинив порушення, так і для

наукових керівників, рецензентів чи членів спеціалізованих рад. Такий підхід свідчить про усвідомлення законодавцем того, що забезпечення академічної доброчесності є спільною відповідальністю всіх учасників освітнього процесу. Разом із тим, застосування заходів відповідальності не повинно зводитися до формального покарання, адже ефективність санкційного механізму визначається насамперед його справедливістю, обґрунтованістю та пропорційністю, а тому важливим є забезпечення належних процедурних гарантій захисту прав особи. У цьому контексті можна констатувати, що розвиток правових механізмів забезпечення академічної доброчесності в Україні поступово переходить від формального закріплення норм до їх змістовного наповнення через практику застосування, що створює передумови для формування стабільної системи правового регулювання.

Подальший розвиток правових механізмів забезпечення академічної доброчесності в Україні неможливо розглядати ізольовано від загальних тенденцій трансформації освітнього та наукового середовища. Сучасний етап характеризується поступовим переходом від формального нормативного регулювання до формування реальної культури доброчесності, що проявляється не лише у дотриманні встановлених правил, але й у внутрішньому усвідомленні їх значення. У цьому контексті правові норми виконують не лише регулятивну, але й ціннісно-орієнтаційну функцію, спрямовану на формування відповідної моделі поведінки учасників освітнього процесу.

Важливим аспектом є те, що академічна доброчесність дедалі більше розглядається як елемент забезпечення якості освіти. Вона безпосередньо пов'язана з функціонуванням внутрішніх систем забезпечення якості у закладах вищої освіти, оскільки достовірність результатів навчання і наукової діяльності є ключовим критерієм оцінки їх ефективності. У цьому сенсі дотримання принципів академічної доброчесності стає не лише вимогою законодавства, але й необхідною умовою конкурентоспроможності освітніх установ [5, с 12].

Поглиблюючи цей підхід, слід звернути увагу на взаємозв'язок академічної доброчесності з принципом автономії закладів вищої освіти. Надання таким закладам права самостійно визначати внутрішні процедури забезпечення доброчесності дозволяє враховувати специфіку їх діяльності, проте одночасно покладає на них підвищену відповідальність за ефективність відповідних механізмів, формуючи своєрідний баланс між державним регулюванням і самоврядуванням.

Окремо варто відзначити, що забезпечення академічної доброчесності в Україні відбувається у контексті ширших інтеграційних процесів, пов'язаних із впровадженням європейських стандартів та орієнтацією на антикорупційні підходи, що дозволяє зробити висновок про вихід академічної доброчесності за межі освітньої сфери і набуття нею загальносоціального значення.

Узагальнюючи викладене, правові механізми забезпечення академічної доброчесності в Україні формуються як багаторівнева система, що включає нормативно-правове регулювання, інституційні засоби, процедурні інструменти та механізми відповідальності. Їх ефективність визначається не лише наявністю відповідних правових норм, але й рівнем їх узгодженості та практичного застосування. Разом із тим, сучасні виклики, пов'язані з розвитком цифрових технологій та розширенням доступу до інформації, потребують подальшого вдосконалення правового регулювання – як щодо процедур виявлення порушень, так і щодо забезпечення балансу між суворістю санкцій і гарантіями прав учасників освітнього процесу.

Отже, академічна доброчесність виступає невід'ємною складовою сучасної системи освіти і науки в Україні, а її правове забезпечення – важливим напрямом розвитку національного законодавства. Вона забезпечує достовірність результатів навчання, сприяє захисту прав інтелектуальної власності та формує підґрунтя для інтеграції України до європейського освітнього простору. У цьому зв'язку подальше вдосконалення правових механізмів є необхідною умовою підвищення якості освіти та зміцнення довіри до її результатів.

### Список використаних джерел:

1. Христинченко Н. П., Шишка Р. Б., Бородін І. Л. Правове забезпечення академічної доброчесності у науковій діяльності в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 731–734. URL: [https://lsej.org.ua/6\\_2023/172.pdf](https://lsej.org.ua/6_2023/172.pdf)

2. Уткіна М. С., Струтинський К. А. Щодо поняття та сутнісних ознак академічного плагіату як порушення авторського права. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 18 (31). С. 39–42. URL: <https://old.legalhorizons.com.ua/uk/journals/vip-18-31-2019/shchodoponyattya-ta-sutnismikh-oznak-akademichnogo-plagiatu-yak-porushennya-avtorskogo-prava>

3. Розширений глосарій термінів та понять статті 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>

4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Стежко З. В. Академічна доброчесність у вищій освіті: прояви та мотиваційні чинники. Одеса, 2022. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/16093/1/Stezhko%20Zoya%202022.pdf>

**УДК 37.014:34(4)**

**Купрата Д. С.,**  
*здобувач вищої освіти IV курс,*  
*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*  
**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**  
*канд. юрид. наук, доцент,*  
*доцент кафедри конституційного та*  
*адміністративного права і процесу*  
*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*  
*м. Николаїв, Україна*

## **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА ОСВІТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРІ**

Академічна доброчесність є ключовим елементом сучасної системи освіти та невід'ємною складовою права на освіту, закріпленого в міжнародних і регіональних правових актах. У європейському правовому просторі академічна доброчесність розглядається не лише як етичний стандарт поведінки учасників освітнього процесу, але й як юридично значущий принцип забезпечення якості освіти, довіри до результатів навчання, справедливості оцінювання та рівності можливостей студентів. Забезпечення академічної доброчесності сприяє формуванню відкритого та прозорого освітнього середовища, де професійні компетентності та дипломи здобувачів освіти мають високу цінність як на національному, так і на міжнародному рівні, що є критично важливим в умовах європейської інтеграції [1; 3].

Право на освіту як фундаментальне право людини закріплено в статті 2 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яке гарантує кожному доступ до освіти належної якості та рівної для всіх [1; 2]. У такому контексті академічна доброчесність виступає механізмом забезпечення чесності, об'єктивності та неупередженості оцінювання знань і наукових

результатів, що безпосередньо впливає на реалізацію права особи на справедливу освіту та рівні академічні можливості для всіх учасників освітнього процесу [3].

Європейський підхід до академічної доброчесності базується на універсальних принципах чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та прозорості, які відображені в численних документах Ради Європи, Європейського простору вищої освіти та рекомендаціях відповідних органів [6; 7]. Європейський простір вищої освіти (ЕНЕА), сформований у рамках Болонського процесу, визначає академічну доброчесність як фундаментальну складову системи забезпечення якості вищої освіти, що включає встановлення спільних стандартів навчання, оцінювання та наукової діяльності [5].

Важливим елементом європейського підходу до академічної доброчесності є документи Bucharest Declaration on Academic Integrity (2012) та Paris Communiqué (2018) [6; 7]. Bucharest Declaration визначає ключові принципи доброчесності для закладів вищої освіти: чесність, довіру, справедливість, відповідальність та повагу, а також закликає університети розробляти внутрішні політики, впроваджувати антиплагиатні системи та здійснювати навчання студентів і викладачів. Paris Communiqué підкреслює роль академічної доброчесності у забезпеченні якості освіти та прозорості оцінювання, визначаючи її як невід’ємний компонент Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА). Для України ці документи слугують орієнтиром при формуванні національної політики доброчесності та розробці внутрішніх правил закладів освіти [3; 6].

На національному рівні академічна доброчесність закріплена законодавчо. В Україні відповідні положення містяться у Законі України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII, де вона визначається як сукупність етичних принципів і правил, що мають бути дотримані учасниками освітнього процесу для забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень [3]. Закон України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 № 4742-IX (набрав чинності 01 січня 2026 року) поглиблює це поняття, чітко окреслює цінності (чесність, довіра, повага, відповідальність), принципи (відкритість інформації, нетерпимість до порушень) та правила академічної доброчесності, а також встановлює механізми реагування на порушення, що сприяє правовому забезпеченню доброчесності на всіх рівнях освіти й науки [3; 4].

Порушення академічної доброчесності – такі як плагіат, фальсифікація, фабрикація даних, списування чи інші форми академічної неправомірної поведінки – є серйозною загрозою якості

освіти. Вони підривають довіру до системи освіти та наукових результатів, знижують цінність дипломів, негативно впливають на репутацію закладів освіти та створюють перешкоди для академічної мобільності й міжнародного визнання кваліфікацій [5; 8]. Саме тому в європейській практиці боротьба з академічними порушеннями є не лише етичним, а й правовим завданням держав, освітніх інституцій та міжнародних організацій [5; 9].

Ефективне забезпечення академічної доброчесності потребує комплексних і взаємопов'язаних заходів. Серед них – розробка внутрішніх політик і кодексів академічної доброчесності, створення етичних комісій, використання антиплагіатних систем, а також впровадження освітніх програм, що формують культуру доброчесності серед здобувачів освіти та викладачів. Практика Європейського простору вищої освіти свідчить про важливість поширення кращих практик через міжнародні академічні співтовариства та професійні асоціації [5; 6].

Крім того, академічна доброчесність тісно пов'язана із забезпеченням загальної якості вищої освіти. Система зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі базується на «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG). Внутрішнє забезпечення якості передбачає впровадження закладами освіти політик і процедур, спрямованих на дотримання академічної доброчесності, зокрема створення кодексів честі, механізмів перевірки академічних робіт та процедур реагування на порушення. Зовнішнє забезпечення якості здійснюється незалежними агентствами, які оцінюють діяльність закладів освіти, зокрема дотримання стандартів академічної доброчесності, що є важливим критерієм акредитації освітніх програм. Така система сприяє підвищенню довіри до дипломів, забезпечує прозорість освітнього процесу та гарантує відповідність освіти європейським стандартам [8; 9].

Таким чином, академічна доброчесність у європейському правовому просторі виступає не лише етичним стандартом, але й юридично значущим інструментом реалізації права на освіту та забезпечення якості освітнього процесу. Вона сприяє формуванню довіри до освітніх інституцій, підтримці справедливості в навчальному середовищі, розвитку академічної мобільності та інтеграції національних освітніх систем у загальноєвропейський простір [3; 5; 8].

### Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04 листопада 1950 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (дата звернення: 09.10.2025).
2. Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 20 березня 1952 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_535#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text) (дата звернення: 09.10.2025).
3. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 09.10.2025).
4. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 09.10.2025).
5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, 2015. URL: [https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG\\_2015.pdf](https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf) (дата звернення: 09.10.2025).
6. Paris Communiqué. Paris, 25 May 2018. URL: [https://www.ehea.info/Upload/document/ministerial\\_declarations/EHEAParis2018\\_Communique\\_final\\_952771.pdf](https://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf) (дата звернення: 09.10.2025).
7. Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. Bucharest, 2012. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139478> (дата звернення: 09.10.2025).
8. The European Higher Education Area in 2024: Bologna Process Implementation Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/european-higher-education-area-2024-bologna-process-implementation-report> (дата звернення: 09.10.2025).
9. European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). Official website. URL: <https://www.enqa.eu/> (дата звернення: 09.10.2025).

УДК 378.4:174.7](043.2)

*Лабазова С. Л.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

Закон України «Про освіту» (2017: ст. 42) визначає порушенням академічної доброчесності академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію даних у дослідженні, списування, обман, відсутність посилання на джерело інформації в наукових роботах, хабарництво, шахрайство на іспитах або підсумкових атестаціях, необ'єктивне оцінювання тощо [1].

«Розроблення ефективних шляхів запобігання академічній недоброчесності з боку студентства в українських закладах вищої освіти вимагає розуміння того, що саме стимулює студентів удаватися до шахрайства, а що мотивує бути чесними в своєму навчанні» [2].

Виділяють соціальні та психологічні причини академічної недоброчесності. Серед соціальних причин академічної недоброчесності виокремлюють: культурно-виховні, організаційно-управлінські та причини інформаційно-технологічні. Всі вони взаємопов'язані та доповнюють одна одну. Серед причин культурно-виховної групи можна назвати відсутність навчальних дисциплін та практичної підготовки для появи навичок написання науково-дослідних робіт, тобто неготовність до самостійної інтелектуальної, розумової та аналітичної діяльності, відсутність навичок роботи з літературними джерелами, коректного цитування вихідних джерел інформації [3].

Група причин організаційно-управлінської ланки містить складові інституційного примусу та бюрократії, зниження вимог при прийманні абітурієнтів до навчального закладу, наслідком чого для певної групи «слабких» студентів, академічне шахрайство становиться єдиним способом отримання диплому. Головною причиною при цьому є відсутність жорсткого контролю за фактами прояву академічної недоброчесності з боку працівників навчального закладу. На жаль,

іноді першочергова увага приділяється обсягу роботи або факту її наявності, а не змісту. Також до числа цієї групи причин відноситься вітчизняна практика досить м'яких санкцій за допущення проявів академічної недоброчесності як з боку студентів, так і викладачів, на відміну від аналогічної практики в США та ряді країн ЄС [3].

В окрему групу об'єднуються причини інформаційно-технологічної ланки. Розвиток і доступність інтернет-технологій формує сприятливі умови для поширення інформації та її нелегального копіювання. З іншого боку, зростання відкритості інформаційного простору і надання вільного доступу до переважної більшості інформаційних джерел має при цьому позитивне значення в боротьбі з порушенням авторських прав і дозволяє з достатніми точністю і оперативністю виявляти некоректні запозичення [3].

Психологічними чинниками недоброчесної поведінки є, по-перше, низька академічна самооцінка. Здобувачі, які не впевнені у власних силах, можуть вдаватися до плагіату як до «безпечного» способу отримати позитивний результат, уникаючи ризику помилитися. По-друге, зовнішня мотивація, орієнтація лише на оцінки і формальні показники замість внутрішнього прагнення до знань створює сприятливий ґрунт для недоброчесної поведінки. Виділяють ще когнітивне викривлення, раціоналізація і самовиправдання дозволяють здобувачам та викладачам знецінювати наслідки своїх дій, сприймаючи їх як «дрібне порушення» або «примус обставин». А також відсутність етичної рефлексії. Недостатнє усвідомлення морально-етичної складової наукової діяльності веде до ігнорування етичних норм як у навчанні, так і в дослідницькій роботі [4].

Для з'ясування деяких інших психологічних аспектів феномену плагіату Г. Ульяновою було проведено емпіричне дослідження взаємозв'язку схильності до плагіату та рівня розвитку творчих здібностей, особливо такого показника, як креативність [5].

«Шляхом анкетування було виявлено ставлення досліджуваних студентів та аспірантів «Одеської юридичної академії» до привласнення авторства, порушення етики наукових досліджень. За результатами анкетування серед досліджуваних були виділені дві категорії студентів та аспірантів. Перші виявили негативне ставлення до плагіату та не мають до нього схильності – вони склали групу досліджуваних «несхильні» до плагіату. Другі увійшли в групу досліджуваних «схильних» до плагіату, зазначивши, що мають власний досвід плагіату та виявили готовність його використовувати у разі необхідності» [5].

«За результатами дослідження студенти й аспіранти, схильні до плагіату, демонструють вищий рівень готовності до ризику, впевненість у відстоюванні власної позиції та меншу залежність від зовнішньої оцінки. Водночас у них частіше спостерігаються нижчі показники творчих здібностей, зокрема свободи асоціацій, що може свідчити про обмежену уяву, шаблонність мислення та труднощі у створенні нових ідей» [5].

«Натомість особи, не схильні до плагіату, характеризуються більш розвиненою допитливістю, уявою та внутрішньою мотивацією до пізнання. Вони мають кращі творчі здібності, здатність до формування нових ідей і встановлення нестандартних зв'язків, що зменшує потребу у використанні чужих напрацювань»[5].

Отже, академічна недоброчесність є складним багатофакторним явищем, що формується під впливом як соціальних, так і психологічних чинників.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII.  
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 05.04.2026).

2. Варава І. Причини існування академічної недоброчесності студентства в сучасному освітньо-науковому просторі та шляхи її подолання. URL: [http://www.aphnjournal.in.ua/archive/33\\_2020/part\\_1/42.pdf](http://www.aphnjournal.in.ua/archive/33_2020/part_1/42.pdf) (дата звернення: 06.04.2026).

3. Демидчук. Л. Причини та прояв дій з академічної недоброчесності в закладах освіти. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstreams/3b75116c-f477-4c5f-be72-d678074ae72b/download> (дата звернення: 06.04.2026).

4. Шелевер О. В. Психологічні аспекти академічної доброчесності: формування та збереження у системі освітніх цінностей. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/647/17169/36502-1?inline=1> (дата звернення: 07.04.2026).

5. Ульянова Г. О. Психологічні особливості плагіату та його зв'язок з творчими здібностями особистості. *Наука і освіта*. 2017. URL: [https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2017/9\\_2017/13.pdf](https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2017/9_2017/13.pdf) (дата звернення: 07.04.2026).

*Левкович Є. Ю.*

*здобувачка вищої освіти III курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили*

**Науковий керівник: Кур'ян В. В.,**

*доктор філософії у галузі права, старший викладач кафедри*

*конституційного та адміністративного права і процесу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ ПРИ НАПИСАННІ НАУКОВИХ РОБІТ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Доброчесність, як явище у сфері суспільних відносин і як правова категорія, в умовах розвитку цифровізації, у всіх сферах діяльності суспільства, набуває все більшої цінності.

В академічному середовищі, цінність доброчесності, як правова категорія та як, питання дотримання етичних стандартів, набуває критично важливого значення.

Актуальність теми, з огляду на суспільний запит отримання якісної освіти, що кореспондується з обов'язком надавачів освітніх послуг - провадження здобуття якісної освіти в Україні, визначається нагальною необхідністю чіткого та обґрунтованого з правової точки зору розмежування між легітимною консультативною підтримкою, яка є законною, та академічним шахрайством, зокрема, у формі так званого «гострайтингу».

Так, згідно з преамбулою Закону України «Про академічну доброчесність» визначено, що Верховна Рада України визнає академічну доброчесність важливою передумовою провадження якісної освітньої та наукової (творчої) діяльності, здобуття якісної освіти, утвердження в суспільстві довіри до результатів навчання і наукових (творчих) досягнень, а також формування поваги до честі та гідності людини [1].

Термін академічна доброчесність, визначено відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність», як сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності [1].

В площині практичної діяльності господарюючих суб'єктів, з видами діяльності, що включають надання допоміжних освітніх та

консультаційних послуг, академічна доброчесність має як позитивні так і, негативні тенденції розвитку.

Це зумовлено насамперед стрімким розвитком ринку допоміжних освітніх послуг, який формується під впливом цифровізації, зростання академічної конкуренції та підвищення вимог до якості наукових і навчальних робіт. З одного боку, студенти та науковці отримали доступ до широкого спектру інформаційних, редакторських і консультаційних ресурсів, що об'єктивно сприяє підвищенню якості освіти, а з іншого - паралельно формується тіньовий сегмент ринку, де під виглядом «допомоги» фактично здійснюється виконання академічних робіт замість їх авторів, що грубо порушує принципи доброчесності.

З точки зору вітчизняного законодавства, надання допоміжних освітніх і консультаційних послуг є цілком легальним видом господарської діяльності. Адже, суб'єкти господарювання, що надають подібні послуги, можуть провадити свою діяльність відповідно до:

- КВЕД 63.99 («Надання інших інформаційних послуг, н. в. і. у.»), який охоплює широкий спектр інформаційно-аналітичної підтримки, включаючи збір, систематизацію та надання інформації на запит клієнта;

- КВЕД 85.60 («Допоміжна діяльність у сфері освіти»), що передбачає надання методичної, організаційної та педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу [2].

Тож, можемо стверджувати, що вище зазначені коди видів економічної діяльності, дозволяють суб'єктам підприємницької діяльності на законних підставах надавати інформаційну, методичну та редакторську підтримку на договірних засадах.

Але, ключовим критерієм правомірності такої діяльності є те, що виконавець виступає консультантом або редактором, тобто, сприяє формуванню компетентностей замовника, але не замінює його інтелектуальну працю. Договірний характер відносин при цьому забезпечує прозорість і відповідальність сторін.

Відповідно, ключова проблема у сфері академічної доброчесності пов'язана з необхідністю чіткого розмежування між правомірною консультаційною допомогою та діями, що порушують встановлені етичні норми. Це розмежування не завжди є очевидним, оскільки обидві форми взаємодії зовні можуть виглядати схожим чином, однак принципово відрізняються за своєю суттю та правовими наслідками. Консультаційна допомога визнається етично прийнятною тоді, коли вона не замінює, а лише супроводжує самостійну інтелектуальну діяльність здобувача.

Зокрема, до допустимих форм підтримки належать: надання рекомендацій щодо загальної структури роботи, порад із пошуку та систематизації наукових джерел, виправлення стилістичних недоліків і мовних помилок, а також технічне оформлення тексту відповідно до встановлених стандартів. У всіх цих випадках основний інтелектуальний зміст - це аналіз, аргументація, концептуальні висновки - залишається продуктом власної розумової праці автора.

Як зазначає у своїх роботах Левчук О., натомість якісно іншою ситуацією є академічний гострайтинг, який являє собою пряме порушення норм доброчесності. Його сутність полягає в тому, що інша особа, за винагороду або з будь-яких інших мотивів, повністю або в значній частині виконує наукову роботу, яку замовник згодом подає як власний результат. У такому випадку відбувається привласнення чужої інтелектуальної праці та введення в оману наукової спільноти й освітньої установи щодо дійсного авторства [3, с.48].

Також, поширеною практикою є отримання ступенів у скорочені терміни за умов формального наукового керівництва, що свідчить про системні вади у функціонуванні інституту консультаційного супроводу дисертаційних досліджень.

Фактичним підтвердженням вище зазначеного, є справа судді Оксани Царевич, якої Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) позбавило наукового ступеня докторки філософії через виявлений плагіат у дисертації на тему «Корупційні ризики у сфері надання публічних послуг».

За результатами розгляду справи щодо порушення процедури захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії в Університеті митної справи та фінансів (разова спеціалізована вчена рада PhD 8377) Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти на засіданні від 14 жовтня 2025 року одноголосно скасувало рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням встановленої процедури захисту дисертації. Підставою слугували порушення абзацу першого пункту 29, пунктів 38 та 45 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44, зокрема: відсутність у рішенні разової ради обов'язкових відомостей про результати голосування, що зумовлює його юридичну нікчемність, а також розгляд заяви про академічний плагіат за неналежною процедурою [4].

Ключовим аспектом цієї справи є роль наукового керівника як центральної фігури консультаційного процесу. Викривачка плагіату Світлана Благодетелева-Вовк звернула увагу на те, що більшість

запозичень у роботі Царевич походили саме з праць її наукового керівника та його попередніх учнів [5].

Це свідчить не лише про неналежне виконання керівником своїх консультаційних функцій, але й про можливу академічну недоброчесність середовища загалом. Консультаційна послуга в цьому випадку фактично перетворилась на механізм легалізації чужого інтелектуального продукту, а не на інструмент розвитку власної наукової думки здобувача.

Окремої уваги заслуговує інституційний вимір проблеми. Університет митної справи та фінансів, у якому здобувала ступінь суддя Царевич, не лише допустив завершення навчання за півтора року замість чотирьох, передбачених законодавством, але й активно перешкоджав розгляду справи по суті: університетська комісія вивчала процедуру захисту, а не зміст дисертації.

Цей приклад демонструє, як інституційний захист може нівелювати саму природу наукового консультування, перетворюючи його на формальний атрибут без реального змісту. Справа Царевич також актуалізує питання мотивації до отримання наукового ступеня в обхід доброчесних процедур. Надбавка до заробітної плати у розмірі 15% для посадовців із науковим ступенем створює економічний стимул, який за відсутності дієвого контролю провокує попит на недоброчесні консультаційні послуги.

Фактично формується тіньовий ринок, де науковий ступінь є не результатом інтелектуальної праці, а придбаним статусом.

Водночас ця справа засвідчує й позитивну тенденцію: механізми громадського контролю та інституційного реагування можуть працювати ефективно. Звернення громадської організації Фундація Деґіте та наполеглива робота викривачки плагіату зрештою призвели до одноголосного рішення НАЗЯВО про анулювання ступеня. Це підкреслює важливість прозорості наукових процедур і доступності дисертацій для громадської експертизи як необхідної умови забезпечення доброчесності [5].

Так, сучасні методи виявлення академічного плагіату та замовних робіт виходять далеко за межі простої перевірки текстових збігів і одним із найефективніших інструментів у цій сфері є цифровий форензичний аналіз - комплекс технічних процедур, спрямованих на встановлення справжнього походження документа [6, с.224].

Також, особливе місце серед них посідає перевірка метаданих файлу, яка нерідко стає вирішальним доказом у справах про академічну недоброчесність. Метадані - це прихована технічна інформація, що автоматично записується у структуру документа під

час його створення та редагування. Водночас технічні методи перевірки доповнюються лінгвістичними та психологічними інструментами. Стилومتрія (аналіз індивідуального стилю письма) дає змогу виявити невідповідності між мовними характеристиками поданої роботи та попередніми текстами науковця: розбіжності у довжині речень, частоті вживання певних граматичних конструкцій, лексичному різноманітті та синтаксичних уподобаннях. Навіть незначні відхилення від усталеного індивідуального профілю автора можуть слугувати підставою для поглибленої перевірки. [7, с. 88].

Не менш ефективним є метод перехресного інтерв'ювання, під час якого науковий керівник або члени екзаменаційної комісії ставлять науковцю деталізовані запитання щодо змісту, методології та висновків його роботи. Людина, яка справді є автором тексту, здатна вільно пояснити власні думки, обґрунтувати вибір підходів та прокоментувати складні концептуальні місця. Натомість той, хто лише формально подає чужу роботу як власну, як правило, не може ні переформулювати ключові положення, ні відповісти на уточнюючі запитання, що виходять за межі дослівного тексту.

Невід'ємною складовою сучасної системи академічного контролю залишається використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату. Попри появу нових викликів, пов'язаних із розповсюдженням штучного інтелекту та комерційних сервісів написання робіт, ці інструменти не втрачають своєї актуальності, навпаки, вони постійно вдосконалюються, розширюючи бази перевірки та впроваджуючи нові алгоритми аналізу тексту [8, с.63].

Разом із тим, слід визнати, що жодна програмна система не є абсолютно надійною. Виконавці замовних робіт постійно вдосконалюють техніки обходу автоматичної перевірки: використовують маловідомі або закриті джерела, вдаються до глибокого реарайту, вставляють у текст невидимі символи або замінюють літери схожими знаками з інших алфавітів. Саме тому антиплагіатні програми розглядаються не як самодостатній інструмент, а як перший рівень перевірки, який у разі сумнівів доповнюється форензичним аналізом, стилометрією та безпосередньою змістовою перевіркою знань студента. Лише у такій комбінації технічні засоби виявлення плагіату демонструють максимальну ефективність і можуть слугувати надійним підґрунтям для висновків про академічну доброчесність роботи.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна констатувати, що функціонування ринку консультаційних послуг у сфері написання

наукових робіт потребує суворого дотримання етичної межі між легітимною методичною підтримкою та академічним шахрайством.

Хоча, надання інформаційних послуг за КВЕД 63.99 та 85.60 є законною господарською діяльністю, правомірність такої допомоги визначається виключно збереженням інтелектуальної самостійності автора та дотриманням принципів академічної доброчесності.

Окрім того, можемо дійти висновку, що незважаючи на можливість застосування різноманітних методів та інструментів для виявлення ознак не доброчесності, визначальним критерієм при кваліфікації подібних дій є встановлення факту відсутності особистого інтелектуального внеску здобувача у створення тексту.

Саме ця ознака є центральною, оскільки вимога самостійності виконання наукової роботи є фундаментальним принципом академічної освіти: наукова робота покликана засвідчити здатність автора самостійно мислити, досліджувати та формулювати обґрунтовані висновки. Підміна цього процесу чужою працею фактично унеможливує досягнення освітньої мети та дискредитує саму інституцію наукової атестації.

Подальше вдосконалення правових механізмів виявлення академічного гострайтингу, на наше переконання, є критично важливою умовою для очищення наукового простору України та забезпечення високої довіри до результатів інтелектуальної праці.

### **Список використаних джерел:**

1. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 03.05.2026).

2. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 : Наказ, класифікатор від 11.10.2010 № № 457.

3. Левчук О. Гострайтинг по-українськи: типологія форм. Технологія і техніка друкарства, (3(89), 48–55. URL: <https://ttdruk.vpi.kpi.ua/article/view/343041/334323> (дата звернення: 03.05.2026).

4. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. *Протокол засідання* № 16 (88) від 14 жовтня 2025 року. Київ, 2025. 18 с.

URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB-%E2%84%96-16-88-%D0%B2%D1%96%D0%B4-14.10.2025.pdf>

5. Суддю Майдану Оксану Царевич позбавили ступеня докторки філософії за плагіат у дисертації про корупцію. *Zmina*.

URL: <https://zmina.info/news/suddyu-majdanu-oksanu-czarevych-pozbavyly-stupenya-doktoryky-filosofiyi-za-plagiat-u-dysertacziyi-pro-korupcziyu/> (дата звернення: 03.05.2026).

6. Шабала Є., & Корнійчук Б.. Застосування форензичного аналізу для визначення автентичності зображень при розслідуванні кіберзлочинів. *Управління розвитком складних систем*, (63), 223–229. URL: <https://mdcs.knuba.edu.ua/article/view/343037/330961> (дата звернення: 03.05.2026).

7. Передера В., Недашківський О. Дослідження нейромережних підходів до глибокої стилометрії в задачах визначення авторства. *Слово науковця*. 2025. № 4. С. 85–91. URL: <https://con.duikt.edu.ua/index.php/communication/article/view/2900/2790> (дата звернення: 03.05.2026).

8. Заболотна, І., Махньова, А., Комлев, А., & Заболотний, А. Аналіз систем виявлення текстового плагіату. *SWorldJournal*, 3(23-03), 62–68. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj23-00-017/4214> (дата звернення: 03.05.2026).

**УДК 340:004.8]:[378.4:174.7](043.2)**

*Лободовський А. О.,*

*здобувачка вищої освіти І курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

***Науковий керівник: Валецька О. В.,***

*канд. юрид. наук, доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИК АКАДЕМІЧНИЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Питання штучного інтелекту і академічної доброчесності постало ще у жовтні 2022 року, коли більшість університетів світу жила у звичному ритмі перевірок і суперечок про правильне цитування, а вже у грудні того ж року, після публічного запуску ChatGPT, академічна спільнота зіштовхнулася з явищем, для якого просто не існувало готових інструментів реагування. І першим питанням, яке поставили викладачі, стало не «як це використати», а «як це заборонити». «Академічна доброчесність як інститут складалася сторіччями, і у

своєму нинішньому вигляді вона спирається на кілька фундаментальних принципів: чесність, справедливість, повага, довіра, відповідальність і мужність, так формулює їх Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI), заснований 1992 року і нині об'єднує понад 12 000 закладів у більш ніж 40 країнах» [1]. В Україні це поняття отримало законодавче закріплення у ст. 42 Закону України «Про освіту» від 01.01.2026, «як сукупність етичних принципів та правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та наукової діяльності» [2]. У ст. 32 Закон України «Про вищу освіту» від 11.03.2026, «зобов'язує заклади вищої освіти вживати заходів щодо запобігання академічному плагіату» [3].

Дослідники С.П. Паламар та М.С. Науменко у своїй праці обґрунтовують, що «перед впровадженням ІІІ-технологій в освітній процес, освітянам необхідно підвищувати кваліфікацію та набувати компетентностей щодо їх застосування без шкоди для якості освіти» [4, с. 78]. Тобто, рішення проблеми не у відмові від технологій, а у формуванні нової педагогічної культури. Це, на наш погляд, є найбільш реалістичним і водночас найбільш вимогливим підходом: він не дозволяє ані зробити вигляд, що ІІІ не існує, ані перекласти всю відповідальність на студента. Особливо вразливою виявилася група студентів, для яких мова навчання не є рідною. Дослідження W. Liang та ін., опубліковане у журналі Patterns, довело: «детектори ІІІ хибно класифікують тексти non-native speakers як «машинні» значно частіше, ніж тексти носіїв мови» [5]. Для України, де частина студентів пише англійською мовою в умовах відмінного мовного середовища, це є дуже актуальним питанням. Виникає серйозна проблема академічної справедливості: система, покликана захищати доброчесність, сама стає джерелом несправедливості, якщо застосовується механічно, без критичного аналізу результатів.

Існує ще один вимір проблеми, який рідко потрапляє в центр уваги у дискусіях про ІІІ і доброчесність, вимір соціальний. Генеративні ІІІ-системи не є однаково доступними для всіх. Студент із платним підписом на GPT-4 або Claude Opus має технологічну перевагу над студентом, який послуговується безкоштовними версіями або взагалі не має стабільного доступу до інтернету. В умовах України, де якість цифрової інфраструктури істотно різниться між регіонами, особливо у зв'язку з воєнними умовами, знищенням енергетичної системи та переселенням мільйонів людей, цей аспект набуває особливої ваги. Академічна система, яка не враховує нерівність доступу до технологій, ризикує відтворити і навіть посилити соціальну нерівність. Ст. 3 Закону України «Про освіту» серед «засад державної освітньої

політики прямо закріплює «принцип рівного доступу до освіти» і цей принцип мусить бути відправною точкою будь-яких регуляторних рішень щодо ШІ» [2].

Дослідниця О.В. Уманець у статті «Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національний виміри» справедливо наголошує на тому, що «відсутність єдиної загальнодержавної регуляторної рамки щодо ШІ в освіті України породжує правову невизначеність, яка перекладає тягар нормотворення на самі заклади» [6, с. 90]. Ця ситуація є несправедливою передусім щодо студентів: одні й ті самі дії можуть виявитися порушенням в одному університеті і цілком допустимою практикою в іншому. «Такий «нормативний хаос» суперечить самій ідеї доброчесності» [6, с. 90]. Найбільш конструктивні пропозиції у цій дискусії виходять не від тих, хто налаштований на тотальну заборону, і не від тих, хто закликає безмежно «прийняти» ШІ, а від тих, хто ставить питання інакше, визначаючи, що саме ми оцінюємо та з якою метою.

Дослідники А. Артюхов, М. Віхляєв та Ю. Волк у збірнику есе «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект» обґрунтовують: «якщо завдання, яке видається студенту, може бути виконане генеративним ШІ без жодної змістовної участі людини – проблема не в ШІ, а в завданні. Університет, який вимагає від студентів писати стандартизовані есе без рефлексії, без посилань на особистий досвід, без необхідності аргументувати власну позицію, сам провокує нечесну поведінку» [7, с. 264].

Конкретні педагогічні відповіді вже є. Вищі заклади навчання, які рухаються в напрямку регульованої інтеграції ШІ, переходять до завдань, що вимагають первинних інтерв'ю, польових спостережень, захисту роботи в усній формі, демонстрації процесу мислення, а не лише кінцевого продукту. Оцінювання через портфоліо, проектна робота в реальному соціальному контексті, усні дискусії, усе це є відповіддю на технологічну зміну середовища, яка не потребує боротьби з технологією як такою. В.О. Тимохіна, В.С. Юрченко та О.О. Наливайко у доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції (ХНПУ) характеризують нинішню ситуацію, як «етичну дискусію в освітньому просторі» і наголошують на тому, що технологія ШІ не керується поняттями моралі чи доброчесності, відтак уся відповідальність залишається на людині. Це проста, але важлива думка: ШІ – не суб'єкт, і відповідальність за його використання не можна перенести на алгоритм» [8, с. 204]. По-перше, штучний інтелект є дзеркалом, яке відображає вади системи оцінювання, що потребує реформування. Якщо ми не змінимо самі завдання, жодна заборона не

спрацює. По-друге, прозорість є ключовою цінністю, яка відрізняє доброчесне використання ШІ від недоброчесного. Студент, який відкрито зазначає, що скористався штучним інтелектом для певного етапу роботи, поводить себе доброчесніше, ніж той, хто мовчить.

Отже, академічна доброчесність завжди була відповіддю на виклики свого часу. Університети минали кризи, спричинені появою друкарського верстата, фотокопіювання, пошукових систем. Кожного разу відповідь знаходилася не через заборону технології, а через переосмислення цінностей. Штучний інтелект наступний у цій ієрархічній системі. І від якості нашої відповіді залежить те, якими будуть університети через десять років.

### Список використаних джерел:

1. International Center for Academic Integrity (ICAI). URL: <https://www.academicintegrity.org/aws/ICAI/pt/sp/fundamental> (дата звернення 19.04.2026).

2. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 19.04.2026).

3. Про вищу освіту. Закон України № 1556-VII від 11.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 19.04.2026).

4. Паламар С.П., Науменко М.С. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення академічної доброчесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. С. 68–83. № 1(44). URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/48609/1/Palamar\\_S\\_P\\_Naumenko\\_M\\_S\\_OD\\_2024.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/48609/1/Palamar_S_P_Naumenko_M_S_OD_2024.pdf). (дата звернення 19.04.2026).

5. Liang W., Yuksekgonul M., Mao Y., Wu E., Zou J. GPT detectors are biased against non-native English writers. *Patterns*. 2023. Vol. 4, No. 7. Article 100779. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.patter.2023.100779> (дата звернення 19.04.2026).

6. Уманець О.В. Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національний виміри. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Серія «Мистецтвознавство». 2024. Вип. 71, Том 3. С. 89-96.

7. Артюхов А., Віхляев М., Волк Ю. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : зб. есе програми підвищення кваліфікації. Львів. Торунь. Liha-Pres. 2023. 524 с.

8. Тимохіна В.О., Юрченко В.С., Наливайко О.О. Академічна доброчесність VS штучний інтелект: етична дискусія в освітньому просторі. *Цифрова трансформація освіти й науки : зб. матеріалів доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф.* Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2024. С. 202–207.

УДК: 35.073.53(043.2)

*Марченко Т.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **СИСТЕМА PROZORRO ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ**

У сучасних умовах розвитку особливої ваги набуває проблема забезпечення прозорості та ефективності використання державних коштів. Сфера публічних закупівель вважається однією з найбільш вразливих до корупційних ризиків, що впливатиме на економічний розвиток та рівень довіри суспільства. Запровадження системи Prozorro стало одним із ключових етапів реформування цієї сфери. Платформа забезпечує публічність інформації про всі етапи закупівель – від оголошення тендеру до виконання договору, що дозволяє громадянам, бізнесу та контролюючим органам здійснювати постійний моніторинг процесів. Актуальність дослідження зумовлена тим, що Prozorro не лише підвищує прозорість, але й сприяє розвитку чесної конкуренції та економії коштів держави. Особливо важливу роль ця система відіграє в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови, коли ефективне та підвітне використання ресурсів стане критично необхідним.

«До 2016 року сфера публічних закупівель в Україні була закритою та корумпованою. Інформацію про тендери друкувало ДП «Зовнішторгвидав» в газеті «Вісник державних закупівель» тиражем у кілька сотень примірників. Тираж газети викупували зацікавлені особи, а пропозиції на торги можна було подати лише в паперовому вигляді. Звісно ж, багато з пропозиції “губилося” по дорозі до адресата» [1]. Під час Революції Гідності команда волонтерів поставила собі за мету реформувати сектор закупівель та зробити його прозорим. Назва Prozorro народилась у коментарях на Facebook. А сама «електронна система закупівель була розроблена без жодної копійки державних коштів завдяки співпраці громадської організації Transparency International Ukraine, приватних електронних майданчиків, IT-компанії Quintagroup та Міністерства економіки» [1].

У 2016 році Quintagroup передала систему Prozorro державному підприємству «Прозорро», яке було створено на базі ДП «Зовнішторгвидав». «З 1 квітня 2016 року система Prozorro стала обов'язковою для центральних органів влади та монополістів, а з 1 серпня 2016 року – для решти публічних замовників. Сфера публічних закупівель регулюється Законом України «Про публічні закупівлі», а головним полісмейкером у цій сфері є Департамент сфери публічних закупівель, який входить до Мінекономіки. ДП «Прозорро» разом з електронною системою Prozorro на 100% належать державі Україна та підпорядковуються Кабміну» [1].

«Електронна система публічних закупівель Prozorro це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі» [1]. Місія системи - «підтримувати здорову екосистему публічних закупівель, а також рух до утримання прозорості, підвищення конкуренції, побудови професійності у закупівлях, розвиток та експорт філософії електронних закупівель за кордон.» [2]. «Принципи Prozorro: 1) усі бачать все. На порталі Prozorro видно весь процес закупівель: від оголошення до переможців, виконання договору та оплат за ним...; 2) конкуренція понад усе. Публічні закупівлі вперше стали конкурентним ринком саме завдяки системі Prozorro. Що більше учасників на торгах, то більша конкуренція і відтак – економія коштів платників податків; 3) золотий трикутник партнерства. Prozorro об'єднує і враховує інтереси держави, бізнесу та громадянського суспільства» [2]. «Стратегічні Цілі: 1) Автоматизація та цифровізація процесів закупівлі, таких як створення тендерної документації, створення та підписання електронних договорів про закупівлю, процесу оскарження закупівель. 2) Подальша реалізація етапів закупівельного процесу у вигляді окремих елементів конфігурації, що дозволить в подальшому комбінувати ці елементи і швидко налаштовувати різні процедури закупівлі під потреби конкретних замовників або під зміну законодавства. 3) Інтеграції з державними реєстрами та системами для спрощення роботи замовників та постачальників. 4) Реалізація в ЕСЗ (Електронної системи закупівель) процедур і способів закупівель в рамках гармонізації законодавства України з Директивами ЄС. 5) Реалізація в ЕСЗ можливості проведення закупівель за кошти Ukraine facility. 6) Розвиток електронного каталогу» [3, с. 15].

«Основними функціями та завданнями ДП «Прозорро» як адміністратора електронної системи закупівлі є: 1) здійснення тестування електронних майданчиків з метою їх авторизації та

проведення тестування авторизованих електронних майданчиків з метою перевірки їх функціональних характеристик і можливостей. 2) здійснення погодження технічного завдання оператора електронного майданчика з метою створення комплексної системи захисту інформації. 3) визначення умов використання електронної системи закупівель для здійснення закупівлі з метою здійснення відбору постачальника товару (товарів), надавача послуг (послуги) та виконавця робіт. 4) фіксація та реєстрація технічних збоїв електронної системи закупівель та оприлюднення за рішенням комісії на вебпорталі Уповноваженого органу. 5) повідомлення комісії про: а) непередачу на вебпортал Уповноваженого органу або неприйняття з вебпорталу Уповноваженого органу документів (оновлення документів) або окремих файлів; б) неправильну ідентифікацію користувача під час реєстрації; в) технічні збої; г) технічні втручання в дані або підміну даних в електронній системі закупівель; г) невиконання умов договору, укладеного між оператором електронного майданчика та адміністратором; д) розкриття конфіденційної інформації, до якого належать дії особи, спрямовані на передачу інформації (відомостей) третій особі без отримання попередньої згоди щодо вчинення таких дій у особи, яка є власником такої конфіденційної інформації; е) недоступність електронного майданчика; є) виявлення невідповідностей в роботі електронного майданчика за результатами проведення адміністратором тестування та неусунення таких невідповідностей; ж) виникнення інцидентів, пов'язаних з інформаційною безпекою» [2].

Система Prozorro працює наступним чином: «замовник оголошує закупівлю в системі (через особистий кабінет на майданчику на якому він зареєстрований), інформація про закупівлю одразу з'являється на всіх авторизованих майданчиках та на порталі [prozorro.gov.ua](http://prozorro.gov.ua). Учасники бачать оголошення і можуть у електронній формі задати питання і отримати відповідь. Зацікавлені учасники подають пропозиції і можуть зменшити свою ціну під час понижуючого аукціону, який проходить в три раунди» [4]. «Усі завантажені документи отримують електронну мітку часу, що гарантує цілісність інформації. Це технічно унеможливує підміну даних або їх ретроспективну зміну...» [5, с. 116]. Після завершення аукціону всі отримані пропозиції (документи, що подавали учасники для участі в закупівлі) оприлюднюються і замовник вибирає переможця – починаючи із пропозиції з найнижчою ціною. Якщо така пропозиція відповідає умовам закупівлі, замовник оголошує її переможцем. Якщо

не відповідає – замовник її дискваліфікує із зазначенням причини і розглядає наступну за ціною пропозицію» [4].

«Цією системою було започатковано ринок відкритих даних, який є моделлю державно-приватного партнерства і добре зарекомендував себе в зарубіжних країнах» [6, с. 350]. «Позитивну оцінку Prozorro було надано міжнародними установами, зокрема, намагаючись забезпечити максимальну відкритість у роботі, Світовий банк рекомендував використовувати електронну платформу для всіх закупівель для потреб відбудови, надавши поради для адаптації системи під свої правила. Міністерство охорони здоров'я стало першим замовником, яким було організовано закупівлю на створення структурованої кабельної системи в лікарні «Охматдит» через ресурс Prozorro за кошти Світового банку. Враховуючи те, що електронна платформа забезпечує максимальну прозорість процедур та ефективність у використанні коштів, її застосування допоможе активніше залучати суспільство та бізнес до реалізації різноманітних міжнародних проєктів» [6, с. 350].

«ДП «Прозорро» дотримується принципу нульової толерантності до корупції. Добросесність, прозорість та підзвітність є основою діяльності Підприємства» [7]. «У ДП «Прозорро» впроваджено систему управління щодо протидії корупції, побудовану на принципах міжнародних стандартів та найкращих практик комплаєнсу. Система базується на ризик-орієнтованому підході та включає: оцінювання корупційних ризиків; впровадження превентивних антикорупційних заходів; механізми повідомлення про порушення; внутрішній контроль та моніторинг; регулярний перегляд і вдосконалення процедур» [7]. «У систему Prozorro інтегровано модуль оцінки ризиків. Він використовує спеціальні алгоритми для виявлення підозрілих закупівель у режимі реального часу. Програма аналізує етапи тендерів за низкою критеріїв (відхилення пропозицій щонайменше двох учасників; ігнорування відсутності документів у переможця; зміна ціни чи строків договору тощо) і автоматично розраховує ступінь ризику для кожної процедури. Державна аудиторська служба України використовує ці дані для планування своєї роботи, фокусуючись на закупівлях із найвищою ймовірністю порушень» [5, с. 116].

«Перехід державних закупівель в електронну систему став однією із найяскравіших реформ... Проте відкритість інформації своїм наслідком мала те, що корупція стала видимою. У зв'язку з тим, що на той момент у нашій державі не було ефективних інституцій боротьби із корупційними правопорушеннями, зрушення щодо них починалися

тільки після медійного розголошення» [6, с. 350]. «Prozorro не є дочірнім органом Національного антикорупційного бюро України, тому не може напряму проводити антикорупційну діяльність. Водночас зазначена система допомагає боротьбі з корупцією, перешкоджає розкраданню державних коштів, а також надає змогу здійснювати моніторинг закупівель» [6, с. 350]. «Явище корупції є комплексною проблемою, що не може бути вирішена моментально, проте Prozorro сприяє значному зменшенню її рівня. Хоча система Prozorro не вирішує повною мірою проблему корупції, проте вона дає можливість суспільству контролювати те, куди і як витрачаються кошти. І хоч суспільство не має повноважень притягнути правопорушників до відповідальності, але принаймні є можливість надати справі розголосу і таким способом здійснити тиск на органи влади» [6, с. 350-351].

«Незважаючи на складні умови функціонування, електронна система Prozorro постійно удосконалюється» [6, с. 351]. «Гібридна структура та гнучка архітектура Prozorro забезпечують постійне вдосконалення та можливість розгортання в масштабах всієї країни. Завдяки децентралізації інтерфейсу користувача та централізації даних система сприяє як розвитку, так і інноваціям, що робить її еталоном для сучасних платформ державних закупівель» [8]. Таким чином у жовтні 2016 року було здійснено «...під'єднання до пошуково-аналітичної системи "007", яка допомагає шукати та відстежувати дані з відкритих джерел про використання державою бюджетних коштів за тим чи іншим тендером. Також Prozorro визначено терміни та граничну суму закупівлі, зокрема, тривалість тендеру має бути не менше двох днів, а оголошена вартість не менше 3 тисяч гривень» [6, с. 351]. Тоді як «Між електронною системою Prozorro та Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) інтегровано Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Важливим є те, що замовники в публічних закупівлях мають обов'язок відхилити пропозицію учасника, який виступає фігурантом в цьому реєстрі. Така інтеграція посприяла спрощенню роботи з системою Prozorro, оскільки тепер є можливість отримати у цій електронній платформі довідку з Реєстру корупціонерів, що допоможе швидше одержати інформацію про те, чи не перебуває в ньому особа, яка стала переможцем у торгах» [6, с. 351].

«Починаючи з 24 червня 2022 року, коли уряд затвердив обов'язкові закупівлі через спрощену процедуру в системі Prozorro, було розроблено платформу Prozorro+, за допомогою якої обласні

військові адміністрації можуть бачити обґрунтовані та актуальні потреби замовника із свого регіону, задовольнити їх наявною гуманітарною допомогою або відстежити їх закриття через інші джерела. Гуманітарним штабам цей інструмент дає змогу фіксувати термінові потреби та швидко їх задовольняти, що допомагає не лише у розподілі допомоги, але й у відстежуванні витрат своїх коштів» [6, с. 352]. «У жовтні 2022 року прийнята постанова № 1178, якою Кабінет Міністрів України запровадив нові особливості здійснення закупівель на час воєнного стану. З'явилася нова процедура відкриті торги з особливостями, що значно скоротила час на проведення тендерів та водночас забезпечила для бізнесу можливість відстоювати справедливість на торгах. Значно розширилися можливості використання онлайн магазину «Прозорро.Маркет», який є дуже зручним інструментом для швидких та прозорих закупівель типових товарів пального, електроенергії, продуктів харчування тощо» [3, с. 24]. «...Основними цілями Підприємства на 2025-2029 роки є стандартизація інформації про інформації про закупівлі (стандартизація документації), автоматизація та цифровізація процесів закупівлі (складання протоколів, створення тендерної документації, реалізація механізмів для створення та підписання договорів про закупівлю), реалізація конструктору закупівель для швидкого та легкого налаштування процедур закупівель під потреби конкретних замовників або під зміни законодавства, інтеграції електронної системи закупівель «Prozorro» з державними реєстрами та системами для спрощення роботи замовників та постачальників, а також для прозорості процесу закупівлі, зокрема у частині закупівель для відбудови України» [3, с. 24].

«Серед сильних сторін Підприємства вважаються такі: 1) Прозорість; 2) Доступність. 3) Інноваційність; 4) Відкритий код. Дозволяє бути вільними у виборі технічних підрядників, кожен з яких може скористатися відкритими даними та взяти на себе обслуговування, доробки та загальну підтримку системи; 5) Незворотність змін. Сильна юридична та законодавча бази унеможливають відмінення використання системи «Prozorro» одним політичним рішенням у разі, якщо буде така загроза та бажання певних осіб/інститутів» [3, с. 11]. «6) Мультиплатформеність системи, основою якої є комерційні майданчики, що надають сервіс та створюють ринкову конкуренцію один одному. Що, по-перше, дозволяє мати мінімальний вплив держави саме на надання сервісу, а по-друге, без ручного керування дозволяє ринку розвиватися та підвищувати якість послуг; 7) Рівень професіоналізму та

вмотивованості команди; 8) Фінансова стабільність. За умови нормального функціонування системи публічних закупівель Підприємство забезпечує власну фінансову стабільність та не залежить від бюджетного або донорського фінансування; 9) Наявність центрів експертизи. Навколо системи «Prozorro» створена унікальна екосистема, яка акумулює досвід і знання про функціонування сфери публічних закупівель, відслідковує та ініціює необхідні зміни, надає професійну експертизу в подальшому реформуванні сфери, бере активну участь у професіоналізації сфери публічних закупівель; 10) Базування на міжнародному стандарті обміну даними про державні закупівлі OCDS» [3, с. 12].

«Серед слабких сторін Підприємства є такі: 1) Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, система «Prozorro» була обмежена у використанні державними замовниками і повернення їх в систему відбувається повільно та зі зміною правил проведення закупівель. Це призводить до зменшення прибуткової частини в ДП «ПРОЗОРРО» і зростання витрат на технічні доробки, яких потребує система, що змусило повернутися до залучення донорського фінансування розвитку і підтримки системи. Основну частину донорського фінансування надавало USAID, закриття якого створило певні труднощі щодо швидкого пошуку відповідного фінансування. 2) Внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України багато підприємств припинили або перепрофілювали свою діяльність, спостерігається значний відтік населення за кордон, що теж негативно впливає на рівень конкуренції в системі «Prozorro», а отже і на фінансову стабільність Підприємства» [3, с. 12-13].

Серед загроз підприємству розглядають такі: «1) Саботаж з боку замовників, які чинять опір щодо використання системи та намагаються обійти Закон України «Про публічні закупівлі» і провести нечесні закупівлі. 2) IT-загрози, навмисне хакерське втручання в систему. 3) Закриття даних, які раніше були відкритими, за рішенням різних державних та правоохоронних органів. 4) Виключення для окремих сфер та замовників, які дозволяють їм або взагалі не використовувати систему «Prozorro» або просто звітувати через систему про прямі замовлення. 5) Ослаблення економічного стану, відсутність підтримки, особливо для малого та середнього бізнесу. 6) Продовження негативного впливу через триваючу агресію з боку Російської Федерації» [3, с. 14].

Отже, система Prozorro стала основним засобом гарантування відкритості та дієвості державних закупівель. Вона трансформувала

підхід до витрачання державних коштів, надавши доступ до відомостей, підсиливши змагальність, долучивши спільноту до нагляду. Її запровадження стало взірцем вдалої співпраці влади та підприємців. «За дев'ять років система «Прозоро» забезпечила проведення понад 2,5 мільйона конкурентних закупівель та дозволила Україні заощадити приблизно 301 мільярд гривень» [8]. Це свідчить про продуктивність системи. Попри досягнення, проблема корупції у сфері публічних закупівель й досі актуальна. «Згідно з останніми аналітичними матеріалами Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), Вищого антикорупційного суду та Transparency International Ukraine, рівень корупційних ризиків залишається стабільно високим, а кількість правопорушень у закупівлях зростає. Це свідчить про те, що корупція є динамічним явищем, яка адаптується до нових технічних інструментів та умов прозорості. Якщо раніше домінували грубі процедурні порушення, то сьогодні корупційні схеми набувають прихованих форм на різних етапах закупівельного процесу, зловживаючи при цьому спрощеними процедурами в умовах воєнного стану» [5, с. 112-113]. Система Prozorro – лише інструмент задля забезпечення прозорості, але не вирішення проблеми корупції. Це створює передумови для відкритості та нагляду, але для дієвої боротьби з корупцією потрібен комплексний підхід, що включає вдосконалення законодавства та активну участь громадянського суспільства, особливо в умовах воєнного стану та майбутньої відбудови України.

#### **Список використаних джерел:**

1. Prozorro. Про нас. URL: <https://prozorro.gov.ua/about> (дата звернення: 11.04.2026 р.).
2. Prozorro. Документи ДП «ПРОЗОППО». URL: <https://prozorro.gov.ua/prozorro-documents> (дата звернення: 11.04.2026 р.).
3. Стратегічний план ДП «ПРОЗОППО» на 2025-2029 роки від 11.11.2026 р. URL: [https://drive.google.com/file/d/1-8YvJCvOKVoCgSfKrs2vvXOxL9x7CK\\_T/view](https://drive.google.com/file/d/1-8YvJCvOKVoCgSfKrs2vvXOxL9x7CK_T/view) (дата звернення 11.04.2026 р.).
4. Prozorro. Запитання та відповіді. URL: <https://prozorro.gov.ua/faq> (дата звернення: 11.04.2026 р.).
5. Коваленко М. М. Корупційні ризики та схеми під час проходження процедур публічних закупівель в умовах сучасного цифрового середовища 31.12.2025 р. URL: <https://periodicals.karazin.ua/tpdu/article/view/28661/25039> (дата звернення 11.04.2026 р.).

6. Шульган І. І., Слобода Н. В. Електронна система Prozorro як ефективний інструмент боротьби з корупцією. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки», Львів, 2024 р., № 4 (44) URL: <https://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-11-number-4-44-2024/prozorro-electronic-system-effective-tool> (дата звернення 11.04.2026 р.).

7. Prozorro. Антикорупційна діяльність. URL: <https://prozorro.gov.ua/anticorruption> (дата звернення: 11.04.2026 р.).

8. Prozorro: цифрова революція у сфері державних закупівель в Україні. GovTech Intelligence Hub. URL: [https://www.govtechintelhub.org/case-study-details/prozorro:-ukraine%E2%80%99s-digital-procurement-revolution/a/YTG000000X0n4AE?utm\\_source=fb](https://www.govtechintelhub.org/case-study-details/prozorro:-ukraine%E2%80%99s-digital-procurement-revolution/a/YTG000000X0n4AE?utm_source=fb) (дата звернення 11.04.2026 р.).

УДК: 347.453

*Медведенко А. С.,*

*здобувачка вищої освіти III курсу*

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили*

*Науковий керівник: Кур'ян В. В.*

*доктор філософії у галузі «Право», старший викладач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу*

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили*

*м. Миколаїв, Україна*

## **ДЕТЕРМІНОВАНІСТЬ ТА СТОХАСТИЧНІСТЬ, ЯК ПРИНЦИПИ ОСПОРЮВАНОСТІ ДОГОВОРІВ ДАРУВАННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА (КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ)**

Актуальність дослідження оспорюваності договорів дарування нерухомого майна в контексті корупційних ризиків є беззаперечною, з огляду на двоякість застосування механізму оспорювання такого правочину. З одного боку, зловживання може мати місце при укладенні договору дарування з дефектом волі зі сторони дарувальника, а з іншого, зловживання зацікавлених осіб, самим механізмом – оспорювання договору дарування у судовому порядку.

Тож, вважаємо за доцільне розглянути категорію «оспорюваність» стосовно договорів дарування нерухомого майна через призму принципів детермінованості та стохастичності.

Нерухоме майно, як об'єкт договору, є індивідуально визначеним, має високу вартість та підлягає спеціальному правовому режиму, що

зумовлює підвищені вимоги до правочинів щодо такого майна та посилений контроль з боку держави.

Вивчаючи практику суду та власний досвід, можна сказати, що існують непоодинокі випадки, коли у сфері договорів дарування нерухомого майна прослідковуються корупційні прояви.

Договір дарування нерухомого майна є одним із видів безоплатних договорів, за яким одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати іншій стороні (обдаровуваному) нерухоме майно у власність без отримання зустрічного задоволення. Його значення полягає у забезпеченні можливості безоплатного відчуження майна, що має як економічне, так і соціальне значення. Такий договір часто використовується у сімейних відносинах, при передачі майна між родичами, а також у благодійній діяльності. Основними характеристиками договору дарування є його безоплатність, односторонній характер (у частині обов'язків) та реальний або консенсуальний характер залежно від моменту передачі майна. Особливістю договору дарування нерухомого майна є обов'язковість нотаріального посвідчення та державної реєстрації [1, с. 123].

Але, дарування може використовуватися, як і інструмент прихованої передачі майна з метою уникнення оподаткування, легалізації незаконних доходів або впливу на посадових осіб у вигляді «подарунків». Передусім прояви корупції у договорах дарування нерухомого майна можуть проявлятися у формі прихованої вигоди.

У таких випадках дарування використовується як спосіб передачі неправомірної вигоди службовій особі або пов'язаним з нею особам. Формально це виглядає, ніби безоплатне відчуження майна, однак фактично є оплатою за певні дії або бездіяльність.

Наприклад, нерухомість може бути подарована родичу посадовця в обмін на сприяння прийнятті адміністративного рішення, видачі дозволу або уникненні відповідальності.

Також, існує розповсюджена практика, укладати договори дарування, замість договору купівлі-продажу, адже це «дешевше». У таких випадках договір дарування фактично маскує інші правовідносини, що створює додаткові підстави для його оспорювання.

Договір дарування може укладатися замість договору купівлі-продажу з метою уникнення оподаткування, фінансового моніторингу або обмежень, встановлених для певних категорій осіб. Тобто, фактично здійснюється оплатна передача майна, однак вона не відображається у документах. Це створює подвійність правової природи правочину і ускладнює його правову оцінку.

Також прикладом корупційного прояву є використання дарування, як інструменту легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. Нерухомість може передаватися через ланцюг дарувань між пов'язаними особами з метою створення видимості законного походження майна. У результаті ускладнюється відстеження реального джерела активів, а сам правочин набуває ознак фіктивності або удаваності.

Корупційні прояви можуть виникати і на стадії нотаріального посвідчення договору. Бо, Закон України «Про нотаріат» до обов'язків нотаріуса відносить встановлення дійсних намірів кожної із сторін до вчинення правочину, який він освідчує, а також у сторін заперечень щодо кожної з умов правочину [2].

І, хоча, нотаріус зобов'язаний перевіряти законність правочину, встановлювати особу сторін та їх дієздатність, на практиці можливі випадки формального підходу або навіть зловживань.

Наприклад, нотаріус може свідомо ігнорувати очевидні ознаки фіктивності правочину або не перевіряти джерело походження майна, що створює умови для реалізації корупційних схем.

Так, у випадках використання підставних осіб (номінальних власників) нерухомість дарується особам, які формально виступають власниками, але фактично діють в інтересах іншої особи - часто посадовця або суб'єкта, який прагне приховати свою участь у правочині, що дозволяє обійти антикорупційні обмеження, зокрема, щодо декларування майна.

Судова практика не однократно показує, що відповідно до чинного цивільного законодавства України, зміст правочину не може суперечити Цивільному кодексу України, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства. Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним та відповідати його внутрішній волі. Правочин має вчинятися у формі, встановленій законом. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним [3].

Наприклад, взявши для аналізу судову справу № 483/2128/16-ц, що розглядалась у суді першої та апеляційної інстанції, можемо побачити застосування різних підходів при одних і тих самих обставинах, що приводить до прийняття різних рішень [4].

Так, позивачка вказує на підстави, які на її погляд, свідчать про явну недійсність правочину, а саме - відсутність фактичної передачі спірного нерухомого майна за договором дарування бо, відповідачі після укладення договору дарування продовжують у ньому мешкати.

Волевиявлення нового власника жилого будинку на те, щоб у належному йому будинку залишились проживати його батьки, не суперечить засадам цивільного законодавства, а також моральним принципам, які захищаються державою.

Суд першої інстанції виходив із формально-правового підходу до договору дарування, як безоплатного правочину, що відповідає вимогам закону за умови дотримання форми, наявності волевиявлення сторін та нотаріального посвідчення. Було визнано, що сам по собі факт проживання дарувальника після укладення договору у подарованому майні не свідчить про його недійсність, оскільки це не суперечить суті правочину.

Натомість, апеляційний суд застосував більш змістовний (матеріальний) підхід, акцентуючи увагу не лише на формальних ознаках договору, а й на реальній меті його укладення. Суд наголосив, що правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, а не лише створювати їх видимість [4].

Таким чином, у судовій практиці простежується дуалізм підходів - формально-юридичний (перша інстанція) та матеріально-правовий (апеляційна інстанція), про які доречно, згадує Штанько А.С., досліджуючи систему способів судового захисту права власності та інших речових прав [1, с. 146].

З аналізу справи № 483/2128/16-ц можна побачити, що ключовою підставою оспорування договорів дарування нерухомого майна є їх фіктивність [4]. Апеляційний суд чітко сформулював критерії фіктивного правочину: відсутність наміру створити реальні правові наслідки; невідповідність внутрішньої волі сторін їх зовнішньому прояву; наявність умислу всіх сторін правочину; спрямованість на досягнення іншої мети (приховання майна, введення в оману третіх осіб) [1, с.152].

З аналізу судової практики, також, можна зробити висновок, що договір дарування нерухомого майна не може розглядатися виключно формально і, суди в основному оцінюють його реальний зміст і мету. Основною підставою оспорування такого договору є фіктивність правочину, зокрема коли він укладений для приховання майна від стягнення.

Важливими доказами фіктивності є сукупність обставин: час укладення договору, поведінка сторін, наявність боргових зобов'язань, відсутність реальної передачі майна. Судове рішення є визначальним елементом механізму оспорування, оскільки саме воно змінює або припиняє речові права.

На наше переконання, задля уникнення, зловживань з боку недобросовісності сторін договору дарування нерухомого майна, вже багато здійснено, завдяки судовій практиці але в даному аспекті важливою є і наукова складова, як механізм розмежування добросовісності і недобросовісності учасників процесу укладення таких договорів.

Вважаємо, що застосовуючи принципи детермінованості та стохастичності, можливо з'ясувати зміст волевиявлення сторін договору дарування нерухомого майна, незважаючи на формальну однозначність тих чи інших термінів.

Сутність принципів детермінованості та стохастичність достатньо розкривається такими вченими та науковцями, як Шейко В. М. та Кушнарєнко Н. М. Детермінованість характеризується тим, що усі явища і процеси мають причинно-наслідкову зумовленість [5, с. 58].

Тобто, якщо відомі всі умови, можна точно передбачити результат. Тому, можна сказати, що детермінованість також проявляється у вимогах до форми договору дарування нерухомого майна. Такий договір обов'язково укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню, що мінімізує ризики зловживань та підвищує рівень правової визначеності. Крім того, державна реєстрація права власності є необхідною умовою переходу права, що додатково закріплює стабільність правовідносин. Таким чином, детермінованість виступає гарантією правової визначеності, забезпечує передбачуваність судових рішень та сприяє стабільності цивільного обороту.

Шейко В. М. та Кушнарєнко Н. М. відмічають, що стохастичність (ймовірнісний характер явищ), означає, що процеси не завжди мають жорстко визначений результат; на них впливає багато випадкових факторів; результат можна описати через ймовірність, а не точний прогноз. Але, також, науковці підкреслюють, що детермінованість та стохастичність не є протилежними, а доповнюють одне одного бо, у реальному світі більшість процесів мають змішаний характер є причинні зв'язки (детермінізм), але проявляються вони через випадковість (стохастичність) [5, с. 58].

Тож, з огляду на тлумачення вченими і науковцями зазначених принципів можемо дійти висновку, що детермінованість у праві розуміється, як обумовленість правових наслідків конкретними юридичними фактами, чітко визначеними нормами права, а стохастичність, означає наявність елементів випадковості, ймовірності та залежності результату від змінних факторів, які не можуть бути повністю передбачені або формалізовані.

У сфері оспорюваності договорів дарування нерухомого майна принцип детермінізму проявляється у встановленні законодавством вичерпного переліку підстав, за яких правочин може бути визнаний недійсним або оспореним. До таких підстав належать, зокрема, недодержання форми договору, відсутність належного волевиявлення сторін, укладення правочину під впливом помилки, обману, насильства або тяжких обставин.

У контексті оспорюваності договорів дарування нерухомого майна стохастичність проявляється у правовій невизначеності, що виникає внаслідок впливу суб'єктивних і об'єктивних чинників.

Передусім, головною проблемою, яка виникає в договірних правовідносинах, загалом – це роль волевиявлення сторін. Волевиявлення є внутрішнім психічним процесом, який лише частково відображається у зовнішній формі правочину. Визначення того, чи було волевиявлення вільним і усвідомленим, часто залежить від оцінки суду, яка має суб'єктивний характер.

Наприклад, встановлення факту обману або насильства потребує аналізу обставин справи, поведінки сторін, їх психологічного стану. Стан сторін на момент укладення договору також є важливим фактором, адже насамперед законний договір – це договір, який укладений на свободі вибору сторін. А саме, фізичний, психічний, емоційний стан особи, який може впливати на її здатність адекватно сприймати значення своїх дій. Поведінка сторін до, під час і після укладення договору також має значення для оцінки його дійсності.

Наприклад, якщо одна зі сторін після укладення договору поводить таким чином, що свідчить про нерозуміння суті правочину, це може стати підставою для його оспорювання. Стохастичність також проявляється у непередбачуваності наслідків застосування норм права. Навіть за наявності однакових фактичних обставин суди можуть ухвалювати різні рішення, що пов'язано з різним тлумаченням норм права та оцінкою доказів. Важливим є питанням балансу між дискрецією суду та принципом правової визначеності. З одного боку, суд повинен мати можливість враховувати індивідуальні обставини справи, що обумовлює необхідність дискреції. З іншого боку, надмірна дискреція може призводити до непередбачуваності судових рішень і підривати довіру до правової системи. У сфері договорів дарування нерухомого майна цей баланс є особливо важливим, а саме в рамках майнової цінності.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що механізм оспорювання договорів дарування нерухомого майна є складною системою, в якій взаємодіють детерміновані та стохастичні елементи. Детермінованість

забезпечує нормативну основу цього механізму, визначає підстави, процедури та правові наслідки оспорювання. Стохастичність, у свою чергу, відображає реальну практику застосування цих норм, яка залежить від конкретних обставин справи. Співвідношення цих двох термінів можна охарактеризувати як діалектичність. З одного боку, без детермінованості неможливо забезпечити правову визначеність і стабільність цивільного обороту. З іншого боку, ігнорування стохастичних факторів призвело б до несправедливості, оскільки кожна справа має свої унікальні особливості. Ефективний механізм оспорювання повинен поєднувати чіткість правового регулювання.

Тому, на наше переконання, при використанні категорії «оспорюваність» під час судового процесу, як адвокати так і, судді мають застосовувати принципи детермінованості і стохастичності в їх поєднанні, так як вони не є взаємовиключними, а доповнюють один одного. У сфері договорів дарування нерухомого майна це має особливе значення, оскільки йдеться про захист права власності - одного з фундаментальних прав людини.

#### **Список використаних джерел:**

1. Штанько А. С. Система способів судового захисту права власності та інших речових прав. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2. С. 174-179. URL: [https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu\\_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=%D0%9625465/2017/2](https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=%D0%9625465/2017/2) (дата звернення: 03.05.2026).

2. Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. С. 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#n475> (дата звернення: 03.05.2026).

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 40–44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 03.05.2026).

4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення 03.05.2026).

5. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Київ, 2008. 310 с. URL : [https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/Sheiko\\_Organ\\_NDD\\_2008\\_310.pdf](https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/Sheiko_Organ_NDD_2008_310.pdf) (дата звернення: 03.05.2026).

*Мельниченко Б. С.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ ТА ЯКІСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС**

Академічна доброчесність є однією з основ сучасного освітнього процесу, оскільки забезпечує чесність, відповідальність і об'єктивність у навчанні, викладанні та оцінюванні результатів. Її дотримання гарантує справедливе ставлення до всіх учасників освітнього процесу та сприяє отриманню якісних знань і вмінь. Тому дослідження впливу цього явища на реалізацію права на справедливую та якісну освіту є актуальним і важливим.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. (остання редакція від 01.01.2026 р.) зазначено, що академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Актуальність теми зумовлена поширенням недоброчесних практик у закладах освіти, що негативно впливає на об'єктивність оцінювання та рівність освітніх можливостей. Окремі аспекти академічної доброчесності та її ролі у забезпеченні якості освіти досліджували такі науковці, як Т. Фолтинек, Н. Меушке, Б. Гіпп, а також українські дослідники, зокрема О. Коврига та І. Доценко, які акцентують увагу на значенні доброчесності як складової освітньої культури та механізму забезпечення якості вищої освіти.

Прийняття Верховною Радою України Закону України «Про академічну доброчесність» (дата прийняття 18.12.2025) є важливим кроком у реформуванні національної системи освіти і науки, оскільки цей нормативний акт уперше на законодавчому рівні комплексно

закріплює базові цінності, принципи та правила академічної доброчесності, а також визначає механізми її формування й забезпечення, основні види порушень і заходи реагування на них [2, с. 271].

Концептуальна значущість цього закону полягає в тому, що він спрямований не лише на формальне врегулювання окремих процедур, а й на утвердження в освітньому середовищі культури чесності, відповідальності та взаємної поваги. Такий підхід створює правові передумови для забезпечення неупередженого оцінювання, підвищення якості освітнього процесу та формування доброчесних практик у навчальній і науковій діяльності.

Крім того, ухвалення цього закону можна розглядати як системоутворюючий етап, оскільки він сприяє узгодженню національних освітніх стандартів із європейськими та міжнародними підходами до академічної етики. У цьому контексті академічна доброчесність постає не лише як сукупність правил поведінки, а і як одна з основ академічної свободи та належного рівня освіти. Так, Верховна Рада України визнає академічну доброчесність важливою передумовою провадження якісної освітньої та наукової (творчої) діяльності, здобуття якісної освіти, утвердження в суспільстві довіри до результатів навчання і наукових (творчих) досягнень, а також формування поваги до честі та гідності людини.

Цей Закон проголошує базові цінності та визначає основні принципи і правила академічної доброчесності, правові та організаційні механізми її формування та забезпечення, основні ознаки і види порушень академічної доброчесності та заходи реагування на такі порушення [3].

На думку Томаша Фолтинєка, академічна доброчесність виступає не лише засобом попередження порушень у освітньому процесі, а й важливим елементом академічної культури. Вона сприяє утвердженню прозорості та справедливості в навчальній і науковій діяльності, а також позитивно впливає на розвиток критичного мислення, творчих здібностей і професійної етики здобувачів освіти, що є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих і відповідальних фахівців [4].

Якість вищої освіти значною мірою визначається тим, наскільки заклади вищої освіти здатні готувати конкурентоспроможних і професійно підготовлених фахівців, які відповідають потребам сучасного ринку праці. У цьому процесі академічна доброчесність має особливе значення, оскільки забезпечує реальне засвоєння знань і

формування професійних компетентностей, а не лише отримання формальних оцінок.

Дотримання принципів чесності в навчанні сприяє також вихованню професійної етики, що є необхідною умовою для майбутньої діяльності студентів у сферах, де відповідальність і моральна бездоганність мають вирішальне значення, зокрема в медицині, праві, інженерії та інших галузях. Крім того, академічна доброчесність сприяє розвитку оригінального наукового мислення, інновацій та творчого підходу до розв'язання професійних завдань, а також зміцнює репутацію закладу вищої освіти [5, с. 5].

Водночас, попри вдосконалення законодавчого регулювання у сфері освіти та важливу роль академічної доброчесності, проблема її дотримання в Україні залишається актуальною. У сучасному освітньому середовищі все ще поширеними є випадки плагіату, списування, фальсифікації результатів навчання та інших недоброчесних практик. Такі порушення негативно впливають на якість освіти, порушують принцип справедливого оцінювання та створюють нерівні умови для здобувачів освіти.

Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 р. порушенням академічної доброчесності є дія чи бездіяльність суб'єкта академічної діяльності, передбачена цим Законом або спеціальними законами [3].

На сучасному етапі розвитку університетської освіти в Україні академічна доброчесність часто сприймається переважно як формальна вимога, а не як реальний елемент освітньої культури. У практиці закладів вищої освіти її нерідко зводять лише до заборони плагіату та встановлення санкцій за відповідні порушення. Водночас справжня сутність академічної доброчесності полягає не лише у правилах роботи з інформацією, а й у формуванні ціннісних орієнтирів, відповідальності та етичної поведінки здобувачів освіти. Саме дотримання цих принципів сприяє розвитку соціально відповідальної особистості та підвищенню рівня академічної культури в закладах вищої освіти [6, с. 35].

Упровадження академічної доброчесності є спільною відповідальністю всіх учасників освітнього та наукового процесу. Адміністрація закладів освіти має формувати чітку політику доброчесності та забезпечувати її дотримання. Викладачі повинні не лише контролювати дотримання етичних норм, а й навчати студентів принципам академічної культури та академічного письма. Водночас студенти мають усвідомлювати значення академічної доброчесності й добросовісно виконувати навчальні та наукові завдання.

Академічна доброчесність є фундаментом якісної освіти та наукової діяльності, оскільки забезпечує справедливе оцінювання, об'єктивність результатів навчання та формування необхідних професійних компетентностей. Саме тому дотримання її принципів усіма учасниками освітнього процесу є важливою умовою створення ефективного й справедливого освітнього середовища [7, с. 485-486].

Отже, можна зробити висновок, що академічна доброчесність визначає якісні та етичні параметри освітнього процесу, впливаючи на його прозорість і результативність. Вона сприяє формуванню прозорого та неупередженого освітнього середовища, у якому результати навчання відображають реальний рівень підготовки здобувачів освіти.

Належне дотримання принципів доброчесності безпосередньо впливає на якість освітнього процесу та рівень довіри до його результатів. Водночас у практичній площині зберігаються випадки порушення академічної доброчесності, що знижує ефективність освітнього процесу та ускладнює реалізацію принципу рівних можливостей.

Реалізація права на справедливу та якісну освіту можлива лише за умови комплексного підходу, що поєднує правове регулювання, розвиток академічної культури та формування відповідальної поведінки всіх учасників освітнього процесу. Саме така взаємодія є визначальною для підвищення якості освіти та зміцнення довіри до її результатів.

### **Список використаних джерел:**

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n2> (дата звернення: 01.05.2026).

2. Цуркан-Сайфуліна Ю. В. Роль академічної доброчесності у становленні професійної етики майбутніх юристів. *Особливості розслідування маніпулювання на ринку електричної енергії, вчиненого шляхом антиконкурентної змови учасників*. Одеса, 2026. Випуск 109/2026. С. 270-277.

3. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#n2> (дата звернення: 02.05.2026).

4. Foltýnek T., Meuschke N., Gipp B. Academic Plagiarism Detection. *ACM Computing Surveys*. 2020. Vol. 52, no. 6. P. 1–42. URL: <https://doi.org/10.1145/3345317> (дата звернення: 03.05.2026).

5. Коврига О. Академічна доброчесність як важливий і специфічний вид забезпечення якості вищої освіти в Україні. *Adaptive Management Theory and Practice Economics*. Київ, 2025. Т. 20, № 40. 14 с. URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-20\(40\)-16](https://doi.org/10.33296/2707-0654-20(40)-16) (дата звернення: 05.05.2026).

6. Доценко І.О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Хмельницький, 2022. Випуск № 32. С. 31–42. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-31-42> (дата звернення: 07.05.2026).

7. Гуцул Р., Виговський А., Чібісов О. Вплив академічної доброчесності на якість освіти та науки. Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі : зб. тез доп. учасників VI Міжнар. наук.-практ. конф. молод. Учених. м. Харків, 2024. С. 484–486. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/16937> (дата звернення: 07.05.2026).

УДК: 378,4:174,7(71)(043,2)

*Назаренко А. О.,*

*здобувачка вищої освіти I курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Валецька О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В КАНАДІ (УНІВЕРСИТЕТ YORK UNIVERSITY)

Академічна доброчесність у Канаді є фундаментальним принципом функціонування системи вищої освіти що визначає якість навчання, наукових досліджень і довіру до отриманих результатів. У освітньому просторі діють дотримання принципів чесності, відповідальності та поваги до інтелектуальної власності. У Канаді ці принципи активно впроваджуються через політику університетів і діяльність міжнародних організацій, зокрема **International Center for Academic Integrity**. Прикладом є York University, де розроблено чіткі правила академічної поведінки та механізми їх реалізації, що сприяють формуванню відповідальної академічної спільноти. Актуальність теми

зумовлена зростанням випадків академічної недоброчесності в умовах цифровізації освіти та широкого доступу до інформації. Порушення, такі як плагіат, списування чи фальсифікація даних, становлять загрозу як для окремих студентів, так і для репутації освітніх установ. У Канаді ця проблема вирішується шляхом поєднання нормативних політик і освітніх підходів, які передбачають не лише санкції, а й профілактику та навчання.

В академічній діяльності Канади вихідною точкою варто вважати Канадську конференцію з питань судочинства студентів (CCSJA), яка розпочалася в 1998 році та яку організував Університет Альберти. «Канадська конференція з питань судочинства студентів проводилася майже щороку, попри відсутності офіційної структури та ресурсів. У 2007 р. CCSJA приєднався до Канадської асоціації студентських служб (CACUSS) і став підрозділом цієї групи під назвою – Канадська академічна доброчесність і судові справи студентів» [1, с. 14].

Доброчесність у Канаді базується на поєднанні інституційних політик університетів та загальнонаціональних рекомендацій у сфері досліджень і освіти. Політика якості освіти Канади визнає, що існує нагальна проблема та гостра необхідність фокусування на збереженні академічної доброчесності, важливій ролі й участі науково-педагогічних працівників у питаннях формування культури та недопущення проявів безвідповідальності, дотриманні основних цінностей, визначених Міжнародним центром академічної доброчесності (International Centre for Academic Integrity, 2014). «Головними елементами політики академічної доброчесності в Канаді можна назвати п'ять факторів: *доступ, підхід, відповідальність, деталізація та підтримка*» [1, с.15]. Одним із ключових документів є Tri-Agency Framework: Responsible Conduct of Research (Панель з питань відповідального проведення досліджень), розроблений канадськими науковими установами. «Документ визначає стандарти відповідальної наукової діяльності, включаючи вимоги до уникнення плагіату, фальсифікації та фабрикації даних» [2]. Важливу роль відіграє законодавство у сфері інтелектуальної власності, зокрема Copyright Act (Закон Канади про авторське право), який регулює використання авторських матеріалів і є правовою основою для боротьби з плагіатом. Таким чином, канадська система академічної доброчесності поєднує правові механізми та етичні стандарти, що забезпечують високу якість освіти і досліджень.

На рівні університетів ці принципи реалізуються через конкретні політики та освітні ініціативи. Наприклад, у York University академічна доброчесність регулюється внутрішніми документами,

зокрема Academic Honesty Policy, яка встановлює чіткі правила поведінки студентів і викладачів. «Студенти несуть відповідальність за чесне виконання та представлення своєї роботи. Будь-який академічний проступок означатиме виключення учасника з навчального заходу без повернення коштів» [3]. Подібні політики діють і в інших канадських університетах, таких як University of Toronto та University of Alberta, де передбачено як дисциплінарні заходи за порушення, так і освітні програми з розвитку академічного письма. «Студенти проходять тренінги з правильного цитування, роботи з джерелами та уникнення плагіату, що сприяє формуванню культури доброчесності ще на ранніх етапах навчання» [5]. Коли на рівні підрозділу надходить скарга, проводиться обговорення, щоб визначити, чи є достатні та ймовірні підстави для висунення звинувачення у порушенні академічної чесності. «Про зустріч необхідно повідомити письмово щонайменше за сім календарних днів та надати короткий опис причини її проведення. На цій зустрічі, яку скликає та проводить призначений представник, студента може супроводжувати представник, а викладач може мати присутню іншу особу. Якщо студент вирішить не бути присутнім на зустрічі, вона може відбутися без його присутності» [4, с. 9].

«Забезпечення академічної доброчесності здійснюється через єдиний централізований закон, узгоджену взаємодію національних рекомендацій, документів, розроблених за участю Canadian Institutes of Health Research (Канадські інститути досліджень у галузі охорони здоров'я), Natural Sciences and Engineering Research Council of Canada (Рада досліджень природничих та інженерних наук Канади) та Social Sciences and Humanities Research Council of Canada (Рада досліджень соціальних та гуманітарних наук Канади), та через внутрішні політики університетів» [6].

Оцінюючи ефективність функціонування академічної доброчесності в Канаді, слід зазначити, що вона діє на досить високому рівні. Діє комплексний підхід, який поєднує контроль і профілактику та орієнтація не лише на покарання, а й на формування відповідальної поведінки студентів. Значна увага приділяється просвітницькій діяльності: університети впроваджують навчальні курси, тренінги та консультації, що допомагають студентам краще розуміти принципи академічної етики. Крім того, чіткість і деталізація політик, доступність інформації та наявність підтримки створюють прозоре та зрозуміле середовище для всіх учасників освітнього процесу.

Водночас, попри високий рівень розвитку, система академічної доброчесності в Канаді стикається з певними викликами. Зростання випадків плагіату в умовах цифровізації освіти, використання онлайн-ресурсів та недостатня обізнаність частини студентів щодо правил академічної поведінки. Проте завдяки постійному вдосконаленню політик, розвитку міжнародної співпраці та активній діяльності освітніх установ ці проблеми поступово вирішуються. Можна стверджувати, що канадська модель академічної доброчесності є ефективною, збалансованою та орієнтованою на довгострокове формування культури чесності, що робить її одним із зразкових прикладів для інших країн.

### **Список використаних джерел:**

1. Формування культури академічної доброчесності: досвід Сполучених Штатів Америки та Канади. URL: <https://kelmczasopisma.com/> (дата звернення: 13.04.2026 р.).

2. Tri-Agency Framework: Responsible Conduct of Research (2021). URL: <https://rcr.ethics.gc.ca/eng/framework-cadre-2021.html#a1-2> (дата звернення: 13.04.2026 р.).

3. Academic Honesty Policy. URL: <https://www.cdisc.org/> (дата звернення: 13.04.2026 р.).

4. Academic Honesty, Senate Policy on (Effective September 1, 2024 - Superseded by Academic Conduct Policy and Procedures). URL: <https://www.yorku.ca/> (дата звернення: 13.04.2026 р.).

5. York University. Дослідження та інновації. URL: <https://www.utoronto.ca/> (дата звернення: 13.04.2026 р.).

6. Положення про академічну доброчесність. URL: <https://www.ualberta.ca/> (дата звернення: 13.04.2026 р.).

*Недзвецький А. А.,  
здобувач вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ПРАКТИКА ВАКС ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ**

Актуальність. Вищий антикорупційний суд України (ВАКС), створений у 2019 році, став результатом довготривалих реформ і вимогою як українського суспільства, так і міжнародних партнерів держави. Його метою визначалося забезпечення швидкого, справедливого та незалежного розгляду справ щодо топ-корупції. У ситуації, коли корупція вважається однією з головних загроз для національної безпеки, економічного розвитку та європейської інтеграції, саме практика ВАКС є об'єктивним показником того, наскільки вся антикорупційна система працює ефективно і чи може вона протистояти впливу політичних еліт.

Практика ВАКС свідчить, що цей суд виконує не лише функцію правосуддя, а й формує нову правову культуру у сфері протидії корупції. За офіційними звітами, щороку зростає кількість вироків та ухвал, що підтверджує нарощування інституційної спроможності суду. Наприклад, у 2024 році зафіксовано збільшення кількості обвинувальних вироків, а також скорочення строків розгляду справ, що засвідчує поступовий перехід від етапу становлення до стабільної роботи [1]. Це має особливе значення в умовах воєнного стану, коли зберегти довіру суспільства до державних інституцій вкрай важливо.

За даними офіційного звіту Вищого антикорупційного суду за 2024 рік, у провадженні суду перебувало понад 450 кримінальних справ та проваджень, з яких близько 120 було розглянуто по суті [1]. Серед них у 78 випадках винесено обвинувальні вироки, а рівень виправдувальних рішень залишився на рівні менш ніж 5 %, що свідчить про достатню обґрунтованість переданих до суду обвинувальних актів. У сфері запобіжних заходів ВАКС розглянув понад 300 клопотань детективів НАБУ та прокурорів САП, з яких

понад 60 % були задоволені. Крім того, у 2024 році суд ухвалив рішення про конфіскацію неправомірно набутого майна та активів на суму понад 1,5 млрд грн, що підтверджує не лише каральну, а й відновлювальну функцію антикорупційної юстиції [2].

Разом із тим, кількісні показники не завжди можуть дати повну картину ефективності. Важливо звертати увагу на якість судових рішень: наскільки вони обґрунтовані, чи відповідають принципам верховенства права, чи не порушують права обвинувачених і чи витримують перевірку в апеляційній інстанції. У своїх оглядах Transparency International Ukraine та ОЕСД наголошують, що ВАКС демонструє достатній рівень незалежності, однак мотивувальна частина рішень інколи потребує більшої деталізації, а практика щодо кваліфікації складних корупційних злочинів не завжди є сталою [2].

Важливим аспектом є взаємодія ВАКС з іншими органами антикорупційної інфраструктури – НАБУ та САП. Суд не є автономною ланкою: його результативність залежить від якості розслідувань і процесуального супроводу. Якщо слідчі НАБУ зібрали належні докази, а прокурори САП грамотно їх представили, суд має змогу винести справедливий вирок. Натомість недоліки під час досудового розслідування – неповнота доказової бази, процесуальні порушення – часто призводять до виправдувальних вироків або затягування процесу [4]. Таким чином, практика ВАКС є інтегральним показником злагодженої роботи всієї антикорупційної системи.

Не менш важливою складовою є питання незалежності ВАКС від політичного тиску. У різні роки на рівні законодавства та публічної політики спостерігалися спроби послабити вплив антикорупційних органів або створити умови для втручання в їхню діяльність. Однак саме судова практика демонструє, наскільки інституція здатна зберігати свою автономію. Якщо рішення ухвалюються на основі закону, а не політичних інтересів, то це формує довіру як громадян, так і міжнародних партнерів. Якщо ж навпаки – кількість скасованих рішень зростає або спостерігається надмірна вибірковість, то довіра суттєво падає [3].

Важливим показником ефективності суду є повернення активів і відшкодування збитків державі. У практиці ВАКС є випадки конфіскації майна та арештів активів, що були отримані незаконним шляхом. Проте проблеми з міжнародною правовою допомогою та складність процедур виконання рішень у закордонних юрисдикціях гальмують процес відновлення справедливості в повному обсязі [4]. Це свідчить про те, що для підвищення ефективності потрібно

вдосконалювати механізми міжнародної співпраці, а також посилювати внутрішні інструменти стягнення активів.

Оцінка практики ВАКС є також індикатором рівня довіри громадянського суспільства та міжнародних партнерів до антикорупційної політики України. Збільшення кількості обґрунтованих рішень підвищує позиції держави у світових рейтингах протидії корупції, зокрема у «Corruption Perceptions Index» Transparency International. Водночас затягування розгляду справ, невиконання рішень або їхнє скасування апеляцією можуть формувати негативний імідж, навіть попри значні зусилля всередині країни [2].

Таким чином, практика ВАКС є багатовимірним показником: вона поєднує у собі кількісні результати, якість мотивувальної частини рішень, рівень незалежності суду, здатність повернути активи та вплив на міжнародний імідж України. Усі ці фактори разом дозволяють оцінити не лише діяльність самого суду, а й ефективність усієї антикорупційної інфраструктури держави.

Висновок. Практика ВАКС є об'єктивним індикатором ефективності антикорупційної системи України. Зростання кількості вироків і формування єдиних стандартів у сфері доказування підтверджують прогрес, водночас проблеми з ресурсним забезпеченням, незалежністю та міжнародною співпрацею залишаються серйозними викликами. Для того, щоб практика ВАКС дійсно відображала ефективність антикорупційної політики, необхідно забезпечити належне фінансування суду, підвищити якість роботи НАБУ та САП, гарантувати захист від політичного впливу та створити дієві механізми виконання рішень. Лише за таких умов діяльність ВАКС стане надійним індикатором того, що Україна здатна боротися з корупцією на системному рівні.

#### **Список використаних джерел:**

1. Вищий антикорупційний суд. Звіт голови Вищого антикорупційного суду про діяльність суду за 2024 рік [Електронний ресурс] / Вищий антикорупційний суд. – Київ, 2025. – Режим доступу: [https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/documents/reports/chief\\_2024-2025.pdf](https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/documents/reports/chief_2024-2025.pdf) (дата звернення: 03.10.2025).

2. Результати першого аудиту Вищого антикорупційного суду: які висновки? [Електронний ресурс] / Transparency International Ukraine. – 26.12.2024. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/en/news/the-results-of-the-very-first-audit-of-the-high-anti-corruption-court-what-are-the-findings/> (дата звернення: 03.10.2025).

3. Україна: П'ятий раунд антикорупційного моніторингу – Підсумковий звіт [Електронний ресурс] / OECD Istanbul Anti-Corruption Action Plan. – 2025. – Режим доступу: [https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/09/ukraine-fifth-round-of-anti-corruption-monitoring-follow-up-report\\_218cbaa8/097f0a38-en.pdf](https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/09/ukraine-fifth-round-of-anti-corruption-monitoring-follow-up-report_218cbaa8/097f0a38-en.pdf) (дата звернення: 03.10.2025).

4. Національне антикорупційне бюро України. Звіт НАБУ – друге півріччя 2023 року (та інші звіти) [Електронний ресурс] / Національне антикорупційне бюро України. – 2024. – Режим доступу: <https://reports.nabu.gov.ua/en/archive/nabu-report-second-half-2023/> (дата звернення: 03.10.2025).

**УДК: 347.788.4(073)**

**Олійник А. О.,**

*здобувачка вищої освіти IV курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО**

Академічна доброчесність є важливим аспектом нашого життя. Розвиток вищої освіти в умовах глобалізації, євроінтеграції та технологічного прогресу підвищує вимоги до академічної доброчесності. Через поширення плагіату, фальсифікацій і некоректного використання штучного інтелекту міжнародні стандарти стають ключовим засобом забезпечення якості освіти та наукової репутації. Для України, яка інтегрується в європейський освітній простір, узгодження національного законодавства з цими стандартами є не лише правовою необхідністю, а й важливим стратегічним кроком. Актуальність теми пов'язана з ухваленням у грудні 2025 року Закону України «Про академічну доброчесність» № 4742-IX. Він є першим спеціальним нормативно-правовим актом в цій сфері. Водночас його ефективність залежить від рівня впровадження міжнародних

принципів і рекомендацій. Аналіз цього процесу дає змогу оцінити відповідність українського законодавства європейським стандартам, виявити прогалини та окреслити напрями подальшого вдосконалення.

У науці подається різне трактування поняття академічної доброчесності. Так, на думку А. Штефан, академічну доброчесність слід розглядати як морально-етичну категорію, що визначає стандарти поведінки дослідника під час здійснення наукової діяльності. Вона охоплює самостійність виконання наукових робіт, їх новизну, забезпечення достовірності результатів, а також коректне використання джерел інформації. Науковиця також підкреслює, що доброчесна академічна поведінка значною мірою залежить від дотримання норм законодавства у сфері авторського права, що передбачає обізнаність дослідника щодо меж і умов правомірного використання чужих творів [8, с. 162]. Зокрема, у пункті 2 частини 1 статті 1 Закону України «Про академічну доброчесність» зазначено: академічна доброчесність – сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності [1]. Крім того, частиною 1 статті 42 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 року визначено трохи інше поняття: академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

За підходом International Center for Academic Integrity, заснованого професором Доном Маккейбом, академічна доброчесність означає дотримання шести ключових цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та сміливості діяти відповідно до цих принципів з метою реалізації академічними спільнотами ідеальних задумів і дій [3, с. 189]. Загалом, ICAI був створений для протидії шахрайству, плагіату та іншим проявам академічної недоброчесності у вищій освіті. Згодом його діяльність розширилася й охоплює формування культури доброчесності в академічних спільнотах у всьому світі. Центр надає своїм членам аналітичні інструменти, ресурси та консультації, а також організовує щорічні конференції для обговорення актуальних проблем у цій сфері. ICAI також підтримує та поширює дослідження, спрямовані на аналіз і прогнозування тенденцій у сфері академічної доброчесності. Членство в організації відкриває доступ до цих можливостей для викладачів,

студентів, адміністраторів і партнерських інституцій по всьому світу [4].

Для розвитку співпраці у сфері академічної доброчесності при International Center for Academic Integrity функціонує Мережевий консорціум ICAI. Він сприяє поширенню принципів доброчесності на регіональному та міжнародному рівнях. Наразі діють регіональні об'єднання, зокрема Канадський, Латиноамериканський, а також кілька консорціумів у США (Середньоатлантичний, Північно-східний і Південно-східний). Окрім цього, створено міжнародну онлайн-платформу – Consortium for Online Integrity, яка підтримує дотримання принципів доброчесності в цифровому освітньому середовищі. International Center for Academic Integrity розробив також Систему оцінки академічної доброчесності (AIRS) – це інструмент самооцінки, що допомагає закладам освіти визначати рівень дотримання принципів доброчесності, встановлювати орієнтири та впроваджувати заходи для забезпечення етичних стандартів освітнього процесу [6, с. 27].

Регулювання етичних стандартів академічного середовища та впровадження механізмів виявлення й запобігання порушенням дослідницької етики здійснюється низкою міжнародних організацій, серед них [6, с. 26-27]:

1) European Science Foundation (ESF) – неурядова некомерційна організація, заснована у Франції у 1974 році, що сприяє розвитку міжнародної наукової співпраці;

2) International Association of Universities (IAU) – створена у 1950 році за підтримки UNESCO, об'єднує інституції вищої освіти зі 130 країн;

3) ETINED – пан-європейська платформа (з 2013 р.), що сприяє обміну досвідом у сфері етики, прозорості та протидії корупції в освіті й науці;

4) European University Association (EUA) – об'єднує понад 800 університетів із 48 країн Європи;

5) National Education Association (NEA) – одна з провідних освітніх організацій США.

Ці інституції відіграють важливу роль у формуванні стандартів академічної доброчесності та розвитку етичних практик у сфері освіти і науки.

Академічна доброчесність у світових університетах розглядається як моральний кодекс студентів, викладачів і науковців, що передбачає чесну поведінку в освітньому та науковому середовищі. Зокрема, Harvard University на своєму офіційному сайті оприлюднює відкриті матеріали з академічної доброчесності, де визначено її принципи,

наслідки порушень, а також запропоновано навчальні модулі (наприклад, GSD) для запобігання плагіату та дотримання стандартів GSAS [5, с. 140].

Загальні морально-етичні принципи освітньої та наукової діяльності були сформовані за підсумками Міжнародної Конференції з етичним та моральним вимірам у вищій освіті та науці в Європі, проведеної Європейським Центром ЮНЕСКО з вищої освіти (UNESCO-CEPES) у 2004 році в Бухаресті в контексті впровадження Болонського процесу. За її результатами ухвалено Бухарестську декларацію з етичних цінностей та принципів освіти в Європейському регіоні, яка визначила ключові етичні засади діяльності закладів вищої освіти. До основних принципів належать [6, с. 26]:

1) Академічна етика, культура та спільнота передбачають, що заклад вищої освіти має послідовно підтримувати цінності й норми, які формують високі ідеали академічного середовища. Їх основою є повага до гідності та недоторканності людини, принцип навчання впродовж життя, розвиток знань і якості освіти, її доступність, громадська активність і недискримінація.

2) Високі моральні стандарти у викладанні та навчанні передбачають дотримання ключових цінностей академічної спільноти – чесності, довіри, справедливості, поваги, надійності та відповідальності, що є необхідними для ефективної освітньої та наукової діяльності.

3) Демократія та етика в управлінні передбачають, що керівні органи підприємницької та комерційної діяльності мають забезпечувати ефективне функціонування закладу вищої освіти, водночас гарантуючи дотримання правових норм і захист базових академічних та етичних цінностей усіх учасників академічної спільноти – студентів, викладачів, дослідників і адміністраторів.

4) Академічна добросесність і соціальна відповідальність у наукових дослідженнях передбачають дотримання принципів інтелектуальної свободи та відповідальності перед суспільством. Дослідники й наукові колективи відповідають не лише за процес проведення досліджень, а й за їх результати.

У країнах Європи підходи до впровадження принципів академічної добросесності є різноманітними, зокрема у сфері протидії плагіату, що зумовлює необхідність їх окремого аналізу. Крім того, це може проявлятися у неправильному цитуванні. Задля цього, Оксфордським університетом було розроблено відповідний Стандарт щодо цитування юридичних джерел – Oxford University Standard for the Citation of Legal Authorities (OSCOLA). OSCOLA – це стиль цитування та оформлення

бібліографії, розроблений Пітером Бірксом у 2000 році для студентів юридичного факультету University of Oxford. Він став стандартом для юридичних робіт і регулярно оновлюється (зокрема, останнє п'яте видання – 2025 р.). Основною особливістю стилю є використання підрядкових посилань (виносок), які позначаються надрядковими цифровими індексами у тексті. Також особливістю є мінімізація пунктуації в посиланнях та спеціальних правилах упорядкування джерел у бібліографії. OSCOLA широко застосовується у правничих школах і видавництвах наукових журналів та книг у Великій Британії та за її межами. Стиль редагується юридичним факультетом University of Oxford та був номінований на Halsbury Legal Awards за академічний внесок 2013 року [7].

Академічна доброчесність є ключовим принципом функціонування Європейського простору вищої освіти и (European Higher Education Area). Її дотримання та розвиток підтримуються закладами освіти і державними органами країн-учасниць Болонського процесу, що закріплено в Паризькому комюніке 2018 та Римському міністерському комюніке 2020. Ці документи підкреслюють важливість формування сталої культури академічної та наукової доброчесності на міжнародному рівні. Принципи розвитку систем забезпечення якості вищої освіти визначені Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015). Цей документ встановлює узгоджені підходи та процедури забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, які застосовуються закладами освіти та відповідними агенціями для формування внутрішніх і зовнішніх систем контролю якості [6, с. 28].

Таким чином, академічна доброчесність виступає ключовим етичним і правовим фундаментом функціонування сучасної системи вищої освіти, що базується на принципах чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності. Її реалізація забезпечується як на рівні окремих освітніх інституцій, так і на міжнародному рівні завдяки діяльності провідних організацій, запровадженню відповідних стандартів та розвитку ефективних механізмів оцінювання і запобігання порушенням. В умовах європейської інтеграції для України особливої ваги набуває узгодження національного законодавства з міжнародними підходами, а також формування стійкої культури доброчесності в академічному середовищі. Це є важливою передумовою підвищення якості освіти, зміцнення довіри до наукових результатів і посилення міжнародного авторитету держави.

### Список використаних джерел:

1. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 р. № 4742-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 08.05.2026).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 08.05.2026).
3. Панухник О. В. Політика академічної та дослідницької доброчесності в умовах революції ШІ: формула взаємодії. Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. 2023. С. 185-193.
4. International Center For Academic Integrity. Новини. *Академічна доброчесність СумДУ* : вебсайт. URL: <https://integrity.sumdu.edu.ua/uk/?start=30> (дата звернення: 08.05.2026).
5. Миргород-Карпова В. В., Руденко Л. Д., Шланко Т. В. Академічна доброчесність в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз. *Право.ua* № 3. 2022. С. 138-145.
6. Шинкарук О. В. Академічна доброчесність: міжнародні етичні принципи в освіті і науці. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 60. 2023. С. 25-29.
7. Стандарт Оксфордського університету щодо цитування юридичних джерел (OSCOLA). University of Oxford, Faculty of Law : вебсайт. URL: <https://www.law.ox.ac.uk/oscola> (дата звернення: 08.05.2026).
8. Штефан А. Забезпечення академічної доброчесності в науковій діяльності з позиції авторського права. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки* 15. 2025. С. 155-164.

*Оніщенко А.О.,  
здобувачка вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Каплій О. В.,  
канд. юрид. наук, доцентка,  
доцентка кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **СИСТЕМА DREAM ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Сучасний етап розвитку української державності, що проходить крізь випробування війною та масштабними руйнуваннями, ставить перед юридичною наукою та практикою виклики екзистенціального характеру. Процес повоєнного відновлення України - це не лише інженерне чи архітектурне завдання, а насамперед іспит на спроможність державних інституцій функціонувати на засадах прозорості, підзвітності та доброчесності. У цьому контексті особливої ваги набуває впровадження принципово нових, інноваційних механізмів контролю, де цифровізація виступає не просто допоміжним технічним засобом, а стає цілісним фундаментом для розбудови системної довіри між владними структурами, кожним конкретним громадянином та міжнародною спільнотою інвесторів.

Одним із найбільш перспективних та масштабних інструментів у цій сфері є державна екосистема DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management). Дана система інтегрує передові принципи відкритості даних у нову філософію управління публічними інвестиціями, дозволяючи відійти від застарілих бюрократичних методів управління на користь гнучкої, цифровізованої та, головне, людиноцентричної моделі. Система DREAM була офіційно презентована у 2022 році як цифрова платформа для забезпечення прозорої відбудови України, а вже у 2023–2025 роках стала ключовим елементом реформи управління публічними інвестиціями (PIM). Її впровадження стало відповіддю держави на потребу у створенні єдиного цифрового середовища для планування, моніторингу та контролю проєктів відновлення.

Актуальність впровадження людиноцентричного підходу в сучасну антикорупційну політику зумовлена об'єктивною необхідністю глибинної трансформації державних інституцій. Як слушно зазначає дослідниця А. Недошитко [3, с. 12], парадигма сучасного публічного управління повинна остаточно переорієнтуватися на потреби людини як головного суб'єкта та споживача державних послуг. Використання цифрових інструментів у цьому процесі дозволяє докорінно змінити саму логіку взаємодії між владою та суспільством, роблячи її більш горизонтальною та відкритою.

У контексті антикорупційної діяльності це означає стратегічний перехід від традиційних каральних методів (боротьби з наслідками) до превентивних заходів, що базуються на формуванні сталої культури доброчесності. Як підкреслюється у працях П. Шихарева, подолання корупції можливе лише за умови створення такого середовища, де порушення етичних стандартів стає технічно неможливим або миттєво публічним [1, с. 88].

Екосистема DREAM функціонує як «єдине вікно» для управління проектами відбудови, забезпечуючи повний контроль над «життєвим циклом» кожного об'єкта. Важливо виділити наступні аспекти її антикорупційного впливу:

1. Превентивна цифровізація: Завдяки інтеграції з іншими державними реєстрами та використанню стандартів Open Contracting, система виключає можливість підміни документів або маніпуляції з даними на етапі погодження проектів [5].

2. Інституційний механізм контролю: За висновками С. Гронського, DREAM є невід'ємною складовою інституційної системи антикорупційних органів. Вона забезпечує безперервний моніторинг використання коштів, що особливо важливо в умовах залучення міжнародної допомоги, де вимоги до звітності є надзвичайно високими [2, с. 144].

3. Демократизація моніторингу: Система реалізує принцип «всі бачать все». Це дозволяє представникам громадянського суспільства, журналістам та кожному окремому жителю громади виступати в ролі «громадського інспектора». Такий підхід робить антикорупційну політику справді людиноцентричною, адже вона надає людям реальні важелі впливу та контролю.

Важливим етапом легітимізації системи стало її визначення Кабінетом Міністрів України як базової платформи для управління публічними інвестиціями [6]. Це рішення, підтримане Асоціацією міст України, створює єдині та зрозумілі правила гри для всіх органів місцевого самоврядування. Обов'язковість внесення даних до DREAM

для отримання фінансування є потужним запобіжником проти кулуарних домовленостей та суб'єктивізму в розподілі ресурсів. Громади, які використовують цей інструмент, демонструють вищу готовність до співпраці з донорами, що прямо впливає на темпи та якість відновлення локальної інфраструктури.

Станом на кінець 2025 року в екосистемі DREAM було зареєстровано 809 середньострокових планів інвестицій громад та 23 плани обласних військових адміністрацій. У межах реформи РІМ сформовано Єдиний проектний портфель держави на 2026 рік, до якого увійшов 131 інвестиційний проект та 64 програми, що пройшли цифрову верифікацію відповідно до стратегічних пріоритетів держави. Крім того, через систему DREAM у межах програм Європейського інвестиційного банку було опрацьовано 1145 заявок від понад 400 громад на загальну суму близько 250 млн євро. Такі показники свідчать про фактичне перетворення DREAM на центральний механізм координації відбудови та контролю за використанням міжнародної фінансової допомоги.

Для більш детального аналізу трансформації антикорупційних механізмів доцільно провести порівняння традиційної бюрократичної моделі управління з інноваційною людиноцентричною моделлю, що впроваджується через екосистему DREAM.

*Таблиця 1*

<b>Параметр порівняння</b>	<b>Традиційна (бюрократична) модель</b>	<b>Людиноцентрична модель (на базі DREAM)</b>
Основний фокус	Покарання за вчинене правопорушення (ex-post)	Превенція та усунення корупційних ризиків (ex-ante)
Роль громадянина	Пасивний спостерігач, об'єкт управління	Активний учасник, «громадський контролер»
Доступ до даних	Закриті реєстри, надання інформації за запитом	Відкриті дані (Open Data) у режимі реального часу
Людський фактор	Високий (дискреційні повноваження чиновників)	Мінімальний (автоматизація процесів та алгоритмів)
Механізм підзвітності	Складні паперові звіти, які важко перевірити	«Цифровий слід» кожного проекту від ідеї до звіту
Логіка управління	Орієнтація на виконання формальних показників	Орієнтація на потреби людини та результат для громади
Інституційна база	Розрізнені відомчі бази даних	Єдина екосистема, інтегрована з державними реєстрами

Проаналізована вище порівняльна характеристика знаходить своє відображення у новій системі управління публічними інвестиціями (Public Investment Management - PIM), що впроваджується в Україні. Згідно з методичними рекомендаціями Міністерства розвитку громад та територій (2025), ключовим інструментом цієї реформи стає формування Єдиного проєктного портфеля, де кожен об'єкт проходить через багаторівневий цифровий фільтр [4, с. 31].

Практична цінність такого підходу полягає у переході до середньострокового планування, що базується на об'єктивних показниках та стратегічній пріоритетності. На відміну від застарілих моделей, де розподіл ресурсів часто залежав від політичних впливів, нова система передбачає щомісячне оновлення інформації про прогрес проєкту безпосередньо в екосистемі DREAM [4, с. 40]. Це створює умови для безперервного моніторингу, де будь-яке відхилення від графіка або бюджету стає миттєво публічним, що є критично важливим для забезпечення довіри міжнародних партнерів та громадськості. Таким чином, нормативно закріплена обов'язковість використання DREAM трансформує процес відбудови із закритої бюрократичної процедури у відкритий інвестиційний цикл.

Підсумовуючи проведене дослідження, слід зазначити, що екосистема DREAM є не лише цифровим інструментом управління проєктами відбудови, а й важливим механізмом трансформації сучасної антикорупційної політики України. На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

- **Трансформація контролю:** впровадження DREAM забезпечує перехід від моделі «виявлення та покарання» до моделі превентивного запобігання корупційним ризикам шляхом цифровізації процесів та мінімізації людського фактора.

- **Юридична та інституційна стійкість:** інтеграція DREAM у реформу PIM та її нормативне закріплення створюють обов'язкові механізми прозорого моніторингу публічних інвестицій і формують «цифровий імунітет» системи відбудови.

- **Етико-соціальний вимір:** система забезпечує відкритий доступ до даних, посилює громадський контроль та сприяє формуванню культури доброчесності й суспільної довіри.

- **Міжнародний аспект:** DREAM виступає гарантом підзвітності для міжнародних партнерів та підтверджує готовність України до впровадження стандартів європейського врядування.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення механізмів автоматизації контролю та використання штучного

інтелекту для моніторингу корупційних ризиків у сфері публічних інвестицій.

### Список використаних джерел:

1. Шихарєв П. С. Шляхи подолання корупції в системі державної служби України : кваліфікаційна робота магістра. Дніпро : УМСФ, 2026. 95 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/8426>

2. Гронський С. Інституційні механізми реалізації антикорупційної політики в Україні: проблеми та перспективи. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 344(4). С. 141–147. URL:

<https://herald.khmn.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2176/2217>

3. Недошитко А. А. Трансформація кадрових служб публічного сектору у людиноцентричні HR-структури з використанням цифрових інструментів : кваліфікаційна робота бакалавра. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2025. 102 с. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/2024\\_62810000\\_Nedoshytko\\_Anhelina\\_A\\_ndriivna\\_264206%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/2024_62810000_Nedoshytko_Anhelina_A_ndriivna_264206%20(4).pdf)

4. Загальний огляд реформи управління публічними інвестиціями для громад та регіонів : посібник / Міністерство розвитку громад та територій України. 2025. 40 с. URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/dream-pim-guide-2025.pdf> (дата звернення: 07.05.2026).

5. Як працювати в DREAM: прозорість і підзвітність як основа нової філософії управління публічними інвестиціями. *Радник у сфері публічних закупівель*. 2025. URL: [https://radnuk.com.ua/praktyka\\_zakupivel/zakupivli-dream/iak-pratsiuvaty-v-dream-prozorist-i-pidzvitnist-iak-osnova-novoi-filosofii-upravlinnia-publichnyumy-investytsiiamy/](https://radnuk.com.ua/praktyka_zakupivel/zakupivli-dream/iak-pratsiuvaty-v-dream-prozorist-i-pidzvitnist-iak-osnova-novoi-filosofii-upravlinnia-publichnyumy-investytsiiamy/) (дата звернення: 06.05.2026).

6. Система DREAM визначена Урядом тимчасовою для публічних інвестиційних проєктів. *Асоціація міст України*. 2025. URL: <https://auc.org.ua/novyna/systema-dream-vyznachena-uryadom-tymchasovoju-dlya-publichnyh-investytsiynyh-proyektiv> (дата звернення: 08.05.2026).

7. Механізм фінансування України від ЄС Ukraine Facility: особливості здійснення закупівель. *Prozorro Infobox*. 2024. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/mehanizm-finansuvannya-ukrajini-vid-yes-ukraine-facility-osoblivosti-zdiysnennya-zakupivel> (дата звернення: 08.05.2026).

8. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-p#Text> (дата звернення: 08.05.2026).

УДК: 159.9:316.6:343.352

**Останчук Д. В.**,  
здобувачка вищої освіти II курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
**Науковий керівник: Ткаля О. В.**,  
к.ю.н., доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна

## **СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО КОРУПЦІЇ: ЧОМУ СУСПІЛЬСТВО ЇЇ ПРИЙМАЄ**

Корупція протягом останніх років стабільно посідає одне з провідних місць серед суспільних проблем в Україні, що підтверджується результатами соціологічних досліджень Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва та Центр Разумкова. Відповідно до отриманих даних, корупція входить до трійки найбільш значущих викликів для українського суспільства, поступаючись лише війні та економічним труднощам [4]. Водночас особливу занепокоєність викликає політична корупція, тоді як побутові її прояви нерідко сприймаються як допустимі, що свідчить про наявність подвійних стандартів у суспільному сприйнятті цього явища [1].

У науковій літературі корупція розглядається не лише як правове чи економічне порушення, а й як соціально зумовлений феномен. Зокрема, С'юзан Роуз-Аккерман підкреслює, що толерування навіть незначних корупційних практик створює передумови для їх інституціоналізації та поширення на вищих рівнях влади [6]. Відповідно, ефективна протидія корупції потребує комплексного підходу, який поєднує інституційні реформи з трансформацією суспільних норм і цінностей. У цьому контексті важливого значення набуває формування так званої «нульової толерантності» до корупції як базового елементу антикорупційної культури [2].

Поняття толерантності у класичному значенні має позитивне смислове навантаження і трактується як здатність сприймати різноманітність без агресії, що обґрунтовувалося ще у працях Джона Локка. Проте у випадку корупції це поняття набуває протилежного змісту: йдеться про терпиме ставлення до протиправних дій, зокрема до надання та отримання хабарів. Така інверсія значення свідчить про деформацію соціальних норм, коли порушення закону поступово

сприймається як звичайна практика[1]. Історичні та інституційні особливості розвитку України сприяли формуванню певного рівня толерантності до корупції. Дуглас Норт у своїх дослідженнях зазначав, що у суспільствах зі слабкими інститутами неформальні практики, включно з корупційними, виконують функцію альтернативних механізмів доступу до ресурсів [8]. У такій ситуації індивіди часто обирають стратегію, яка забезпечує швидке досягнення особистих цілей, навіть якщо це суперечить публічним інтересам. Це проявляється у повсякденних практиках, коли громадяни вважають допустимим неформальне «вирішення» питань, наприклад у сфері освіти чи адміністративних послуг [1].

Суттєвим фактором, що підтримує існування корупції, є низький рівень довіри до державних інституцій. За даними Київського міжнародного інституту соціології, громадяни України демонструють стабільно високий рівень недовіри до ключових інститутів влади [3]. Френсіс Фукуяма розглядає довіру як ключовий елемент соціального капіталу, без якого неможливе ефективне функціонування держави [9]. В умовах її дефіциту громадяни не ототожнюють власні інтереси з інтересами держави, що знижує мотивацію до дотримання доброчесної поведінки. Емпіричні дослідження також засвідчують суперечливість суспільних установок: попри те, що переважна більшість громадян визнає корупцію серйозною проблемою для розвитку держави, значна частина населення не відчуває особистої відповідальності за протидію їй [5]. Така ситуація узгоджується з теорією колективної дії Манкура Олсона, відповідно до якої індивіди схильні уникати участі у спільних зусиллях, якщо не бачать безпосередньої вигоди від власної участі [10].

Одним із найбільш показових і глибоких досліджень у сфері толерантності до корупції є аналітичні матеріали UNDP, присвячені впливу соціальних норм на корупційну поведінку. На відміну від традиційного підходу, який зосереджується переважно на правових механізмах протидії корупції, це дослідження доводить, що вирішальним фактором є не лише наявність законів чи рівень покарання, а саме колективні уявлення суспільства про «нормальну» поведінку. Іншими словами, якщо у соціальному середовищі корупційні дії сприймаються як звична практика, індивід із високою ймовірністю буде відтворювати таку поведінку незалежно від особистих переконань чи формальних заборон. У межах дослідження було встановлено, що соціальні норми формуються через повторювану поведінку та взаємні очікування: люди діють не лише виходячи з власних моральних принципів, а й з урахуванням того, як, на їхню

думку, поводяться інші та що саме вони вважають прийнятним. Таким чином, виникає ефект «замкненого кола», коли навіть ті громадяни, які особисто засуджують корупцію, можуть брати в ній участь через переконання, що інакше неможливо досягти необхідного результату. Наприклад, якщо існує поширене уявлення, що для отримання адміністративної послуги обов'язково потрібно дати хабар, індивід, який не бажає цього робити, опиняється у невідгданому становищі порівняно з іншими, що стимулює його до адаптації до існуючих практик. Дослідження UNDP також акцентує увагу на тому, що боротьба з корупцією не може бути ефективною виключно через посилення контролю чи покарань. Якщо суспільство зберігає високий рівень толерантності до корупційних проявів, навіть найжорсткіші санкції не забезпечують очікуваного результату, оскільки вони суперечать усталеним моделям поведінки. У таких умовах люди можуть сприймати антикорупційні заходи як формальність або навіть як перешкоду для вирішення повсякденних питань. Саме тому дослідники наголошують на необхідності зміни соціальних норм шляхом довгострокових освітніх і комунікаційних стратегій, спрямованих на формування нульової толерантності до корупції [11].

Окрему увагу слід приділити механізму так званого «соціального доказу», коли поведінка більшості визначає вибір окремої людини. Якщо громадяни бачать приклади чесної поведінки, прозорості та відповідальності, це поступово змінює їхні власні установки та очікування щодо інших. Водночас, якщо домінують приклади безкарності та неформальних домовленостей, формується переконання, що такі дії є виправданими та навіть необхідними. Таким чином, ключову роль відіграє не лише індивідуальна відповідальність, а й загальний соціальний контекст, у якому функціонує особа. Додатково у межах підходу UNDP особливої уваги заслуговує експериментальний компонент досліджень, який демонструє, що навіть незначні зміни у подачі інформації можуть істотно впливати на рівень толерантності до корупції. Зокрема, було встановлено, що коли людям повідомляють, що «більшість громадян не підтримує корупцію», це знижує їхню власну готовність брати участь у корупційних практиках. Такий ефект пояснюється тим, що індивіди коригують свою поведінку відповідно до уявлення про соціальну норму, навіть якщо ця норма була донесена через інформаційне повідомлення, а не сформована їхнім особистим досвідом. Також дослідження показує різницю між «реальними» та «уявними» соціальними нормами. У багатьох суспільствах громадяни переоцінюють рівень поширеності корупції та ступінь її прийнятності

іншими людьми. Іншими словами, вони можуть вважати, що «всі дають хабарі», навіть якщо значна частина населення насправді цього не підтримує. Така помилкова колективна уява підсилює толерантність до корупції і фактично відтворює її як соціальну практику. Відповідно, одним із ефективних інструментів протидії є не лише боротьба з самими корупційними діями, а й корекція хибних уявлень про їхню «нормальність»[11].

Ще одним важливим аспектом, який підкреслює UNDP буде, – роль «точок перелому» у зміні суспільної поведінки. Дослідження доводить, що соціальні норми можуть змінюватися не поступово, а стрибкоподібно: коли певна критична частка населення починає відкрито відмовлятися від корупційних практик, це створює ефект лавини, і нова норма швидко поширюється. Таким чином, навіть відносно невеликі, але системні зміни в поведінці активної частини суспільства можуть мати непропорційно великий вплив на загальний рівень толерантності до корупції [11].

Окрім цього, доречно звернути увагу на значення інституційного прикладу. Якщо представники влади демонструють прозорість і підзвітність, це формує у громадян відчуття справедливості та знижує готовність виправдовувати корупцію. Натомість випадки безкарності або вибіркового правосуддя руйнують довіру до інституцій і підсилюють переконання, що корупція є необхідним інструментом взаємодії з державою. У цьому контексті важливо не лише карати порушення, а й забезпечувати видимість справедливого покарання, оскільки саме публічне сприйняття справедливості визначає поведінкові установки громадян [11;12]. Роль так званих «поведінкових інтервенцій» – м'яких методів впливу, які не передбачають примусу, але змінюють контекст прийняття рішень, також не менш важлива. Наприклад, спрощення адміністративних процедур, зменшення прямого контакту з чиновниками або цифровізація послуг значно знижують можливості для корупційних взаємодій і водночас поступово формують нові звички поведінки. У результаті толерантність до корупції зменшується не лише через зміну переконань, а й через трансформацію повсякденного досвіду громадян, що ще раз підтверджує комплексний і багатовимірний характер цього явища.

Можна зробити висновок, що зниження рівня толерантності до корупції в Україні є складним і багатовимірним процесом, який потребує поєднання інституційних змін із трансформацією суспільної свідомості. Вирішальне значення має формування стійкого неприйняття корупції на рівні повсякденних практик, оскільки саме

зміна індивідуальної поведінки та соціальних норм здатна забезпечити довгостроковий ефект у протидії цьому явищу.

### Список використаних джерел:

1. Прокопенко О. *Толерантність до корупції – не спосіб життя українського суспільства*. URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/tolerantnist-do-koruptsiyi-ne-sposib-zhyttya-ukrayinskogo-suspilstva/>
2. *Толерантність до корупції – не спосіб життя українського суспільства*. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/tolerantnist-do-koruptsiyi-ne-sposib-zhyttya-ukrayinskogo-suspilstva/>
3. *Стратегія формування нульової толерантності до корупції в органах та установах системи правосуддя*. – Київ: Національне агентство з питань запобігання корупції, 2022. – 70 с. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Strategiya-formuvannya-nulvoyi-tolerantnosti-1.pdf>
4. *Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень–серпень 2021 р.)* Опитування IRI: Суспільно-політичні погляди в Україні. URL: <https://www.iri.org/>
5. *Стан корупції в Україні: сприйняття, досвід, ставлення*. Програма сприяння громадській активності «Долучайся!». URL: <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-spryjniattia-dosvid-stavlenia/>
6. Rose-Ackerman S. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
7. Klitgaard R. *Controlling Corruption*. – Berkeley: University of California Press, 1988.
8. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
9. Fukuyama F. *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. – New York: Free Press, 1995.
10. Olson M. *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. – Cambridge: Harvard University Press, 1965.
11. UNDP. *Tackling corruption through social norms: a new approach*. – New York: UNDP, 2018. – 56 p. URL: <https://www.undp.org/publications/tackling-corruption-through-social-norms>
12. UNDP. *Anti-corruption and social norms: Behavioural insights for policy*. URL: <https://www.undp.org/publications>

УДК 378.014.5:174:343.352

*Поживілко Д. А.,  
здобувачка вищої освіти II курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник:  
Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **ВПЛИВ УЧАСТІ В ПРОГРАМІ ERASMUS+ НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЧОРНОМОРСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Академічна доброчесність у сучасних умовах перестає бути лише формальною вимогою освітнього процесу та набуває значення ключового етичного орієнтира, що визначає якість вищої освіти. Вона виступає не лише інструментом забезпечення академічних стандартів, а й важливим елементом формування довіри до інституцій освіти в цілому. В умовах глобалізації освітнього простору та інтеграції України до європейської спільноти питання дотримання принципів академічної доброчесності набуває особливої актуальності.

Відповідно до законодавства України, вона трактується як сукупність етичних принципів і встановлених правил, якими керуються учасники освітнього процесу з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень [1].

У Чорноморському національному університеті імені Петра Могили принципи академічної доброчесності реалізуються через систему внутрішніх нормативних актів, зокрема Етичний кодекс та Положення про академічну доброчесність (чинна редакція якого затверджена наказом ректора № 4 від 25.04.2024 року). Важливо підкреслити, що такі документи виконують не лише регулятивну, але й виховну функцію, оскільки спрямовані на формування академічної культури як системи цінностей. Така інституційна політика орієнтована не тільки на запобігання порушенням (зокрема плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів), а й на розвиток у здобувачів освіти критичного мислення, відповідальності та навичок самостійної наукової роботи [4].

Метою дослідження є аналіз впливу європейських освітніх програм на формування культури академічної доброчесності у студентів. Об'єктом дослідження виступає процес становлення академічної культури в університетському середовищі, а предметом – європейські антикорупційні практики, що впроваджуються в межах проєктів Erasmus+ як чинник трансформації освітніх цінностей. Водночас важливо враховувати, що такі програми не лише передають знання, але й формують нові моделі поведінки та професійної етики майбутніх фахівців.

Важливу роль у цьому процесі відіграє участь університету в міжнародних освітніх ініціативах Європейського Союзу, зокрема програмі Jean Monnet. Одним із прикладів є впровадження навчального курсу «Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні» (EACS), спрямованого на формування правової свідомості студентів [2]. Зміст курсу акцентує увагу на взаємозв'язку між антикорупційною політикою та академічною доброчесністю, підкреслюючи, що дотримання етичних норм у навчанні є складовою загальної культури нетерпимості до корупції [3].

Крім того, в межах курсу студенти отримують практичні навички аналізу корупційних ризиків у сфері освіти, що сприяє формуванню їх як майбутніх правників із високим рівнем правової культури. З метою оцінки ефективності зазначеного курсу було проведено опитування серед студентів юридичного факультету, які його вивчали. В опитуванні взяли участь студенти різних курсів, що дозволило отримати більш репрезентативні результати. Результати свідчать, що більшість респондентів позитивно оцінила як зміст дисципліни, так і її практичну спрямованість. Значна частина студентів відзначила, що отримані знання мають прикладне значення та можуть бути використані у майбутній професійній діяльності. Зокрема, студенти підкреслили, що ознайомлення з європейськими стандартами сприяло переосмисленню їхнього ставлення до навчання: від формального дотримання правил – до усвідомлення цінності чесної академічної праці як основи професійної етики та особистої репутації.

Окрім згаданого курсу, вагомий внесок у формування етичного освітнього середовища робить реалізація інших ініціатив напряму Erasmus+ Jean Monnet, зокрема проєкту «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine» (EVADEM). Залучення студентів до заходів цього проєкту дозволяє глибше зрозуміти європейські демократичні цінності, де дотримання принципів доброчесності розглядається як фундаментальна основа розвитку

громадянського суспільства та запобігання корупційним ризикам у будь-якій сфері.

Порівняльний аналіз національного та європейського досвіду демонструє, що європейська модель освіти більшою мірою орієнтована на формування внутрішніх етичних переконань здобувачів освіти, а не лише на зовнішній контроль. У країнах Європейського Союзу значна увага приділяється превентивним заходам, зокрема формуванню культури нетерпимості до порушень академічної доброчесності з ранніх етапів навчання. Впровадження таких підходів у діяльність українських закладів вищої освіти сприяє поступовій зміні освітньої парадигми.

Таким чином, інтеграція європейських стандартів у межах програм Erasmus+ у поєднанні з внутрішньою політикою університету забезпечує не лише підвищення рівня обізнаності студентів, а й формує стійку культуру академічної доброчесності. Важливим результатом цього процесу є трансформація академічної доброчесності з формальної вимоги у внутрішню цінність особистості. Це, у свою чергу, сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних діяти відповідно до високих професійних стандартів, а також є необхідною передумовою успішної інтеграції української системи вищої освіти до європейського освітнього простору.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.05.2026).

2. Робоча програма навчальної дисципліни «Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні» для спеціальності 081 «Право» / уклад. О. В. Валецька, О. В. Ткаля, О. В. Каплій. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. 14 с.

3. Валецька О. В., Каплій О. В., Ткаля О. В. Антикорупційні європейські стандарти як основа формування громадянського суспільства: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2025. 204 с.

4. Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили. URL: <https://chmnu.edu.ua/akademichna-dobrochesnist/> (дата звернення: 06.05.2026).

5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, 2015. 32 p.

*Проскуренко М. О.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК АНТИКОРУПЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ**

Корупція в Україні залишається однією з найсерйозніших загроз ефективному функціонуванню держави, оскільки вона негативно впливає на економічний розвиток, підриває довіру громадян до органів влади та гальмує процеси демократизації. У сучасних умовах особливого значення набуває не лише боротьба з корупцією, а й її попередження, що реалізується через формування системи етичних стандартів поведінки державних службовців.

Нормативно-правовою основою антикорупційної політики в Україні є Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції. У зазначеному законі корупція трактується як «використання особою, ... наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки такої вигоди» [1]. Водночас значна увага приділяється саме превентивним механізмам, серед яких важливе місце займає формування доброчесності та етичної поведінки посадових осіб.

Важливим елементом правового регулювання є Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року, який закріплює основні принципи державної служби, зокрема верховенство права, професіоналізм, доброчесність, політичну неупередженість та відповідальність. Доброчесність визначається як «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень», що є фундаментом антикорупційної поведінки [2].

Конкретизація етичних вимог здійснюється у Правилах етичної поведінки державних службовців, затверджених Кабінетом Міністрів

України від 11 лютого 2016 р., які визначають стандарти поведінки посадових осіб під час виконання службових обов'язків. Зокрема, вони передбачають обов'язок дотримання принципів законності, відкритості, політичної нейтральності, недопущення конфлікту інтересів, а також заборону використання службового становища у приватних цілях. Вказані правила формують практичний інструмент реалізації етичних норм у повсякденній діяльності державних службовців [3].

Особливу роль у забезпеченні дотримання антикорупційного законодавства відіграє Закон України «Про Національне агентство з питань запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, який визначає статус та повноваження спеціального органу – НАЗК. Діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції спрямована на контроль за дотриманням антикорупційних обмежень, перевірку електронних декларацій, моніторинг способу життя посадових осіб, а також на формування стандартів доброчесності у публічній службі.

Важливим напрямом антикорупційної діяльності є запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, який виникає у випадках суперечності між приватними інтересами службовця та його службовими повноваженнями. Законодавство зобов'язує державних службовців своєчасно повідомляти про наявність такого конфлікту та вживати заходів для його усунення, що є важливим інструментом недопущення корупційних правопорушень.

Крім того, сучасна антикорупційна система України передбачає використання інструментів прозорості, зокрема електронного декларування доходів і майна. Цей механізм забезпечує відкритість інформації про фінансовий стан посадових осіб, дозволяє здійснювати громадський контроль та виявляти невідповідності між доходами і витратами, що сприяє підвищенню рівня підзвітності державних службовців [4].

Наукові дослідження підтверджують, що етичні стандарти є важливим елементом антикорупційної політики. Так, М. Мельник зазначає, що корупція має не лише правову, а й соціально-моральну природу, а тому її подолання неможливе без формування високого рівня правової культури та доброчесності [5, с. 149]. Своєю чергою, С. Сєрьогін підкреслює, що саме превентивні механізми, зокрема етичні стандарти, є найбільш ефективними у довгостроковій перспективі, оскільки вони спрямовані на недопущення корупційних проявів [6, с. 137].

Разом з тим, незважаючи на сформовану нормативну базу, в Україні існують певні проблеми у сфері дотримання етичних

стандартів. До них можна віднести формальний характер виконання окремих вимог, недостатній рівень внутрішньої мотивації службовців, а також вплив суб'єктивних факторів на прийняття управлінських рішень. Це свідчить про необхідність удосконалення механізмів контролю, підвищення ефективності роботи антикорупційних органів та розвитку культури доброчесності [6].

Важливим напрямом удосконалення антикорупційної політики є посилення освітньої та виховної складової, спрямованої на формування етичної свідомості майбутніх державних службовців. Впровадження відповідних навчальних програм, тренінгів та підвищення кваліфікації сприятиме закріпленню принципів доброчесності та відповідальності на практиці [7].

Отже, етичні стандарти державних службовців виступають важливим антикорупційним механізмом, який забезпечує превенцію корупційних проявів шляхом формування належної моделі поведінки посадових осіб. Їх ефективне функціонування можливе лише за умови комплексного підходу, що поєднує правове регулювання, діяльність спеціалізованих органів та розвиток етичної культури в суспільстві. Саме така взаємодія дозволяє забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність державного управління.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 11.04.2026 р.).

2. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 11.04.2026 р.).

3. Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF> (дата звернення: 11.04.2026 р.).

4. Про Національне агентство з питань запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 11.04.2026 р.).

5. Мельник М. І., Романюк Б. О. Корупція: природа, прояви, протидія. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 358 с. (дата звернення: 11.04.2026 р.).

6. Серьогін С. М. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади. Публічне управління: теорія та практика. 2018. № 1. С. 134–156. (дата звернення: 11.04.2026 р.).

7. Мельник, С. І., Яворська, Т. В., & Яремчук, Р. Є. (2023). Корупція як суспільно-економічний феномен: генезис та сучасні особливості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія економічна, (1), 39–47. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-6> (дата звернення: 11.04.2026 р.).

**УДК: [[174+179.9]:378]:004.8(062.552)**

**Рак А. О.,**

*здобувачка вищої освіти II курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВПЛИВ СОЦМЕРЕЖ ТА ОНЛАЙН-РЕПУТАЦІЇ**

Актуальність теми зумовлена стрімкою цифровізацією освітнього процесу та активним використанням соціальних мереж і онлайн-платформ у навчанні студентів. Сучасний цифровий простір значно спрощує доступ до інформації, однак одночасно підвищує ризики порушення академічної доброчесності, зокрема плагіату, списування та некоректного використання інформаційних джерел. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема формування відповідального ставлення студентів до навчання та збереження їхньої академічної репутації [2; 3].

У сучасних умовах цифровізації освіти академічна доброчесність є одним із ключових принципів функціонування освітнього середовища, оскільки навчальний процес дедалі більше переходить у цифрову площину, де важливу роль відіграють онлайн-ресурси, дистанційні платформи, електронні бібліотеки та соціальні мережі. Це змінює традиційний підхід до навчання, роблячи доступ до інформації швидким і практично необмеженим, але разом із цим підвищуючи

ризика її некритичного використання. Відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р., академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів і правил, яких мають дотримуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів освіти [1]. Вона охоплює такі базові складові, як чесність, самостійність виконання навчальних завдань, відповідальність за результати навчання, справедливе оцінювання знань, а також повагу до авторського права і обов'язкове коректне цитування використаних джерел [2]. У наукових дослідженнях підкреслюється, що академічна доброчесність є не лише формальною вимогою освітнього процесу, а й важливим чинником формування якісної освіти, розвитку академічної культури та підтримання довіри до результатів навчальної діяльності [2]. При цьому у цифрову епоху дотримання цих принципів ускладнюється через надзвичайно легкий і швидкий доступ до великого обсягу інформації в інтернеті, що створює умови для її копіювання без належного аналізу та опрацювання, а також підвищує ризики порушення авторських прав, особливо в умовах активного використання соціальних мереж і відкритих онлайн-ресурсів [3].

Академічна доброчесність студентів є системою етичних норм і правил, які визначають їхню поведінку під час навчального процесу та виконання навчальних і наукових завдань. Вона проявляється насамперед у здатності студента самостійно виконувати роботи, добросовісно ставитися до навчання, коректно використовувати інформаційні джерела та не привласнювати результати чужої інтелектуальної праці, що передбачено нормами Закону України «Про освіту» [1]. У наукових дослідженнях акцентується, що академічна доброчесність формує не лише навчальну поведінку, а й загальну систему цінностей студента, впливаючи на розвиток його професійної етики, відповідальності та здатності працювати з інформацією у майбутній професійній діяльності [2]. Так, Є. В. Дуліба та В. І. Гришко у своїх дослідженнях звертають увагу на значення академічної доброчесності для забезпечення якості освіти та формування відповідального ставлення студентів до навчальної діяльності [2]. Порушення цих норм у студентському середовищі найчастіше проявляється у використанні чужих текстів без посилань, підміні власних результатів готовими роботами або механічному копіюванні матеріалів із відкритих онлайн-джерел, що призводить до викривлення реального рівня знань і знецінення освітнього процесу [2]. Сучасна цифровізація освіти значно змінює характер навчання: постійний доступ до інформації, соціальні мережі та онлайн-платформи

полегшують обмін даними, але водночас формують спокусу швидкого запозичення готових відповідей замість самостійного опрацювання матеріалу, що сприяє поширенню недоброчесної поведінки [3].

Соціальні мережі та сучасний цифровий простір сьогодні фактично формують нову модель навчальної поведінки студентів, де значна частина взаємодії з інформацією відбувається поза межами аудиторії. Соціальні мережі сьогодні стали не лише засобом комунікації, а й окремим елементом освітнього середовища студентів. У наукових дослідженнях зазначається, що такі цифрові платформи можуть підвищувати доступність освіти та сприяти командній роботі студентів, однак водночас вони змінюють підхід до опрацювання інформації, часто зменшуючи глибину її аналізу та стимулюючи швидке споживання контенту без критичного осмислення [3]. Це формує ситуацію, коли навчальний процес частково зміщується від самостійного опрацювання матеріалу до його швидкого запозичення, що підвищує ризики недоброчесного використання інформації, зокрема плагіату або механічного копіювання готових рішень [2]. Це свідчить про те, що проблема академічної доброчесності в цифрову епоху пов'язана не лише з технічними можливостями доступу до інформації, а й зі зміною підходів студентів до сприйняття та опрацювання знань. Крім того, у цифровому просторі формується новий соціальний фактор – онлайн-репутація студента, яка складається з його публічної активності, навчальних досягнень та цифрового сліду і може впливати на подальше професійне становлення, рівень довіри з боку викладачів та потенційних роботодавців [4].

Умови цифрової трансформації освіти та масове впровадження дистанційного навчання істотно змінюють механізми контролю за навчальним процесом, зокрема у частині перевірки самостійності виконання завдань. У таких умовах викладачі мають обмежені можливості безпосереднього спостереження за процесом навчальної діяльності студентів, що об'єктивно ускладнює виявлення порушень академічної доброчесності. Дослідження свідчать, що використання цифрових платформ і онлайн-ресурсів одночасно підвищує доступність навчання і створює нові ризики, пов'язані з недоброчесною поведінкою, зокрема використанням готових відповідей, некоректним запозиченням інформації та залученням сторонньої допомоги при виконанні завдань [3]. Зокрема, у дослідженні Л. В. Балацької, проведеному серед студентів закладів вищої освіти, встановлено, що 86,8 % респондентів знайомі з поняттям академічної доброчесності, а 96,1 % опитаних зазначили, що викладачі інформують їх про необхідність дотримання її принципів [5].

Незважаючи на це, дотримання принципів академічної доброчесності залишається обов'язковим елементом освітнього процесу та закріплюється на рівні законодавства як основа довіри до результатів навчання [1]. У наукових працях підкреслюється, що ефективне забезпечення доброчесності не може базуватися лише на контролі, оскільки необхідним є поєднання технічних інструментів перевірки з розвитком у студентів внутрішньої мотивації, відповідальності та стійких етичних орієнтирів [2].

Отже, академічна доброчесність є базовим елементом сучасної системи вищої освіти, що забезпечує якість навчання, об'єктивність оцінювання та довіру до освітніх результатів. У цифрових умовах її значення зростає через активне використання онлайн-ресурсів і соціальних мереж, які одночасно полегшують доступ до інформації та створюють ризики її некоректного запозичення [3]. Важливим аспектом стає також вплив цифрового середовища на формування репутації студента, що може мати довгострокові наслідки для його професійного розвитку [4]. Таким чином, формування академічної доброчесності в умовах цифровізації освіти повинно розглядатися як один із пріоритетних напрямів розвитку сучасного освітнього середовища.

#### **Список використаних джерел:**

1. Закон України «Про освіту»: Закон України від 05.09.2017 № 2145–VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 26.04.2026)
2. Дуліба Є. В., Гришко В. І. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі України: соціальні виклики та перспективи удосконалення. *Право та державне управління*. 2020. № 3. С. 34–39.
3. Наливайко О. О., Стрельников В. Ю., Полежаєв Ю. Г. Академічна доброчесність в умовах цифровізації освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2022. № 13. С. 55–66.
4. Самчук В. В. Академічна доброчесність і репутація закладу вищої освіти. *Scientia Fructuosa*. 2021. № 4. С. 123–130.
5. Балацька Л. В. Академічна доброчесність в умовах дистанційного навчання. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». 2021. № 13. URL : <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/3065> (дата звернення: 04.05.2026)

УДК: 343.353

*Раленко Є. О.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## АНТИКОРУПЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДАНІЇ В РЕАЛІЯХ НАШОЇ ДЕРЖАВИ

За данським законодавством, «корупція визначається як неправильне використання наданої влади для приватних інтересів». Таке визначення корупції міститься в Кримінальному кодексі Данії [1]. Воно корелюється з міжнародними антикорупційними конвенціями, включаючи Конвенцію ООН проти корупції та охоплює ситуації, «пов'язані із взяттям та даванням хабарів, а також інші види активної чи пасивної протиправної вигоди – шахрайство, розтрата, вимагання тощо». При цьому вважається, «що корупція – це не тільки оберт грошових коштів із рук у руки, це може також бути надання послуг для отримання переваг, таких як сприятливе поводження, спеціальний захист, додаткові послуги або швидша обробка справ» [2].

Данія стабільно очолює рейтинг СРІ (у 2025 році – 89 балів, у 2024 – 90 балів), «що свідчить про глибоко вкорінену систему публічної доброчесності». На відміну від країн, що покладаються на жорсткий контроль, успіх Данії ґрунтується на високому рівні суспільної довіри та незалежності судової влади. Це дозволяє державі функціонувати з мінімальними витратами на утримання антикорупційних бюро, оскільки прозорість є частиною політичної культури, а не лише вимогою закону [3].

Як зазначає ОЕСД у звіті *Anti-Corruption and Integrity Outlook 2024 – Country Notes: Denmark*, «у країні відсутня окрема антикорупційна стратегія, проте діють нормативні акти, що забезпечують прозорість та доброчесність». Виконавчий наказ №116 (2018) «визначає ціль зменшення ризиків у системі внутрішнього контролю», а Закон про відкритість адміністрації «гарантує доступ громадян до інформації». Це свідчить, «що боротьба з корупцією в Данії інтегрована у загальну систему управління, а не зведена до роботи спеціальних органів» [4].

Поліція Данії не схильна до корупції і користується великою довірою громадськості. Надійність поліцейських служб для захисту компаній від злочинності вважається дуже високою, і уряд має ефективні механізми для розслідування і покарання зловживань і корупції в поліції. Громадські опитування показують, «що поліцейські служби вважаються одними з найменш корумпованих установ Данії» [2].

Також в Данії функціонує низка уповноважених осіб та установ, зокрема: 1) Національний аудиторський офіс (Rigsrevisionen), «який був створений задля перевірки парламентських витрат та рахунків державних компаній»; 2) Секретаріат із відмивання грошей (MLS) – «це національний підрозділ фінансової розвідки, відповідальний за аналіз потенційної можливості відмивання коштів, фінансування тероризму та інших незаконних фінансових дій»; 3) Данський парламентський омбудсмен – «має у штаті 100 працівників та контролює адміністрацію уряду та муніципалітетів»; 4) інші зацікавлені сторони – а) ЗМІ; б) громадянське суспільство [3].

В Україні боротьба з корупцією має інституційно-централізований характер. Центральним органом є Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), створене відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України». Основне завдання НАБУ – «попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами». Діяльність бюро очолює директор (Артем Ситник), йому підпорядковуються перший заступник та кілька заступників. Інший важливий орган – Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), «яке має превентивну функцію: перевірка декларацій державних службовців, контроль стилю їх життя та розкриття фактів зловживання посадою». Для управління активами, одержаними від корупційних злочинів, створено Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами (АРМА), «яке співпрацює з міжнародними організаціями та здійснює управління арештованими активами». Окрему роль відіграє Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) – структурний підрозділ Генеральної прокуратури, «що здійснює процесуальний нагляд за діяльністю НАБУ та підтримує державне обвинувачення у відповідних провадженнях». Нарешті, Державне бюро розслідувань (ДБР) «розслідує кримінальні провадження щодо правоохоронців, суддів та високопосадовців, перебравши функції досудового слідства від прокуратури» [5].

Антикорупційний механізм Данії демонструє, «що ефективність боротьби з корупцією ґрунтується не на створенні численних спеціалізованих органів, а на превентивних інституціях та високому рівні суспільної довіри» [3]. У Данії ключову роль відіграють поліція, «яка користується авторитетом і вважається однією з найменш корумпованих інституцій», Національний аудиторський офіс, «що контролює витрати парламенту та державних компаній», Секретаріат із відмивання грошей, парламентський омбудсмен, а також ЗМІ та громадянське суспільство, «які формують культуру абсолютної нетерпимості до корупції» [2]. У реаліях України ці функції виконують спеціалізовані органи – НАБУ, НАЗК, АРМА, САП та ДБР, які мають чітко визначені повноваження, проте їхня ефективність значною мірою залежить від рівня суспільної довіри та незалежності судової системи [5].

Тому впровадження данських механізмів в Україні означає не лише інституційні реформи, а й «розвиток культури прозорості, посилення ролі громадянського суспільства та ЗМІ, удосконалення фінансового контролю й формування політики абсолютної нетерпимості до корупції». Саме ці елементи можуть стати фундаментом для стійких антикорупційних змін у нашій державі.

#### Список використаних джерел:

1. Straffeloven [Кримінальний кодекс Данії]. Retsinformation. 2023. URL: [retsinformation.dk](https://retsinformation.dk) (дата звернення: 17.04.2026).
2. Резнік О. М., Проценко М. О. Стан протидії корупції в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2020. Вип. 63. С. 34–38. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/7-1.pdf> (дата звернення: 12.04.2026).
3. Corruption Perceptions Index 2025. Transparency International. 2025. URL: [transparency.org](https://www.transparency.org) (дата звернення: 12.04.2026).
4. Anti-Corruption and Integrity Outlook 2024 – Country Notes: Denmark. *OECD iLibrary*. 2024. URL: [oecd.org](https://www.oecd.org) (дата звернення: 12.04.2026).
5. Антикорупційні державні органи. Азбука протидії корупції. URL: <http://akp.prava-lyudyny.org/about-corruption/anticorruption/antikoruptionsijni-derzhavni-organi.html> (дата звернення: 12.04.2026).

**Смірнова О. В.**,  
здобувачка вищої освіти V курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
**Науковий керівник: Каплій О. В.**,  
к.ю.н., доцентка,  
доцентка кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна

## **РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДВИЩЕННІ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ**

Митні органи відіграють ключову роль у забезпеченні економічної безпеки держави, наповненні бюджету та сприянні легальній торгівлі. Однак традиційні моделі митного адміністрування, що базуються на значному людському факторі та дискреційних повноваженнях посадових осіб, створюють умови для корупційних ризиків, суб'єктивних рішень і недостатньої прозорості.

Проблема доброчесності митних органів залишається однією з найбільш актуальних у глобальному масштабі. За оцінками OECD, корупція в митній сфері спричиняє щорічні втрати митних доходів для членів Всесвітньої митної організації у розмірі не менше 2 млрд дол. США [1, с. 9]. Дослідження Світового банку в одному з портів показало, що корупційні схеми призводять до втрат близько 3% від зібраних податкових надходжень, з високою концентрацією порушень серед невеликої групи інспекторів і брокерів. Загальні економічні втрати від корупції (включаючи митну сферу) оцінюються у трильйони доларів щорічно і становлять значну частку глобального ВВП, знижуючи інвестиційну привабливість країн та підриваючи довіру суспільства до державних інституцій [2, с. 1]. У відповідь на ці виклики міжнародна спільнота розробляє стандарти та інструменти, спрямовані на підвищення прозорості, автоматизацію процесів і мінімізацію безпосереднього контакту між посадовими особами та учасниками зовнішньоекономічної діяльності.

Штучний інтелект (далі – ШІ) та пов'язані технології (машинне навчання, комп'ютерний зір, передбачувальна аналітика) відкривають принципово нові можливості для трансформації митної справи. Вони дозволяють автоматизувати управління ризиками, виявляти аномалії в деклараціях, аналізувати зображення зі сканерів, прогнозувати

потенційні порушення та забезпечувати алгоритмічну об'єктивність рішень. За даними міжнародних кейсів, застосування ШІ дає змогу скоротити час митного оформлення до 40 %, знизити логістичні витрати та суттєво зменшити корупційні ризики завдяки мінімізації людського втручання (ЄС, Бразилія, Уганда, США). Таким чином, ШІ виступає не лише інструментом підвищення операційної ефективності, а й потужним засобом зміцнення доброчесності та прозорості митних органів.

Сучасне українське законодавство вже містить достатню нормативну базу для законного та обґрунтованого впровадження технологій ШІ в митну сферу з метою підвищення доброчесності, прозорості та ефективності митного адміністрування. Така можливість впливає з конституційних принципів, міжнародних зобов'язань України та спеціальних норм митного й цифрового законодавства. Конституція України закладає фундаментальні засади для цифровізації державного управління. Принципи верховенства права, рівності громадян перед законом, захисту прав і свобод людини, а також забезпечення ефективної діяльності органів державної влади створюють правові передумови для впровадження автоматизованих систем, спрямованих на зменшення корупційних ризиків і суб'єктивного впливу посадових осіб [3].

На рівні міжнародних договорів ключове значення має Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р., зокрема її положення щодо гармонізації законодавства з *acquis* Європейського Союзу у рамках статті 84 глави 5 «Митні питання та сприяння торгівлі» [4]. Україна взяла на себе зобов'язання щодо впровадження сучасних європейських підходів до управління ризиками, цифровізації митних процедур та застосування автоматизованих систем контролю. Крім того, 15 травня 2025 року Україна підписала Рамкову конвенцію Ради Європи про штучний інтелект і права людини, демократію та верховенство права [5, с. 19]. Цей документ, хоча й очікує на ратифікацію, встановлює обов'язкові принципи прозорості, недискримінації, захисту приватності, надійності та людського контролю за системами ШІ в державному секторі.

Митний кодекс України, в свою чергу, у главі 52 «Система управління ризиками» прямо зобов'язує митні органи застосовувати автоматизовану систему управління ризиками для відбору об'єктів контролю, визначення форм і обсягів митного контролю. Згідно зі статтею 361, метою такої системи є запобігання, прогнозування та

виявлення порушень митного законодавства, а також забезпечення ефективного використання ресурсів митних органів шляхом мінімізації людського фактора. Стаття 363 передбачає формування інформаційної бази даних та автоматизований аналіз ризиків. Ці норми створюють пряму можливість для інтеграції елементів ШІ (машинного навчання, виявлення аномалій, прогнозувальної аналітики) в межах вже існуючої автоматизованої системи [6]. Додатковим підґрунтям є Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. Документ визначає пріоритети впровадження ШІ в державному управлінні, зокрема в секторах з високими корупційними ризиками, та підкреслює необхідність відповідального й етичного використання цих технологій [7].

На відміну від чинного Кодексу, проект нового Митного кодексу України (станом на квітень 2026 року) не містить окремої глави, присвяченої системі управління ризиками, а інтегрує ризик-орієнтований підхід як фундаментальний принцип усієї митної справи відповідно до Митного кодексу ЄС. Управління ризиками пронизує загальні положення (зокрема стаття 1), процедури митного контролю, випуску товарів, пост-митного аудиту та механізми авторизації уповноважених економічних операторів. Новий документ акцентує увагу на цифровізації, автоматизованому аналізі даних, міжнародному обміні інформацією з ЄС, пропорційності контролю та максимальній мінімізації суб'єктивного (людського) фактора. Такий підхід не лише зберігає, а й суттєво розширює правові можливості для впровадження сучасних технологій штучного інтелекту – машинного навчання, прогнозувальної аналітики та автоматизованого виявлення аномалій – у рамках єдиної, гармонізованої з європейськими стандартами системи, забезпечуючи вищий рівень ефективності, прозорості та відповідності принципам добросовісної торгівлі [8].

Таким чином, чинне законодавство України створює достатнє правове підґрунтя для впровадження ШІ в митну сферу. Норми чинного Митного кодексу (глава 52), Концепція розвитку штучного інтелекту 2020 року, Угода про асоціацію з ЄС та проект нового Митного кодексу з наскрізним ризик-орієнтованим підходом відкривають широкі можливості для автоматизації управління ризиками. Водночас для ефективного використання ШІ доцільно внести уточнення щодо пояснюваності алгоритмів, людського нагляду та оскарження рішень. Разом з тим, важливо проаналізувати міжнародний досвід країн, які вже активно застосовують штучний інтелект у митному адмініструванні.

Яскравим прикладом успішного впровадження ШІ у митній сфері є Бразилія, де з 2014 року функціонує система Customs Selection System through Machine Learning (SISAM). Система поєднує методи контрольованого та неконтрольованого машинного навчання, аналізує історію декларацій, виявляє кореляції між атрибутами (країна походження, HS-код, вартість тощо) та ймовірністю порушень. Важливою перевагою SISAM є можливість пояснення причин відбору вантажу природною мовою та оцінка очікуваної податкової віддачі від інспекції, що дозволяє інспекторам критично оцінювати рекомендації системи. Система інтегрована з платформою Indira для обміну даними між країнами MERCOSUR [9].

Істотно інший підхід реалізовано в Китаї в рамках стратегії «розумної митниці». Китайська митна служба активно використовує великі дані та ШІ у проєкті «Big Data Smart Screening Project for Revenue Risks». Система проводить комплексну оцінку ризиків, а на сотнях пунктів пропуску працюють ШІ-системи аналізу зображень, які автоматично виявляють контрабанду, наркотики та інші порушення. Китайський підхід вирізняється високим рівнем централізації та повною інтеграцією всіх етапів контролю – від попередньої інспекції до постмитного аудиту – в єдину інформаційну екосистему [10].

В Індії акцент зроблено на технологічному управлінні ризиками в ланцюгах постачань. Індійська митна служба застосовує машинне навчання для профілювання учасників ЗЕД, виявлення некоректних HS-кодів та оцінки надійності постачальників. Система здатна в реальному часі аналізувати відео та зображення, автоматично сповіщаючи операторів про аномалії [11].

В Україні процес впровадження штучного інтелекту в діяльність Державної митної служби також активно відбувається. У 2024–2025 роках Держмитслужба інтегрувала елементи генеративного штучного інтелекту, зокрема технології Microsoft Azure OpenAI, в Автоматизовану систему аналізу та управління ризиками [13]. ШІ застосовується для автоматичної перевірки даних декларацій, виявлення аномалій, профілювання ризиків та аналізу великих обсягів інформації в реальному часі. Крім того, запроваджено сервіс автоматичного заповнення митних декларацій на легкові автомобілі за допомогою комп'ютерного зору, який зчитує дані з фото техпаспорта [14]. Ці рішення реалізуються в рамках стратегічного плану цифрової трансформації митниці.

Порівняно з передовими міжнародними практиками український досвід демонструє помітний прогрес, але поки що залишається менш масштабним і комплексним. У Бразилії система SISAM, яка

функціонує з 2014 року, не лише аналізує ризики, але й оцінює очікувану податкову віддачу від інспекції та інтегрується з міжнародними платформами обміну даними [9]. Китай у межах стратегії Smart Customs досягнув глибокої інтеграції ШІ на всіх етапах – від автоматичного аналізу зображень на сотнях сканерів до єдиної централізованої екосистеми, що охоплює попередній контроль, митне оформлення та постмитний аудит [10]. Індія ефективно застосовує машинне навчання для профілювання учасників ЗЕД і виявлення аномалій у відео-потоках у реальному часі [11].

Сучасне законодавство України створює достатнє правове підґрунтя для впровадження ШІ в митну сферу. Норми чинного Митного кодексу, Концепція розвитку ШІ 2020 року, Угода про асоціацію з ЄС та проєкт нового Митного кодексу з наскрізним ризик-орієнтованим підходом відкривають широкі можливості для автоматизації контролю та зменшення корупційних ризиків. Водночас для ефективного та безпечного використання ШІ доцільно внести до законодавства такі ключові уточнення:

- закріпити принципи пояснюваності рішень ШІ (explainability);
- встановити обов'язковий людський нагляд (human oversight);
- передбачити право на оскарження автоматизованих рішень;
- запровадити незалежний аудит алгоритмів.

Реалізація цих заходів дозволить трансформувати ШІ із допоміжного інструменту цифровізації у потужний антикорупційний механізм, суттєво підвищити прозорість і ефективність митних органів та зміцнити довіру суспільства до держави.

### **Список використаних джерел:**

1. OECD. Global Trade Without Corruption. Fighting the Hidden Tariff. Paris, 2017. 60 p.

2. Corruption in Customs / Cyril Chalendard et al. 2021. 93 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/726921634045778647/pdf/Corruption-in-Customs.pdf> (date of access: 06.05.2026).

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: поточ. ред. від 01.01.2020 р. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 05.05.2026).

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 14 жовт. 2025 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/984\\_011#n566](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/984_011#n566) (дата звернення: 06.05.2026).

5. Берназюк І. Рамкова конвенція ради європи про штучний інтелект у контексті захисту прав людини: виклики та значення для України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2026. С. 18-30.

6. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 4 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 06.05.2026).

7. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р : станом на 29 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-r#Text> (дата звернення: 06.05.2026).

8. Міністерство фінансів України. Проект Митного кодексу України. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Проект%20Митного%20кодексу%20України.pdf> (дата звернення: 10.05.2026).

9. Brazil's new integrated risk management solutions. WCO News. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-86/brazils-new-integrated-risk-management-solutions/> (date of access: 06.05.2026).

10. China's Smart Customs Journey. WCO News. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-107-issue-2-2025/chinas-smart-customs-journey/> (date of access: 06.05.2026).

11. Vijayakumar S. Technology-centric and Data-Driven Customs Risk Management for Supply Chain Security | Published in World Customs Journal. World Customs Journal. URL: <https://www.worldcustomsjournal.org/article/131745-technology-centric-and-data-driven-customs-risk-management-for-supply-chain-security> (date of access: 06.05.2026).

12. Огінок С., Сарвас М. Еволюція цифрової митниці: правові виклики в еру ШІ та автоматизації. Цифрова економіка та економічна безпека. 2025. С. 227- 233.

13. Держмитслужба інтегрувала ШІ та ВІ в АСАУР для підвищення ефективності управління ризиками. Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/news/it-transformatsiia-62/post/derzhmitsluzhba-integruvala-shi-ta-bi-v-asur-dlia-pidvishchennia-efektivnosti-upravlinnia-rizikami-2016> (дата звернення: 06.05.2026).

14. Держмитслужба впроваджує штучний інтелект для спрощення митного оформлення авто. Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/news/it-transformatsiia-62/post/derzhmitsluzhba-vprovadzhuie-shtuchnii-intelekt-dlia-sproshchennia-mitnogo-oformlennia-avto-2025> (дата звернення: 06.05.2026).

УДК: 349,2: [378,4:174,7](043,2)

*Тихонова М.,  
здобувачка вищої освіти I курсу,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Валецька О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
завідувач кафедри історії та теорії держави і права,  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ВИДИ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Академічна доброчесність – це спільна відповідальність усіх учасників навчального процесу: від керівництва закладу та викладачів до здобувачів освіти. В наш час швидкого розвитку комп'ютерних технологій, це питання стає актуальним тому, що доброчесність є основою якісної освіти та довіри до наукових (творчих) результатів.

Проте, в сучасному світі часто трапляються порушення, які знецінюють цінність навчання. Найбільш універсальну класифікацію таких порушень зазначено в Законі України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025, а саме у ст. 18. «Види порушень академічної доброчесності». У цій статті зазначено 13 видів, але доцільним буде розглянути найбільш поширені у наш час.

Перший найбільш розповсюджений вид – це академічний плагіат. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про академічну доброчесність»: «академічний плагіат – це оприлюднення частково або повністю наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження чи творчості, та відтворення або опублікування текстів оприлюднених творів мистецтва інших авторів, без зазначення авторства» [1]. Вирізняють такі основні різновиди академічного плагіату:

«1. дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело. В окремих випадках некоректним вважають навіть використання одного слова без посилання на джерело, якщо це слово використовують в унікальному значенні, наданому цим джерелом;

2. використання фактів, ідей, формул числових значень тощо з певного джерела без посилання на нього;

3. перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело;

4. подання як власних робіт дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, тез, звітів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, рефератів тощо, виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання» [2].

Окремо виділяють самоплагіат. «Самоплагіат – це оприлюднення частково або повністю власних раніше опублікованих наукових результатів без зазначення інформації про джерело попереднього оприлюднення. Не вважається самоплагіатом оприлюднення в дисертації на здобуття наукового ступеня раніше опублікованих власних наукових результатів без зазначення інформації про джерело попереднього оприлюднення» [2].

« Існують два основні види самоплагіату:

1. Академічний плагіат – коли учень або студент повністю копіює свою попередню роботу, представлену раніше іншому викладачу на інших заняттях.

2. Прихований плагіат – коли певний матеріал ділять на частини й інформацію публікують у різних статтях. Оскільки читач сприйматиме різні тексти не як один цілісний, а як ті, що походять від попередніх. Тобто, відбувається підміна понять і фрагментація даних» [3].

Наступні види, які можна згрупувати за питанням авторства – це відчуження авторства та приписування авторства. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про академічну доброчесність»: «відчуження авторства – це передача автором або авторами створеного ним (ними) на замовлення або без такого замовлення, платно чи безоплатно, академічного твору або його частини іншій особі та подальше оприлюднення такого академічного твору (його частини) із зазначенням як автора особи, яка не є його (її) автором» [1]. В той час «приписування авторства – це оприлюднення твору, серед авторів якого зазначена особа, яка не брала участі у його створенні» [1].

Іншою групою порушень є викривлення даних. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про академічну доброчесність»: «фабрикація – це вигадкування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності» [1]. «Фабрикуватися можуть статистичні дані досліджень у випадках, коли насправді дослідження не проводилося взагалі або проводилося, але його результати не фіксувалися належним чином» [4]. «Фальсифікація – це свідомо зміна чи модифікація наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності» [1]. «Тобто фальсифікацією можна назвати викривлення інформації про матеріали й методи дослідження, через

застарілість і неадекватність обладнання, невідповідність програмного забезпечення, тощо, або занадто загальне подання інформації, яка оманливо натякає на наявність певних даних або застосування певних методів» [4].

На сьогоднішній день, ще одним поширеним видом серед здобувачів освіти є недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом. «Недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом, – це оприлюднення текстів, зображень, моделей, даних, інших результатів, згенерованих штучним інтелектом, як результатів власної академічної діяльності, якщо цей факт не зазначено в академічному творі чи супровідних матеріалах до нього» [1]. З цього випливає ще один вид порушення академічної доброчесності, а саме несамостійне виконання завдання. Відповідно до ст. 31 Закону України «Про академічну доброчесність»: «несамостійне виконання завдання – це виконання навчального, конкурсного завдання, зокрема під час оцінювання результатів навчання, із залученням не дозволених для використання джерел інформації, технічних засобів та/або недозволеної допомоги іншої особи (інших осіб)» [1].

І останній вид, який доцільно виділити – це схилення до порушення академічної доброчесності. «Схилення до порушення академічної доброчесності – це прохання, вмовляння, доручення (вказівка), погроза, примушування, тиск чи будь-яка інша форма спонукання особи до вчинення порушення академічної доброчесності» [1]. Часто особа, яка безпосередньо вчиняє порушення (наприклад, дає списати), робить це через соціальний тиск, особа на яку тиснуть, починає боятися, що її можуть виключити з компанії або те, що над нею почнуть насміхатися.

«Академічна доброчесність є основою нашого академічного середовища та суспільного прогресу. Вона забезпечує побудову репутації та довіри, стимулює науковий розвиток, запобігає плагіату та порушенню авторських прав, сприяє розвитку суспільства та впливу на політику прийняття рішень, а також враховує етичні аспекти дослідження та взаємодії з підлеглими. Всі учасники академічного середовища повинні розуміти важливість академічної доброчесності та дотримуватись її принципів у своїй роботі» [5, с. 2].

### Список використаних джерел:

1. Про академічну доброчесність. Закон України від 18.12.2025, № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20/conv#n295> (дата звернення 19.04.26.).
2. Юрко Н.А., Стифанишин І. М., Проценко У. М. Академічний плагіат: основні різновиди та дискусійні аспекти. *International scientific e-journal*. №7 (March,2020). URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.07.07.html> (дата звернення 19.04.26.).
3. Кузьменко А. Самоплагіат – це порушення? Pressa Association. May 27, 2021. URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/samoplaiat-cze-porushennya/> (дата звернення 19.04.26.).
4. Велисар Н.В. Проблема академічної доброчесності в освітньому середовищі. Всеосвіта. 27.03.2025. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/problema-akademichnoi-dobrochesnosti-v-> (дата звернення 19.04.26.).
5. Гольтман А.В. Чому академічна доброчесність важлива? ЕК-20-533. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/student-work/goltman.pdf?srsltid> (дата звернення 19.04.26.).

УДК:378.4:174.7](44)(043.2)

*Ткаченко А.,*

*здобувачка вищої освіти І курсу,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

***Науковий керівник: Валецька О. В.,***

*канд. юрид. наук, доцент,*

*завідувач кафедри історії та теорії держави і права,*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

### АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ФРАНЦІЇ

Актуальність теми академічної доброчесності полягає в тому, що зараз у світі дуже легко користуватися чужою інформацією без дозволу, і це створює проблеми у навчанні та науці. Тому важливо виховувати у студентів чесність, відповідальність і вміння працювати самостійно, щоб довіра до дипломів і досліджень залишалася високою. У Франції це питання особливо важливе, бо країна активно співпрацює з іншими країнами у сфері освіти та науки. Через інтернет і онлайн-ресурси ризик списування та плагіату зростає, тому в закладах вищої освіти посилюють контроль і використовують спеціальні програми для

перевірки робіт. Це допомагає зберегти якість освіти і виховувати у студентів чесне ставлення до навчання. «Академічна доброчесність як кодекс правил поведінки у закладах вищої освіти є важливою складовою якості освіти та показником рівня розвитку демократичного суспільства. Вона визначається як сукупність етичних принципів і встановлених правил, яких мають дотримуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та здійснення наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання і наукових досягнень» [1].

Основу академічної доброчесності становлять фундаментальні цінності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність, які формують академічну культуру та визначають поведінку студентів і викладачів (Sorova, 2018, с. 122). «В перекладі з латинської мови *integer* означає «довершений, повний, цілісний», а іменник *integrity* – «довершеність, повнота, цілісність» психологічного стану людини, який відзначається її внутрішньою гармонією, стійкістю і послідовністю морального образу (Killinger, 2010, с. 12)» [1].

У європейському освітньому просторі, зокрема у Франції, розвиток академічної доброчесності має як універсальні, так і специфічні риси. Реалізація принципів академічної доброчесності здійснюється на кількох рівнях. На законодавчому рівні вона закріплена в міжнародних документах, зокрема в рамках Болонського процесу та європейських освітніх ініціатив, що визнають її складовою якості освіти. На рівні освітнього процесу забезпечується через впровадження дисциплін етичного спрямування, формування академічної культури та розвиток критичного мислення. На рівні закладів вищої освіти реалізується через створення кодексів честі, механізмів контролю та системи санкцій за порушення. До основних проявів академічної недоброчесності належать плагіат, самоплагіат, фабрикація та фальсифікація даних, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. За такі порушення передбачено різні види відповідальності, зокрема відмову у присудженні або позбавлення наукового ступеня, обмеження професійної діяльності та застосування дисциплінарних санкцій. Основна причина академічної непорядності майбутніх фахівців університетів Франції обумовлена мотивацією перебування у закладі вищої освіти. Здорова академічна культура є чинником успішного розвитку суспільства. Вона знаходить своє вираження в писаних і неписаних нормах, які визнаються академічною спільнотою, і обумовлена широким спектром явищ, які регулюють і визначають життя академічних установ на основі сформованих традицій, угод, звичаїв. Академічна доброчесність є певним

показником не лише соціально-економічного, культурного, але і демократичного суспільства. Загальні тенденції розвитку академічної чесності майбутніх фахівців для університетів Європи та Франції зокрема включають глобалізацію, децентралізацію освіти, впровадження професійної етики, деонтології у навчальний процес, інтернаціоналізацію та інформатизацію, дотримання стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти; розроблення стандартизованих процедур оцінки політики вищих навчальних закладів у сфері академічної чесності; запровадження навчальних методик із метою підвищення кваліфікації викладачів у питаннях сучасного академічного письма й підвищення їх мотивації у застосуванні таких методик у роботі; широке використання культури академічного письма, підвищення якості наукових публікацій дослідників за рахунок дотримання вимог до структури наукових статей; запровадження навчальних он-лайн тренінгів, партнерство між закладами вищої освіти та суб'єктами господарської діяльності» [1].

«Академічна доброчесність у французькому освітньому просторі може бути розглянута на прикладі діяльності IRAFPA, який виступає незалежною науково-дослідною інституцією, що займається аналізом і врегулюванням випадків академічного шахрайства та плагіату» [2]. Згідно з матеріалами офіційного сайту, інститут не виконує каральної функції, а діє як посередник, пропонуючи медіацію як альтернативу судовим і адміністративним процедурам, оскільки традиційні підходи часто призводять до загострення конфліктів, а не їх вирішення. «Інститут надає об'єктивні відповіді в дусі неупередженого посередництва, щоб переорієнтувати дискусію на наші фундаментальні принципи: надійність знань та повага до їх творців і поширювачів. Не займаючи жодної сторони, спираючись на перевірені факти, він скеровує осіб, що приймають рішення, на шляху вперед, щоб забезпечити виконання ними своєї місії як охоронців знань» [2]. Кожен випадок розглядається колективно за участю наукового комітету та експертів із різних країн, що дозволяє знаходити «життєздатні та стійкі рішення» і водночас формувати нові знання на основі реальних ситуацій. Важливо, що інститут має базу з понад 200 кейсів порушень академічної доброчесності, які аналізуються й узагальнюються для наукової спільноти. «Інститут пропонує сувору методологію аналізу текстів, що дозволяє жертвам об'єктивно висловлювати свої страждання та бути краще почутими. Наукові експерти перевіряють точність доказів, наданих жертвами або свідками. Показовим є кейс швидкої та ефективної медіації, коли американський дослідник Джон Шмідт став жертвою плагіату у статті

французького автора Жака Дюпона, опублікованій у газеті Le Monde. Попри початкове ігнорування звернень постраждалої сторони, завдяки втручання інституту було налагоджено комунікацію між сторонами, уточнено джерела, а згодом надано можливість опублікувати власну статтю, що сприяло відновленню справедливості та професійної репутації дослідника. Інститут, спираючись на досвід людей із більш ніж десятирічною практикою у сфері запобігання плагіату, також пропонує сертифікації «Відповідальна установа» та «Інтегральна докторська школа», надаючи підтримку в їх упровадженні та поширенні результатів» [2].

«Більш глибоке розуміння механізмів реагування на порушення академічної доброчесності у Франції дає аналіз рішень Національної ради з вищої освіти та досліджень (CNESER). Дослідження охоплює 333 справи за період з 1991 по 2023 рік, що стосуються викладачів і аспірантів. Повідомлення про порушення дослідницької діяльності та їх розслідування можуть призвести до порушення дисциплінарного провадження та, зрештою, до накладення дисциплінарних санкцій на засуджених науковців» [3]. Перетворення висновків про порушення дослідницької діяльності на дисциплінарні санкції погано вивчено. У французькій системі дисциплінарні санкції накладаються установою-роботодавцем за порушення професійних обов'язків і відрізняються як від санкцій наукової спільноти (відкликання статей, втрата фінансування, репутаційні наслідки), так і від кримінально-правових заходів. «З 2021 року розслідування порушень здійснюють відповідальні за доброчесність досліджень (RIO), які готують висновок для керівника установи, а той вирішує питання про відкриття дисциплінарного провадження. Далі справи розглядаються університетськими дисциплінарними радами, а в апеляції - CNESER, рішення якого можуть бути оскаржені до Державної ради, що перевіряє лише законність процедур» [3]. Аналіз також підкреслює проблему обмеженого доступу до дисциплінарних рішень, особливо на рівні університетів, що ускладнює системне вивчення практики реагування на порушення доброчесності. «На основі повного корпусу рішень CNESER за 1991–2023 роки встановлено, що понятійний апарат дисциплінарної оцінки значною мірою відрізняється від сучасної концепції “research integrity”: у рішеннях переважають категорії академічної етики, чесності та деонтології» [3].

Отже, академічна доброчесність у Франції розглядається як багатовимірна категорія, що включає дотримання правил, етичну поведінку, моральні цінності та формування культури відповідальності в університетах. Основна мета полягає не лише в покаранні за

порушення, а у вихованні свідомих, відповідальних та компетентних студентів і викладачів, здатних діяти чесно навіть у складних ситуаціях. Практика французьких закладів вищої освіти, зокрема робота IRAFPA, показує ефективність медіації та навчання як інструментів формування академічної доброчесності. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості, довіри до наукових та освітніх результатів, розвитку професійних навичок і моральної зрілості, а також зміцненню якості вищої освіти та наукового середовища в цілому.

### **Список використаних джерел:**

1. Батечко Н., Дурдас А. Академічна доброчесність в контексті європейських практик: досвід Франції // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 3 (60). С. 88–94. (дата звернення 10.04.2026 р.) URL:<https://scispace.com/pdf/akademichna-dobrochesnist-v-konteksti-ievropeskikh-praktik-37k02jge72.pdf>
2. Institut de recherche et d'action sur la fraude et le plagiat académique (IRAFPA). Офіційний сайт. URL: <https://irafpa.org/> (дата звернення 10.04.2026 р.)
3. Academic integrity and disciplinary decisions in France (CNESER) // *SAGE Journals*. URL:<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/17470161241240241#core-fn21-17470161241240241-1> (дата звернення 10.04.2026 р.)

*Туряк К. С.,  
здобувачка вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОСВІТІ**

У сучасних умовах реформування освітньої системи України та посилення євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває проблема запобігання корупції у сфері освіти. Корупційні прояви негативно впливають на якість освітніх послуг, підривають довіру до результатів навчання та дискредитують принцип рівного доступу до освіти. У цьому контексті академічна доброчесність виступає не лише етичною категорією, а й важливим правовим інструментом протидії корупції, оскільки спрямована на утвердження принципів чесності, прозорості, об'єктивності та відповідальності в освітньому процесі.

Нормативно-правове регулювання академічної доброчесності в Україні здійснюється насамперед на підставі Закону України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII [1]. Відповідно до зазначеного нормативно-правового акта, академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів і встановлених законом правил поведінки учасників освітнього процесу. Законодавець також прямо відносить до порушень академічної доброчесності такі діяння, як академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, неправомірна вигода та необ'єктивне оцінювання [1]. Таким чином, у межах освітнього законодавства закладено пряму взаємозалежність між недотриманням принципів академічної доброчесності та корупційними проявами.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII встановлює загальні правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в державі [2]. Його положення поширюються і на сферу освіти, зокрема щодо необхідності дотримання принципів доброчесності, недопущення конфлікту інтересів, а також заборони використання службового

становища з метою отримання неправомірної вигоди [2]. У поєднанні із положеннями освітнього законодавства це формує цілісну правову основу для протидії корупції через механізми академічної доброчесності.

Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556-VII закріплює принципи автономії закладів вищої освіти, що передбачає їхнє право самостійно визначати внутрішню політику щодо забезпечення академічної доброчесності, включаючи розроблення відповідних кодексів, положень та процедур реагування на порушення [3]. Такий підхід відповідає європейській практиці, у межах якої університети виступають ключовими суб'єктами формування культури доброчесності.

Корупція у сфері освіти може проявлятися як у відкритих, так і в латентних формах. До відкритих форм належить, зокрема, надання або отримання неправомірної вигоди за позитивне оцінювання результатів навчання, складання іспитів чи захист кваліфікаційних робіт. Прикладом може бути ситуація, коли студент пропонує викладачеві грошову винагороду за отримання позитивної оцінки, що є прямим порушенням як антикорупційного законодавства, так і принципів академічної доброчесності. До прихованих форм корупції можна віднести поблажливе ставлення до окремих здобувачів освіти, ігнорування фактів списування або академічного плагіату, а також необ'єктивне оцінювання. Такі дії формують середовище, у якому недоброчесна поведінка стає соціально прийнятною.

Академічна доброчесність у цьому контексті виконує превентивну функцію, оскільки спрямована на недопущення виникнення корупційних ризиків. Зокрема, встановлення чітких і прозорих критеріїв оцінювання знань, уніфікація процедур проведення контролю, а також застосування стандартизованих форм перевірки сприяють мінімізації суб'єктивного впливу. Наприклад, використання тестових завдань із автоматизованою перевіркою дозволяє зменшити можливість втручання у результати оцінювання.

Важливим інструментом забезпечення академічної доброчесності є використання сучасних інформаційних технологій. Зокрема, застосування антиплагіатних систем дозволяє виявляти випадки неправомірного запозичення текстів, а електронні системи управління навчанням забезпечують фіксацію результатів освітньої діяльності та їхню прозорість. Це, у свою чергу, ускладнює можливість маніпулювання результатами навчання та сприяє зниженню корупційних ризиків.

Важливу роль у формуванні ефективної системи запобігання корупції відіграють рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо впровадження політик академічної доброчесності, які передбачають розроблення внутрішніх нормативних актів, створення комісій з розгляду порушень та проведення роз'яснювальної роботи серед учасників освітнього процесу [4]. Крім того, орієнтиром для України є міжнародні стандарти, зокрема розроблені European Network for Academic Integrity, які передбачають комплексний підхід до формування культури доброчесності [5].

Європейський досвід свідчить про те, що ефективне запобігання корупції в освіті неможливе без формування культури нульової толерантності до порушень. У багатьох університетах запроваджено кодекси честі, які передбачають обов'язок повідомляти про випадки академічної недоброчесності. Також застосовується практика анонімного оцінювання письмових робіт, що дозволяє мінімізувати ризики упередженого ставлення та конфлікту інтересів.

На мою думку, в Україні академічна доброчесність ще не повною мірою виконує свою антикорупційну функцію. Основною проблемою є формальний характер дотримання встановлених норм, що проявляється у недостатньому контролі за їх виконанням та відсутності належної відповідальності за порушення. Наприклад, навіть за наявності антиплагіатних перевірок іноді не здійснюється належний аналіз їх результатів, що знижує ефективність такого інструменту.

У зв'язку з цим доцільним є впровадження комплексних заходів, спрямованих на посилення ролі академічної доброчесності як інструменту запобігання корупції. Необхідно забезпечити прозорість процедур оцінювання, підвищити рівень правової культури учасників освітнього процесу, удосконалити внутрішні політики закладів освіти, а також створити ефективні механізми реагування на порушення. Важливим є також формування у студентів стійкого негативного ставлення до корупції як соціального явища. Вважаю, що ключовим фактором ефективності є формування внутрішньої мотивації до дотримання принципів академічної доброчесності. Лише за умови усвідомлення її значення як особистої та професійної цінності можна досягти реального зниження рівня корупції в освітній сфері.

Отже, академічна доброчесність є важливим інструментом запобігання корупції в освіті, який забезпечує прозорість, об'єктивність та справедливість освітнього процесу. Її ефективна реалізація потребує комплексного підходу, що поєднує правове регулювання, організаційні механізми та формування відповідної

культури. Запровадження таких підходів сприятиме підвищенню якості освіти та зміцненню довіри до неї як на національному, так і на міжнародному рівнях.

#### **Список використаних джерел:**

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 28.04.2026)
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 28.04.2026)
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 28.04.2026)
4. Рекомендації щодо впровадження академічної доброчесності в закладах освіти: Міністерство освіти і науки України.
5. European Network for Academic Integrity. Academic Integrity Guidelines.

**УДК: 378.2**

**Фінчук А. Д.,**

*здобувачка вищої освіти II курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

### **ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ЧОМУ СТУДЕНТИ ОБИРАЮТЬ ПЛАГІАТ?**

У сучасному освітньому середовищі питання академічної доброчесності набуває особливої актуальності. З кожним роком зростає увага до якості освіти, чесності в навчанні та відповідальності студентів за результати своєї діяльності. Водночас поширення інформаційних технологій і спрощений доступ до великої кількості матеріалів створюють нові виклики. Одним із найпоширеніших порушень залишається плагіат, причини якого часто мають саме

психологічний характер. Саме тому важливо розглянути, чому студенти обирають недоброчесну поведінку та які внутрішні чинники на це впливають.

Сукупність духовних цінностей та ідеалів, яким повинні слідувати всі учасники освітнього процесу, називають академічною доброчесністю. Це поняття є основою довіри в освітньому середовищі та визначає якість отриманих знань. Вона включає: чесність; відповідальність; справедливість; довіру; повагу [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 42 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р., академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2]. Незважаючи на чітке нормативне визначення, дотримання цих принципів не завжди є стабільним. У навчальному середовищі фіксуються випадки її порушення, що зумовлено комплексом взаємопов'язаних чинників [3, с. 110].

У наукових дослідженнях причини плагіату розглядають через технологічний, ціннісний і психологічний аспекти, при цьому доречно врахувати позиції окремих науковців. Зокрема, В. Різун розглядає плагіат як явище соціокомунікаційне, як наслідок глобалізаційних процесів і деструктивної трансформації ціннісних парадигм, що призводить до ціннісного нігілізму. Г. Ульянова наголошує, що «за сучасних умов проблема плагіату є наслідком переоцінки цінностей у суспільстві, низького рівня правової культури, руйнування морально-етичних засад професійної поведінки». Отже, особливе місце серед причин плагіату займають саме психологічні, адже вони безпосередньо впливають на поведінку студента, а плагіат пов'язують із кризою цінностей, низьким рівнем правової культури та поблажливим ставленням до порушень у середовищі. [4, с. 27].

Толерантність до нечесної поведінки в суспільстві формує у студентів уявлення про допустимість обману як способу досягнення результату. Такі установки поступово закріплюються і переносяться в освітнє середовище. У таких умовах академічна недоброчесність сприймається як звична практика [3, с. 110].

Важливим чинником є також відчуття безкарності, яке знижує психологічний бар'єр перед порушенням норм. Коли відсутні реальні наслідки, внутрішні стримуючі механізми поступово послаблюються. Поєднання суспільної терпимості та інституційних прогалин створює умови, за яких недоброчесна поведінка закріплюється [3, с. 110].

Плагіат є одним із найбільш поширених проявів академічної недоброчесності, що порушує як етичні норми, так і принципи інтелектуальної власності [1]. Його поширеність свідчить про глибші проблеми, ніж просто порушення правил. Серед причин плагіату виокремлюють як особистісні, так і зовнішні чинники. Поєднання цих чинників створює сприятливе підґрунтя для недоброчесної поведінки. До особистісних належать лінь, невпевненість, брак знань, низький рівень креативності; до зовнішніх – перевантаження, доступність інформації, недосконалість законодавства та безкарність [4, с. 27].

З психологічної точки зору, плагіат часто виступає способом зниження внутрішньої напруги. У складних навчальних ситуаціях студенти шукають найпростіші шляхи подолання труднощів. Він дозволяє уникнути стресу, пов'язаного з навчальними труднощами, створюючи ілюзію безпеки та контролю над ситуацією [4, с. 28].

Короткострокові психологічні вигоди плагіату полягають у зменшенні тривоги, уникненні інтелектуального напруження та збереженні комфортного стану. Саме ці тимчасові переваги часто переважають усвідомлення довгострокових наслідків. Водночас його причинами можуть бути страх невдачі, страх виявити власну некомпетентність і занижена самооцінка. Невпевненість у власних силах і розрив між «реальним» і «ідеальним» Я спонукають студентів запозичувати чужі ідеї [4, с. 28].

Важливу роль відіграє мотивація навчання. Саме мотиваційна сфера визначає ставлення студента до навчального процесу. Частина студентів сприймає освіту утилітарно – як спосіб отримання диплома, а не знань. За таких умов плагіат розглядається як раціональний спосіб досягнення результату з мінімальними зусиллями [3, с. 111]. Водночас надмірна орієнтація на результат може провокувати недоброчесність. Тиск очікувань і бажання уникнути невдачі посилюють внутрішній конфлікт. Страх отримати низьку оцінку, високі очікування та перфекціонізм змушують студентів виправдовувати списування або плагіат як вимушений крок [3, с. 111].

Низький рівень навчальних навичок і невпевненість у власних інтелектуальних можливостях також підвищують імовірність порушень. У таких випадках студент відчуває безпорадність перед навчальними вимогами. За відсутності підтримки студенти частіше обирають плагіат як простіший спосіб виконання завдань [3, с. 111].

Суттєвим психологічним чинником є стрес, прокрастинація та дефіцит часу. Швидкий темп навчання та велика кількість завдань посилюють напруження. Студенти, які відкладають виконання

завдань, у ситуації дедлайнів частіше вдаються до неетичних практик [3, с. 111].

Результати опитування 445 студентів свідчать, що 56,18% визначили метою навчання здобуття професійних знань, тоді як 28,99% орієнтуються на отримання диплома, а загалом у 41,8% знання не розглядаються як чинник професійного успіху. Це вказує на значну поширеність інструментального ставлення до освіти. Відповідно, хоча більшість студентів декларує прагнення здобути знання, значна частина орієнтується на зовнішні стимули, що свідчить про переважання зовнішньої мотивації над внутрішньою та підвищує ризик академічної недоброочесності [5, с. 223].

Серед додаткових чинників студенти називають перевантаження навчальними завданнями, не завжди зрозумілі вимоги та недостатню підтримку з боку викладачів. Такі умови навчання можуть демотивувати та сприяти пошуку легших шляхів. Це також сприяє поширенню плагіату [5, с. 224]. Важливу роль відіграють і групові норми. Соціальне середовище безпосередньо впливає на поведінку особистості. Якщо у студентському середовищі списування є звичною практикою, індивіду складно дотримуватися протилежної поведінки [3, с. 112].

Усе вищенаведене зрештою сходиться до того, що плагіат серед студентів виникає не випадково, а під впливом різних чинників, серед яких важливе місце займають саме психологічні. До них належать страх невдачі, невпевненість у собі, низька мотивація, стрес і бажання уникнути труднощів. Також значну роль відіграє середовище, у якому навчається студент, і ставлення до порушень з боку інших.

Простими словами, студенти обирають плагіат тоді, коли їм здається, що це легше, швидше і безпечніше, ніж виконати роботу самостійно. Саме тому для подолання цієї проблеми важливо не лише контролювати, але й формувати відповідальне ставлення до навчання та підтримувати розвиток впевненості у власних силах.

### Список використаних джерел:

1. Академічна доброочесність – що, навіщо і чому? *Aspirantura* : вебсайт. URL : <https://aspirantura.com.ua/uk/blog/akademichna-dobrocheshnist-shho-navishho-i-chomu/> (дата звернення: 19.04.2026)

2. Про освіту : Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 19.04.2026)

3. Парасюк О. А. Соціально-психологічні детермінанти порушень академічної доброчесності. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2025, Вип. 3. С. 108–114. URL : [https://www.researchgate.net/publication/395499761\\_SOCIALNO-PSIHOLOGICNI\\_DETERMINANTI\\_PORUSEN\\_AKADEMICHNOI\\_DOBROCESNOSTI](https://www.researchgate.net/publication/395499761_SOCIALNO-PSIHOLOGICNI_DETERMINANTI_PORUSEN_AKADEMICHNOI_DOBROCESNOSTI) (дата звернення: 19.04.2026)
4. Богач О. В., Кіршо С. М. Психологічні передумови порушення академічної доброчесності у студентській спільноті. *Психологія : реальність і перспективи* : зб. наук. пр. Рівне, 2019. Вип. 12. С. 26–33. URL : [https://prap.rv.ua/index.php/prap\\_rv/article/view/42](https://prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/42) (дата звернення: 19.04.2026)
5. Драч І. І., Слободянюк О. М. Порушення академічної доброчесності : причини та ставлення студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2020. № 70, т. 1. С. 220–227. URL : [https://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part\\_1/44.pdf](https://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/44.pdf) (дата звернення: 19.04.2026)

УДК: 343.3

*Хабловська А.,  
здобувачка вищої освіти II курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **РОЛЬ ДЕПАРТАМЕНТ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ.**

Корупція в органах поліції є однією з найбільш небезпечних форм службової деформації, оскільки вона підриває довіру до правоохоронної системи, знижує ефективність виконання поліцейських повноважень і створює ризики порушення прав людини. Для Національної поліції України (далі - НПУ) протидія корупції має не лише дисциплінарне або кримінально-правове значення, а й прямо пов'язана з реалізацією її конституційного призначення - служити

суспільству шляхом охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та підтримання публічної безпеки і порядку [1]. У науковій літературі наголошується, що запобігання корупції в діяльності НПУ є необхідною складовою антикорупційної політики держави, а найбільші корупційні ризики зосереджуються у трьох сферах: добір і проходження служби, надання адміністративних послуг, а також реалізація юрисдикційних і контрольно-наглядових повноважень [4, с. 427–434].

Нормативну основу протидії корупції в поліції становлять насамперед Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. Законодавство про поліцію прямо встановлює, що на працівників поліції поширюється дія антикорупційного законодавства, а сама поліція у своїй діяльності керується системою нормативно-правових актів різного рівня [1]. Закон України «Про запобігання корупції» визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції, зміст превентивних механізмів та види юридичної відповідальності [2].

Ключову роль у цьому механізмі відіграє Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України (далі - ДВБ). Відповідно до Положення про ДВБ, затвердженого наказом Національної поліції України від 09.11.2015 № 83 (у редакції наказу від 31.07.2019 № 765), ДВБ є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції, який здійснює діяльність у напрямі забезпечення внутрішньої безпеки в НПУ [3]. Це означає, що ДВБ є спеціалізованим інструментом внутрішнього антикорупційного контролю, спрямованим на виявлення ризиків, попередження правопорушень та реагування на вже встановлені факти порушень [3].

Зміст функцій ДВБ є комплексним. Внутрішня безпека реалізується шляхом здійснення правових, організаційних і практичних заходів, спрямованих на виявлення, запобігання, попередження та припинення порушень законодавства працівниками поліції, а також усунення причин і умов, що сприяють їх виникненню [3]. Крім того, ДВБ здійснює оперативно-розшукову діяльність, аналітичну роботу, а також забезпечує інформаційне супроводження керівництва НПУ [3].

Превентивна діяльність Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України (ДВБ НПУ) посідає центральне місце у системі запобігання корупції, оскільки спрямована на виявлення та усунення корупційних ризиків ще до їх фактичної реалізації. У практичній площині вона охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів. Передусім це кадрова сфера, яка передбачає перевірку кандидатів на

службу, оцінку рівня їх добросовісності під час призначення та просування по службі, а також участь у проведенні службових розслідувань щодо працівників поліції. Не менш важливою є сфера надання адміністративних послуг, де контроль спрямований на забезпечення законності прийняття рішень і недопущення зловживань у взаємодії з громадянами. Окремий блок становить реалізація юрисдикційних і наглядових повноважень, зокрема під час складання адміністративних матеріалів, застосування заходів примусу, перевірки документів та використання технічних засобів фіксації. Саме в цих сферах, як свідчать наукові дослідження та практика діяльності НПУ, зосереджено найбільші корупційні ризики [3; 4, с. 427–434].

Важливим елементом превентивної роботи є фінансовий контроль, що здійснюється у взаємодії з Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК). Така взаємодія передбачає перевірку електронних декларацій поліцейських, виявлення недостовірних відомостей, ознак незаконного збагачення або конфлікту інтересів і відповідне реагування. За офіційними даними НАЗК, у 2024 році було розпочато 1 019 повних перевірок декларацій, з яких 715 завершено, а також складено понад 600 протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією [7]. Ці показники свідчать про системний характер фінансового контролю та його практичну результативність.

Окреме місце займає фінансовий контроль і робота з електронними деклараціями. Тут ДВБ не діє самостійно, а взаємодіє з Національним агентством з питань запобігання корупції. На практиці це означає перевірку декларацій поліцейських, виявлення невідповідностей, ознак незаконного збагачення або конфлікту інтересів і подальше реагування. За офіційними даними НАЗК, у 2024 році було розпочато 1 019 повних перевірок декларацій, з яких 715 завершено, а також складено понад 600 адміністративних протоколів [7]. Ці цифри показують, що контроль не є формальним, а реально працює.

Антикорупційна діяльність у НПУ має системний характер, що підтверджується наявністю офіційних механізмів повідомлення про корупцію, процедур врегулювання конфлікту інтересів, електронного декларування та захисту викривачів. Це свідчить про поєднання внутрішнього контролю та відкритих інструментів взаємодії із суспільством [5]. У такій системі ДВБ виконує не лише контрольну, а й профілактичну функцію, формуючи антикорупційну культуру серед працівників поліції [3; 5].

Ефективність діяльності ДВБ значною мірою залежить від здатності виявляти реальні корупційні ризики. Особливе значення

мають кадрові процедури, контроль за дотриманням обмежень, перевірка доброчесності та реагування на факти отримання неправомірної вигоди [2; 4, с. 433–434]. Такий підхід дозволяє впливати на причини корупції ще до її прояву.

Взаємодія Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України (ДВБ НПУ) з іншими антикорупційними органами має прикладний характер і залежить від виду правопорушення. Співпраця з Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) стосується насамперед правопорушень у сфері декларування, конфлікту інтересів і фінансового контролю. У цьому напрямі здійснюється обмін інформацією, аналіз ризиків та підготовка матеріалів для притягнення винних осіб до відповідальності.

У разі виявлення ознак кримінальних корупційних правопорушень, зокрема одержання неправомірної вигоди або зловживання службовим становищем, ДВБ НПУ забезпечує їх первинне виявлення та документування, після чого матеріали передаються до Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) або Державного бюро розслідувань (ДБР) відповідно до підслідності. Подальше розслідування здійснюється під процесуальним керівництвом органів прокуратури, що забезпечує законність і послідовність усіх процесуальних дій.

Практичний зміст такої взаємодії можна простежити на прикладі правопорушень у сфері декларування. За інформацією Національної поліції України (НПУ), слідчі органів поліції, зокрема Головного слідчого управління Національної поліції України (ГСУ НПУ), здійснювали розслідування 519 кримінальних проваджень цієї категорії. Із них майже 100 проваджень було скеровано до суду за погодженням із органами прокуратури, у 25 провадженнях, ініційованих НАЗК, особам повідомлено про підозру, а близько 150 справ перебували на стадії досудового розслідування [9]. Це свідчить про те, що взаємодія охоплює всі етапи - від виявлення правопорушення до його судового розгляду.

Додатково в Національній поліції України (НПУ) функціонує спільна робоча група з Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), утворена на підставі наказу НПУ від 30.12.2022 № 943, яка здійснює моніторинг своєчасності подання декларацій та виявлення відповідних порушень. Такий механізм дозволяє реагувати на потенційні порушення ще на ранніх стадіях і підсилює превентивний характер антикорупційної діяльності [6].

Ефективність превентивної діяльності Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України (ДВБ НПУ) підтверджується

статистичними даними. Відповідно до Звіту Національної поліції України (НПУ) за 2025 рік, у межах реалізації Антикорупційної програми на 2025–2027 роки виконано або перебуває у стадії постійного виконання 101 із 112 запланованих заходів, що становить близько 90 % [6]. Крім того, задокументовано 4 004 факти отримання неправомірної вигоди та направлено до суду 16 898 протоколів про адміністративні корупційні правопорушення [6]. Це дає підстави стверджувати, що превентивна діяльність ДВБ НПУ має системний характер і поєднує профілактику з реальним виявленням і припиненням правопорушень.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що Департамент внутрішньої безпеки НПУ виконує системоутворювальну роль у механізмі запобігання корупції в органах поліції. Його діяльність спрямована не лише на викриття правопорушень, а й на формування умов, за яких корупційна поведінка стає високоризиковою та економічно і юридично не вигідною. Практичну ефективність цієї діяльності підтверджують статистичні дані: за офіційними звітами Національної поліції України, у межах Антикорупційної програми на 2025–2027 роки виконано близько 90 % запланованих заходів, що свідчить про високий рівень реалізації превентивних механізмів [6]. Водночас, за даними Національного агентства з питань запобігання корупції, у 2024 році було розпочато понад 1000 повних перевірок декларацій та складено понад 600 протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією [7]. Наведені показники підтверджують, що антикорупційний контроль в Україні має системний характер, а ефективність діяльності ДВБ безпосередньо впливає на рівень довіри до поліції та результативність державної антикорупційної політики.

#### **Список використаних джерел:**

1. Закон України «Про Національну поліцію» : від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 28.04.2026).
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 28.04.2026).
3. Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 09 листоп. 2015 р. № 83 (у ред. наказу від 31 лип. 2019 р. № 765).

URL: [https://npu.gov.ua/static-objects/npu/sites/6/2022/Veresen/23\\_09/Polojenya\\_DVB\\_.pdf](https://npu.gov.ua/static-objects/npu/sites/6/2022/Veresen/23_09/Polojenya_DVB_.pdf) (дата звернення: 28.04.2026).

4. Шатрава С. О. Запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції України. *Forum Prava*. 2017. № 5. С. 427–434.

5. Національна поліція України. Запобігання і протидія корупції : офіційний вебпортал. URL: <https://npu.gov.ua> (дата звернення: 28.04.2026).

6. Національна поліція України. Звіт про результати діяльності Національної поліції України за 2025 рік. Київ, 2026. URL: <https://npu.gov.ua> (дата звернення: 28.04.2026).

7. Національне агентство з питань запобігання корупції. Річний звіт за 2024 рік. Київ, 2025. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/> (дата звернення: 28.04.2026).

**УДК 378.014.6:37.018.43**

*Христо К. Е.,*

*здобувачка вищої освіти II курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*м. Миколаїв, Україна*

## **СПИСУВАННЯ ТА ПЛАГІАТ У СЕРЕДОВИЩІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ**

З огляду на сучасні тенденції розвитку дистанційної освіти питання академічної доброчесності, а зокрема списування та плагіату, набуває дедалі більшого значення. Хоча онлайн-формат навчання відкриває широкі можливості доступу до інформації, він водночас ускладнює контроль за самостійним виконанням завдань, що сприяє поширенню нечесних практик.

Дистанційне навчання не є повноцінною альтернативою очному, оскільки освітній процес передбачає не лише здобуття знань, а й соціалізацію, комунікацію та розвиток особистості. Водночас карантинні обмеження та воєнні події суттєво вплинули на організацію

навчання, зробивши дистанційний формат вимушеною необхідністю. Такий формат потребує постійної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, забезпечення зворотного зв'язку, використання цифрових технологій для пояснення матеріалу та контролю знань. Практика показала, що перенесення традиційних форм навчання в онлайн-середовище є складним завданням, оскільки потребує нових методик викладання та оцінювання. За таких обставин контроль за дотриманням академічної доброчесності став однією з найбільш проблемних сфер [1, с. 2].

Закон України «Про освіту» 2017 року (стаття 42) визначає порушенням академічної доброчесності академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію даних у дослідженні, списування, обман, відсутність посилання на джерело інформації в наукових роботах, хабарництво, шахрайство на іспитах або підсумкових атестаціях, необ'єктивне оцінювання тощо [2]. При цьому академічна недоброчесність має дві взаємопов'язані складові: правову та морально-етичну. З правової точки зору плагіат є порушенням авторського права і тягне за собою юридичну відповідальність. Водночас у більшості випадків акцент робиться саме на морально-етичному аспекті, адже академічна спільнота засуджує такі дії як неприйнятні, що підривають принципи чесності, довіри та поваги до інтелектуальної праці. Саме тому у багатьох зарубіжних університетах впроваджуються кодекси честі, засновані передусім на етичних засадах [3, с. 100].

Розроблення ефективних шляхів запобігання академічній недоброчесності з боку студентства в українських закладах вищої освіти вимагає розуміння того, що саме стимулює студентів удаватися до шахрайства, а що мотивує бути чесними в своєму навчанні. Головною об'єктивною причиною є, безумовно, зміна ціннісних і моральних орієнтирів, що відбулася в нашій країні в роки переходу до ринкових відносин в економіці та породила стійкі негативні явища, пов'язані із соціально-економічними протиріччями в суспільстві. С. Єфремов, аналізуючи факти академічної недоброчесності в освітньо-науковому середовищі, називає їх наслідком етичної дезорієнтації особистості й звертає увагу на загрозу таких наслідків: «нанесення шкоди освітньому процесу; нанесення морального та економічного збитку плагіатору, а також можливість ризику його іміджу в разі викриття й судового розгляду; стагнація науки та зниження ініціативи студентів у науково-дослідних роботах; негативний вплив на виховні аспекти та мотивацію студентів; нераціональне використання часу викладачів, зниження поваги до них і вплив на їх морально-етичний

стан; зниження престижу ЗВО та девальвація цінностей їх корпоративної культури; девальвація цінностей інтелектуальної власності» [4, с. 275].

Окрім об'єктивних, існують і суб'єктивні причини, пов'язані з індивідуальними особливостями студентів: рівнем їхньої мотивації, відповідальності, етичними установками, віком та іншими характеристиками. Вплив має також загальний соціальний контекст, у якому спостерігаються приклади недоброчесної поведінки в різних сферах суспільства, що може формувати толерантне ставлення до плагіату та обману [4, с. 275].

Згідно з даними опитування студентів різних спеціальностей (78 респондентів) лише 10,5% опитаних ніколи не списували під час навчання у школі, тоді як 17,7% робили це часто, а 71,8% – періодично. Водночас 96% респондентів обізнані з поняттями академічної доброчесності, а 94% вважають, що здатні виконувати завдання самостійно. Це свідчить про наявність розриву між знанням норм і їх практичним дотриманням [5, с. 286–287].

Ставлення до академічної доброчесності значною мірою залежить від попереднього досвіду. Студенти, які не вдавалися до списування у школі, здебільшого зберігають таку ж поведінку і під час навчання в університеті та не пов'язують дистанційний формат із зростанням плагіату. Натомість ті, хто мав досвід списування, частіше відзначають, що дистанційне навчання сприяє збільшенню випадків академічної недоброчесності [5, с. 286–287].

Серед основних причин, якими студенти виправдовують списування, виділяють прагнення заощадити час, відсутність сенсу формулювати вже існуючі думки власними словами, використання копіювання як способу засвоєння матеріалу, а також загальну доступність інформації в цифровому середовищі. Саме легкий доступ до ресурсів мережі Інтернет є однією з ключових причин поширення онлайн-плагіату [5, с. 286].

Щодо впливу дистанційного навчання на частоту списування, результати опитування є неоднозначними: 14% респондентів зазначили, що стали списувати рідше, 11% – частіше, 67% не відзначили змін, а 8% не змогли визначитися. Водночас 54% опитаних вважають, що дистанційний формат сприяє зростанню плагіату, тоді як 46% не бачать різниці між дистанційною та очною формами навчання [5, с. 286–287].

Запобігання академічній недоброчесності в умовах дистанційного навчання потребує комплексного підходу. У сучасній практиці, особливо в зарубіжних університетах, для запобігання академічній

недоброчесності в умовах дистанційного навчання активно використовують прокторинг – контроль під час іспитів через вебкамеру. Спеціальні програми ідентифікують студентів, відстежують їхню поведінку, рухи очей і дії на екрані, фіксують підозрілі моменти та передають інформацію викладачам. Уся зібрана інформація зберігається на серверах і може бути переглянута пізніше. Хоча такі технології викликають етичні дискусії, вони залишаються ефективним інструментом забезпечення академічної доброчесності. В Україні частіше застосовують спрощений підхід – спостереження через вебкамеру в реальному часі, а також обмеження часу на виконання завдань [6, с. 18].

Важливу роль відіграє також правильний добір форм і методів оцінювання. Використання відкритих завдань, есе, практичних робіт, що потребують аналітичного мислення та власних висновків, значно ускладнює можливість списування. Ефективними є варіативність тестів, зміна порядку відповідей і завдань, а також застосування діалогічних форм перевірки знань, зокрема, наприклад, під час вивчення іноземних мов [6, с. 18–19].

Отже, проблема академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання є багатогранною та зумовленою як технічними можливостями онлайн-середовища, так і глибшими соціальними та особистісними чинниками. Поширення списування і плагіату пов'язане не лише з доступністю інформації, а й із рівнем мотивації студентів, їхніми етичними установками та попереднім досвідом навчання.

Водночас результати досліджень свідчать про наявність розриву між обізнаністю студентів щодо принципів академічної доброчесності та їх практичним дотриманням. Це підкреслює важливість формування внутрішньої культури чесності, а не лише формального знання правил. Дистанційне навчання, яке стало необхідністю в сучасних умовах, вимагає адаптації традиційних підходів до викладання та оцінювання, оскільки їх механічне перенесення в онлайн є малоефективним.

Запобігання академічній недоброчесності можливе лише за умов комплексного підходу, що поєднує використання технологічних засобів контролю, удосконалення форм перевірки знань (орієнтацію на аналітичні й творчі завдання) та системне формування етичних цінностей у здобувачів освіти. Саме така взаємодія контролю, мотивації та відповідальності здатна забезпечити якість освітнього процесу і підвищити довіру до його результатів.

### Список використаних джерел:

1. Гнатюк О. В. Проблеми дистанційного навчання учасників освітнього процесу в сучасних умовах. Київ, 2021. 12 с.

2. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.04.2026)

3. Галкін О. В. Ефективні механізми контролю за дотриманням норм академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання. *Молодий вчений*. 2022. № 5 (105). С. 98–103.

4. Варава І. П. Причини існування академічної недоброчесності студентства в сучасному освітньо-науковому просторі та шляхи її подолання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 33, т. 1. С. 273–278.

5. Молоток В., Наливайко О. Вплив дистанційної форми навчання на академічну доброчесність серед студентів. *Професійний розвиток педагога в умовах цифровізації освітнього середовища* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18–19 травня 2021 р.). Харків, 2021. С. 285–288.

6. Міняйлова А. В. Запобігання академічній недоброчесності студентів під час перевірки знань з іноземної мови у немовних ЗВО в умовах дистанційної форми навчання. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 98. С. 15–20.

**УДК: 343.53:378.4 (043.2)**

**Череднюк С. С.,**

*здобувачка вищої освіти II курсу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

**Науковий керівник: Ткаля О. В.,**

*канд. юрид. наук, доцент,*

*доцент кафедри конституційного та*

*адміністративного права і процесу*

*Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,*

*Миколаїв, Україна*

### **CONTRACT CHEATING. THE PHENOMENON OF ESSAY MILLS**

Academic integrity is an integral part of the educational and research process today. Indeed, Article 42 of the 2017 Law of Ukraine «On Education» defines it as a set of ethical principles and statutory rules that participants in the educational process must adhere to during learning, teaching and the pursuit of research or creative activities, with the aim of ensuring trust in learning outcomes and research and creative achievements

[1]. Nonetheless, despite the existence of modern institutional control mechanisms, breaches of these principles remain a pressing issue in higher education institutions worldwide.

The situation is further complicated by the rapid development of the latest digital technologies, which are opening up ever new avenues for students to breach academic integrity, in particular through the use of 'essay mills' or contract cheating – commercial services that write academic papers to order. The systemic nature of this problem is evidenced, for example, by a survey conducted among lecturers in Australia and the UK: 41.8% of those interviewed confirmed that they personally knew of students who used the services of essay-writing companies, whilst 59.7% acknowledged that their educational institution actively works to identify and hold students who use such services to account [2, p. 600].

The phenomenon of contract cheating was first mentioned in the academic literature by researchers R. Clark and T. Lancaster in 2006, who conducted a detailed study of the «RentACoder» website, where buyers posted orders for the completion of tasks assigned to them, and potential contractors offered their services to carry them out [3, p. 395]. Today, this term is used to describe behaviour in which a student uses or attempts to use a third party to complete academic work, which, in particular, involves monetary payment. The practice of submitting work purchased in this way to an educational institution is equated with «passing off someone else's work as one's own», i.e. plagiarism, and is considered one of the most significant threats to academic integrity today [4, p. 116].

Generally, most students first encounter essay mill services through aggressive marketing, certain tactics of which involve deception: companies tailor their websites to search queries that a student might use when looking for academic assistance [4, p. 116]. However, aggressive marketing merely provides access to such services but does not explain why students decide to use them instead of completing the assignment themselves. Consequently, researchers identify factors that have a significant influence on such a decision, including: gender, age, ethnic differences and personal moral qualities. For instance, researchers L. Everington and L. Schulte argue that male students are more prone to plagiarism than female students, which is attributed to lower levels of moral-cognitive abilities and less fear of the consequences [3, p. 396]. A. Franklin-Stokes and S. Newstead, on the other hand, identified differences in attitudes towards plagiarism depending on age: students over 25 tend to regard such actions as a more serious violation than younger students [3, p. 396]. In addition to the above, the researchers further identify two areas of influence on students' propensity to violate academic integrity. Firstly, psychological personality traits and moral

convictions, which involve an internal struggle between the desire for academic success and the awareness that cheating is wrong [3, p. 396]. Secondly, social, cultural and financial factors – expectations from the family, high levels of competition in the labour market and significant costs of education. All of this can create a sense of the need to get the maximum return on educational investment [3, p. 396]. Furthermore, easy access to the internet and the perception of students as consumers makes purchasing a ready-made assignment a simpler solution.

Given the scale and nature of this violation, it is important to ascertain how it is regulated by law in Ukraine. The most crucial piece of legislation is the Law of Ukraine «On Academic Integrity» of 2025, which is designed to ensure trust in learning outcomes and scientific and creative achievements, as well as to foster respect for human honour and dignity [5]. In addition, the national policy on academic integrity in Ukraine is shaped by: the Law of Ukraine «On Education» (Article 42); the Law of Ukraine «On Higher Education» of 2014 (Articles 6, 16, 32); the Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» of 2022 (Articles 1, 53); the Law of Ukraine «On Scientific and Scientific-Technical Activity» of 2015; the Law of Ukraine «On the Prevention of Corruption» of 2014 (Article 1); the Civil Code of Ukraine of 2003 (Articles 11, 201, 309, 420, 457, 458). The regulatory and methodological framework for developing an internal system to ensure academic integrity in higher education institutions in Ukraine is also comprised of documents from the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Agency for Higher Education Quality Assurance, in particular the Methodological Recommendations for Higher Education Institutions on Upholding the Principles of Academic Integrity of 2018 [2, 6, 7, 8, 9, 10, 11].

The issue of the acquisition of academic works is regulated in Ukrainian legislation primarily through the concept of «alienation of authorship», which is enshrined in Article 23 of the Law of Ukraine «On Academic Integrity» as the transfer by an author of an academic work created by them, whether commissioned or not, for payment or free of charge, an academic work or part thereof to another person and the subsequent publication of such an academic work or part thereof, indicating as the author a person who is not its author. According to Article 20 of the same Law, mechanisms for responding to violations are divided into educational measures and measures of academic accountability. Educational measures include: a verbal or written warning, attendance at thematic sessions on academic integrity, and re-submission of the assignment. Academic accountability measures, on the other hand, are more severe. They include retaking the course or assessment, loss of the academic scholarship, loss of tuition fee

discounts, and expulsion from the educational institution. It should be noted separately that if the fact of plagiarism in a qualification work is established, the student is subject to expulsion; and if a higher education degree has already been awarded on the basis of such work, the person is stripped of that degree in accordance with the procedure established by the Cabinet of Ministers of Ukraine [5]. At the same time, outside the context of qualification theses, the specific consequences of purchasing academic work are largely determined by the internal regulations of each educational institution. In view of this, it seems appropriate to draw on the experience of countries where the issue of academic integrity is not regulated by a single national act, as in Ukraine, but is instead determined by the internal regulations of higher education institutions. St George's University in the United Kingdom serves as an example.

In accordance with St George's University's internal policy, purchasing work from «essay mills», commissioning work from individuals or organisations, and the unauthorised use of artificial intelligence tools to gain an unfair advantage are classified as serious academic misconduct, resulting in the imposition of Level 4 or Level 5 sanctions. Consequently, a Level 4 sanction entails either a cap on the mark for the assignment and all other marks for the relevant period (4a), or the award of a zero mark for the module whilst retaining credits for progression (4b). Sanction 5, on the other hand, involves referring the case to the Disciplinary Committee, which is empowered to impose additional disciplinary measures in accordance with the Student Discipline Regulations. It is also worth noting that this policy does not make a specific sanction mandatory: the Academic Misconduct Committee is obliged to take into account the totality of the circumstances of the case, in particular the evidence provided, the existence of previous violations, and the overall impact of the sanction on the student [12, pp. 33–34].

In light of the above, it can be concluded that academic integrity is an important component of the educational process, but its violation, particularly through the purchase of academic work from specialised services, remains a widespread problem in higher education institutions. Various factors influence students' decisions in this regard, such as gender, age, financial pressure, family expectations and the fear of failing. In Ukraine, this issue is regulated by a number of laws, the main one being the Law «On Academic Integrity». For purchasing someone else's work, a student may receive a warning, be expelled or have their academic degree revoked. At the same time, in most cases, the specific consequences are determined by the educational institution itself.

### Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv> (дата звернення: 25.04.2026).

2. Awdry R., Newton P. M. Staff views on commercial contract cheating in higher education: a survey study in Australia and the UK. Higher Education. 2019. Vol. 78. P. 593–610.

3. Medway D., Roper S., Gillooly L. Contract cheating in UK higher education: A covert investigation of essay mills. British Educational Research Journal. 2018. Vol. 44, Iss. 3. P. 393–418.

4. Lancaster T. Academic Discipline Integration by Contract Cheating Services and Essay Mills. Journal of Academic Ethics. 2020. Vol. 18. P. 115–127.

5. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20/conv#n174> (дата звернення: 25.04.2026).

6. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

7. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

8. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

9. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

10. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.04.2026).

11. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо підтримки принципів академічної доброчесності : лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 № 1/9-650. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 26.04.2026).

12. Academic Integrity and Misconduct Policy / City, University of London. 2019. 37 p.

УДК: 35.078.3

*Чумаченко К. В.,  
здобувачка вищої освіти II курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

### **ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОКУРАТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ : АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ**

У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку транснаціональної економічної злочинності дедалі більшої ваги набуває проблема ефективної протидії фінансовим злочинам, зокрема корупції, шахрайству та відмиванню коштів, які виходять за межі юрисдикції окремих держав. Це зумовлює потребу у створенні міжнародних механізмів кримінального переслідування, одним із яких є Європейська прокуратура (European Public Prosecutor's Office), що забезпечує централізоване розслідування злочинів проти фінансових інтересів ЄС. Значущість дослідження посилюється євроінтеграційним курсом України, необхідністю забезпечення прозорого використання міжнародної допомоги в умовах війни та післявоєнної відбудови, а також потребою вдосконалення національної антикорупційної системи з урахуванням європейських стандартів.

Європейська прокуратура (далі - European Public Prosecutor's Office, ЕРРО) є одним із найбільш інноваційних інституційних механізмів Європейського Союзу у сфері кримінального права та протидії фінансовим злочинам. Її створення стало відповіддю на зростання складності та транснаціонального характеру економічної злочинності, яка все частіше виходить за межі юрисдикції окремих держав. Регламент Ради (ЄС) 2017/1939 від 12 жовтня 2017 року про імплементацію посиленої співпраці стосовно створення Європейської прокуратури визначає, що Європейська прокуратура є органом ЄС із правосуб'єктністю, який уповноважений здійснювати розслідування, кримінальне переслідування та підтримання обвинувачення у національних судах держав-членів. Таким чином, вона поєднує наднаціональний характер із використанням національних механізмів

правосуддя, що робить її унікальним інструментом у системі європейського права [1].

Оперативна діяльність Європейської прокуратури розпочалася 1 червня 2021 року, що стало важливим етапом розвитку кримінально-правового співробітництва в ЄС. У межах механізму посиленої співпраці до неї приєдналися 22 держави-члени, що свідчить про високий рівень довіри до цього органу. Водночас низка країн, зокрема Польща, Угорщина, Данія, Швеція та Ірландія, наразі не беруть участі в ЕРРО, хоча взаємодія з ними здійснюється через робочі угоди та інші форми співробітництва. Така ситуація демонструє, що навіть за відсутності повної інтеграції Європейська прокуратура вже виконує функцію координаційного центру у боротьбі з фінансовими злочинами на європейському рівні [2].

Саме ця координаційна роль дозволяє максимально реалізувати антикорупційний потенціал Європейської прокуратури, який проявляється у її здатності здійснювати транскордонні розслідування. До її створення національні органи мали обмежені можливості для боротьби з такими злочинами, оскільки їхні повноваження завершувалися на державних кордонах. ЕРРО усуває цю проблему, забезпечуючи єдиний механізм розслідування та переслідування злочинів проти бюджету ЄС, включаючи шахрайство, корупцію, відмивання коштів та транскордонне ухилення від сплати ПДВ [2].

Ефективність діяльності Європейської прокуратури підтверджується не лише загальними оцінками, а й конкретними статистичними показниками та практичними кейсами. Відповідно до офіційного річного звіту ЕРРО за 2025 рік, станом на 31 грудня 2025 року здійснювалося 3602 активні розслідування із загальною сумою завданих збитків понад €67,27 млрд. При цьому найбільшу частку становлять правопорушення у сфері доходів бюджету ЄС: €45,01 млрд, або понад 67% від загального обсягу збитків, припадає на шахрайство з ПДВ та митними платежами. Загалом у 2025 році було відкрито 2030 нових справ із оцінкою збитків €48,7 млрд, що свідчить про зростання інтенсивності роботи Європейської прокуратури та розширення її операційної діяльності [3].

Практичний вимір діяльності Європейської прокуратури ілюструється конкретними кримінальними провадженнями. Зокрема, у 2023 році Європейська прокуратура провела обшуки у Загребському університеті в межах розслідування щодо шахрайства з субсидіями та корупції. Як зазначено в офіційному повідомленні: «Європейська прокуратура здійснила термінові заходи зі збору доказів на факультеті геодезії у зв'язку з підозрами у шахрайстві з субсидіями та

корупційних правопорушеннях», причому розслідування здійснювалося у співпраці з національними правоохоронними органами Хорватії. Цей кейс демонструє здатність ЕРРО ефективно взаємодіяти з національними інституціями та оперативно реагувати на зловживання коштами ЄС навіть у сфері освіти та науки [4].

Водночас показовою є і справа 2025 року в Чехії, де ЕРРО в межах розслідування корупції під час закупівель медичного обладнання для лікарень забезпечила арешт активів на суму 7,9 млн євро та висунула додаткові обвинувачення. Слідство встановило існування організованої злочинної групи, яка систематично маніпулювала процедурами публічних закупівель, залучаючи «потрібних» постачальників до підготовки тендерної документації та передаючи їм конфіденційну інформацію. За перемогу в тендерах такі постачальники сплачували близько 10% неправомірної вигоди, що легалізувалася через фіктивні рахунки та розподілялася між учасниками схеми. Частина закупівель фінансувалася коштом фондів ЄС, зокрема в межах програми European Regional Development Fund та ініціативи REACT-EU, що підкреслює ключову роль ЕРРО у захисті фінансових інтересів Європейського Союзу [5].

Таким чином, поєднання масштабної статистики та конкретних кримінальних проваджень свідчить про те, що Європейська прокуратура вже сьогодні є дієвим антикорупційним механізмом. Вона не лише виявляє та розслідує складні фінансові злочини, а й формує нову модель наднаціональної кримінальної юстиції, здатної ефективно реагувати на виклики сучасної економічної злочинності.

Разом із тим, діяльність Європейської прокуратури стикається з рядом проблем. Зокрема, тривалість судових процедур у національних судах, нерівномірний рівень співпраці між державами-членами та недостатність ресурсів у деяких країнах знижують ефективність розслідувань. Крім того, існують політичні та інституційні бар'єри, які можуть ускладнювати роботу прокурорів. У цьому контексті важливою є позиція Головної прокурорки ЄС Лаури Кевеші, яка зазначила, що «основною проблемою у протидії шахрайству є не лише злочинці, а й політичні та інституційні бар'єри», а також наголосила, що система іноді «ускладнює розслідування». Лаура Кьовеші акцентувала увагу на критичних перепонах у роботі Європейської прокуратури, виокремивши ситуацію в Греції, де конституційні норми про імунітет політиків фактично блокують повноцінні розслідування навіть у резонансних справах, не дозволяючи слідчим встановити всі обставини злочинів. У цьому контексті Головна прокурорка ЄС наголосила на принциповій позиції: високі посади не мають бути

щитом для уникнення відповідальності, адже статус державного службовця, навпаки, передбачає значно вищі стандарти дотримання закону та етичних правил [6].

Значення Європейської прокуратури для України є особливо актуальним у контексті євроінтеграційних процесів та необхідності забезпечення прозорого використання міжнародної допомоги. Важливим кроком у цьому напрямі стало підписання 7 жовтня Меморандуму про співпрацю між Спеціалізована антикорупційна прокуратура та ЕРРО за підсумками зустрічі в Люксембурзі керівника САП Олександр Клименко з головною європейською прокуроркою Лаура Ковеші. Як зазначається, «документ відкриває новий етап у взаємодії між українськими та європейськими прокурорами» та передбачає створення постійного каналу комунікації для спільного реагування на правопорушення, пов'язані з коштами ЄС. Крім того, підписання меморандуму розглядається як свідчення зрілості антикорупційної системи України та її інтеграції до європейського правового простору [7].

Особливої ваги така співпраця набуває в умовах війни, коли значні фінансові ресурси спрямовуються на підтримку та відбудову України. У цьому контексті взаємодія з Європейською прокуратурою виступає гарантією прозорого використання міжнародної допомоги та запобіжником проти зловживань у сфері оборонних, гуманітарних і відбудовних програм. Очікується, що така співпраця сприятиме зміцненню доброчесності публічних витрат і довіри до процесів відновлення, щоб «кожне євро партнерів працювало на сильну та стійку Україну» [8].

Паралельно з гарантуванням прозорості виплат, діяльність Європейської прокуратури слугує для України важливим орієнтиром інституційного розвитку, демонструючи ефективну модель протидії фінансовим злочинам. Україна може запозичити ключові практики: модель процесуально незалежних делегованих прокурорів; єдині цифрові системи обміну доказами та фінансовими даними; застосування фінансової аналітики (big data, ризик-аналіз) і співпрацю з фінансовими розвідками; системний підхід до арешту й конфіскації активів (рахунки, нерухомість, готівка); виявлення «тендерних змов» і маніпуляцій у закупівлях; а також координацію з такими органами, як Європол, Євроюст та OLAF (Office européen de lutte anti-fraude). Окремо варто уваги підхід до фінансових розслідувань: аналіз SWIFT-повідомлень, викриття мереж фіктивних компаній і схем із підробленими інвойсами, а також швидке отримання доказів через

міжнародну правову допомогу. Запровадження цих інструментів посилить ефективність антикорупційної системи України [1; 2; 3; 4; 5].

Отже, Європейська прокуратура є потужним інструментом протидії фінансовим злочинам, який поєднує наднаціональні та національні механізми кримінального переслідування. Її антикорупційний потенціал полягає у здатності ефективно реагувати на транскордонні злочини, забезпечувати захист бюджету ЄС та сприяти утвердженню принципів верховенства права. Для України співпраця з ЕРРО має стратегічне значення, оскільки сприяє зміцненню антикорупційної системи, підвищенню довіри міжнародних партнерів та інтеграції до європейського правового простору.

### Список використаних джерел:

1. Конончук І.М. Принципи організації та діяльності Європейської прокуратури. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 700-704.

2. Юрчишин В.М. Європейська прокуратура у системі правоохоронних органів ЄС: перспективи співпраці. *Доктринальні та правозастосовні проблеми кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 10-й річниці набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України (м. Одеса, 9 грудня 2022 р.) ; уклад.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 110-114.

3. Європейська прокуратура просить більше повноважень через сплеск шахрайства в ЄС SUD.UA : вебсайт. URL : [https://sud.ua/uk/news/abroad/354900-evropeyskaya-prokuratura-prosit-bolshe-polnomochiy-iz-za-vspleska-moshennichestva-v-es#google\\_vignette](https://sud.ua/uk/news/abroad/354900-evropeyskaya-prokuratura-prosit-bolshe-polnomochiy-iz-za-vspleska-moshennichestva-v-es#google_vignette) (дата звернення : 20.04.2026)

4. Croatia: EPPO carries out searches at the University of Zagreb in probe into subsidy fraud and corruption. European Public Prosecutor's Office : website. URL : <https://www.eppo.europa.eu/en/media/news/croatia-eppo-carries-out-searches-university-zagreb-probe-subsidy-fraud-and-corruption> ( дата звернення : 20.04.2026)

5. Czechia: EPPO seizes €7.9 million, brings additional charges in investigation into hospital medical supply corruption. European Public Prosecutor's Office : website. URL : <https://www.eppo.europa.eu/en/media/news/czechia-eppo-seizes-eu79-million-brings-additional-charges-investigation-hospital> (дата звернення : 20.04.2026)

6. Васильчук Т. Головною перешкодою у боротьбі з корупцією в ЄС є політика, заявила Лаура Кевеші. The Public : вебсайт. URL : [https://thepublic.info/news/golovnoiu\\_pereskodoiu\\_u\\_borotbi\\_z\\_korupciji\\_u\\_v\\_jes\\_je\\_politika\\_zaiavila\\_laura\\_kyovesi](https://thepublic.info/news/golovnoiu_pereskodoiu_u_borotbi_z_korupciji_u_v_jes_je_politika_zaiavila_laura_kyovesi) (дата звернення : 20.04.2026)

7. Бондарева Х., Погорілов С. САП і Європрокуратура домовились про спільну боротьбу зі зловживаннями коштами ЄС. Українська правда : вебсайт. URL : <https://www.prawda.com.ua/news/2025/10/07/8001610/> (дата звернення : 20.04.2026)

**UDC 378.4:174.7](043.2)**

*A. Sherstiuk,  
2nd-year student of the Law Faculty  
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv  
Scientific advisor: O. Tkalia,  
Ph.D. in Law, Associate Professor  
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv*

## **THE EVOLUTION OF ETHICS IN THE CONTEXT OF ACADEMIC INTEGRITY**

The development of ethical thought, which later became the foundation for the formation of the principles of academic integrity, has a long history that reflects the gradual evolution of concepts regarding morality, duty, and responsibility. Since antiquity, ethics has been viewed as the science of the good life and the attainment of happiness. Ancient Greek philosophers linked morality to the cultivation of virtues. In particular, the idea of achieving a happy life through the harmonious development of the individual became central. Aristotle's doctrine of the "golden mean" defined virtue as a balance between extremes, while the Stoics emphasized inner freedom and independence from external circumstances. At the same time, the Epicureans saw the meaning of life in achieving peace through moderation and the avoidance of suffering. Thus, ancient ethics laid the foundation for understanding morality as the result of conscious choice and self-discipline.

The transition to the Middle Ages was marked by the integration of ancient philosophy with Christian theology. During this period, morality was viewed not merely as the result of human effort, but also as part of the divine order. The ideas of Augustine and Thomas Aquinas combined the ancient doctrine of virtues with the religious concept of salvation. Human

actions were evaluated based on their orientation toward a higher goal, the union with God. At the same time, it was acknowledged that complete bliss is unattainable in earthly life, which reinforced the importance of faith and moral duty. This approach shifted the emphasis from personal autonomy to submission to higher spiritual principles.

During the Renaissance, a new shift occurred – a return to the ancient heritage and the affirmation of humanism. The individual once again found themselves at the center of philosophical reflection, but now as an independent, dignified being capable of forming their own moral stance. Humanists emphasized the importance of education, the development of thought, and rhetoric, which contribute to the formation of a responsible citizen. The principle of “ad fontes”, returning to primary sources, became crucial, simultaneously laying the foundations for critical thinking and respect for authorship [4]. It was during this period that the precursors of the norms that would later evolve into the rules of academic integrity first emerged.

The emergence of systematic approaches to morality characterizes the further development of ethics in the Modern Era. Immanuel Kant proposed a deontological concept centered on duty and the universality of the moral law. His categorical imperative requires acting only in accordance with principles that could be universally applicable to all, regardless of the consequences. This underscores the importance of honesty, consistency, and personal accountability – key elements of academic integrity. At the same time, utilitarianism, as represented by Bentham and Mill, proposed a different approach: evaluating the morality of actions based on their consequences, specifically their ability to bring the greatest happiness to the greatest number of people [1]. Both concepts, duty and utility, have become the foundation of modern ethical thought.

Thus, from ancient notions of virtue through medieval religious morality, the humanistic ideas of the Renaissance, and the rationalist concepts of the Modern Age, an understanding of ethics gradually emerged as a system of norms regulating responsible human behavior. It is this evolution that created the intellectual foundation for the emergence of the modern concept of academic integrity, which combines honesty, responsibility, respect for others, and adherence to shared rules in the scientific and educational environment.

In the 19th century, the development of ethical thought took a new direction thanks to positivism, particularly in the works of Auguste Comte, who emphasized the need for a scientific approach to the study of society. He viewed morality as an instrument for ensuring order and progress, based on the principles of altruism and mutual responsibility [3]. In this context, the common good was interpreted as the result of people’s selfless concern

for one another within the framework of a rationally organized social life. Subsequent social changes, particularly urbanization and the growing role of professional activity, created a need for clearer regulation of behavior in various spheres. This is why, at the turn of the 19th and 20th centuries, professional codes of ethics began to take shape, establishing standards of practice in medicine, education, science, and other fields. This marked an important step toward the institutionalization of moral norms and laid the groundwork for the further development of academic rules.

In the 20th and 21st centuries, these processes have logically continued with the emergence of academic integrity as a distinct concept. Universities have begun to systematically implement internal policies aimed at ensuring honesty in academic and research activities. In particular, student codes of honor emerged, ethics committees were formed, and procedures for oversight and accountability were developed. This approach entails not only sanctions for violations, such as plagiarism or cheating, but also preventive measures: educational programs, explanations of integrity principles, and the cultivation of a corresponding culture. As a result, academic ethics is evolving into a comprehensive system that combines regulatory requirements, institutional mechanisms, and value-based guidelines.

In Ukraine, these trends have been formally enshrined in law under the Law of Ukraine “On Education.” Article 42 states: “Academic integrity is a set of ethical principles and legally defined rules that participants in the educational process must follow during learning, teaching, and conducting scientific (creative) activities to ensure trust in learning outcomes and/or scientific (creative) achievements” [2]. The principles of academic integrity were incorporated into legislation as early as 2017 and were subsequently elaborated in a separate law, which defines it as a set of ethical values and rules of conduct for participants in the educational and scientific process. These values include honesty, trust, fairness, respect, and responsibility, intended to ensure transparency and integrity in activities. The law also clearly defines types of violations, including plagiarism, falsification, and misappropriation of authorship, and provides for corresponding sanctions ranging from academic penalties to dismissal. At the same time, educational institutions are developing their own codes and policies, implementing anti-plagiarism systems, and offering educational courses.

However, certain challenges remain, particularly unethical practices and external pressure, which necessitate further refinement of control mechanisms. Ultimately, modern academic integrity emerges from a long evolution in ethical thought, from general moral principles to specific legal and institutional norms that govern behavior in the educational and scientific community.

### References:

1. Bentham, J. An Introduction to the Principles of Morals and Legislation URL: <https://surl.li/pybprg>
2. Law of Ukraine “On Education” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Comte, Auguste // Philosophical Encyclopedic Dictionary / V. I. Shynkaruk (Chief Editor) et al.; Hryhorii Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine. – Kyiv: Abrys, 2002. – 742 pp. – ISBN 966-531-128-X.
4. Popovich T. P. The Nature of Duty in the Views of J. S. Mill and J. Austin / Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series LAW. Issue 73: Part 1, 2022.– pp. 31–36. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.5>

**УДК. 378:34**

*Щегельська Т. Є.,  
здобувачка вищої освіти IV курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Миколаїв, Україна*

### **ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АКАДЕМІЧНЕ ШАХРАЙСТВО: ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ТА УКРАЇНСЬКІ НОРМИ**

Сьогодні питання академічної доброчесності вже давно вийшло за межі звичайних розмов про університетську етику. Це вже не про «правильно чи неправильно списувати на парі», а про значно глибший правовий і суспільний контекст, у якому формується довіра до освіти, до дипломів і, зрештою, до державних інституцій загалом. Якщо дивитися чесно, то академічне шахрайство – це не окремі випадки студентської недобросовісності, а явище, яке впливає на якість людського капіталу країни.

Коли у студентському середовищі поступово нормалізується думка, що «можна якось викрутитися», це вже не просто про навчання. Це про формування моделі поведінки, яка потім переходить у професійну

діяльність. І тут виникає дуже простий, але неприємний зв'язок: якщо людина зникає до того, що правила можна обійти без наслідків, то вона переносить це і в інші сфери життя. Саме тому академічна доброчесність розглядається не як внутрішнє правило університету, а як частина загальної антикорупційної культури.

Якщо звернутися до загального міжнародного контексту, то рівень сприйняття корупції є своєрідним індикатором того, наскільки суспільство толерує різні форми недоброчесної поведінки [1]. І хоча цей показник не стосується прямо освіти, він дуже добре показує загальну тенденцію – де є терпимість до дрібних порушень, там з часом з'являються і більші проблеми. Саме тому академічне середовище часто розглядають як «точку старту» формування правової культури.

В Україні за останні роки справді відбулися помітні зміни у підході до цього питання. Найбільш принциповим моментом стало нормативне закріплення академічної доброчесності. Зокрема, саме стаття 42 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. визначає академічну доброчесність як систему етичних принципів і встановлених законом правил, які є обов'язковими для всіх учасників освітнього процесу [2]. Це важливо, тому що фактично держава вперше чітко сказала: це не просто «рекомендації», це юридично значуща категорія.

До цього моменту все трималося переважно на внутрішніх положеннях університетів. У кожного закладу могли бути свої правила, свої підходи, і дуже часто це призводило до ситуації, коли одна й та сама поведінка в різних університетах оцінювалася по-різному. І саме це створювало відчуття вибірковості та несправедливості, що є дуже небезпечним для будь-якої правової системи.

Водночас законодавство не лише визначило саме поняття академічної доброчесності, але й закріпило перелік її порушень. Серед них – плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та інші форми недоброчесної поведінки. Але тут одразу виникає логічне питання: чи всі ці порушення однакові за своєю природою? Очевидно, що ні. І саме тому в юридичній площині виникає необхідність диференціації відповідальності.

Ідея диференціації полягає в тому, що відповідальність має бути не «одна для всіх», а залежати від конкретних обставин: чи був умисел, яка була шкода, чи є повторність, який статус особи, і навіть у яких умовах це сталося. Наприклад, випадкове неправильне оформлення цитування і свідоме замовлення дипломної роботи – це різні рівні

порушення, які не можна ставити в один ряд без втрати справедливості. Українські науковці Н. Батечко, А. Дурдас, Ф. Лопушенко та І. Фицик також звертають увагу на те, що сьогодні академічна доброчесність уже не можна розглядати виключно як моральну чи етичну категорію. На їхню думку, це повноцінний правовий механізм, у якому відповідальність повинна залежати від характеру самого порушення, ступеня вини та наслідків для освітнього процесу. Тобто в сучасних умовах важливо не просто встановити покарання, а забезпечити справедливий і пропорційний підхід до кожної конкретної ситуації [5, с.90].

Подальший розвиток українського законодавства показав спробу перейти від загальних норм до більш практичних механізмів. Зокрема, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» від 18.12.2019р. передбачив реальні наслідки за порушення академічної доброчесності: відмову у присудженні ступеня, позбавлення наукових звань, а також дисциплінарні заходи щодо здобувачів освіти – аж до анулювання результатів навчання або відрахування [3]. Це вже не просто декларація, а реальний інструмент впливу, який може застосовуватися на практиці.

Але навіть за наявності таких норм залишається велика проблема – як саме ці правила працюють у реальному житті. Бо право завжди залежить не лише від тексту закону, а й від його застосування. І тут дуже часто виникає питання однаковості підходів: чи завжди університети однаково оцінюють подібні порушення, чи все ж таки є різниця залежно від ситуації або людського фактору.

Європейський досвід у цьому плані виглядає дещо більш структурованим. Наприклад, у Франції академічна доброчесність розглядається не лише через призму покарання, а й через систему запобігання порушенням. Університети активно впроваджують навчання академічному письму, пояснюють правила цитування, а також створюють внутрішні дисциплінарні процедури, які передбачають можливість захисту позиції студента [4]. Тобто це не просто каральна система, а більш комплексний підхід. Подібні тенденції простежуються і в Німеччині, де значну увагу приділяють репутаційній відповідальності науковців. Відомі випадки, коли через встановлений плагіат посадові особи втрачали наукові ступені та державні посади. У Великій Британії університети широко застосовують антиплагіатні системи та організують обов'язкові тренінги з академічного письма вже на початкових етапах навчання. Тому можна сказати, що європейський підхід ґрунтується не лише на

покаранні, а й на формуванні в студентів розуміння цінності самостійної та чесної наукової роботи.

Ще більш цікавим є те, що в дослідженнях європейського та австралійського академічного середовища підкреслюється: значна частина порушень виникає не через свідомий намір обману, а через недостатній рівень академічних навичок. Студенти іноді просто не до кінця розуміють, як правильно працювати з джерелами або як оформлювати цитування. Але водночас свідомі порушення, такі як купівля готових робіт, розглядаються значно суворіше і фактично наближаються до академічної корупції [5, с.91]. І саме це є ключовим моментом – розмежування рівнів вини.

Окремо варто сказати про внутрішню роль університетів. Бо навіть найкращий закон не буде працювати, якщо на місцях він реалізується формально. Саме заклади освіти визначають реальні процедури перевірки робіт, роботу етичних комісій, порядок розгляду порушень і застосування санкцій. І тут дуже важливо, щоб ці механізми були прозорими і однаковими для всіх, інакше виникає відчуття вибірковості [6, с. 94].

Ще один аспект, який часто недооцінюють – це довіра. Якщо студент не бачить справедливості у застосуванні правил, він перестає сприймати систему як легітимну. І тоді навіть наявність законів і санкцій не працює так, як має. Саме тому прозорість процедур і передбачуваність наслідків є не менш важливими, ніж самі санкції.

Також варто враховувати, що університет – це не лише місце контролю, а й простір формування поведінки. Саме тут закладається розуміння того, що таке чесна робота, що таке відповідальність і що таке академічна етика. І якщо цей етап проходить із порушеннями або «закритими очима», це потім відображається на всій професійній кар'єрі людини.

Підсумовуючи, можна зазначити, що академічне шахрайство – це складне і багаторівневе явище, яке не вирішується одним законом або однією санкцією. Воно потребує комплексного підходу, де поєднуються правові механізми, освітні заходи і внутрішня політика університетів. І головне – це баланс між суворістю і справедливістю.

Саме диференціація правової відповідальності дозволяє досягти цього балансу. Вона дає можливість враховувати реальні обставини кожної ситуації, розрізняти помилки і свідомі порушення, а також застосовувати пропорційні наслідки. І лише за таких умов академічна доброчесність перестає бути формальністю і стає реально працюючим правовим механізмом, який захищає і систему освіти, і тих, хто працює чесно.

### Список використаних джерел:

1. Індекс сприйняття корупції – 2025. Transparency International Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 03.05.2026).
2. Про освіту. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.05.2026).
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення відповідальності за порушення академічної доброчесності : Закон України від 18.12.2019 № 392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text> (дата звернення: 03.05.2026).
4. Відповідальність за порушення академічної доброчесності. “Дніпровська Академія неперервної освіти”. URL: <https://www.dano.dp.ua/diyalnist/akademichna-dobrochesnist/1971-vidpovidalnist-za-porushennya-akademichnoji-dobrochesnosti> (дата звернення: 01.05.2026).
5. Батечко Н., Дурдас А. Академічна доброчесність в контексті європейських практик: досвід Франції. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: Педагогічні науки)*. 2019. Вип. 3 (60). С. 88–93. URL: [https://www.researchgate.net/publication/338708841\\_ACADEMIC\\_INTEGRITY\\_IN\\_THE\\_CONTEXT\\_OF\\_EUROPEAN\\_PRACTICES\\_THE\\_EXPERIENCE\\_OF\\_FRANCE](https://www.researchgate.net/publication/338708841_ACADEMIC_INTEGRITY_IN_THE_CONTEXT_OF_EUROPEAN_PRACTICES_THE_EXPERIENCE_OF_FRANCE) (дата звернення: 03.05.2026).
6. Ф. Лопушенко, І. Фицик. Філософія освіти: плагиат в австралійському університетському середовищі (на підставі аналізу досліджень Трейсі Бретаг, Ангелоса Родафіноса та Лізи Вісентін) *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Випуск 49, с. 91-98. URL: [https://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/49\\_2023/11.pdf](https://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/49_2023/11.pdf) (дата звернення: 02.05.2026).
7. Політика академічної доброчесності, протидії плагиату та академічному шахрайству. *CDTO Campus*. URL: <https://www.cdto-campus.com/ua/academic-integrity-policy/> (дата звернення: 03.05.2026).

УДК: 342.9

*Юзьків Д. В.,  
здобувачка вищої освіти III курсу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
Науковий керівник: Ткаля О. В.,  
канд. юрид. наук, доцент,  
доцент кафедри конституційного та  
адміністративного права і процесу  
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили,  
м. Миколаїв, Україна*

## **ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПОВЕРНЕННЯ АКТИВІВ: РОЛЬ АРМА У СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ**

Ефективність функціонування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА), є критично важливою для забезпечення економічної безпеки держави, особливо в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Агентство було створене як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом на виконання Закону України від 10 листопада 2015 року № 772-VIII [1], який став правовим фундаментом для впровадження європейських стандартів у сфері менеджменту кримінальних активів. Основними завданнями АРМА, згідно з Положенням № 1467 Кабінету Міністрів України у редакції від 13 листопада 2025 року [2], є формування та реалізація державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами, на які може бути накладено або вже накладено арешт у кримінальному провадженні чи справах про необґрунтовані активи. Роль Агентства в системі антикорупційних органів полягає у ліквідації економічних переваг злочинної діяльності шляхом професійного управління арештованим майном та забезпечення його збереження.

Правові механізми виявлення та розшуку активів базуються на статтях 16–18 Закону № 772 [1], що дозволяють АРМА витребувати інформацію у державних органів, банків та фізичних осіб. Статистичні показники діяльності за 2025 рік демонструють суттєве зростання інтенсивності роботи: було опрацьовано 9 468 звернень щодо виявлення активів, що на 20% перевищує показники попереднього року. Заходи з розшуку охопили понад 18 100 осіб, а загальна кількість інвентаризованих активів за весь період діяльності Агентства досягла 60 274 одиниць [3].

Управління активами здійснюється відповідно до статті 21 Закону № 772 шляхом передачі майна за договором управителю або його

реалізації на торгах, якщо активи швидко псуються або знецінюються [1]. У 2025 році управителям було передано 1 703 активи на загальну суму понад 5,35 млрд грн, що дозволило отримати доходи за договорами управління в розмірі 5,07 млрд грн. Процес реалізації активів також продемонстрував позитивну динаміку: було продано 4 310 одиниць майна на суму 411,5 млн грн, що на 26% більше порівняно з 2024 роком [5]. Надходження від управління грошовими коштами, включаючи інвестиції у військові облигації, склали 1,095 млрд грн, підкреслюючи роль АРМА у наповненні бюджету під час війни.

Цифровізація та прозорість діяльності АРМА забезпечуються через функціонування Єдиного державного реєстру активів (далі - ЄДРА), на які накладено арешт, що є базовою нормою статті 25 Закону № 772. Станом на серпень 2023 року реєстр містив понад 129 тисяч записів, а у 2024 році було відкрито доступ до його публічної частини, що стало важливим кроком до підзвітності суспільству [4]. Проте аудит Рахункової палати виявив необхідність подальшої модернізації системи та впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для повної автоматизації обліку активів, оскільки наразі значна частина процесів виконується вручну [5, сн. 17-29]

Сучасний етап розвитку АРМА визначається масштабною реформою, ініційованою Законом № 4503-ІХ від 30 липня 2025 року, що спрямована на посилення інституційної спроможності відомства [6]. Реформа запроваджує нові правила відбору управителів через систему Prozorro.Продажі, поділ активів на «прості» та «складні» для фахового підходу до їх менеджменту, а також обов'язковий незалежний зовнішній аудит діяльності. Ці зміни відповідають зобов'язанням України перед Європейським Союзом за програмою «Ukraine Facility» та спрямовані на перехід від формального обліку до моделі економічного управління активами з акцентом на збереження їхньої вартості та максимізацію надходжень до бюджету [7]. АРМА перетворюється на інструмент, який робить корупцію економічно не вигідною, повертаючи незаконно здобуті ресурси на службу державі.

Міжнародна співпраця АРМА базується на членстві в глобальних мережах, де Україна третій рік поспіль утримує лідерство в Камденській міжвідомчій мережі з питань повернення активів (CARIN) [8, сн. 14 – 17]. Згідно зі статтею 16 (пункт 3) Закону № 772, АРМА є єдиним представником України в CARIN, що дозволяє здійснювати швидкий неформальний обмін оперативними даними з 61 державою-членом [1]. У 2025 році Агентство направило 639 міжнародних запитів до 68 іноземних юрисдикцій. Крім того, налагоджено взаємодію через систему SIENA Європолу та мережу I-

SECOM Інтерполу, що забезпечує законний та безпечний обмін інформацією про активи за кордоном [8, сн. 51 – 53].

Горизонтальні зв'язки з іноземними підрозділами фінансової розвідки (далі – ПФР) та участь у Егмонтській групі дозволяють отримувати дані про підозрілі трансакції на ранніх етапах розслідування. Хоча на національному рівні взаємодія з Державною службою фінансового моніторингу потребувала додаткового законодавчого врегулювання, міжнародні стандарти FATF (Рекомендація 29) визначають ПФР як критичне джерело інформації для розшуку активів. Завдяки такій інтеграції, АРМА перетворює отриману інформацію на дієві оперативні дані, що дозволяє ініціювати процедури заморожування та арешту активів ще до моменту виведення їх у недоступні юрисдикції. Поєднання внутрішнього доступу до реєстрів та розгалуженої мережі міжнародних контактів створює багаторівневий механізм повернення викрадених ресурсів державі [8, сн. 11 – 14].

Передача активів в управління за договором здійснюється на конкурсних засадах, де ключовим документом є програма управління – своєрідний бізнес-план, що містить прогноз доходу та суму гарантійних платежів до бюджету. Статистика за 2025 рік демонструє значну інтенсифікацію цього процесу: управителям було передано 1 703 активи на загальну суму понад 5,35 млрд грн, а доходи від управління склали 5,07 млрд грн [2]. Реформа 2025 року, запроваджена Законом № 4503-IX, впровадила диференційований підхід, поділивши активи на «прості» (грошові кошти, одиничне майно) та «складні» (майнові комплекси, корпоративні права), що вимагають фахової галузевої експертизи та спеціальної процедури відбору через Комісію [6]. Оновлені правила відбору управителів через систему Prozorro, що повноцінно запрацюють з 30 січня 2026 року, мають на меті мінімізувати корупційні ризики та затягування процедур, які раніше тривали понад 1,5 року.

Реалізація активів є іншим критично важливим сценарієм, що застосовується до рухомого майна, яке втрачає понад 50% вартості за рік або потребує витрат на зберігання, що перевищують 30% його ціни [9]. Відповідно до змін, ухвалених у листопаді 2023 року, продаж здійснюється виключно через електронну систему Prozorro. Продажі, що забезпечує прозорість аукціонів та рівний доступ учасників. У 2025 році АРМА реалізувало 4 310 активів на суму 411,5 млн грн, що на 26% більше показників попереднього року. Крім того, Агентство активно використовує грошові активи для підтримки оборони держави: станом на кінець 2024 року в військові облигації було інвестовано близько 8 млрд грн [10]. Загальний фінансовий ефект від

управління всіма видами активів у 2024 році досяг 1,29 млрд грн, що у 33 рази перевищило результати 2022 року [10].

Ключовим викликом залишається дотримання балансу між інтересами держави та захистом права власності. Верховний Суд у своїх постановках 2025 року підкреслив, що управління АРМА не змінює титулу власності та є строковим повноваженням спеціального призначення [11, с. 13]. Управитель не має права відчужувати майно, а його обов'язком є фізичне збереження об'єкта. Однак аудит Рахункової палати виявив, що станом на перше півріччя 2024 року 80,3% ухвал суду щодо передачі майна в АРМА залишалися невиконаними через відсутність чітких строків та неврегульованість взаємодії з прокуратурою [5]. Це призвело до того, що активи на суму понад 39,4 млрд грн не приносили доходу державі, а в окремих випадках втрачали свою вартість через псування. Нове законодавство 2025–2026 років спрямоване на вирішення цих проблем через запровадження етапу планування перед арештом та посилення контролю за управителями через регулярні виїзні перевірки [12].

Отже, аналіз діяльності АРМА свідчить, що цей орган є стратегічною опорою антикорупційної інфраструктури держави, яка здатна трансформувати арештоване майно зі знеціненого пасиву на потужний ресурс для наповнення бюджету та зміцнення обороноздатності. Попри рекордну динаміку доходів у 2024–2025 роках, що включає понад 1 млрд грн надходжень та інвестування близько 8 млрд грн у військові облигації, системний аудит Рахункової палати виявив, що значна частина потенціалу залишається нереалізованою через законодавчі прогалини та неврегульованість взаємодії з правоохоронцями, внаслідок чого активи на суму понад 39,4 млрд грн тривалий час не приносили користі державі. Ефективне повернення активів та отримання прибутку вимагають відходу від моделі формального обліку майна на користь фахового економічного менеджменту, де кожне управлінське рішення базується на збереженні ринкової вартості та максимізації надходжень до бюджету.

Для вдосконалення механізмів виявлення та розшуку активів першочерговим завданням є законодавче закріплення етапу планування діяльності перед накладенням арешту, що дозволить прокурорам залучати фахівців АРМА для оцінки економічного потенціалу майна ще до винесення судового рішення. Необхідно забезпечити реальний обмін інформацією між Агентством та ПФР, а також розширити міжнародну взаємодію через отримання прямого доступу до системи SIENA Європолу та легалізацію права АРМА безпосередньо виконувати рішення про реалізацію активів за кордоном. Це дозволить ліквідувати часові затримки, які наразі дають злочинцям можливість приховати незаконно отримані статки в

офшорних юрисдикціях, та забезпечить невідворотність конфіскації доходів від злочинної діяльності.

Фундаментальним кроком до зміцнення інституційної спроможності АРМА має стати запровадження моделі часткового самофінансування (наприклад, через відрахування відсотка від реалізованих активів на спеціальний рахунок), що дозволить Агентству самостійно покривати витрати на оцінку, страхування та охорону майна. Одночасно необхідно завершити повну цифровізацію обліку через введення в експлуатацію «Системи менеджменту активів АРМА» та вдосконалення ЄДРА, що мінімізує вплив людського фактору та корупційні ризики. Поєднання прозорого бюджетного фінансування, регулярного незалежного зовнішнього аудиту та активної комунікаційної стратегії щодо реальних успіхів у конфіскації майна корупціонерів дозволить відновити суспільну довіру та перетворити АРМА на ключовий інструмент економічного покарання за злочини проти держави.

### Список використаних джерел:

1. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10.11.2015 № 772-VIII : станом на 30 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text> (дата звернення: 15.04.2026).

2. Про внесення змін до Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Постанова Каб. Міністрів України від 13.11.2025 № 1467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2025-п#Text> (дата звернення: 15.04.2026).

3. Про внесення змін до Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Постанова Каб. Міністрів України від 13.11.2025 № 1467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2025-п#Text> (дата звернення: 15.04.2026).

4. Реєстр активів, на які накладено арешт в кримінальному провадженні - [arma.gov.ua](http://arma.gov.ua). *Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів* - [arma.gov.ua](http://arma.gov.ua). URL: <https://arma.gov.ua/register-of-seized> (дата звернення: 15.04.2026).

5. Звіт про результати аудиту відповідності використання коштів державного бюджету та управління активами Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління

активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. м. Київ : Рішення Рахункової палати, 2024. 67 с.

6. Про внесення змін до Закону України "Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів" щодо посилення інституційної спроможності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та вдосконалення механізмів управління активами : Закон України від 18.06.2025 № 4503-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4503-20#Text> (дата звернення: 15.04.2026).

7. Верховна Рада посилила спроможність АРМА: ухвалено закон про реформу управління арештованими активами. *Офіційний портал Верховної Ради України.* URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/263154.html> (дата звернення: 15.04.2026).

8. Пані ДжилТомас, пан Джон Рінгут, пан Педро Гомес Перейра. Звіт технічної оцінки Агентства з розшуку та менеджменту активів (АРМА) України. Антикорупц. ініціативаЄвроп. Союзу (EUACI). 136 с.

9. Як управлятимуть арештованими активами після запровадження реформи АРМА. *Transparency International Ukraine - Знизити рівень корупції.* URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/yak-upravlyatymut-areshtovanymy-aktivamy-pislya-zaprovadzhennya-reformy-arma/> (дата звернення: 15.04.2026).

10. Затверджено звіт Рахункової палати щодо результатів ініційованої АРМА комплексної перевірки Нацагентства - [arma.gov.ua](http://arma.gov.ua). *Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів - arma.gov.ua.* URL: <https://arma.gov.ua/news/typical/zatverdjeno-zvit-rahunkovoi-palati-schodo-rezultatuv-initsiyovanoi-arma-kompleksnoi-perevirki-natsagentstva> (дата звернення: 15.04.2026).

11. суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, кандидат юридичних наук Ю. Ч. Розгляд спорів щодо захисту права власності: актуальні питання та практика їх вирішення. м. Київ : Нац. шк. суддів України Загальноукр. підготов. для підтримання кваліфікації суддів місц. госп. судів та помічників суддів місц. та апеляц. госп. судів, 2025. 73 с.

12. Верховна Рада посилила спроможність АРМА: ухвалено закон про реформу управління арештованими активами. *Офіційний портал Верховної Ради України.* URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/263154.html> (дата звернення: 15.04.2026).

## ЗМІСТ

<i>Татаренко Г. В.</i> ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНІ ФОРМИ КОРУПЦІЇ ЯК ПРОБЛЕМА ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ .....	4
<i>Валецька О. В.</i> ЄВРОПЕЙСЬКЕ БЮРО ПО БОРОТБІ З ШАХРАЙСТВОМ (OLAF) ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАПОБІГАННІ ТА БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ .....	9
<i>Ткаля О. В.</i> ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ .....	11
<i>Кур'ян В. В.</i> ДІАЛЕКТИЧНІ ОЗНАКИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ОЗНАК КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ У ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ .....	16
<i>Бабій В., Ткаля О. В.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ У СФЕРІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ .....	20
<i>Безруков Д., Валецька О. В.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НОРМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ .....	24
<i>Безрученко В., Валецька О. В.</i> ПОБУТОВА КОРУПЦІЯ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНІ .....	28
<i>Бенюх К. П., Ткаля О. В.</i> САМОПЛАГІАТ ЯК ПРАВОВА ТА ЕТИЧНА КАТЕГОРІЯ: МЕЖА МІЖ ДОПУСТИМИМ І ПОРУШЕННЯМ .....	31
<i>Бичкова О. О., Каплій О. В.</i> ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД ПОРУШЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ .....	35
<i>Біла Н. М., Ткаля О. В.</i> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНВЕСТИЦІЯ В ПРОФЕСІЙНЕ МАЙБУТНЄ .....	37
<i>Босик В., Ткаля О. В.</i> ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ПІДРОЗДІЛАХ МВС УКРАЇНИ .....	41
<i>Вагнер Т. Г., Ткаля О. В.</i> ПРОВОКАЦІЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ПІД ЧАС СКЛАДАННЯ ІСПИТІВ: АНАЛІЗ ТЕСТІВ ЄСПЛ (СПРАВА «RAMANAUSKAS V. LITHUANIA») У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ .....	45
<i>Васильєв О. О., Ткаля О. В.</i> КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ: МЕЖІ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ЗА РІШЕННЯМ ЄСПЛ У СПРАВІ «VOLDEA V. ROMANIA» .....	50

<b>Витяганець С. Р., Валецька О. В.</b> АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПЕРШИЙ КРОК ДО КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	53
<b>Гавазов М. Е., Валецька О. В.</b> СТАН АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В АЗЕРБАЙДЖАНІ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ.....	56
<b>Гладка А. О., Ткаля О. В.</b> КОРУПЦІЯ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ .....	59
<b>Гладун О., Ткаля О. В.</b> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ .....	62
<b>Голубенко Б., Валецька О. В.</b> ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ВИКРИТТЯ КОРУПЦІЇ .....	67
<b>Гордієнко В. Л., Валецька О. В.</b> ПРОЗОРИСТЬ ТА ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА МИКОЛАЄВА).....	70
<b>Грибова М. І., Валецька О. В.</b> ВЕЛИКІ КОРУПЦІЙНІ СКАНДАЛИ СВІТУ ТА ЇХ НАСЛІДКИ.....	73
<b>Грибович М. М., Ткаля О. В.</b> СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	76
<b>Дерега Д. В., Каплій О. В.</b> ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА СТАНДАРТИ ОЕСР .....	81
<b>Дерега Д. В., Ткаля О. В.</b> РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СТАНДАРТІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	87
<b>Дибленко А. А., Валецька О. В.</b> ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ (2015–2025): ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ.....	92
<b>Добровольська О. Ю., Ткаля О. В.</b> ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ .....	96
<b>Довженко Д. А., Каплій О. В.</b> КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ.....	101
<b>Донченко А.</b> ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ»: ВІД ДЕКЛАРАТИВНИХ НОРМ ДО ДІЄВИХ МЕХАНІЗМІВ.....	107
<b>Дорошенко Ю. В., Каплій О. В.</b> ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ЯК МЕХАНІЗМ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ .....	111

<i>Дрожак М. С., Ткаля О. В.</i> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИМІРІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТАНДАРТИВ .....	116
<i>M. Yermolenko, O. Tkalya.</i> INTEGRITY AS A GUARANTEE IN THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES .....	121
<i>Єгорова Д. А., Валецька О. В.</i> АНАЛІЗ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ» .....	124
<i>V. Zadnipriana, O. Valetska.</i> ANTI-CORRUPTION ACTIVITIES IN GREAT BRITAIN WITH THE EXAMPLE OF (OXFORD) UNIVERSITY .....	127
<i>Зубко Б. Г., Ткаля О. В.</i> АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН .....	130
<i>Іванов К. О., Валецька О. В.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ .....	135
<i>Іванова В. А., Валецька О. В.</i> ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА КАР'ЄРНИЙ УСПІХ ФАХІВЦЯ .....	139
<i>Ігнатенко В. О., Ткаля О. В.</i> ДОПИТ АНОНІМНИХ СВДІКІВ (СТУДЕНТІВ) У СПРАВАХ ПРО ВИМАГАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ: АНАЛІЗ СТАНДАРТИВ ЄСПЛ (СПРАВА «AL-KHAWAJA AND TANERY V. THE UK») .....	143
<i>Казарін В. В., Кур'ян В. В.</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗМІСТУ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЗМІЛЮ: ОРЕНДИ, СЕРВІТУТУ, ЕМФІТЕВЗІСУ (КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ) .....	147
<i>Каши́ровський М. А., Каплій О. В.</i> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПРАВОВИЙ ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ .....	153
<i>Кидюк М. В., Валецька О. В.</i> АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ .....	157
<i>Кидюк М. В., Каплій О. В.</i> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ .....	162
<i>Кирка Є., Валецька О. В.</i> МЕХАНІЗМИ ПРЕВЕНЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД УНІВЕРСИТЕТУ CARNEGIE MELLON В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ .....	169
<i>Кім І. М., Ткаля О. В.</i> СОЦМЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИКРИТТЯ КОРУПЦІЇ: НОВА РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ЗАГРОЗА? .....	173
<i>Костенюк А. А., Валецька О. В.</i> ОСОБИСТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ АВРААМА ЛІНКОЛЬНА .....	177

<i>Кулакова О. А., Ткаля О. В.</i> ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ	179
<i>Купрата Д. С., Ткаля О. В.</i> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА ОСВІТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРІ	185
<i>Лабазова С. Л., Валецька О. В.</i> СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ	189
<i>Левкович Є. Ю., Кур'ян В. В.</i> КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ ПРИ НАПИСАННІ НАУКОВИХ РОБІТ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДОБРОЧЕСНОСТІ	192
<i>Лободовський А. О., Валецька О. В.</i> ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИК АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ	198
<i>Марченко Т., Валецька О. В.</i> СИСТЕМА PROZORRO ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	202
<i>Медведенко А. С., Кур'ян В. В.</i> ДЕТЕРМІНОВАНІСТЬ ТА СТОХАСТИЧНІСТЬ, ЯК ПРИНЦИПИ ОСПОРЮВАНOSTІ ДОГОВОРІВ ДАРУВАННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА (КОРУЦІЙНІ РИЗИКИ)	210
<i>Мельниченко Б. С., Ткаля О. В.</i> ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ ТА ЯКІСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	217
<i>Назаренко А. О., Валецька О. В.</i> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В КАНАДІ (УНІВЕРСИТЕТ YORK UNIVERSITY)	221
<i>Недзвецкий А. А., Ткаля О. В.</i> ПРАКТИКА ВАКС ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ	225
<i>Олійник А. О., Ткаля О. В.</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО	228
<i>Онiщенко А. О., Каплій О. В.</i> СИСТЕМА DREAM ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	234
<i>Останчук Д. В., Ткаля О. В.</i> СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО КОРУПЦІЇ: ЧОМУ СУСПІЛЬСТВО ЇЇ ПРИЙМАЄ	239
<i>Поживілко Д. А., Ткаля О. В.</i> ВПЛИВ УЧАСТІ В ПРОГРАМІ ERASMUS+ НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЧОРНОМОРСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ	244
<i>Проскуренко М. О., Валецька О. В.</i> ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК АНТИКОРУПЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ	247

<b>Рак А. О., Ткаля О. В.</b> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВПЛИВ СОЦМЕРЕЖ ТА ОНЛАЙН-РЕПУТАЦІЇ.....	250
<b>Раленко Є. О., Валецька О. В.</b> АНТИКОРУПЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДАНІЙ В РЕАЛІЯХ НАШОЇ ДЕРЖАВИ.....	254
<b>Смірнова О. В., Каплій О. В.</b> РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДВИЩЕННІ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ.....	257
<b>Тихонова М., Валецька О. В.</b> ВИДИ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	263
<b>Ткаченко А., Валецька О. В.</b> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ФРАНЦІЇ.....	266
<b>Турак К. С., Ткаля О. В.</b> АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОСВІТІ.....	271
<b>Фінчук А. Д., Ткаля О. В.</b> ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ЧОМУ СТУДЕНТИ ОБИРАЮТЬ ПЛАГІАТ?.....	274
<b>Хабловська А., Ткаля О. В.</b> РОЛЬ ДЕПАРТАМЕНТ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ.....	278
<b>Христо К. Е., Ткаля О. В.</b> СПИСУВАННЯ ТА ПЛАГІАТ У СЕРЕДОВИЩІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ.....	283
<b>Чередунок С. С., Ткаля О. В.</b> CONTRACT CHEATING. THE PHENOMENON OF ESSAY MILLS.....	287
<b>Чумаченко К. В., Ткаля О. В.</b> ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОКУРАТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ: АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	292
<b>A. Sherstiuk, O. Tkalia.</b> THE EVOLUTION OF ETHICS IN THE CONTEXT OF ACADEMIC INTEGRITY.....	297
<b>Шегельська Т. Є., Ткаля О. В.</b> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АКАДЕМІЧНЕ ШАХРАЙСТВО: ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ТА УКРАЇНСЬКІ НОРМИ.....	300
<b>Юзьків Д. В., Ткаля О. В.</b> ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПОВЕРНЕННЯ АКТИВІВ: РОЛЬ АРМА У СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ.....	305

---

*Друкується в авторській редакції*  
Комп'ютерна верстка *В. Шевченко*  
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 29.05.2026.  
Формат 60 × 84<sup>1/16</sup>. Папір офсет.  
Гарнітура «Times New Roman». Друк різнограф.  
Ум. друк. арк. 18,37. Обл.-вид. арк. 17,71.  
Тираж 10 пр. Зам. № 7219.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.  
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.  
Тел.: +380 (512) 50-03-32, +380 (512) 76-55-81,  
e-mail: rector@chmnu.edu.ua.  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2020